

Del Collegio della Compagnia de' Gesuiti de' Gran.

S V M M V L A

REVERENDISSIMI

DOMINI CATANENSIS R. 12233

EPISCOPI CHIEMENSIS.

CASVS CONSCIENTIAE

Singulari breuitate atque faci-
litate complectens,

Omnibus praesertim Ecclesiasticis peruti-
lis & necessaria.

QVARTAE EDITIO AB EODEM
Authore nuper aucta.

Erudimini, qui indicatis terram. Psal. 2.

B R I X I A E

Ex Societate Brixiana. M D C.

Consensu Superiorum.

ILLVSTRISSIMO

ET REVERENDISS.

DOMINO D.

CINTHIO ALDOBRANDINO

Senogallienſi S. R. E. Cardinali

Ampliſſimo, Domino ſuo
colendiſſimo.

F. SEBASTIANVS CATANEVS

à Mediolano Episcopus Chie-
menſis S. P. D.

V M iuxta vo-
cationis, profeſſio
nisque meæ ſta-
tum, Cardinalis
Ampliſſime, quàm plures libros
de Caſibus conſcientiæ conſcri-
ptos euoluerem, ut multorum

commodo ac utilitati, præfer-
tim illorum, quibus magna vo-
lumenta perlegere non vacat,
consulerem; desiderio iuuandi
Ecclesiam Christi Saluatoris
nostri pro mea mediocritate, du-
ctus, eandem materiam tra-
ctandam, & explicandam,
Deo duce, communem Docto-
rum sententiam sequendo, tot ci-
tationibus, allegationibus, dispu-
tationibus, & confutationibus
quæ sepe nedum sensum obscu-
rant, sed etiam pium lectorem
aliquando perturbant, ne di-
cam confundunt, omittis: decre-
ta tamen sacri Concilii Trid. sin-
gulari studio pro rerum qualita-
te semper attendendo, sumpsi.

Quantæ autem præstantiæ, uti-
litatis ac necessitatis sit hæc do-
ctrina de Casibus conscientiæ
dicta, non est mihi tanta dicen-
di, aut scribendi copia, neq; id
tam breui præfatiuncula com-
plecti possum: Ne tamen om-
nino hic taceam, unicum sal-
tem in laudem eius adducam.
Qui non videt studio hoc subla-
to, conscientiam quinimo ani-
mam, cuius salus nobis adeo
chara esse debet, in summo peri-
culo versari? hoc vero retento
etiam Iudices maximè Eccle-
siasticos in utroq; foro iuste, san-
ctè, ac rectè in populo sibi diui-
nitus commisso iudicare facile
posse, sicq; Dei Omnipotentis vl-

tionem euitare; qui uti legitur,
Cum acceperit tempus iustitias,
actionesque nostras iudicabit.
Huic lectioni atque studio Pa-
rochi, & cæteri qui animarum
curam sustinent, pro Officij sui
munere, diligenter, & assidue
incumbant; ipsis enim fidelium
animæ, quas sanguine in ara
crucis profuso, Christus Domi-
nus redemit, in eam solitudi-
nis curam traditæ sunt, ut illas
& recte custodiant, & saluari
pabulo ad æternitatem alant,
quia scriptum est: Maledictus
qui facit opus Domini negligenter.
Verum humanissime Præ-
sul, ne conatus laboresq; isti mei
ad gloriam Omnipotentis Dei
susce-

suscepti, patrocinio essent desti-
tuti, tutelare tuum nomen præ-
reliquis selectum, eos Illustrissi-
mæ, & Reuerendissimæ Domi-
nationi tuæ tanquam Mæcena-
ti optimo, & patrono meo colen-
dissimo, cuius humanitatẽ om-
nes mirantur, quam ego ipse tũ
Romæ, tum Ferrariæ expertus
sum (ut alias præclarissimas
animi tui dotes, quibus singula-
ri Dei dono exornaris, taceam)
dico, dedico & confesco. Qui etsi
in omnia Christianæ Reipubli-
cæ negotia perpetuo sis intentus,
& ita omnibus uti singulis pro
animi tui magnitudine, singu-
larique in rebus agendis dexte-
ritate consulas: tamen pietatis

sacrarumq; literarum studia, omnibus alijs pro tua insigni pietate, anteferre soles. Quare Cardinalis Amplissime, ut hoc meū opusculum, veluti pignus meæ obseruatiæ, ac perpetui obsequij, erga Illustrissimam, & Reuerendissimam Dominationē tuā accipias, boniq; consulas, affectum potius offerentis, quam rei oblatæ quantitatem attendens, iterum atq; iterum rogo. Atq; hisce Vale diu fœlix in Domino, qui te dignissimum, firmissimumq; suæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinem diutissimè nobis incolumem seruet, meq; ut soles, beneuolè complectere. Tridenti ipso die Conuer-

sionis

Diui Pauli Apostoli, Anno reparatæ salutis Millesimo sexcentesimo.

AD REVERENDISSIMVM D.
Cataneum Episcopum Chie-
mensem operis

Authorem T. Crof. Bomp.
Trident.

*D*ifficiles Animæ cau-
sas casusq; disertans
Dùm struis hìc metho-
dos, quìs sine labe mi-
cet;

Religio Christi exul-
tans vultuq; sereno

Astitit, & sacris deueneranda co-
mis;

Iam non paruus (ait) summator ma-
ximus ornatus

Cataneus spartam, quam Caetanus
amat.

DE

DE REVERENDISSIMO D.
Episcopo Chiemenſe &c.

Nicolai Inamij Tri dent.
Epigramma.

*D*iuſ Auspicibus libelle pro
di

In lucem, & bene cum Deo
volente,

Clarorum volita virum
per ora.

Annorum ſeriem abſq; ſine vinces;

Immortale ſeres vtranque ſolis

Nomen Catanei Domum, inuidente

Parca; ergo auſpicibus libelle diuis,

Prodi iam bene cum deo volente,

ſeclis complaciturus eruditis,

Maximi Titulis verendus **ALDO**

BRANDINI, procerum ſacratuſ ordo,

atq; Eccleſia quem velut ſerenum

Sidus Tota colit, polumq; ſupra

Terrarum veſbit-orbe gens in omni.

A 6

Aliud

Aliud eiusdem.

*I*lle sacrum gestat ve-
neranda fronte tia-
ram,

*Augusta cathedra di-
gnus & ille sedet;*

Qui sanctæ exemplis

vitæ sophiæq; nitescit

*Lumine sidereæ, qui studet vsq; gre-
gem*

Doctrinis formare pium, atq; inducere
tælo

*Electas animas, Maximus iste mihi,
Cataneus titulo hoc; decorant insignia*
honoris

Hunc tanti meritum. hic nomina
dignus habet.

*Cataneo similes vtinam indulgentia do-
net*

*Hoc æuum summi sæpè videre pa-
tris.*

SVM-

SVMMVLAE

REVERENDISSIMI

Domini Episcopi Chie-
mensis

Casus conscientiae completentis
initium.

DE ABBATE.

*B*bas regularis debet
esse professus expres-
se, & sacerdos legiti-
me ordinatus: quia
cura animarum, &
sanctissimorum sacra-
mentorū admini-

stratio ei incumbit, consequenter de-
bet esse ætatis viginti quinque anno-
rum, quæ ætas in promovendis ad gra-
dum presbiteratus iuxta decretum sa-
cri Concil. Trid. sess. 23. de reform. ca-
12. requiritur. Quare professio tacita

non

non sufficit vt aliquis sit eligibilis in Abbatem proinde Nouitij ab actu electionis actiue & passiuè excluduntur. Abbas ordinariè debet eligi de proprio monasterio: at quando ibi persona idonea non haberetur, eo casu de alio monasterio eiusdem tamen ordinis, seruata forma Trid. synod. sess. 25. de regul. & monial. cap. 6. nempe per vota secreta, ita vt singulorum eligentium nomina nunquam publicentur. Ab Episcopo deinde Diocesano Dominicis diebus, vel alijs diebus festiuis in quibus ordines minores conferri possunt, gratis benedici debet: nihil enim pro tali benedictione absq; labe Symoniæ exigì potest: Abbatisa vero omni die benedici potest.

Abbas benedictus vsum mitræ, & baculi pastoralis habens, primam tonsuram, & quatuor minores ordines suis subditis conferre potest: non autem ijs qui sibi subiecti non sunt, sicut decreuit sacrosancta Trid. Synodus sess. 23. de reformat. cap. 10. nec potest sine consensu Capituli clericos ad Ecclesias, ad quas habet Iuspatronatus præsentare, minus suos monachos à Censuris, & peccatis alteri à iure specialiter reseruatis absoluere, nec illos ex

Monasterio pro arbitrio expellere, sed potius fugitiuos & Apostatas requirere, eosque vt ad illorum Cœnobium redeant, opportunis medijs cogere, infra sess. 25. de regul. & monial. cap. 19.

Abbas confirmatus, & benedictus multa potest præstare, quæ simplex sacerdos perficere nequit: primo in Ecclesijs sibi subiectis potest post Missarum, Vesperarum, & Matutinorum officia solenniter benedicere populo, alibi non. secundo potest sibi subiectis primam tonsuram, & minores ordines conferre, eosq; ab omnibus peccatis & Censuris absoluere, nisi aliter in iure expressè habeatur. tertio potest cum monachis sibi subiectis dispensare super Irregularitate contracta per acceptionem ordinum in excommunicatione, intellige si res est oculta, & tales in ordinibus sic susceptis se non exercuerint. quarto potest cum eisdem in votis factis ante ingressum religionis dispensare; vota vero facta post ingressum religionis eorundem, potest etiam irritare & annullare. quinto potest omnia Ecclesiæ, & Altaris ornamenta, excepto Calice, benedicere, & generaliter potest omnia benedicere, quæ cum sacra vñctione non fiunt, & in

& in quibus est benedictio tantum verbalis. sexto Abbas vsum mitræ & baculi pastoralis ex privilegio Apost. habens, potest in defectum Episcoporum interesse degradatione verbali & actuali, etiam si degradandus sit presbyter, vt habetur in Concil. Trid. sess. 13. decreto de reform. cap. 4.

Abbas non potest præfici duobus Monasterijs, nisi vnum dependeat ex altero, minus potest præfici diuersis Ecclesijs, Curam animarum habentibus, renetur synodum adire, si habet populum, vel Ecclesias cum cura, etiam si ipse sit exemptus: quia in tali casu exemptio ad populum, vel Ecclesias non extenditur. Ad nuptias ire, aut filios de sacro fonte in baptismo leuare, ei non licet, vt sancitum est in Concil. Matiscronensi can. 24. & 25.

Abbatissæ, & alię superiores quomodo, & qua ætate eligendæ sint eadem sacrosancta Trid. Synodus decernit sess. 25. de regul. & monial. capit. 7. sub istis verbis: Abbatissa, & Priorissa, & quocunque alio nomine præfecta, vel præposita appelletur, eligatur non minor annis quadraginta, & quæ octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerit. Quod si his qualitatibus

non reperiatur in eodem monasterio, ex alio eiusdem Ordinis eligi possit. Si hoc etiam in commodum superiori qui electioni præest, videatur ex ijs, quæ in eodem monasterio annum trigessimum excesserint, & quinque saltem annis post professionem rectè vixerint, Episcopo, vel alio superiore consentiente eligatur. Duobus verò Monasterijs nulla præficiatur, & si eæ duo vel plura quocunque modo obtinet cogatur, vno excepto intra sex menses cætera resignare, post id vero tempus, nisi resignauerit, omnia ipse iure vacent. Is vero, qui electioni præest, Episcopus siue alius superior claustra monasterij non ingrediatur, sed ante cancellorum fenestrellam vota singulorum audiat, vel accipiat. In reliquis feruentur singulorum ordinum, vel Monasteriorum constitutiones.

DE ABORSU.

ABorsus immaturi fœtus editio est graue peccatum, inter maleficia computatur, ex quo est contra bonam prolis generandæ, & contra naturam: quia etiam bruta fœtum expectant.

Aborsus si sequatur effectus, est casus

sus episcopalis de consuetudine generali: si verò effectus non sequitur, est quidem peccatum mortale, non tamen Episcopo est reseruaturn. Quærenti vtrum procurare aborsum semper sit peccatum? Responderetur quod procurare aborsum, quando fœtus est animatus, etiam si fiat liberandi gratia mulierem prægnantem à mortæ, semper est peccatum mortale, ad Rom. 3. Non faciamus mala, inquit Apostolus, vt veniant bona: procurare autem aborsum antequam fœtus sit animatus, ne prægnans moriatur, nõ est peccatum mortale, licet animatio impediatur: quia inde non mors, sed potius vita hominis sequitur, secus si res esset dubia.

Tempus animationis in masculo secundum communem opinionem Doctorum, est spacium quadraginta dierum: in fœmina autem octuaginta dierum computando à die conceptionis, vel circa: Vnde procurans aborsum ante hoc tempus notabiliter, præterquam in casu supradicto, peccat quidẽ mortaliter, tamen neque homicida dici potest, neque sit irregularis: procurans verò aborsum post prædictum tempus, vel paulò antè, si sequatur effectus, peccat mortaliter, est homicida, & incurrit

rit irregularitatem, vt docet D. Thom. 4. sentent. distinct. 31. talis secundum iura ciuilia debet capite puniri, quia verus homicida, vel parte bonorum omissa est relegandus, vel si est pauper, condemnatur ad metalla: secundum autem ius canonicum huiuscemodis, pœnitentia quinque, vel septem annorum imponitur, aut trium annorũ ad minus, vbi culpa leuis præcessit.

Vtrum verò censerì debeat homicida si dubitatur de fœtus animatione? dico quod in foro contentioso, vbi agitur ad pœnam interpretatio in partem mitiorem fieri debet: sed in foro animæ, vbi agitur ad placandum Deum, & ad emendationem, debet se quis homicidam reputare: nam in talibus viatutior est eligenda.

DE ABSOLUTIONE.

Absolutio est duplex, à peccatis; & à censuris. prima est ordinis, secunda est iurisdictionis. prima solis Sacerdotibus competit, secunda etiam Diacono, quinimo & inferioribus clericis committi potest. prima requirit potestatem ordinis & iurisdictionis, secunda solam potestatem iurisdictionis

nis exigit . prima requirit determinatam formam verborum , quæ est ista : Absoluo te à peccatis tuis , secunda nõ exigit determinatam formam verborum : quia ipsa verba habent efficaciam secundum intentionem dicentis , seu absoluentis , propterea non refert , quibus verbis utatur ad exprimendam suam intentionem , vt si dicat benedico te siue absoluo te , siue vade in pace , absolutio à censuris tenet , vbi accedit intentio superioris : tamen etiam hæc secundum communem vsum habet determinatam formam verborum .

Forma absolutionis ab excommunicatione , quæ vsitur , est ista : Absoluo te à vinculo excommunicationis , quam incurristi propter tale factum , & restituo te sanctis Sacramentis Ecclesiæ , communioni , & vnitati fidelium , in nomine Patris , & Filij , & Spiritus Sancti .

Forma absolutionis à suspensione est hæc , Absoluo te à vinculo suspensionis , quam incurristi propter N. & restituo te executioni ordinum , & officiorum tuorum , in nomine Patris ; & Filij , & Spiritus sancti , eadem per omnia est forma absolutionis ab interdicto .

Forma absoluendi ab irregularitate est

est ista . Dispenso tecum super irregularitatem , quam contraxisti propter N. & restituo te ad actus legitimos , in nomine Patris , & Filij , & Spiritus sancti .

Forma absoluendi à peccatis , quæ sola est sacramentalis , his verbis exprimitur : Absoluo te à peccatis tuis præmittitur Misereatur &c. ne effectus Sacramenti ex parte pœnitentis impediatur , postponitur In nomine Patris , & Filij , & Spiritus sancti , vt ostendatur , quòd Sacerdos non propria autoritate , sed vt minister absoluit : Verùm nec preces præcedentes , nec inuocatio sanctissimæ Trinitatis , nec manuum impositio , nec signum crucis , sunt de necessitate Sacramenti : his enim ommissis absolutio tenet .

Absolutio ab excommunicatione , semper debet præcedere absolutionem à peccatis : quia excommunicatio maior priuat reum participatione Sacramentorum actiue , & passiuè . Quare aliquis quamdiu est excommunicatus , non potest recipere rem Sacramenti , etsi talis sit Sacerdos , sicque tenet absoluere à peccatis , absolutio est nulla . nam absolutio à peccatis potestatem ordinis , & iurisdictionis , qua excom-
mu-

municatus est priuatus, simul necessario requirit.

Absolutio à peccatis, siue fiat ante iniunctionem satisfactionis, siue post, tenet: Verum melius est vt fiat post, q̄ si confitens satisfactionem iniunctam recuset, adhuc tamen venit absolueudus, ne per desperationem in infernū ruat. Item quia licet Sacramentum Penitentiae absque satisfactione non sit perfectum, quoad partes integrales suę materiae: tamen absque ipsa, essentialia Sacramenti saluantur, ideo etiam si in hac vita desit satisfactio: nihilominus Sacramentum tenet, & habet suā vim: quia si non hic, in purgatorio satisfiet.

Ab excommunicatione minori, qui libet Sacerdos ad sacras Confessiones audiendas expositus, potest absolvere: secus non: quia excommunicatio minor est vinculum ecclesiasticum, propterea in absolvente de necessitate exigit potestatem iurisdictionis ecclesiasticæ: potest tamen Sacerdos ordinatus & non expositus, à venialibus absolvere: quoniam ad hæc remittenda sufficit potestas ordinis.

Absolutio ab excommunicatione, siue à peccatis facta sub conditione de futuro, puta dicendo si satisfeceris, vel

feceris

feceris talem eleemosynam, absoluo te, &c. non tenet, propterea à tali est abstinentum: quandoquidem non est Sacerdotis absoluentis conferre nunc Sacramentum, & suspendere effectum illius: Absolutio verò facta sub conditione de preterito, tenet, vt si dubitatur de absolute & dicatur. Si non es absolutus, ego te absoluo, &c. nam illa suspendit effectum, hæc verò non.

In absolute à peccatis reseruatis duplex est via procedendi ipsi Confessario, non habenti talem authoritatē: vna est, vt peccitens omnia peccata vni Sacerdoti approbato confiteatur, vt Confessio sit integra, (conditio Confessioni sacramentali necessaria, vt suum effectum sortiatur) quàm à quibus poterit, illum absoluet, & pro reseruatis remittet illum ad Superiorem, cui tantum reseruata debet confiteri, & ab eis petere absolute, altera via est, vt Confessarius in tali casu accedat Ordinariū, siue scribat pro licentia absolueudi, ab huiuscemodi reseruatis, non nominando personam & hæc via est longè melior, qua in re Ordinarij non debent se præbere difficiles.

DE ABSTINENTIA.

Abstinentia est subtractio ciborū ad rationem relata, quæ si referatur ad sanitatem corporis, pertinet ad artem medicam, quæ præscribit quibus cibis in qua quātitate, & quo tempore infirmus vti debeat: si verò referatur secundum quòd fit ex fide & dilectione Dei ad reprimendas concupiscentias carnales, ad peccatorum deletionem, & mentis eleuationem in Deum, pertinet ad regnum Dei, & est virtus, 2. Petr. 1. Ministrare, inquit in fide vestra virtutem, in virtute scientiam, in scientia autem abstinentiam. Ad hanc virtutem Christus suos fideles hortatur, Luc. 21. Attendite, ait, ne grauentur corpora vestra crapula, & ebrietate. Hanc virtutem D. Paulus amplexus est 1. Cor. 9. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.

Abstinerere à quibusdam cibis tanquā de se malis, vel quia in lege Moysi prohibeantur, est quidem peccatum, & contra Christi doctrinam, iuxta illud ad Colos. 2. Nemo vos iudicet, inquit Apost. in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatho-
rum,

Acceptio personarum: 29

rum, quæ sunt vmbra futurorum, quia illa euacuata sunt; Abstinerere verò à quibusdam cibis, propter causas superius adductas, & vt melius cōmodiusque fructus ieiunij acquiramus, est bonum, & procedit ex doctrina Christi Rom. 14. Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum.

Abstinentia siue subtractio ciborum ordinata, & discreta, est virtus, quia pars temperantiæ, quod si fuerit inordinata, & indiscreta, ita vt fit contra valetudinem, & notabile detrimētum inferat naturæ, eo casu est peccatum. Rom. 12. Exhibeatis, inquit Apostolus, corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationale obsequium vestrum.

DE ACCEPTIONE
personarum.

Aceptio personarum est vitium, quo id, quod ex debito iustitiæ vni est conferendum, alteri exhibetur. Hoc homini est prohibitum in sacris literis, Deuter. 1. Non accipietis cuiusquam personam. Prouerb. 18. Accipere personam in iudicio non est bonū. Et Iacob. 2. Nolite in personarum ac-
ceptio-

ceptione habere fidem. Quare acceptio personarum non cadit in ijs, quæ gratis dantur: quilibet enim de suo potest dare vni, & non alteri, cum non teneatur, secus autem si ex debito distribuere, *D. Thomæ prima secundæ. quæst. 93. art. 1. ad secundum*, vnde cum Deus nulli sit debitor, acceptio personarum in eo locum non habet.

Datio duplex vna. quæ pertinet ad iustitiam, & in hac, acceptio personarum, locum habet: altera quæ pertinet ad liberalitatem, & in hac, acceptio personarum non habet locum, quia de suo homo potest dare cui vult, & quantum vult, iuxta illud *Matth. 20. An non licet mihi facere de meo, quod volo?* Exempli gratia. Si duo reperiuntur pauperes, & quis eleemosynam faciat pauperi non constituto in extrema necessitate, & non faciat pauperi constituto in articulo necessitatis talis dicitur acceptor personarum, & hoc scienter faciens peccat: si verò neuter est constitutus in extrema necessitate, & quis magis vni, quàm alteri faciat eleemosynam, eo casu non committit peccatum acceptationis personarum.

Acceptio personarum vitium iustitiæ commutatiuæ oppositum scienter facta

facta in re spirituali, est grauius peccatum, quàm sit acceptio personarum facta in re temporalis: quia maius bonum offenditur, exempli gratia: Si Episcopus confert beneficium indigno, & non digno, grauius peccat quàm iudex, qui super re temporalis iudicat pro paupere & non pro diuite, ratione tantum paupertatis ductus, quæ tamen iudicem mouere non debet, *Exod. 23. Pauperis quoque non misereberis in iudicio.*

Acceptio personarum in re parua, qua proximus non grauatur, est peccatum veniale: in re verò notabili, qua proximus notabiliter grauatur, acceptio personarum est peccatum mortale, ideo euitanda ad imitationem omnipotentis Dei nostri, de quo scriptum est, *Rom. 2. Non est acceptio personarum apud Deum.* Item *Act. 10. Non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.*

DE ACCEDIA.

Accidia secundum *D. Thomam* secunda secundæ quæst. 35. art. 2. est tristitia de bono spirituali, & semper est peccatum: quia contrariatur

charitati, cuius proprius effectus est gaudere de bono diuino, & spirituali. Quandoque accidia est peccatum veniale, & quando est solum in motu sensuali, propter imperfectionem actus, vel quia est de bono spirituali, ad quod quis non tenetur de necessitate: quandoque est mortale, ut quando accedit consensus rationis, & omittuntur ea, ad quae homo tenetur de necessitate. Unde ad hoc, quod accidia sit peccatum mortale, duo requiruntur. Primum, quod sit de bono spirituali, quod quis tenetur facere de necessitate, propter Deum & ad salutem animae. Secundum, quod adsit plenus consensus rationis: nam imperfectio actus excusat à mortali.

Accidia, quae proprie contrariatur praecepto de sanctificatione sabbati, ut notat Diuus Thomas loco citato, nendum est peccatum mortale ex genere suo, sed etiam vitium capitale, quia ex ipsa multa alia vitia oriuntur praecipue sex, scilicet Malitia, qua bona diuina homo contemnit, & est mortale. Rancor quo displicent alicui homines inducentes ad spiritualia, & est veniale, nisi superueniat odium. Pusillanimitas, qua homo se retrahit à bonis quae pos-

set

set prestare timore deficiendi, & est veniale, nisi bona essent de praecepto. De speratio, quae est diffidentia de assequenda beatitudine propter defectum gloriae Dei, & propriorum meritorum, & mortale est. Negligentia agendorum, quae si est circa opera misericordiae, vel discendi necessaria ad salutem, vel procurandi Sacramenta necessaria familiae, vel circa correctionem fraternam quandoque peccatum mortale est. Euangatio mentis in oratione, quae est veniale peccatum: tamen in eo qui tenetur ad officium, seu horas canonicas, puta beneficiati, sacris initiati, & religiosi professi, potest esse peccatum mortale.

DE ACCVSATIONE.

IN criminibus indagandis puniendisque, tribus modis, canonicè atque iuridicè procedi potest, videlicet: inquisitione, denunciatione, & accusatione. Inquisitio super crimine fit praecedente infamia: Denunciatio verò, & Accusatio fiunt praecedente delatione: unde iudex, qui aliter procedit in indagandis, ac puniendis criminibus in foro contentioso, peccat utpote, quia pra-

B 3

ter

ter ordinem iuris facit.

Accusatio differt à denunciatione potissimum in quatuor. Primò q̄ accusatio principaliter intendit punitionē peccantis ad iustitiam conseruandam: denunciatio autem principaliter intendit emendationem peccantis. Secundo, q̄ accusatio saltē in foro contentioso potest fieri absque præcedente admonitione: denunciatio verò nō potest fieri, nisi monitione præmissa, iuxta præscriptum Euangelicum Mat. 18. quia in ea principaliter intenditur emendatio proximi delinquentis. Tertio q̄ accusatio debet fieri in scriptis; denunciatio autem vocetenus. Quarto, quòd accusatio includit pœnam talionis, hoc est eandem retributionem mali: denunciatio verò non includit pœnam talionis, etiam si denunciatus deficiat in probatione, vnde accusatio non debet esse nisi de re certa. Homo tenetur accusare crimen, alterius sub pœna peccati, vbi tria simul concurrunt. Primò, quòd crimen vertat in detrimentum spirituale, seu corporale Reipublicæ: nam si crimen est priuatum, regulariter solus ille, cuius interest potest reum accusare. Secundo, quòd sufficienter probare possit. Tertio, q̄

crimen aliter emendare non possit: quia iuxta mandatum Domini, processum q̄; euangelicum, prius oportet procedere ad emendationem peccantis, quàm ad iustitiam conseruandam.

Accusatio criminis alterius, vt fiat absque peccato, debet esse vel propter bonum commune, vt inde ceteri quietè & honestè viuant, vel propter suum interesse: vnde si quis alia intentione proximum suum accuset in foro contentioso, peccat. Clericus ad vindictā publicam proximum accusare non debet, etiam si pœna sanguinis non venit imponenda: si verò prosequitur iniuriam propriam, potest proximum suū accusare, etiam si ratione criminis imponenda esset pœna sanguinis, dummodò præcedat protestatio, quòd non ea intentione accuset, & sic non incurrit irregularitatem.

Accusatus seruato ordine iuris tenetur sub reatu lethalis criminis dicere veritatem, secus autem si contra formā iuris procedatur, exempli gratia: si accusatus non sit subiectus, vel crimen sit occultum, cuius solus Deus est iudex, ita vt non præcesserit infamia super crimine, neque semiplena probatio, neque appareant indicia, & eo ca-

si reus celando veritatem, atque crimen proximi, à fortiori suum, non peccat: sed bene iudex, qui usurpat sibi iudicium diuinum, de occultis enim nō habemus iudicem, nisi Deum.

DE ADIVRATIONE.

A Diurare est personam, siue rem inducere ad aliquid faciendum, vel non faciendum ex inuocatione alicuius rei sacrae: vnde adiuratio est actus latræ, quia per eam intenditur reuerentia diuini nominis.

Adiurare contingit dupliciter, vide licet: obsecrando, & imperando. Primo modo Diuus Paulus adiurauit Romanos, vt habetur in Epistola ad eos scripta, ca. 12. Secundo modo Caiphas Christum Dominum adiurauit, vt legitur Matth. 16. Adiurare primo modo, est inferioris: adiurare verò secundo modo, est superioris.

Adiurare Deum per modum deprecationis, licet, vt facit Ecclesia in Letanijs, non autem sic dæmones: quia talis adiuratio includit amicitiam, & societatem, quam habere cum dæmonibus prohibitum est 1. Corint. 10. Nolo vos, Apostolus inquit fieri socios dæ-

moniorum sed eos licet adiurare imperando, atque per modum compulsionis, puta vt exeant à corporibus humanis, & quod non inferant nocumētum creaturæ rationali, non tamen ad aliquid consequendum, puta diuitias, vel scientias, hoc modo Nectomantici vtuntur adiurationibus, & inuocationibus dæmonum, nempe ad aliquid addiscendum, vel adipiscendum ab eis, & hoc est mortale peccatum. Adiurare creaturas irracionales, secundum se nō licet, in ordine verò ad Deum à quomouentur, licet eas adiurare per modum deprecationis, vt ad facienda miracula. Item licet eas adiurare in ordine ad dæmones per modum compulsionis, vt sic in exorcismis, per quos potestas dæmonum ab irrationabilibus creaturis excluditur.

Adiuratio quinque modis est illicita. Primo, si fiat imperatiuè ad non subditum, & est peccatum mortale. Secundo, si fiat ad dæmones deprecatiue, & est peccatum mortale. Tertio, si fiat ad dæmones imperatiuè ad aliquid discendum, vel per eos consequendum, & est peccatum mortale. Quarto, si fiat ad irracionales creaturas secundum se: quia tales ab alio aguntur ad proprias ope-

rationes, & est peccatū veniale. Quin-
to, si fiat Deum, vel homines, vel Ange-
los, non ex necessitate, sed ex leuitate:
quia est contra præceptum secundum
Decalogi in ordine, & est peccatum ve-
niale.

DE ADOPTIONE.

Adoptio est personæ extraneæ in fi-
lium, siue nepotem, vel deinceps
assumptio, quæ duobus modis fit, nem-
pe autoritate principis, seu magistra-
tus, & propria voluntate, siue authori-
tate priuata. Adoptatus primo modo
succedit patri ab intestato in hæredita-
te, nec eum sine causa admissa in iure,
quarta parte hæreditatis priuare po-
test: adoptatus verò secundo modo, nō
succedit parenti ab intestato, neque ei
pater aliquid in testamento tenetur re-
linquere.

Adoptare secundum iura nequeunt.
Primò, qui habent naturale impedi-
mentum ad generandum. Secundò,
qui non sunt sui iuris, sed constituti in
potestate aliena, vt filij familias. Ter-
tio, qui sunt minores viginti quinque
annis: nam adoptans debet excedere
adoptatum octodecim annis, ita vt na-
tura-

turaliter possit esse pater adoptati. Ado-
prare in fratrem, sororem, vel patrem,
nullus potest: quia contra naturā. Item
adoptari, consanguineis non compe-
tit. D. Thom. 4. sentent. quia tales natu-
raliter sunt hæredes.

Adoptionis effectus secundum ius
ciuile, & canonicum, est impedire ma-
trimonium inter aliquas personas sim-
pliciter, vel ad tempus, & etiam diri-
mere secundum communiorum opi-
nionem: ratio autem huius prohibitio-
nis fuit cohabitatio quæ solet esse in-
ter tales, si enim ad eas liceret copula,
facile pateret aditus concupiscentiæ.

Huius cognationis legalis, vt docet
D. Thomas, tres sunt species. Prima, est
inter adoptantem, & adoptatos, quæ
indistinctè impedit in perpetuū, etiam
soluta adoptione: nunquam enim ado-
ptans potest contrahere cum filia ado-
ptata. Secunda est inter filiam natura-
lem adoptantis, & adoptiuum, quæ im-
pedit quamdiu durat adoptio: soluta
autem per mortem patris, vel per emā-
ncipationem, non impedit. Tertia est in-
ter patrem adoptantem, & uxorem fi-
lij adoptiui, & inter filium adoptiuum
& uxorem patris adoptantis, quæ perpe-
tuò impedit, et post emancipationem.

DE ADVLATIONE.

Adulatio est excessiua laus alterius verbis, vel factis in præsentia ad delectandum ordinata, propterea ex genere suo peccatum est, Eccl. 11. Non laudes virum in specie sua. Item 1. ad Theſſal. 2. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis. Hoc vitium adulationis Deo summo opere displicet, iuxta illud, Psal. 52. Deus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos.

Adulatio tribus modis potest esse peccatum mortale. Primo ratione materiae, vt si quis laudet aliquem de actu peccati mortalis, puta de blasphemia, de fornicatione, hoc genere adulationis vtitur iam mundus, Ps. 9. Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur. Secundo ratione finis, vt si quis laudet alium animo nocendi, siue decipiendi spiritualiter, aut corporaliter; quo genere adulationis vsi sunt Iudæi erga Christū, Marc. 12. Magister, scimus quia verax es, & non cures quenquā, nec. n. vides in faciem hominū, sed in veritate viā Dei doces, & vitium Dñs detegens, dixit illis: Quid

me

me tentatis? sciens verſutiam illorum. Tertio, adulatio est peccatum mortale, vt qñ quis laudat alium, vt inde prebeat ei occasionem peccandi mortaliter, hoc genere adulationis vsus est dæmon in Paradyſo terrestri, erga prothoparentes nostros, Gene. 3. Aperientur oculi vestri, & eritis, sicut dij, scientes bonum & malum.

Adulatio qñq; est peccatū veniale, vt si delectandi gratia alios tātū sit, vel ad euitandum aliquod malum, vel ad consequendum aliquod bonū in necessitate, intellige, si non sit occasio ruine, neq; de materia mortali. Quinimò si quis alium laudat non ea intentione, vt alteri prebeat occasionem peccandi mortaliter, & det operam rei licitæ, nō est ei imputandū: abstinēdū tñ est, quātū fieri pōt ne nimis p̄sentes laudemus Ecc. 11. Ante mortē ne laudes hominē.

DE ADVLTERIO.

Adulterium quod nil aliud est, quā alieni thori violatio, tripliciter cōmittit̄. Primò, qñ vir coniugatus accedit ad coniugatā mulierē. Secundò, qñ solutus accedit ad coniugatā. Tertio, qñ coniugatus accedit ad mulierē solutam: vnde adulteriū qñque dicitur simplex, quandoque dicitur duplex.

Sum-

Simplex, vbi alter tantum est coniugatus. duplex, vt cum vtraque pars est coniugata, & tunc est grauius peccatum:

Adulterium est prohibitum lege natura, Tob. 4. & Matth. 7. lege scripta, Exodi 20. & Leuit. 20. lege euangelica, Matth. 19. & 1. Corinth. 6. lege canonica adulteris secudum iura antiqua imponebatur penitentia septem annorum, & iam tales nisi resipiscant, veniunt excommunicandi. Lege civili, vxor adultera perdit dotem, vir perdit donationes factas propter nuptias, & filij nati ex adulterio priuantur hereditate, ac omnibus dignitatibus, vt ad eas promoueri nequeant. Mulier committens adulterium, simpliciter loquendo, plus peccat quam vir, propter incertitudinem prolis, quæ non sequitur ex adulterio viri, propter scandalum, & quia ipsa mulier plura retrahentia se à tali peccato habet, nempe timoré Dei, & timorem viri, cui, est subiecta, & non è contra, quam habeat vir: quo verò ad dominium rationis, plus peccat vir adulterando quam vxor, sed quantum ad fidem matrimonij, æqualiter peccant, D. Thomas 4. sent. distin. 25. art. 4.

Adulterium non soluit Matrimonium
quo

quo ad vinculum essentialè, sed solum quo ad thorum, & cohabitationem, Matt. 5. Quicumque dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, adulterat: ergo adulterium ex Christi doctrina, non soluit vinculum Matrimonij, ita vt alter possit cum alia cõtrahere, sed solum soluit Matrimonium quo ad thorum, & actum conjugalem.

Vinculum Matrimonij si est ratum, non dissoluitur, nisi per ingressum religionis approbatæ secuta professione: quod si est consummatum, vinculum eius non dissoluitur, nisi per mortem alterius coniugis. Roman. 7. Mulier vi uente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro, si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri: unde si coniugatus mortuus suscitaretur, de nouo deberent contrahere, vt esset inter illos Matrimonium, secus de Baptismo, & de Ordine: quia hæc imprimunt characterem, Matrimonium vero non.

Casus in quibus vxor propter adulterium commissum non potest accusari, minus dimitti, communiter ponuntur septem. Primò, si maritus vxorem prostituit, vel sciuit, & non prohibuit,
cum

eum tamen potuerit: secundò, si vxor credēs maritum defunctum, alteri nupsit, eo casu maritus rediens, tenetur eā recipere: tertio si fuit cognita ab alio latenter, quem credebatur proprium virum: quartò, si fuit vi oppressa: quintò, si vir eam sibi reconciliauit post adulterium: sextò, si etiam maritus conuincitur de adulterio: septimo, si infidelis vxorem infidelem dimittat, & illa alteri nubat, si postea vterque conuertatur ad fidem, maritus tenetur eam recipere.

DE AFFINITATE.

Affinitas est quædam personarum propinquitas ex carnali copula, vel ipsius potestate proueniens, omni carens parentela: vnde affinitas ex tribus oritur, nempe ex copula carnali matrimoniali, ex copula carnali fornicaria, & ex Matrimonio rato, & si non consummato.

Affinitas proueniens ex copula matrimoniali, siue ex Matrimonio rato impedit, & dirimit Matrimonium de facto contractum vsq; ad quartum gradum

dum inclusiuè, sicut consanguinitas: nam ratione huius omnes consanguinei vxoris efficiuntur affines marito, & è contra in eodem gradu, quo erant consanguinitate iuncti: Affinitas autem proueniens ex copula fornicaria, impedit, & dirimit solum in primo, & secundo gradu, vt habetur in sacro Cõc. Trid. sess. 24 de reform. cap. 4.

Affinitas cum sit multiplicis generis, sola illa quæ est primi generis, impedit, & dirimit Matrimonium de facto contractum, si precedat, prout supra. Affinitas primi generis est illa, quæ cadit inter consanguineos viri, & vxorem, & inter consanguineas vxoris & virum, inter quas personas vsque ad quartum gradum inclusiuè contrahere Matrimonium prohibitum est: affinitas verò secundi generis est illa, quæ cadit inter consanguineos coniugum, & hæc in nullo gradu impedit, minus dirimit: exempli gratia: frater non potest ducere vxorem fratris defuncti: potest tamen ducere sororem vxoris fratris: quia cum vxore fratris est in primo gradu affinitatis primi generis, cum sorore autem vxoris fratris, est in primo gradu affinitatis secundi generis, quæ in nullo gradu impedit.

Ex

Ex sponsalibus legitimè celebratis, causatur iustitia publicè honestatis, quæ modo, vt habetur in Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 3. ad solum primum gradum se extendit, verbi gratia: si inter Petrum, & Margaretham fuerint celebrata sponsalia canonicè, deinde Petrus contrahat cum Vrsula sorore Margarethæ, Matrimonium est nullum; ex Matrimonio verò siue consummato, siue rato oritur impedimentum, quod se extendit vsque ad quartum gradum inclusiuè inter consanguineos viri & uxorem, & inter uxoris consanguineas & virum, ita vt nullus consanguineus viri vsque ad quartum gradum possit contrahere cum eius uxore ipso mortuo, neque è contra.

DE ALCHIMIA.

Alchimia est ars transmutandi metalla, quo ad substantiam, & qualitates, seu proprietates naturales, verè, vel apparèter. Vtrum autem per artem possit fieri verum aurum, seu argentum, doctissimi viri dubitant, & potius tenent, quòd nõ quantum ad essentiam, & quo ad omnes proprietates auri, vel argenti, licet quo ad aliquas possit con-

tin-

tingere, hoc est apparenter, non autem existenter: ratio est ista, quia ars præcise nõ potest vnã speciem naturalem mutare in aliam speciem, sed benè interueniente aliqua operatione naturæ, vt pistor inducit formam panis, & figulus formam lateris per operationem ignis: modò forma substantialis auri, & argenti non est per calorem ignis, quo vtuntur Alchimistæ, sed per calorem Solis, & in loco determinato vbi virtus mineralis viget: Vnde mihi videtur, quod dantes operam tali arti hauriant, vt dicitur, aquam cribro, & sepe non plumbum in argentum, neque aliud genus metalli in aurum conuertunt, sed potius argentum, & aurum in fumum, taliter, vt ex Alchimistis lachrymistæ fiant.

Ars alchimicæ secundum aliquos, videtur esse licita, dummodò non fiat per artem magicam, sed virtute elementorum & herbarum, nam metalla omnia procedunt ex eodem principio, videlicet: ex sulphure, & argento viuo, at in habentibus symbolum, facilius est transitus ab vno in aliud, propterea arte alchimicæ, vna species metalli poterit mutari in aliam speciem metalli, etiam auri, quod est omnium metallo-

rum

rum perfectissimum, quantum ad aliquas qualitates, & proprietates, non tamen quantum ad substantiam, & omnes eius proprietates naturales, pro quo Alchimistæ sudant quærentes Calendas græcas. Quare consultius est abstinere à tali arte, quæ vel est impossibilis, vel præ se fert amicitiam, & societatem dæmonum, cuiuslibet Christiano prohibitum D. Thomas 2. 2. quæst. 77. art. 2. ad 1. in 2. distinct. 7. quæst. 3. art. 1. de po. quæst. 6 art. 1. ad 18. videtur sentire. quod neque verum aurum, neque verum argentum per artem fieri possit propter suam perfectionem, licet possit fieri aliquid propinquum auro & argento, unde vendere illud quod fit per artem alchimicæ pro auro vero, vel argento, est illicitum & peccatum: quia venditur id, quod non est pro eo quod in rei veritate est, sicque proximus decipitur: propterea summa Ange. habet quod hæc ars sit simpliciter damnanda, & rejicienda.

DE ALIENATIONE.

Alienatio est omnis actus, per quem dominium transfertur. In iure prohibentur alienare. Primò amer-

tes

tes & furiosi. secundò prodigus. tertio minores viginti quinque annis. quarto filij familias, nisi habeant peculium caîtrense. quinto serui & monachi, qui nihil proprii habent. sexto vxores, si non habent ultra dotem. septimò prælati, bona Ecclesiæ tam mobilia, quam immobilia alicuius conditionis, alienare nequeunt, nisi in casibus & modis in iure expressis. octauò qui crimen læsæ maiestatis humanæ commiserunt: nonò qui crimen læsæ maiestatis diuinæ commiserunt, ut hæretici, quorum bona ipso facto sunt confiscata.

In alienatione rerum ecclesiasticarum, ut sit canonica, & teneat, quinque requiruntur. Primò, tractatus an expediat, vel non: secundò consensus Capituli: tertio utilitas Ecclesiæ: quarto authoritas superioris: quinto subscriptio manu notarij, quæ forma seruanda est in alienatione rerum immobilium Ecclesiarum cathedralium & collegiatarum, non autem in alienatione Ecclesiarum inferiorum: quia in huiusmodi consensus Superioris sufficit.

Causæ alienandi bona Ecclesiastica, communiter à sacris doctoribus quatuor

tuor

tuor ponuntur, videlicet: Necessitas, vt si debita vrgeant, & de fructibus Ecclesiæ nō possint satisfieri. Vtilitas vt si melior res habetur. Pietas, vt pro redemptione captiuorum apud Turcas, vel alimonia pauperum in extrema necessitate constitutorum. Incommoditas, vt si res magis sit damnosa, quàm utilis.

Episcopus regulariter circa administrationem, & alienationem rerum temporalium, sine quibus spiritualium dignitas non facillè consistere potest, aliquid absque consensu, vel consilio Capituli statuere nequit: ex quo Prælatus ita se habet ad Capitulum, velut caput ad membra. In eo autem videtur esse consensus Cap. cui maior, & sanior accesserit sententia.

Prælatus rerum ecclesiasticarū procurator est, non Dominus: vnde conditionem Ecclesiæ, meliorem quidem facere potest, deteriores verò non potest. Quod si secus factum fuerit, gesta non tenent, & contrafacientes, canonum pœnas incurrunt: Alienationis autem nomine venit hoc loco venditio, permutatio, hypotheca, donatio, conductio, emphyteusis, & omnis conuentio, per quam dominium rei tra-

sfer-

feratur, vel pro semper, vel ad longum tempus: ita vt propter temporis longitudinem, iuris ecclesiastici pereat memoria: quia proventus ecclesiastici ad modicum tempus, & ad præcariam vendi, & concedi possunt, sic vt venditiones, & præcariæ de quinquennio in quinquennium reouentur, vt etiam notat Lancellotus in suis institutionibus iuris canonici.

Ecclesiam sibi commissam nullus pro alienis debitis potest grauari, aut literas alicui, vel sigillum concedere, quibus Ecclesia possit obligari, & qui tale quid fecerit, à spiritualium, & temporalium administratione, iuxta sacrorum canonum dispositionem, est suspendendus, nec Ecclesia ad talium debitorum solutionem tenetur: debita tamen à prædecessore suo pro Ecclesiæ necessitate contracta, soluere proculdubio tenebitur.

DE ALIMENTIS.

Alimentorum nomine veniunt et vestimenta, calciamenta, medicina, & huiusmodi. Similiter nomine alimonie veniunt omnia vitæ necessaria nempe cibus potus, vestes, medicina, &

næ & alia id genus, non autem appellatione cibartorum.

Ad alimenta præstanda primo tenentur parentes erga liberos suos, & è contra liberi erga suos parentes: fallit autem quando filij possunt sibi sufficere, vel ex bonis, vel ex artificio. Idem de filijs erga parentes suos, censerì debet, nec distinctio illa habet locum, an sit mancipatus vel ne, an legitimus vel non: quia parentes de iure canonico, etiam spurios alere tenentur. Secundò vir tenetur alere vxorem, & vxor virum, intellige quando vir est inops, & vxor locuples. tertio frater tenetur alere fratrem suum etiam naturalem, si egeat. quartò Dominus tenetur alere seruum suum. quintò socer nurum suam. sexto tutor tenetur alere matrem pupilij, & sororem egentes: alimenta tamen prout Doctores communiter notant debent præstari secundum consuetudinem regionis, & facultatem debitam. Bar. in tract. de duobus fratribus.

Parentes tenentur filios suos alere præter quam in quinque casibus. primò si filius patrem, & matrem accusauit. Secundò si parentes ipsi egent. tertio si filius crimen ingrætitudinis contra patrem, vel matrem commisit. qual

tò si filius habet artem, vel aliud vnde honestè viuere potest. quinto quoties subest aliqua causa, ob quam pater iure filij exheredare posset: in his enim casibus parentes liberantur ab onere præstandi alimenta filijs suis.

DE ALTARE.

Altare tam stabile, quàm portatile, non debet esse ligneum, sed lapideum, ratione mysterij: nam in ipso Christus immolatur, qui lapis dicitur, vt habetur ad Eph. 2. primi qui ædificauerunt altaria, fuerunt Noe, Isaac, Abrahaam, & Iacob, vt legitur Genes. 8. 12 & 33. cap.

Instituere altare tam stabile, quàm portatile, quo ad consecrationem, est solius Episcopi: Vnde in Ecclesia consecrata, nullus potest erigere altare, neque erectum destruere sine licentia Episcopi. Altare non consecratur absq; reliquijs Sanctorum: tamen appositio sacrarum reliquiarum, non est de necessitate consecrationis altaris, tenet enim si fiat sine his.

Altare in Ecclesia Dei fit propter tria. Primò, ad Sacramentum, & sacrificium Deo offerendum, Genes. 8.

50
AEdificauit Noë altare Domino, & tollens de cunctis volucris & pecoribus mundis, obtulit super altare: nunc autem in ipso corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi offeruntur. Secundo, ad inuocandum nomen Dei, Gen. 12. AEdificauit Abraham altare Deo, qui apparuit ei, & inuocabit tibi nomen Domini, nunc hæc inuocatio dicitur Missa, quæ ad altare fit. Tertio, ad cantandum, & laudandum Deum. Eccl. 47. Dedit illi contra inimicos patientiam, & stare fecit contra altare cantorem, & in sono eorum fecit dulces modulos: nunc horæ canonicæ ante altare in choro decantantur.

Altare stabile quatuor modis execratur, seu violatur, ita ut tunc licite in eo celebrari non possit, nisi prius fuerit reconsecratum. Primo, si contingit ænormis fractura in altari. Secundo, si amoueantur lapides, quibus altare est compaginatum, ita ut ex tali amotione formam altaris amittat. Tertio, si mota fuit iunctura, qua mensa stipiti adhæret: quia in coniunctione præcipue est consecratio altaris. Quarto, si frangatur vel amoueatur, vel minuatur signum sepulchri, ubicunque sit sigillum: Altare verò portatile tribus modis

dis violatur. Primo, per remotionem lapidis à ligno. Secundo, quando mouetur sigillum sepulchri existentis in lapide. Tertio, si lapis notabiliter frangatur, non autem execratur per hoc, quod excommunicatus, vel degradatus in eo celebrauerit.

Ecclesia execrata, non execrantur altaria, neque execratis altaribus, execratur ecclesia: quia diuersæ sunt consecrationes altaris, & Ecclesiæ: vnde si cadant parietes, Ecclesia debet reconsecrari non autem altaria, licet polluta Ecclesia per effusionem sanguinis, vel per effusionem seminis humani polluatur altare stabile (portatile non) & indigeat reconciliatione. Item polluta Ecclesia, pollutum est, & cœmeterium, polluto tamen cœmeterio, non est polluta Ecclesia: quia ignobilis, non trahit ad se nobilis.

DE APPELLATIONE.

APpellatio est à minori iudice ad maiorem prouocatio, quæ est adinuenta ut defensio, seu præsidium quoddam innocentia, duplicemque effectum operatur, scilicet, deuolutionem, ac suspensionem causæ; vnde si iudex à quo

appellationem legitimam non admittit, deponitur secundum iura ab officio, quod si debuit fit, utrum sit legitima nec ne, eo casu iudex à quo debet dicere, Admittit si & in quantum de iure debeo.

Appellatio si fit in continenti, iudice in eadem figura iudicij existente, sufficit ut fiat viva voce, quod si non fit illicitò debet esse in scriptis per libellum appellatorum intra decem dies, computando à die sententiæ, qui quidem libellus debet continere nomen appellantis, aduersarij, iudicis à quo & iudicis ad quem est appellatum. Appellatio secundum leges, ac propriè fit tantum post definitiuam sententiam, ab interlocutoria enim, & à grauamine, quod per sententiam definitiuam reparari potest, non appellatur.

Terminus prosequendæ appellationis triplex ponitur in iure. Primus qui statuitur ad iter capiendum. Secundus qui statuitur ad se præsentandum iudici, ad quem est appellatus. Tertius qui statuitur ad prosequendum coram iudice ad quem. Primus, & secundus terminus potest præfigi, & limitari à iudice, & appellans tenetur huiusmodi præfixos terminos seruare, secus appellatio

vide-

videtur deserta: tertius verò terminus statuitur à lege, & est annus, vel biennium ad summum: Appellans tamen debet Apostata petere intra triginta dies, secus appellatio videtur deserta.

Appellatio in multis casibus rejicitur, & est nulla. Primò, si non est interposita infra decem dies à sententia lata. Secundò, si est ab interlocutoria, vel ab aliquo grauamine ante sententiam definitiuam, per quam tale grauamen potest reparari, secus de grauamine, quod per sententiam definitiuam reparari non potest, puta tortura. Tertio, si est à meo executore (nisi modum excedat, vel citius exequatur, quam habeat in mandatis.) Quarto, si est à criminibus enormibus. Quintò, si res dilationem non patitur, verbi gratia: ut testamentum non aperiatur, vel hæres inscriptus in possessionem, non mittatur, & in alijs casibus, qui celeritatem requirunt, appellatio rejicitur, ita ut illa non obstante iudex ad executionem sententiæ procedat. Sextò, si reus est conuictus, & confessus de crimine. Septimò, si appellatio deficit in forma, quia scilicet non continet à quo, aduersus quem, à qua sententia, & ad quem.

DE APOSTASIA.

Apostasia communiter à sacris Doctoribus ponitur triplex, scilicet: Perfidia, Inobedientia, & Irregularitas, Perfidia, vt quando quis recedit spontè à fide Catholica, quam semel est professus ex toto: quia si ex parte recedit à fide, hæreticus dici debet, Inobedientia, vt quando quis Superiori, cui tenetur obedire, renuit. Irregularitatis, quæ duplex est, vna, qua quis à statu clericatus recedit: altera, qua quis à statu assumptæ religionis approbatæ recedit. Ommissis itaque apostasia à fide & ab inobedientia, iam principaliter de apostasia tertij generis sermo erit.

Apostasia à statu clericatus propriè competit solum Clericis constitutis in sacris, non autem Clericis constitutis in minoribus: nam tales possunt impunè sæculariter viuere, & in totum ordini clericali verbo vel factò renuciare, sed in tali casu, amittunt beneficiũ, si quod habent, & priuilegium clericale fori: constituti enim in minoribus, habentes beneficium, possunt cogi, & debent ab Ordinarijs, vt gestent habitum, & tonsuram clericalem.

Clerici constituti in sacris sunt apostata, per solam dimissionem habitus clericalis, animo viuendi laicaliter: secus si alia ratione, vt puta propter paupertatem, vel animo euadendi pericula, in tali casu Clericus constitutus in sacris, qui non fert habitum, & tonsuram, quibus à laicis Clerici distinguuntur, non dicitur apostata, neque mortaliter peccat. Apostasia à statu assumptæ religionis approbatæ, non conuenit no uitio constituto in probatione: quia talis potest exire sine peccato, sed solum in professo cadit, ita vt ille religiosus dicatur apostata, qui professus exijt temere à monasterio, cū intentione non reintrandi illud vel aliud, sed viuendi irreligiosè, puta clericaliter, seu laicaliter, seu inobedienter.

Apostata à fide sunt excommunicati, & eorum subditi à dominio, iuramentoque fidelitatis sunt absoluti, itè eorum bona sunt confiscata, & accedente pertinacia, morte veniunt afficiendi Apostata ab obedientia excommunicantur, deponuntur, & vbi nolunt resipiscere, brachio sæculari traduntur. Apostata à clericatu sũt infames, ideo ab accusatione, & à testimonio in iure repelluntur, & sunt priuari priuile-

gio clericalis fori, quod si admoniti nõ se emendauerint, sunt deponendi. Apostatæ à religione, si habiũ dimiserint, sunt excommunicati, & si in apostasia factos Ordines recipiunt, executione non habent, & cum ipsis solus Papa dispensat, similiter quantum ad hoc cum Clericis, tales religiosi apostatæ sunt compellendi à suis superioribus, vt ad religionem, seu ordinem redeant, inuocato etiam auxilio brachij secularis, si opus fuerit, vt habetur in Concil. Trident. sess. 25. cap. 19 de regul. & medicinal.

DE AQVA BENEDICTA.

Aqua benedicta siue sancta in noua lege duplex est, vna quæ benedicitur à solo Episcopo cum vino, & cinere: altera quæ à simplici Sacerdote benedicitur cum sale, illa est ordinata ad reconciliationem Ecclesiæ pollutæ sanguine, vel semine humano, ista est ordinata ad remouenda ea, quæ effectum Sacramentorum imprimere possunt, puta peccata venialia, & nequitiam dæmonum: vnde exorcismus datur contra impugnationem demonum interiorem, aqua verò benedicta da-

tur contra eorundem impugnationem exteriorem.

Aqua non benedicta, adiuncta aquæ benedictæ, si sit minor in quantitate, efficitur benedicta in infinitum, idem dicendum, venit de oleo non consecrato, si addatur oleo consecrato: si verò aqua addita sit maior, vel æqualis in quantitate, neutra erit benedicta. Quærenti autem, quare aqua non benedicta, addita benedictæ, efficitur tota benedicta, & tamen vinum additum sanguini in calice, non efficitur sanguis? Respondetur: quia benedictio aquæ est longè diuersa à benedictione vini, quæ fit in sacrificio Missæ. nam illa fit sine transubstantiatione rei benedictæ, aqua enim benedicta remanet aqua, similiter oleum consecratum, remanet oleum: sed vinum cõsecratum, non remanet vinum propterea non est mirum, si aqua addita efficiatur benedicta, & quod vinum appositum sanguini, non fiat sanguis. Quinimò, si tantum vini apponeretur, quòd accidentia illa prima eadem numero, non remanerent, desineret ibi esse sanguis Christi.

Aquæ benedictæ, siue sanctæ, communiter à sacris Doctoribus triplex

ponitur effectus. Primus est remissio peccatorum venialium. Secundus est auersio insidiarum diaboli. Tertius est defensio à malis phantasmatis nocturnis.

DE ARCHIDIACONO.

Archidiaconi officia de iure communi sunt ista: Primo iurgia minora clericorum audire, ac punire: maiora autem referre: Secundò, examinare, & præsentare Clericos ad Ordines promouendos. Tertio, installare, seu in possessionem Prælatos, Abbates, & Abbatissas inducere. Quarto, singulis tribus annis, si Episcopus non potest, Clericos visitare. Quinto habere curam cleri, tam in vrbe, quàm in parochijs: nam Archidiaconus Ecclesiæ cathedralis, de iure communi post Episcopum, est Vicarius in omnibus. Sextò, absente Episcopo, potest dare literas commendatitias, seu dimissoriales promouendis ad Ordines. Prædicta ergo potest Archidiaconus Ecclesiæ Cathedralis, nisi consuetudo præscripta (cui stabitur) aliter disponat.

Archidiaconus non debet esse necessariò Sacerdos, sed sufficit, & fit Diaconus.

RUS:

nus: vnde ipse ratione officij, etiam si non sit Sacerdos, potest habere curam animarum in foro exteriori, non tamen potest habere curam animarum in foro pœnitentiæ: non enim possunt absoluere, neque alia Sacramenta per se conferre, sed huiusmodi munera Archidiaconi possunt Sacerdotibus commendare.

Institutio ad curam animarum in iure ponitur triplex, authorizabilis, corporalis, & collatiua. Prima spectat ad solum Episcopum: vnde nullus præsentatus, neque is, cui est collata Ecclesia, debet administrare antea talem institutionem, secus secundum iura, talis venit admouendus: secunda de iure communi, pertinet ad Archidiaconum: ipse enim est institutos in possessionem inducere: tertia de consuetudine etiam Archidiacono competit. Verùm secunda & tertia institutio ad curam animarum exercendam, sine prima sunt inualidæ, nullæ, ac surreptitiæ.

DE ARCHIEPISCOPO.

Archiepiscopi secundum iura antiqua poterant Diceceses suorum

C 6 Epi-

Episcoporum Prouincialium visitare, Pontificalia exercere, & cognoscere in causis ipsorum Episcoporum pro criminis obiecti qualitate, non tamen de finire, minus ad illorum depositionem procedere: secundum verò iura noua maximè sacri Concilij Tridentini decreta, Archiepiscopi non possunt Cathedralis Ecclesias, aut Diœceses suorum comprouincialium visitare, nisi causa cognita, & probata in Concilio Prouinciali, vt habetur sess. 24. de reform. capit. 3. Item nec Pontificalia in aliena Diœcesi absque licentia Episcopi Diœcesani exercere, minus cognoscere in causis suorum Episcoporum Prouincialium, sicut decernitur sess. 17. de reform. cap. 8. vbi legitur: causæ Episcoporum cum pro criminis qualitate comparere debeant, coram Pontifice maximo referantur, ac per ipsum terminentur. Et infra sess. 24. de reform. cap. 5. sacrosancta œcumenica & generalis Tridentina Synodus sic decernit: causæ criminales grauiores contra Episcopos etiam hæresis: (Quod absit) quæ depositione, aut priuatione dignæ sunt, ab ipso tantum Summo Romano Pontifice cognoscantur, & terminentur. Quòd si eiusmodi sit causa, quæ

necessariò extra Romanam curiam sit committenda nemini prorsus ea committatur nisi Metropolitanis, aut Episcopis à Beatissimo Papa eligendis: hæc verò commissio, & specialis sit, & manu ipsius Sanctissimi Pontificis signata, nec vnquam plus his tribuat, quàm vt solam facti instructionem sumant, processumque conficiant quem statim ad Romanum Pontificem transmittant, reseruata eidem Sanctissimo sententia diffinitiuæ: Minores vero Criminales causæ Episcoporum in Concilio tantum prouinciali cognoscantur, & terminentur, vel à deputandis per Concilium Prouinciale: Vnde iam nondum definitio, sed nec cognitio causarum Episcoporum, Archiepiscopus per mittitur.

Episcoporum vnus est Ordo, quamquam inter ipsos sit aliqua graduum differentia, ita vt aliqui Patriarchæ, aliqui Primates, aliqui Archiepiscopi, & aliqui Episcopi simpliciter dicantur, quorum diuisio, mera apostolica traditio est, & non diuina: Hinc potestas Patriarcharum, Primatum, & Archiepiscoporum non est alterius generis à potestate Episcopi: ac per consequens inter ipsos est sola differentia præemi-

nentia, & non ordinis, aut diuinæ potestatis, secus autem inter Episcopos, & simplices sacerdotes inter quos, nõ solum est differentia præminentie, sed etiam ordinis, & diuinæ potestatis, quã Episcopus præ sacerdote simplici habet: Ratio quia ordo sacerdotum est bi partius constitutione diuina, scilicet in Episcopos, & præbiteros & non vnus, sicut est ordo Episcoporum, qui solum Constitutione apostolica diuiditur in Patriarchas, Primate, Archiepiscopos, & Episcopos: Proinde ipsorum est eadem consecratio, idem Ordo, & eadem diuina potestas. Hinc Summus Põtifex Romanus, Iesu Christi Vicarius, & Beati Petri Apostolorũ Principis successor in Bullis Pontificijs, Episcopum & seruum seruorũ Dei se nominat.

Archiepiscopi, seu Metropolitaniper se ipsos Synodum Prouincialem conuocare debent; vel illis legitimè impeditis Coepiscopus antiquior, quæ uti mandat sacrosancta Tridentina Synodus, sess. 24. de reform. cap. 2. pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controuersijsq; componendis, quolibet saltem triennio post octauam paschæ Resurrectionis Domini nostri le-

su Christi, seu alio commodiori tempore pro more Prouinciæ celebrari debet, ad quam Episcopi omnes, & alij qui de iure, vel consuetudine interesse debent, conuenire omninò tenentur. Archiepiscoporum etiam est curare, & promouere seminariorum erectionem atque conseruationem, tam in propria, quàm in suorum Episcoporum Prouincialium diocesi: At si in hoc Archiepiscopi essent negligentes, eo casu Synodus Prouincialis iuxta sanctionem Concilij Tridentini acriter eos corripiet, & hoc sanctum, ac piũ opus promoueri studiosè curabit, sess. 23. dec. de reform. cap. 18.

Archiepiscopi gaudent quibusdam gratijs, & prærogatiuis, quibus Episcopi ordinariè non potiuntur, ut puta facere, quod crux porteretur ante ipsos tã in diocesi, quàm in Prouincia, gestare Pallium quando solenniter celebrant, ornamentum Archiepiscoporum personale ideo, cum eo quisque est sepeliendus. Item recipere appellationes à sententijs latis per suos Episcopos Prouinciales, siue per illorum Vicarios generales, sicque cognoscere, & definire, si causæ deferantur ad eos per appellationem iuræ interpositam, secus non-

DE ARCHIPRESBYTERO.

Archipresbyter, quasi aliorum Presbyterorum Princeps, duplex est, ruralis, & urbanus, siue Ecclesie Cathedralis, qui alio nomine dicitur Decanus, cuius officia sunt ista. Primò, absente Episcopo in Ecclesia vice eius Officium inchoare. Secundò confessiones Sacerdotum audire, quod si ob Cleri multitudinem solus non sufficit, talem functionem alijs Sacerdotibus committere potest. Tertio, omnes qui sunt de Episcopatu in Ecclesia Cathedrali, in Confessione sacramentali audire, eosque absolvere præterquam à casibus Episcopo reservatis, potest, nec non illis Sacramenta administrare: Archipresbyter verò siue Decanus ruralis eos tantùm audire in confessione, & absolvere potest, qui sunt sub suo Dec.

Archipresbyter Ordine est maior Archidiacono, quia ille est sacerdos, hic est Diaconus: dignitate verò & administratione, seu iurisdictione, Archidiaconus est maior Archipresbytero, nam de iure communi, Archipresbyter est sub Archidiacono Ecclesie Cathedralis.

thedralis, eiusque præceptis obtemperare debet, & non è contrà, ex quo Archidiaconus secundum ius commune, post Episcopum est eius Vicarius in omnibus, Archipresbyter verò solum in diuinis.

DE AVARITIA.

Auaritia vt est appetitus accipiendi, vel retinendi alienum, opponitur iustitiæ commutatiuæ, secundum verò, quod est inordinatus appetitus pecuniæ, opponitur liberalitati, & ex genere suo peccatum mortale est, Luc. 12. Catete ab omni Auaritia. Item 1. Cor. 6. Neque avari regnum Dei possidebunt. Quinimò auaritia est vitium capitale, quoniam ex ipsa multa alia vitia oriuntur, vt proditio, fraus fallacia, periurium, violentia, inquietudo, & obduratio.

Auaritia consistit in tribus, nempe in appetendo, in acquirendo, & in retinendo inordinate diuitias. Auaritia consistens in appetendo, potest esse peccatum mortale tripliciter. Primò appetendo aliquid notabile alienum illicito modo, quia contra vltimum præceptum Decalogi. Secundo, appetendo

do aliquid illicitum sibi met appetenti, vt beneficium ecclesiasticum, cum sit indignus. Tertio, appetendo cum animo deliberato potius committendi aliquid mortale, quam non confesqui aliquid diuitiarum. Auaritia confitens in acquirendo, duobus modis potest esse peccatum mortale, vno modo, si acquisitio diuitiarum sit per iniustitiam, puta iurando, scenerando, & alia id genus, alio modo, quando fit per actus, qui ex se habet, vt sit peccata mortalia, vt committendo symoniam, vel cognoscendo mulierem turpiter diuerem, vt aliquis dicitur. Auaritia confitens in retinendo, tripliciter potest esse peccatum mortale. Primo, cum quis retinet, quæ tenetur restituere, & potest. Secundo, quando quis retinet superflua suæ necessitati, sed non decentiæ, & non occurrit proximo extrema necessitate laboranti. Tertio, dum quis retinet superflua, non solum suæ necessitati, sed etiam decentiæ sui status, & proximo indigenti non succurrit.

∴

D E

BAPTISMO.

Baptismus communiter triplex ponitur, sanguinis, de quo Ioann. 12. fluminis, de quo Act. 2. fluminis, de quo Ioann. 3. Primus est communis a-

dultis, & pueris. Secundus adultis tantum competit. In primo, & secundo non imprimitur character, neque sunt sacramentum: in tertio vero fit impressio characteris, & est vnum ex septem Sacramentis nouæ legis.

Tria sunt de substantia Baptismi, scilicet: materia elementi, forma verbi, & intentio ministri, Accedit, inquit D. Augustinus, verbum ad elementum, & fit Sacramentum, intellige de verbo vocali, & non mentali, vt Sacramentum teneat. Ad certitudinem de Sacramentis susceptis, sufficit intentio Ecclesiæ expressa per verba ministri, ad perfectionem.

ctionem Verò integritatemq: Sacramenti, propria intentio mentalis ministri requiritur, si non actualis, saltem habitualis, qua minister seruatis seruandis, intendat facere, quod Ecclesia ipsa in tali actu intendit.

Materia Baptismi, est aqua naturalis, puta fluminis, fontis, siue putei, vnde à materia Baptismi omnis aqua artificialis rejicitur. Item aqua elementaris requiritur, propterea neque in niue, neque in glacie, neque in grandine Baptismus fieri potest: quia nomine aquæ propriè intelligimus id, quod habet substantiam aquæ, & est sub forma aquæ, talia non sunt prædicta, ex consequenti, nomine aquæ non veniunt. Forma verò Baptismi secundum Græcos est ista: Baptizetur seruus Christi N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Amen. Secundum autem Ecclesiam Latinam, forma Baptismi est ista: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Vtraque tenet, tamen forma Latina est conuenientior Græca, tum quia in eadem exprimitur causa principalis, quæ est Trinitas, sed etiam instrumentalis, quæ est homo, tum quoniam magis consonat Euangelio, Matth. vltim.

quod

quod baptizantes ministros dicit.

In forma Baptismi tria sunt de substantia, ita vt aliquo illorum omissio, Baptismus non teneat. Primò inuocatio Trinitatis. Secùdò, expressio actus baptizandi. Tertiò, expressio personæ baptizatae. Similiter tria non sunt de substantia formæ Baptismi. Primò expressio causæ instrumentalis. Secùdò pronomen illud Ego: quia intelligitur ex vi verbi Baptizo. Tertiò dictio illa Amen. Primum & secundum licet non sint de necessitate Sacramenti, sunt tamen de præcepto Ecclesiæ: sed tertium neque est de substantia Sacramenti, neque de præcepto Ecclesiæ.

Subtractio vel corruptio verborum, siue additio circa formam si sit tanta, vt sensus eius auferat, facit quod Baptismus sit nullus: si verò per subtractionem, seu additionem verborum circa formam, non auferatur debitus eius sensus, Baptismus tenet, & in dubijs præmissa diligentia, infans debet baptizari sub ista forma: Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, &c. Transpositio verborum circa formam Baptismi, pariter si est talis, vt tollat eius sensum, facit quod Baptismus sit nullus, vt si diceretur: Baptizo

in te

in te nomine Patris. Vel: Baptizo in nomine te Patris: si verò per ipsam nõ auferretur sensus formæ, Baptismus tenet, vt si dicatur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti ego te baptizo. Variatio vocum, vnde forma Baptismi, siue Hebraice, siue Græcè, siue Latine, siue vulgariter proferatur, habet suum effectum: variatio verò vocum circa formam Baptismi, & quo ad voces, & quo ad significata simul, tollit Baptismum.

Ad susceptionem Baptismi, omnes post Christi passionem ex præcepto diuino tenentur, Ioann. 5. ita vt nullus Baptismo vel in re, vel in voto, saluari potest, Matth. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: tamen pueri infidelium, ante vsum rationis, inuitis parentibus, non sunt baptizandi, respectu autem vsus rationis, triplex ponitur gradus in homine. primus, cū quis nec per se intelligere, nec ab alio capere potest. Secundus, cū quis per se intelligere nequit, sed ab alio capere potest. Tertius, cum quis per se, & ab alijs intelligere valet. Primum statum homo habet ante primum septennium, ad secundum, homo incipit venire in fine primi septennij, ad tertium in fine

secundi septennij. Quare quando dicitur, quòd pueri infidelium non sunt baptizandi inuitis parentibus ante vsum rationis, intellige quantum ad tertium gradum, hoc est, ante finem secundi septennij, filij infidelium ipsis inuitis baptizandi non veniunt.

Effectus Baptismi præcipui sunt quinque. Primus est infusio gratie. Secundus est deletio peccati originalis in pueris, & actualium in adultis. Tertius est absolutio ab omni pœna culpæ præteritæ, ita vt sic morientes ad cœlum euolent. Quartus est impressio characteris indelebilis in anima, quo homo fit capax aliorum Sacramentorum, & fideles ab infidelibus distinguuntur. Quintus est apertio regni cœlestis, Matth. 3. Aliqui addunt sextum, quia Baptismus tollit irregularitatem prouenientem ex peccato, & ex homicidio qualitercunque proueniente, & septimum, qui est cognatio quædam spiritualis inde causata, quæ impedit, & dirimit Matrimonium cōtractum, vt habetur in Concilio Trident. sess. 24. de reform. Matrim. cap. 2. inter baptizantes & baptizatum, parentesque baptizati, item inter leuantes, & leuatum ex sacro fonte parentesque leuati.

Minister baptismi propriè, cui de iure ac potestate ordinaria baptizare cõperit, est Episcopus & Sacerdos, ex concessione est Diaconus, & urgente necessitate, quilibet potest esse minister Baptismi, ob eius summam necessitatem ad salutem æternam consequendam: in alijs verò Sacramentis, non quilibet potest esse minister, quia nullum aliud Sacramentum est tantæ necessitatis, quantæ est Baptismus in quo Baptizãs solum ministerium exterius adhibet, iuxta illud Ioannis 1. Super quem videris Spiritum sanctum descendentem, & manentem, hic est qui baptizat.

Sacramentalia quæ fiunt in Baptismo, numero ponuntur quinque, nempe exsufflatio, insufflatio immissio salis, salua, & vnctio olei. Exsufflatio expulsionem spiritus immundi, qui per peccatum regnat in homine, designat. Insufflatio, introductionem boni spiritus innuit. Immissio salis, gratiam, quæ est præservatio à putredine peccatorum, significat. Salua, quæ auribus, & naribus exhibetur, apertionem sensuum spiritualium designat. Vnctio olei in pectore, & inter scapulas, diuinæ legis amorem, ac deuotam subiectionem significat atque repræsentat. Vide de

hac

hac materia, si placet, meum Enchiridion.

DE BELLO.

Bellum duplex, spirituale & corporale. De bello spirituali, Iob cap. 5 Militia est vita hominis super terrâ. Et ad Thim. 2. Labora vt bonus miles Iesu Christi. Hoc bellum cuilibet Christiano ad vitam æternam consequendam necessarium est, 2. ad Thim. 3. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Huius author est Christus, Mat. 10. Non veni mittere pacem in terris, sed gladium. Arma, quibus in hoc bello uti debet, non sunt carnalia, vt docet D. Paul. 2. Cor. 10. sed spiritualia. Galea huius militiæ, est spes salutis. Lorica est fides. Gladius est verbum Dei. Scutum est veritas, vt habetur ad Ephes. 6. Hostes cum quibus nobis pugnadum est in hoc bello, non sunt proximi: quia scriptum est, cum omnibus hominibus pacem habentes, sed sunt caro, mundus, dæmon, ad Ephes. 6. Nō est nobis colluctatio: aduersus carnē, & sanguinem; sed aduersus mundum principēs, & potestates, aduersus mundi rectorēs tenebrarum, contra spiritualia

D ne

nequitia in cœlestibus.

Bellum corporale, quod passim habetur in sacris literis secundum se, nõ est illicitum, tum quia in veteri lege viri Dei in eo se exercuerunt, vt Iosue, Dauid, Iudas Machabæus, tum quoniam D. Ioannes Baptista, Luc. 3. illud non prohibuit, minus damnauit: verum ad hoc, quod bellum corporale sit iustum, & absque peccato, quinque necessariò requiruntur. Primò, auctoritas suprema in Principe bellum indidente: nam personæ priuatæ, non licet mouere bellum, quia talis potest ius suum prosequi iudicio Superioris. Secundò requiritur causa iusta, vt puta tuendi, siue recuperandi propria, seu coercedi gratia rebelles. Tertiò, requiritur recta intentio bellantium, nempe vt gerant bellum, non cupiditate lucri, ac prædæ, siue crudelitate ducti: sed studio pacis, vt inde mali coerceantur, & boni subleuentur. Quartò, requiritur status laicalis: Clericis enim hoc genus belli est prohibitum, Matthæi 26. Conuerte gladium tuum in vaginam, 2. ad Thimoth. 2. cap. Nemo militans Deo, implicet se negotijs secularibus. Item 1. Paralip. cap. 22. Deus dixit Dauidi, quia multum sanguinem fudisti,

& mul-

& multa bella bellasti, non poteris ædificare domum nomini meo. Quintò, requiritur debitum tempus, vt non fiat die festo: quia sic sabbathum violatur, tamen aggressis etiam diebus festiuis licet bellare, vt habetur 1. Mach. 2. Cogitauerunt laudabiliter Iudæi dicentes: omnis homo quicumque venerit ad nos in bello, in die sabbathorũ, pugnemus aduersus eum.

In bello iusto licet vi infidijs, Ios. 8. Mandauit Dominus Iosue, vt infidias poneret habitatoribus ciuitatis Hai. In bello iusto licet dare auxilium, in dubio subditi excusantur: extranei verò nequaquam.

In bello iusto milites non tenentur de damnis illatis, etiam innocentibus durante bello, at in bello iniusto omnes tenentur ad restitutionem. Verum secundum iura, quædam personæ in omni bello siue iusto, siue iniusto sunt exemptæ, ita vt milites semper teneantur de damnis eis illatis, & tales sunt

Clerici, Monachi, conuersi, peregrini, & oratores, qui illic tunc reperiuntur.

∴

DE BENEDICTIONE.

Benedictio duplex, vna quæ fit à pu-
ro homine, sicut merente per pro-
prium actum: altera quæ fit ab homine
Ecclesiæ ministro, ex merito Christi.
Prima potest fieri à quolibet bono, &
sancto viro, in quo Dominus habitat
per gratiam: secunda verò solùm po-
test fieri ab habentibus characterem
Ordinis. Prima requirit maioritatem
bonitatis, & sanctitatis in benedicen-
te: secunda verò requirit maioritatem
Ordinis, & non sanctitatis in benedi-
cente: vnde qui benedicit, semper de-
bet esse maior eo, qui benedicitur, vti
legitur H: 7. vel maioriata bonitatis,
vel ordinis.

Benedictio quæ est ministrorum Ec-
clesiæ, duplex ponitur, vna rerum; puta
aque, vestium & vasorum: altera per-
sonarum, quæ alio nomine benedictio
super populum dicitur, & hæc duplex
est, solemnis quæ fit dicendo Adiuto-
rium nostrum, & c. ista Episcopis com-
petit, & Abbatibus: simplex, quæ Sacer-
dotibus in Missa competit. Benedi-
ctio rerum pariter duplex est, vna cum
sacra Vnctione, & hæc solis Episcopis
com-

competit: Altera verbalis tantum, &
ista inferioribus Clericis, Episcopo
conuenit.

Episcopo aliqua conueniunt tripli-
citer, quædam ratione ordinis Episco-
palis, vt Clericos ordinare, conficere
chryfma, consecrare Virgines, Eccle-
sias, Altaria, & confirmare, quædam ra-
tione iurisdictionis Episcopalis, vt iu-
dicare, excommunicare, conferre be-
neficia, & ad illa inuestire. Quædam
demum conueniunt Antistiti ratione
dignitatis Episcopalis, vt publicas pœ-
nitentias imponere, cognoscere de cau-
sa matrimoniali, & dare indulgentias,
modò quæ conueniunt primo modo
Episcopo, simplici Sacerdoti conueni-
re nequeunt: quæ verò conueniunt Epi-
scopo secundo, & tertio modo, etiam
simplici Sacerdoti possunt committi:
quia huiusmodi sūt potius iurisdic-
tio-
ais, quàm ordinis: vnde licet potestas
Ordinis, non possit cuiunque delega-
ri, tamen potestas iurisdictionis, quia
à nuda voluntate Superioris depēdet,
ideo cuiunque potest delegari.

Benedictio calicis, corporalium, &
ornamentorum, secundum communē
opinionem Doctorum de iure, vel de
consuetudine, sunt ordinis Episcopa-

lis: proprie tamen sola benedictio re-
rum cum sacra vnctione, est ordinis
Episcopalis: vnde calices, Altaria, &
Ecclesie, neque à simplici Sacerdote,
neq; ab Abbatibus benedici possunt.
licet Abbates, & Sacerdotes ordinis
Minorum, & Prædicatorum ex indul-
to Sixti IV. omnia ornamenta Eccle-
siae, Altaria, ac vestes sacerdotales, cor-
porali excepto, benedicere possint: Ta-
lia si resarciuntur, vbi forma mutatur,
iterum veniunt benedicenda, secus si
ratione huius formam non amiserint,
vetustate autem consumpta, ita vt sa-
cro vsui amplius apta esse nequeant,
eo casu sunt comburenda, & cineres in
cœmiterio reponendi.

DE BENEFICIO.

Beneficium Ecclesiasticum commu-
niter duplex ponitur, scilicet: regu-
lare, & seculare. Beneficium tam regu-
lare, quàm seculare duplex est, aliud e-
lectiuum, & aliud collatiuum. Electi-
uum dicitur, quod per electionem, &
confirmationem Superioris cõferitur:
Collatiuum verò dicitur, quod per so-
lam confirmationem Superioris con-
feritur. Beneficium electiuum vacans

in

in Ecclesia cathedrali, seu regulari, ele-
ctores, secundùm iura, tenentur infra
tres menses cessante legitimo impedi-
mento eligere, secus prouisio ad pro-
ximum superiorem deuoluitur: alia ve-
rò beneficia ecclesiastica si vacant, &
infra sex menses illis non prospiciatur,
prouisio ad proximiorum Superiorem
pariter deuoluitur, puta si collocatio
pertinet ad Capitulum, in tali casu de-
uoluitur ad Episcopum, si ad Episco-
pum, deuoluitur ad metropolitanum,
si ad metropolitanum, demùm deuol-
uitur ad Papam.

Ad hoc vt aliquis sit aptus ad acqui-
rendum beneficium ecclesiasticum, in
iure multa in eo desiderantur. Primò
requiritur, quòd sit Clericus: laicus .n.
neque potest habere beneficium eccle-
siasticum, neque potest esse Vicarius
Episcopi. Secundò requiritur, quòd nõ
sit coniugatus: nam si Clericus benefi-
ciatus contrahat Matrimonium, & sit
in sacris, secundùm iura venit priuan-
dus: si autem sit in minoribus ipso fa-
cto ẽ priuatus. Tertiò requiritur, quod
sit debitæ ætatis. Ad beneficium sim-
plex, cui non est annexa cura anima-
rum, sufficit ætas septem annorum, ad
beneficium curarum, siue illud sit re-

D 4 gu-

gulare, siue seculares, desideratur ætas viginti quinque annorum: quia talis debet esse Sacerdos, ad Episcopatum autem exigitur ætas triginta annorū. Quartò requiritur, quòd sit legitimus: illegitimi enim absque dispensatione non possunt habere beneficia ecclesiastica, siue cum cura, siue sine cura: tamen in beneficio simplici cum illegitimis Episcopus potest dispensare: in beneficio verò curato, & ad dignitates, solus Papa dispensat. Quintò requiritur, quòd institutione canonica obtineat, ad quam tria pertinent, primò, quòd conferatur ei ab illo, qui id iure potest, puta à magistratu ecclesiastico: quia recipiens beneficium a laico, ipso iure est ineligibilis, cum tali tamen Episcopus potest dispensare. Secundò, vt conferatur ei per modum debitum, ac iuridicum, & non per symoniam, neque per intrusionem. Tertiò, vt sit habilis ad hoc, puta quòd non sit irregularis, vel infra legitimam ætatem.

Vnus propter multa inconuenientia, quæ inde sequuntur, multa beneficia habere non potest: nam hinc primò sequitur diuini cultus diminutio. Secundò defraudatio voluntatum piarum testatorum. Tertiò inæqualitas,

dum

dum vnus plura, & alius nec vnum habere potest, ita vt possit iam dici, vnus esurit, & alter ebrius est, vnus ergo iure, & tuta conscientia, plura beneficia, maximè quæ habent annexam curam, animarum, atque necessariò residentiam postulant, habere simul non potest, verum legitima causa interueniente, in pluribus simplicibus, item in vno curato, & alio simplici, Episcopus potest dispensare in diuersis Ecclesijs, & in vna si huiusmodi beneficia sint simplicia difformia, vt quòd habeat canonicatum, & Altare, non autem si sint conformia, puta vt quis habeat in vna, & eadem ecclesia duos canonicatus, vel duo altaria, Episcopus dispensare non potest.

DE BIGAMIA.

Bigamia est defectus ex secundis nuptijs procedens, quæ inducit irregularitatem, id est inhabilitatem ad suscipiendos Ordines ecclesiasticos, verum irregularitas non est adiuncta bigamix de iure naturali, sed de iure positivo, neque est de essentialibus Ordinibus, quòd quis non sit bigamus, quòd patet ex eo, quòd si bigamus ordina-

D s tur

tur, recipit characterem, ordinatio tenet. Papa potest dispensare in tali irregularitate, quo ad omnes Ordines; Episcopus verò solum quo ad minores.

Quatuor ponuntur modi bigamiæ.

Primus, cum quis habet plures uxores de iure successiue. Secundus, cum quis simul habet plures uxores, vnam de iure, & alteram de facto, vel ambas de facto, quibus se commiscuit. Tertius, cum quis plures habet successiue, vnam de iure, alteram de facto, vel ambas de facto. Quartus cum quis viduam duxit in uxorem, & circa istum quartum modum bigamiæ diuersimodè aliquis bigamiam incurrit. Primò, quando aliquis contrahit cum aliqua vidua, quæ à primo fuit cognita. Secundò, quando aliquis contrahit cum aliqua, quæ fuit cognita ab alio extra Matrimonium, & cognoscit eam. Tertio, quando aliquis contrahit cum Virgine, quam consummato Matrimonio, ab alio cognitam, iterum cognoscit, siue scienter, siue ignoranter: unde multi sunt bigami, qui tamen hæc ignorant. Omnibus ergò his modis homo, fit bigamus, ex consequenti irregularis, siue inhabilis ad suscipiendos Ordines. Quod si quis contrahat cum aliqua,

qua, quæ prius contraxerat cum alio per verba de præsentis, non secuta copula carnali, non fit bigamus. Item si aliquis contrahit cum virgine, & consummat, postea ipsa cognoscatur ab alio si talis non amplius eam cognoscit, non fit bigamus.

Tres assignantur causæ, quare bigamus promoueri non possit ad sacros Ordines suscipiendos. Prima est dignitas Ordinum: Secunda est incontinentiæ signum. Tertia est defectus Sacramenti in significando Matrimonium Christi, quod est inter vnum, & vnam. Bigami facti, constituti in minoribus, ipso iure sunt priuati priuilegio clericali: qui verò facti sunt bigami, constituti in maioribus Ordinibus, non sunt priuati priuilegio clericali, ratio est, quia constituti in minoribus, possunt liberè redire ad seculum, secus autem constituti in maioribus.

DE BLASPHEMIA.

Blaspheemia est derogatio diuinæ bonitatis, cuius quatuor ponuntur species siue modi. Primus est, quando attribuitur Deo, quod ei non conuenit, puta esse peccatorem, esse impoten-

tem. Secundus est, quando remouetur ab eo, quod ei conuenit, puta dicendo, ipsum non esse iustum, non esse misericordem. Tertius est, quando attribuitur creaturæ, quod est proprium Deo, puta esse summum bonum, esse creatorem. Quartus, quando remouetur à Sanctis, quod Deus illis tribuit, vel tribuitur Sanctis, quod Deus ab eis remouet, puta dicendo, ipsos esse miseros, non esse amicos Dei, non esse intercessores in cœlis apud Deum pro nobis. Quare blasphemiæ peccatum, respicit Deum, & Sanctos eius, propriè tamen ac principaliter respicit Deum, secundariò Sanctos: quia eorum derogatio aliquo modo redundat in Deum, quatenus laudatur & glorificatur in Sanctis, Psal. 88. Deus glorificatur in consilio Sanctorum. Item Lucæ 10. Qui vos audit me audit: & qui vos spernit, me spernit.

Blasphemia ex genere suo peccatum mortale est Leuit. 24. Qui blasphemauerit nomen Domini, morte moriatur. Et Matth. 15. Blasphemiæ sunt, quæ coinquinant hominem; quandoque tamen potest esse veniale, vt si procedat subito ex passione, sine deliberatione, non considerando significationem ver-

borum, secus autem, si considerata significatione verborum, siue ex consuetudine blasphemia proueniat; nam eo casu non excusatur a mortali, qui blasphemat.

Peccatum blasphemix est grauius periurio: quia blasphemus asserit, vel sentit aliquid falsum de Deo, secus autem periurus, qui neque dicit, minus sentit aliquid falsum de Deo, item, quia peccatum blasphemix nedum opponitur secundo præcepto decalogi, sicut periurium: sed etiam opponitur primo præcepto decalogi. Peccatum blasphemix ratione obiecti, in quod peccatur, est maius homicidio: quia obiectum blasphemix est Deus, obiectum homicidij est proximus; tamen secundum quid, hoc est quantum ad effectum operis, quantum ad nocumētum illatum, homicidium potest dici maius peccatum, quam sit blasphemia, sed simpliciter loquendo, blasphemia est longè grauius peccatum ipso homicidio.

Blasphemia occulta potest absolui à simplici Sacerdote: publica verò de consuetudine generali secundum aliquos Doctores, est casus reseruatus Episcopo, dicitur publica, non quia coram

ram pluribus personis commissa: sed quia iuridice per accusationem Episcopo delata est. Pœna blasphemantis publicè secundum antiquos canones, erat, stare præ foribus Ecclesię septē Dominicis, & ultimo die sine pallio, calceamentis, & ligatus corrigia in collo, item ieiunare in pane, & aqua septem sextis feriis præfatarum Domini carum, eiq̄ue ingressus Ecclesię interdicitur, & sepultura ecclesiastica negatur, intellige, si quis ex iniusta causa blasphemauerit, puta si ludendo amiserit, secus si prouocatus ex iusta causa, vel ex calore iracundię, vel ex ebrietate, eo casu canon non habet locum.

DE

CALICE.

Alices, in quibus sanguis Christi consecratur, debent esse ex auro, vel argento, vel stanno, & non ex alia materia, sicut sanctum est in Concilio Remensi, vt docet D. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 3. ac Petrus de Pal. in 4. senten. dist. 23. quæst. 2. art. 5. Calices non debent esse ex cupro, neque ex auricalco; quia tales virtute vini contrahunt æruginem. Non ex ligno; quia cum sit porosum, sanguis in eo remaneret. Non ex vitro, neque ex lapide: quia tales sunt fragiles: Verum non est de essentialibus consecrationis, siue Sacramenti, quoddam calix non sit ex cupro, neque ex auricalco, neque ex vitro, neque ex ligno, neque ex lapide: quia si in huiusmodi calicibus, non obstante prohi-

bitione, sanguis Christi cōsecraretur, consecratio teneret.

Calix, in quo Christi sanguis est cōficiendus, debet esse cōsecratus, & perunctus chrismate ab Episcopo, vel ab Abbate viēte insignis pontificalibus, qui hoc habet ex consuetudine, seu privilegio, nam cōsecratio calicis potius est dignitatis Episcopalis, quàm ordinis: propterea illud ex privilegio: quibusdam Abbatibus est concessum: calix ergo debet esse consecratus, quod si Sacerdos vteretur calice non consecrato scilicet, conficeret quidem, sed peccaret mortaliter.

Calix semel consecratus, in tribus casibus iterum necessariò venit benedicendus. Primò, quando calix cor flatus destruitur, & iterum fit. Secundò, quando fit amotio formæ principalis, vt si pes à scipho totaliter separetur: quia vnum absque altero consecrari non potest, secus si modica pars pedis, aut sciphi refectione indiget, siue amotione formæ principalis. Tertiò, quando calix deauratur, debet de nouo consecrari, secus si deauratio cadat propter
 vsum.

DE CAMBIIS.

C Ambium propriè est commutatio vnus rei pro alia: secundum verò vsurpationem vulgi, est omnis cōtractus pecuniæ pro pecunia, non gratuitus, siue sit permutatio, siue emptio, siue depositum, & diuiditur in reale, & ficcum. Cambium ficcum est, quo Cāpsor prius dat, quàm accipiat: Reale verò è contrà, quo Cāpsor prius accipit pecuniam quàm det. Verum hac & alijs diuisionibus omissis, septem possunt dici genera Cambiorum. Primū ratione officij mutuandi. Secundum per minutum, quo presens pecunia pro presenti commutatur. Tertium per literas. Quartum per transitionem realem. Quintum ob interesse. Sextum pro custodia. Septimum per commutationem pecuniæ presens pro absente. Ad cuius doctrinæ euidentiam tria nota. Primò, quòd secundum commutacionem sententiam permutatio est antiquior emptione, quæ cœpit post inuentam pecuniam: inuenta autem fuit pecunia, vt esset pretium, quo necessaria vitæ emerentur, & vt rerum venalium esset mensura quædam publica: deinde
 se-

sequuta est permutatio pecuniæ pro pecunia, & ars cambiandi quæ est ars negotiandi pecunijs vltro citroque dâdis, & accipiendis, quæ ordinata ad querendam sustentationem, vel alium finem honestum, est licita, ex mente D. Thomæ. Secundò noto, quòd licet primus finis pecuniæ sit emptio, & venditio: sunt tamen alij secundarij, in quos ea licitè vtimur, ita vt excepto mutuo, & accommodato licitè præbens eam, potest capere pretiũ pro eius vsu. Qui autem mutuat, & fingit se locare in aliquem vsũ prædictorum, sicque aliquid pro vsu eius accipit, peccat corã Deo cordium scrutatore. Tertiò noto, quòd in commutatione, & cambio pecuniæ, non potest accipi aliquid vltra iustum valorem pecuniæ, quam dat ratione cambij, quatenus est permutatio, nisi accedat alia iusta ratio accipiendi: Vnde qui dat nũc vnã pecuniam pro alia maiore, post vnũ vel duos menses reddenda, iniuste facit: quia talis vult accipere rem maioris valoris, pro re minoris valoris, via permutatio nis, quod minimè licet, & secundũ Hostien. vsura est. His ergo stantibus, ponuntur sequentes conclusiones, quarum prima est: Primum Cambium, vo-

catum officium mutandi, secundũ communiorem opinionem Doctorũ, licitum est: nam à Republ. potest constitui officium mutandi egentibus constituto aliquo paruo lucro reddendo à mutuarijs vltra sortem pro labore, & salario ministrorum, ad instar môtium pietatis, vt supra dictum est. Secunda conclusio: Secundum Cambium in ordine vocatum per minutum quo quis præsentem pecuniã pro præsentem commutat, puta quadrantes pro Iulijs, vel Iulios, siue Reales in Coronatos, aut è contrã, Iulios in quadrantes, florenos in cruciferos, vel coronatos in florenos, est iustum, modo fiat ex officio cum moderato lucro assignato. Tertia conclusio: Tertium Cambium vocatum per literas, est licitum, & Reipublicæ necessarium: quia per illud virtualiter transfertur pecunia de vno loco in alium quantumlibet remotum virtute literarum, quibus efficit Campsor, vt tradatur tanta pecunia in alio loco, quanta ei datur in loco, vbi ipse dat literas, & aliquid amplius pro iusta mercede, ad eius tamen iustitiam, primò requiritur, vt seruetur æqualitas valoris inter pecuniam datam, & accipiendam: Secundò, quòd

Campfor non accipiat plus iusta mercedē Tertio requiritur, quod Cāpsor, qui dat pecunias solvendas in alijs remotis locis, sciat vel probabiliter credat, quod persona, cui dat, habeat pecunias, vel fidem, & voluntatem satisfaciendi literis, quas de soluendis illis sibi tradit. Quarto ad iustitiam Cambij per literas, requiritur vt locus, in quo est soluenda pecunia, longè distet à loco, in quo dantur literæ; alioquin esset Cambium de tempore, ad tempus, quod non licet, & non de loco, ad locum, quod licet. Quarta conclusio; Quartum Cambium per translationē realem, quod fit prius emendo, vendēdo, permutando, vel alio modo quærendo pecuniam valentem, minoris in aliqua prouincia, quàm in alia, & transferendo, postea illam realiter ad aliā prouinciam, vbi aliquo respectu plaris valet, licitum est, & si aliqui contrarium dicant. Quinta conclusio: Quintum Cambium ob interesse, quo Campfor recipit aliquid vltra sortem, ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, quod Campfor incurrit, est iustum, & licitum, quia & mutuare sic liceret, vt supra dictum est, dummodò iuxta extra extrauagantem Pij V. non à principio

capio certum interesse præfigitur in Cambijs. Sexta conclusio: Sexū cambium, quo quis lucratur ob custodiam pecuniarum, sicut lucrentur Argentarij, siue Bancarij, autoritate publica constituti, ad custodiendas pecunias, quas iudices iubent, apud eos deponi ea lege, vt habeant eas paratas ad reddendum simul, ac petitiæ fuerint, & librum rationum depositarum, & reddituum pecuniarum, salua iusta mercede pro tempore, quo penes eos fuerint, est licitum, quia vtile Reipubl. & per consequens, tale officium est dignum salario publico, vel priuato. Septima conclusio: Septimum Cambium, quod fit per commutationem præsentis pecuniæ pro absente, est etiam licitum, siue fiat per emptionem, siue fiat per permutacionem, vt quando Campfor dat vel accipit pecuniam in vno loco, vt det, vel accipiat eandem cum lucro in alio loco: nam pecuniam, secundum D. Thomam, & receptam sententiam, quatenus pecunia est, commutari potest, & ex eius commutatione, lucrum quæri: Octo enim possunt esse in causa, quare vna moneta potest valere plaris, vel minoris, quam alia. Primū, diuersitas metalli: secundum, diuersitas

tas bonitatis eiusdem metalli. tertiū, diuersitas formæ, & ponderis. quartum, diuersitas locorum. quintum, reprobatio totalis, vel partialis. sextum, diuersitas temperum. septimum, copia, vel defectus. octauum, absentia, vel præsentia: quandoquidem præsens pecunia plura valet ex se, quàm absens præsentem, cæteris paribus, eò quòd ex se requirat laborem, impensam, & periculum in traducendo.

DE CANONIZATIONE.

Canonizare nihil aliud est, quàm aliquem per summum Pontificè canonicè, catalogo Sanctorum ascribere, decernere, ac declarare. Aliquem non canonizatum pro sancto colere, publicè faciendo de eo Officium, & celebrando Missam, non licet: colere verò aliquem non canonizatum pro Sancto secretè, & priuatim, quem credit esse beatum, vt puta porrigendo ad eū preces, non est peccatum; nam Deus respicit fidem orantis, propterea etiam si ille non esset bonus, apud quem emittuntur preces Deus illas acceptaret.

Quòd Ecclesia in canonizatione Sanctorum errare non possit, piè creden-

dendum est: nam iudicia, seu sententiæ Ecclesiæ sunt in duplici differentia, quædam quæ pertinent ad particularia facta, particularium hominum, puta vt dum agitur de promotionibus, de possessionibus, vel de criminibus: quædam verò, quæ pertinent ad vniuersalem statum totius Ecclesiæ, vel quantum ad fidem, vel quantum ad mores. In actionibus primi generis iudicium Ecclesiæ errare potest: quia in his vtitur medio incerto atque fallibili, nempe actionibus hominum, quibus sepæ falsum subest: in actionibus autem secundi generis, iudicium Ecclesiæ non fallit, nec fallitur: in his enim innitur diuinæ prouidentiae, quæ Ecclesiam suam Spiritu sancto regit, vt habetur Ioann. 14. modo canonizatio Sanctorum, vt sacri Doctores docent, inter quos D. Thom. quolibet. 9. quæst. vult: mediat inter prædicta, partim illa pertinet ad primum genus actionum: quoniam Ecclesia in canonizatione Sanctorum innitur medio fallibili, scilicet hominum testimonio, partim pertinet ad secundum genus actionum: quia honor, quem exhibere debemus Sanctis, est quædam professio fidei. quæ credimus gloriam Sanctorum. Quare

cum Ecclesia in his quæ sunt fidei, nullo modo errare possit, piè credendum venit, quod neque in canonizatione Sanctorum erret, maximè cum semper precedat diligentissima inquisitio super Vita, & miraculis.

DE CAPITVLO.

Capitulum est congregatio Ecclesiasticorum, & succedit Episcopo in iurisdictione, licet, non succedat Episcopo in gratijs, indultis, ac privilegijs: quia privilegium non debet excedere personam privilegiati. Capituli ergo auctoritas, sede vacante, ad multa se extendit. Primò, potest absolvere ab excommunicatione à iure, & ab homine, à qua Episcopus absolvere potuisset. Secundò, potest dispensare in casibus, in quibus Episcopo permittitur dispensatio. Tertiò, potest absolvere à casibus reservatis Episcopo. Quartò potest dare potestatem alienandi ex causa legitima bona alicuius Ecclesiæ, non tamen bona Episcopatus. Quintò, potest instituere visitationem specialem, necessitate occurrente: non tamen generalem. Sextò, potest facere statuta, quibus tota diocesis obstricta sit, quæ

quæ tamen Episcopus reuocare potest. Septimò, potest dare indulgètijs, quas Episcopus de iure dare potest.

Capitulum, sede vacante, beneficia, quæ ad collationem Episcopi pertinent, conferre non potest, præsentatos tamen à patronis, si fuerint reperti idonei, admittere, & instituere potest. Itè Capitulum, sede vacante, vt habetur in Concil. Trident. sess. 7. de reformat. cap. 10. infra annum, à die vacationis, ordinandi licentiam, aut literas dimissoriales alicui, qui beneficij ecclesiastici recepti, siue recipiendi occasione ætatis non fuerit, concedere nequit: Quod si secùs factum fuerit Capitulum contraueniens; ecclesiastico; subiacerit interdicto, & sic ordinati, si in minoribus ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio clericali gaudebunt; in maioribus verò ab executione Ordinũ, ad placitum futuri Prælati, erunt ipso iure suspensi.

Capitulum, sede vacante, iuxta decretum sacri Concilij Trident. sess. 24. de reformat. cap. 16. œconomum vnũ, vel plures fideles, ac diligentes habet discernere, qui rerum ecclesiasticarum, & proventuum curam gerunt, quorum rationem ei, ad quem pertinebit, erunt

redditori. Insuper Officialem seu Vicarium, infra octo dies post mortem Episcopi, constituere, vel existentē confirmare: secus ad Metropolitanum deputatio huiusmodi deuoluitur. Quòd si Ecclesia ipsa Metropolitana fuerit, aut exempta, eo casu antiquior Episcopus ex Suffraganeis in Metropolitana, & propinquior in exempta, Oeconomum & vicarium idoneos constituere potuerit.

Consensus Capituli requiritur potissimum in tribus casibus. Primò, in omnibus concernentibus præiudicium Ecclesiæ cathedralis, secundo in alienatione bonorum cathedralis Ecclesiæ, tertio in his, quæ sunt communia Episcopo & Capitulo, necnon in concernentibus præiudicium ipsius Capituli: in cæteris verò non requiritur consensus Capituli, consensus, autem, & potestas Capituli consistit in maiori parte, quæ semper intelligitur sanior, nisi probetur in contrarium: fallit tamen hæc doctrina in tribus casibus. Primò, quando aliquod est commune pluribus, non vt collegiatis, sed vt singulis: nam eo casu non sufficit, vt maior pars Capituli consentiat, sed oportet singulos ex Capitulo consentire, pu

ta si tota autoritas eligendi transferenda sit in commissarios: vno enim de Capitulo contradicente, non valet. Secundò, quòdo maior pars Capituli deliquit, vt si excommunicati, vel suspensi, eo casu tota Capituli potestas residet in minori parte, quæ non deliquit. Tertio, fallit in electione summi Pontificis, vbi non sufficit, quòd maior pars electorum consentiat, sed requiritur, quòd duæ partes electorum consentiant, vt electio teneat, verbi gratia, si sunt triginta, vt habeatur Papa, viginti, debent eundem eligere, secus electio est nulla.

DE CHARACTERE.

Character ex communi doctrina Theologorum, est quædam potestas spiritualis indelebilis, quæ traditur homini in collatione, & susceptione quorundam Sacramentorum, siue est potestas recipiendi, vel conferendi Sacramenta: vnde quidam character est potentia passiuæ, vt character Baptismi, & Confirmationis, vt potè, qui est ad suscipiendum alia Sacramenta: quidam verò est potentia actiuæ, vt character Ordinis ad consecrandum, ab-

soluendum, & ad conferendum, seu administrandum alia Sacramenta.

Character tantum in tribus Sacramentis imprimitur, scilicet: in Baptismo, Confirmatione, & Ordine: nam homo per hæc tria solum mancipatur ad aliquod Sacramentum exercendum actiue vel passiuè, per Baptismum & per Confirmationem homo mancipatur ad suscipiendum alia Sacramenta: diuersimodè tamen, per Baptismum de necessitate, per confirmationem de decentia, & ad benè esse, per ordinem homo mancipatur ad tractandum & administrandum alia Sacramenta: per Eucharistiam autem, Pœnitentiam, Extremam Vnctionem, & Matrimonium, homo non deputatur ad aliquid agendum vel recipiendum in Sacramentis, propterea in his character nõ imprimitur.

Character & gratia Sacramentalis, in quatuor potissimum differunt. Primo, quod gratia est effectus communis omnium Sacramentorum nouæ legis: character verò est effectus proprius trium Sacramentorum. Secundo, quod gratia sacramentalis est amissibilis: character autem est indelebilis. Tertiò, quod gratia sacramentalis non stat
cum

cum peccato mortali: character verò stat cum mortali, vt si aliquis existens in mortali, fiat Sacerdos, recipit quidem characterem, non tamen gratiam sacramentalem. Quarto, quod gratia subiectiuatur in essentia animæ: character autem in intellectu, seu in anima, secundum partem intellectiuam.

DE CHARITATE.

Charitas est virtus à Deo infusa, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum. Charitas in sacris literis bisariam sumitur, essentialiter, & participatiuè. Charitas primo modo accepta, est quid increatum, 1. Ioan. 4. Deus charitas est: charitas verò secundo modo accepta, est quid creatum, & iuxta hunc sensum præfens litera procedit, nempe de charitate, vt est habitus quidam creatus, qui in hac vita augeri & minui potest extensiuè, hoc est, quãtũ ad numerũ obiectorũ: & intensiuè, id est, quo ad intensiõem actus, vt magis ac minus aliquid diligitur: in patria verò cœlesti, neque potest augeri, neque potest minui: quia ibi charitas est perfecta, & in termino.

Item charitas in hac vita persequens peccatum mortale amittitur: in patria autem cœlesti, charitas amitti non potest: quia ibi peccatum locū nō habet.

Quatuor à nobis ex charitate veniunt diligēda, scilicet: Deus, nos, proximus, & corpus nostrum: reliqua verò veniunt quidem diligenda, non tamē ex charitate; quia charitas est quædam amicitia fundata super communicatione beatitudinis, quæ Deo, Angelo, homini, & corpori humano tantum competit, Deo per essentiam, Angelo & homini per participationem, corpori humano per quandam redundantiam; vnde ista ex charitate diligere debemus, alia verò communi & vulgari amore.

Damnati & dæmones habentes naturam deformatam à nobis, non sunt diligendi ex charitate; quia non sunt capaces æternæ beatitudinis, super cuius communicatione charitas est fundata. De peccatoribus autem, in quibus duo veniunt consideranda, nempe natura & culpa, quantum ad culpam, peccatores in hac vita sunt odio habēdi, iuxta illud Psalm. 118. Iniquos odio habui: quantum verò ad naturam, peccatores existentes in hoc seculo, sunt

sunt diligendi ex charitate; quia sic sunt capaces æternæ beatitudinis.

In charitate est ordo seruandus, Cantic. 2. Introduxit me Rex in cellam vinariam, & ordinavit in me charitatē. Primo, homo debet super omnia diligere Deum. secundò, seipsum. tertio, proximum. quarto, magis animam proximi, quàm proprium corpus. quinto, magis vitam propriam, quàm vitam proximi. sexto, magis vitam corporalem proximi, quàm irrationabilia & bona temporalia. septimò, magis propinquiores Deo, & sibi coniunctiores. octauò, magis parentes, quàm filios. nonò, magis patrē, quàm matrem. decimò, magis patrem quàm vxorem: vnde in casu necessitatis, secundum ordinem charitatis, homo potius parentibus quàm filijs, patri quàm matri, patri quàm vxori, de alimentis provide-re debet.

DE CASV.

Sicut in iure nomine censuræ intelligitur quædam pœna spiritualis, quæ reo propter crimen infligitur, ita nomine casuum propriæ veniunt peccata: vnde si Episcopus absolutionem

à casibus sibi referuatis concedit, talis concessio non se extendit ad censuras, secus autem, quando summus Pontifex in bullis, indultis & gratijs absolutionem, à casibus sibi referuatis, concedit, tunc talis concessio se extendit etiam ad censuras: quia licet Episcopo quædam peccata sint referuata, secundum se, & non ratione censuræ: tamen Papæ nullum peccatum, quantumcunq; graue, est referuatum, nisi ratione censuræ illi annexæ, propterea quando summus Pontifex dat authoritatem absoluendi à casibus sibi referuatis. dat etiam à censuris, non tamen ab irregularitate: quoniam irregularitas propriè non est censura, cum absque peccato contrahi possit.

Casus referuati sunt in duplici differentia, quidam dicuntur papales, & quidam episcopales. Casus communiores Papæ referuati, ultra contentos in Bulla Cœnæ Domini, sunt qui sequuntur.

1. Translatio Episcopi electi ac confirmati, & idem videtur de translatione Abbatum exemptorum.
2. Depositio Episcoporum, & idè videtur de Abbatibus perpetuis exemptis.
3. Exceptio renūciationis Episcoporum

- rum & Abbatum, qui immediatè subsunt Sedi Apostolicæ.
4. Exemptio Episcoporum, vt Archiepiscopis non subsint, & idem de Clericis, siue Religiosis existentibus in Diœcesi, vt iurisdictioni diœcesani non subsint.
 5. Mutatio sedis episcopalis, conuentuum, & locorū acceptorum per ordinem mendicantium.
 6. Constitutio nouæ sedis episcopalis, siue nouæ religionis.
 7. Subiectio vnus Episcopi alteri, vel diuisio vnus episcopatus in duos, aut vnio duorum in vnum, & idem de ecclesijs, monasterijs, & conuentibus exemptis.
 8. Dispensatio vt non agens trigessimum annum ætatis, fiat Episcopus, vel ante vigesimum quintum annū habeat ecclesias, aut dignitates curatas, & ante vigesimum annum dignitates non curatas.
 9. Restitutio depositorum ab ordine actualiter & solenniter, secus in deposito verbaliter, qui per Episcopū potest restitui.
 10. Commutatio aliquorum votorum Hierosolymitani S. Iacobi, & liminum Apostolorum, à fortiori voti

religionis, & voti solemnizati per susceptionem sacri Ordinis, in quo etiã Papa dispensare non consuevit.

11. Dispensatio super irregularitatibus contractis ex criminibus enormibus, vt ex bina rebaptizatione scienter, ex bina receptione eiusdẽ Ordinis, & ex retentione beneficij, seu dignitatis symoniacè obtentæ.
12. Dispensatio cum bigamo, vt possit promoueri ad sacros Ordines.
13. Dispensatio cum Clerico non ordinato, ministrante in ordine sacro, quem non habet.
14. Dispensatio cum corpore vitiatò, si vitium corporis impediatur Ordinis executionẽ, vel generet notabilem deformitatem.
15. Dispensatio cum homicidis voluntariè, siue cum peccato, siue absque peccato. vt possint promoueri ad Ordines.
16. Dispensatio cum excommunicato maiori excommunicatione, suspensò vel interdictò, ministrante in aliquo Ordine sacro.
17. Dispensatio cum excommunicato maiori excommunicatione, recipiente Ordines.
18. Dispensatio cum illegitimis, quã-

tum

tum ad susceptionem sacrorum Ordinum, vel beneficiorum curatorũ, vel dignitatum.

19. Dispensatio, vt quis habeat duo beneficia, vel plura cũ cura, nisi sint vnita, vel vnum alteri annexum.
 20. Dispensatio super defectum ætatis cum ijs, qui ad Ordines volunt promoueri.
 21. Dispensatio in gradibus consanguinitatis & affinitatis prohibitis, quo ad Matrimonium contrahendũ.
 22. Dispensatio cum simplici Sacerdote, vt possit confirmare, Ordines minores conferre, & consecrare ecclesias ac virgines.
 23. Dispensatio cum laico, vt possit iudicare in spiritualibus, & excommunicare.
 24. Dispensatio in Matrimonio rato, & non consummato, secundum Canonistas, secus secundum Theologos: In his enim casibus solus Papa potest.
- Casus verò Episcopo reseruati, sunt duplicis generis, & quidam de iure, & quidam consuetudine generali. Casus reseruati Episcopo de iure sunt isti, videlicet;
1. Percussio Clerici violenta, si est le-

- uis; quia si est grauis, Papæ referuatur.
2. Peccatum Clerici propter quod in currisset irregularitatem.
 3. Incēdium malo animo factum ante denunciationem, & qui damni vel iniuriæ causa, vites, vel arbores alienas inciderint.
 4. Peccatum, propter quod indicenda esset solennis pēnitentia, sed iam non est in vsu.
 5. Excommunicatio maior, quam cōditor canonis nec sibi nec alteri referuat,

Casus Episcopo referuati de consuetudine generali sunt isti, scilicet:

1. Homicidium volūtarium, actu exteriori perpetratum.
2. Crimen falsarij.
3. Violatio ecclesiasticę libertatis, sed iam est papalis.
4. Sacrilegium, quod tria respicit, personas, loca, & res.
5. Sortilegia, diuinationes, & incantationes. Alij verò his nonnullos casus addunt, videlicet:
 1. Incestus in primo & secundo gradu consanguinitatis vel affinitatis.
 2. Defloratio virginum vi oppressarum, vel seductarum.

3. Ma-

3. Matrimonium clandestinum, seu cōtra interdictū Ecclesię contractū.
4. Coitus cū brutis, & contra naturā.
5. Blasphemia publica Dei & Sanctorum.
6. Oppressio puerorum.
7. Cognoscens carnaliter baptizatā, vel eam, cuius Confessionem sacramentalem audiuit.
8. Baptizans filios suos, extra casum necessitatis.
9. Tenentes ad Baptismum, siue Confirmationem filios suos, extra casum necessitatis.
10. Exercentes vsuram publicam.
11. Percussores parentum suorum. Isti enim sunt casus, à quibus nullus inferior Episcopo absolueri potest, nisi suffultus speciali indulto, & in articulo mortis, quo casu quilibet Sacerdos ritè ordinatus plenitudinem potestatis, & quo ad peccata, & quo ad censuras habet.

DE CENSU.

IN constitutione cuiuscunque census, vt seruetur iustitia, & vsura euitetur, octo veniūt obseruanda: Primum, quòd venditor certum quid, puta domum

num siue prædium, in quo census cōstituitur, assignet; secus erit census fictitiuus, & non realis: Secundò, quòd illud solum illius solutioni obligatum remaneat, & non ipse, neque alia sua bona: Tertiò, quòd prærium iustum soluat: Quartò, quòd statim illud totum tradatur: Quintò, quòd venditori optio detur, totum aut partè, quando aut quomodò melius sibi videbitur redimendi: Sextò, quòd venditor ad redimendum censum non obligetur: Septimò, quòd prædio pereunte, census pereat: Octauò, quòd prædium, in quo census constituitur, reddat saltem tantum, quantum census veditus valet. Quòd si constitutioni noui census aliqua istarum conditionum defuerit, præsumptione vsuæ non carebit: Census autem constituitur super re vendentis, & non ementis, nam vendens debet designare re aliquam, super qua imponat censum, & alius emat illum, illi rei impositum.

Hæc materia de venditionibus, & emptionibus censuum, facilius per sequentes conclusiones intelligetur, Prima ergo conclusio est, Venditores censuum, pereunte re censuali puta prædio, siue domo super qua fuerat impositi,

positi, non tenentur ad restituendum pretia pro ea accepta; neque obligantur amplius ad soluendum census; quia pereunte re censuali, cui census inhaeret, ipse quoque census perit, cessante enim causa, cessat, & effectus. Secunda conclusio, Res illa sola, super qua census imponitur, obligatur ad id, & non persona, neque alia eius bona: quia contra naturam est venditionis & emptio nis, vt venditor se, & sua bona, ad perpetuam securitatem rei venditæ obliget. Cum res empta periens post traditionem, emptori, & non venditori pereat. Tertia conclusio. Venditor census iuste potest se suaque obligare ad assicurandum, quòd res censuali, puta domus, siue prædium, super quo imponitur census, sit suum, & possit super illo imponere illum censum; non tamen sequitur, quòd se debeat obligare ad soluendum censum illi prædio impositum, quamuis illud pereat, cum id iniustum sit; Quarta conclusio, qui emit prædia aut pecora ab his, qui non habent, aut plura, quàm habent, & ea eisdem locat, vsurarius est. Similiter, qui emit censum super prædio, quòd non est, aut non tantos prouentus affert, quantus est census, vsuram committit.

tit. Quinta conclusio, Qui sua bona onerant huiusmodi censibus, ad quaedam minus necessaria, siue ad superflua, vel interdum etiam ad noxia, vel turpia, grauius peccant, & inde sepe contingit, vt dum census constitutos, soluere nequeunt, facile fidem fallant, & decoquant, relictisque vxoribus ac liberis cum magno detrimento publicæ, priuatæque rei, solum mutant, & aufugiant. Quare quamuis emptio nouorum censuum licita esse possit: tamen securius est ab illa, quantum fieri potest abstinere, nisi octo conditiones superius numeratæ concurrant. Sexta conclusio, Census super sola persona constitutus, sine designatione aliquorum bonorum, est illicitus, & vsurapalliat, ideo talis contractus, siue census personalis a Christiana Reipubl. est explodendus, & vti vsurarius verè vel præsumptiuè censendus, & iudicandus.

DE COEMETERIO.

Coemeterium est locus, in quo mortuorum corpora sepeliuntur, & habet eandem immunitatem, quam habet Ecclesia, quia benedicitur, violatur,

latur, atque reconciliatur ab eodem, & eodem modo sicut Ecclesia, fallit tamen in tribus casibus: Primo, quòd in Ecclesia nullus debet sepeliri. Secundo, quòd laici in choro esse non debent: vtrumque tamen iam de consuetudine non obseruatur. Tertiò, quòd polluta Ecclesia, pollutum est & cœmeterium, intellige, quando Ecclesia est illi coniuncta; secus si cœmeterium sit remotum ab Ecclesia: non tamen è contrà, polluto cœmeterio est polluta Ecclesia: quia minus dignum, non trahit ad se maius dignum.

Ecclesia tribus modis polluitur, scilicet: effusione sanguinis; effusione seminis humani, & hæretico sepulto: cœmeterium autem quatuor modis polluitur, effuso sanguine, effuso semine, sepulto hæretico, siue excommunicato, siue infideli, & polluta Ecclesia. Hic sciet lector, quòd ecclesia & cœmeterium non polluantur per quamcunque sanguinis, vel seminis humani effusionem: sed solum per effusionem sanguinis & seminis, magnam & iniuriosè factam, secus si exigua, vel præter intentionem facta sit, neque animo iniuriandi.

DE CIRCUMCISIONE.

Circumcisio professio fidei, & Sacramentum veteris legis, figura Baptismi, vt docet D. Paulus 1. Corinth. 10. fuit instituta a Deo, vt habetur Genes. 27. & fuit data solis masculis: quia erat instituta ad delendum peccatum originale, quod principaliter trahitur à patre: nam si Adam non peccasset, & Eva peccasset, peccatum non transisset in posteros. Circumcisio fuit figura Baptismi: quia sicut illa erat in remedium labis originalis, & imprimebat characterem in corpore, ita Baptismus imprimit characterem in anima, & eius præcipuus effectus est deletio peccati originalis.

Circumcisio iussu Dei sic erat administranda: Primò, octauo die, vt habetur Genes. 17. secundò, cum gladio lapideo, Iosue 5. tertio, in membro virili, octauo die ratione mysterij, nempe ad designandum, quòd omnis culpa atque pœnalitas in octaua ætate, quæ erit ætas resurgentium, auferetur, qui octauus dies in circumcissione fuit de necessitate præcepti: Vnde si octauus dies fuisset sabbathum, ne præceptum

ptum Dei violaretur, circumcisio fiebat, Ioan. 7. Circumcisionem accipit homo in sabbatho, vt non soluatur lex Moyfi. Quod si mares ante octauum diem moriebantur, sine circumcissione saluabantur in fide parentum, sicut fœminæ. Cultro lapideo, ad insinuandum duritiem cordis Iudæorù, Exod. 32. & Matth. 19. In membro virili: quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur, cuius principium actiuum est mas, & non fœmina.

Circumcisio in veteri lege conferebat gratiam, non in genere causæ efficientis, sed in genere signi, ad Rom. 4. Abraham accepit signum circumcissionis, signaculum iustitiæ fidei. Circumcisio dabat gratiam, & auferbat peccatum originale ex parte personæ, non tamen auferbat impedimentum intrandi regnum cœlorum ex parte totius naturæ, quod per passionem Christi postea fuit remotum: Baptismus vero confert gratiam in genere causæ efficientis, delet peccatum originale, & cœlum nobis aperit. Quare copiosior gratia modò confertur in Baptismo, ea, quæ olim conferebatur in circumcissione.

DE CIRCUMSTANTIA.

Circumstantia peccati est accidēs actus humani, attingens ipsum extrinsecè, & communiter à factis Doctoribus ponuntur octo, videlicet: quis, quid, ubi, quibus, cur, quomodo, quando, & quoties. Quis supple est qui fecit: quia varietas status, & personæ aggravat peccatum. Quid supple fecerit, vel circa quid fecerit, utrum illud sit mortale vel veniale, utrum illud sit publicum vel occultum. Ubi de loco, utrum illud fecerit in loco profano, vel in loco sacro. Quibus supple medijs, seu auxilijs, seu instrumentis illud fecerit atq; usus fuerit ad peccandum. Cur, supple id fecerit, an ex ignorantia, an ex infirmitate, vel ex electione & malitia. Quomodo, utrum fortiter vel leuiter, utrum naturali modo, vel innaturali. Quando, de tempore, an in die festo, vel in die profesto, utrum in ætate adulta, vel puerili. Quoties, de numero, utrum bis, ter, vel quater, siue utrum semel, vel sæpè: istæ sunt circumstantiæ; super quibus poenitentes prudenter à Confessarijs examinandi veniunt.

Cir-

Circumstantiæ peccati sunt in duplici differentia, quædam non aggravantes peccatum, & istæ non sunt confitendæ, quædam aggravantes, & istæ adhuc sunt in duplici differentia, quædam sunt aggravantes, non in infinitum, ut commississe furtum die festo, & istæ non sunt confitendæ de necessitate, sed solum ad bene esse, & tales sunt omnes illæ circumstantiæ, quæ novam speciem peccati non faciunt: quædam verò sunt aggravantes peccatum in infinitum, ut commississe furtum in templo, vel fornicationem, cum persona Deo dicata, & tales sunt omnes illæ circumstantiæ, quæ novam speciem peccati faciunt, quæ necessariò veniunt confitendæ, ut quis effectum absolutionis consequatur.

DE CLAVIBVS ECCLESIAE.

Nomine clavis Ecclesiæ, venit potestas ligandi atque solvendi, hoc est, recipiendi dignos, & excludendi indignos à regno cælorum: quam potestatem Christus tradidit & reliquit suæ Ecclesiæ, Matthæ. 16. Hæc potestas essentialiter principaliterque est in Trinitate, præ excellentiâ est in Christo,

sto, per meritum in eius passione, & per ministerium est in Sacerdote.

Clavis Ecclesiæ communiter ponitur triplex, scilicet: essentialis, excellentiæ, & ministerialis. prima competit Deo. secunda Christo. tertia Sacerdoti, Clavis ministerialis duplex, ordinis & iurisdictionis. prima competit solis Sacerdotibus, secunda etiã alijs clericis inferioribus. Clavis Ecclesiæ est vna & plures, est vna in essentia, & plures in effectu. Vna & eadem est clavis spiritalis, qua aperitur homini cœlum, & clauditur infernus: tamen non dicitur clavis inferni, sed cœli, quia denominatio fit à nobiliori, aperitur cœlum homini à Sacerdote, dum illū à peccatis absoluit. clauditur cœlum homini à Sacerdote, dū peccatum hominis ob eius inpenitentiam retinet, siue excommunicat. Verūm non licet Sacerdoti, vti clavis Ecclesiæ pro sua voluntate, quia non est agens principale, sed solus minister, & instrumentum: vnde si Sacerdos vtatur clavis pro arbitrio, dumissa reuerentia diuinæ motionis, peccat, & effectum non consequitur, vtputa excommunicando, vel non absoluendo, quem deberet absolute.

DE CLERICO.

CLericus vox Græca, Latine fors: vnde Clerici idem est quod electi ad sortem Domini. In materia fauorabili appellatur Clericorum intelliguntur omnes cuiuscunque ordinis, siue dignitatis sint, etiam religiosi, & habentes solum primam tonsuram: in materia verò odiosa, nomine Clericorum neque Episcopi, neque alij Prælati, neque Canonici Ecclesiarum cathedralium, neque religiosi comprehenduntur: quia in istis est qualitas super alios, quæ in simplicibus Clericis non reperitur. Similiter in materia fauorabili, nomine Ecclesiæ etiã monaster. veniunt: secus autem in materia odiosa. Item appellatione populi in materia fauorabili venit etiã Clericus, non tamen in materia odiosa.

In Clerico octo potissimum desiderantur: Primò, quòd sit literatus: nam Clericorum est alios docere. & maior eruditio requiritur in Episcopo, quam in simplici Sacerdote, Episcopus enim vt sit tutus in conscientia, debet habere scientiam noui, & veteris testamenti, & iuris canonici, præcipuè in causis

causis matrimonialibus, de quibus ipse habet iudicare. secundò, quòd sit hospitalis. tertio, quòd sit sobrius in cibo, potu, in incessu, & habitu. quartò, quòd sit castus, non tantum verè, sed etiam apparenter, viuendo continenter, non contrahendo, neque cohabitando mulieri suspectè. quinto, quod sollicitè horas canonicas persoluat, si est in sacris, siue beneficiatus, siue religiosus professus. sextò, quòd resideat in suis beneficijs & in Ecclesijs. septimò, quòd sit amator pacis. octauò requiritur, quòd sit absque peccato mortali: quia existens in mortali, celebras & Sacramenta ministrans, lætali ter peccat.

Clericis in iure multa sunt prohibita, inter quæ præcipua sunt sequentia: primò, ars lanionis, cauponis, & histrionis. secundò, inferuire laicis dominis. tertio, portare arma. quartò, ire ad publica hospitia, nisi tibi sint itinerantes. quinto, sequi venationes, alere accipitres, & canes ratione venationis. sextò conducere agros à laicis. septimò, ludere aleis & taxillis. octauò, mercantias exercere. nonò, habitare cum mulieribus, præterquam cum matre, sorore & amita. decimò, Cleri-

eis prohibetur color viridis & rubeus, nisi eis competat ratione officij, seu dignitatis, vt Episcopis color viridis ac violaceus, & Cardinalibus rubeus violaceusque.

A Clerico existente in mortali, si est toleratus à superioribus, subditis nedum licet, sed etiam tenentur recipere Sacramenta: malus minister dicitur toleratus, qui non est priuatus per sententiam, neque conuictus per propriam confessionem factam in iudicio: vnde Clericus fornicarius notorius notorie facti tantum, licet sit suspensus quo ad se, non tamen quo ad alios, ita vt debeat euitari in diuinis officijs, sed requiritur, vt Clericus sit concubinari- us notorius, etiam notorietate iuris, hoc est, per sententiam, vel per spontaneam confessionem factam in iudicio, ad hoc vt in diuinis à populo sit euitandus, & ipse celebrando fiat irregularis, super qua irregularitate tunc solus Papa dispensat.

Clerici de bonis acquisitis, intuitu Ecclesiæ, de iure non possunt testari; sed huiusmodi bona. siue mobilia, siue immobilia, post illorum obitum, remanent apud eandem Ecclesiam: de his verò, quæ aut paternæ successionis

vel cognationis inuitu, seu consanguineorum vel amicum munere, respectu non habito ad Ecclesiam, ad eos peruenierint, liberè testari poterunt.

Quod si discesserint intestati, nec aliqui fuerint inuenti, qui iure cognationis ipsis succedere valeant, eo casu Ecclesia in integrum succedet, nec cuiquam ex rebus eorum aliquid præsumere licebit.

DE COGNATIONE.

Cognatio cōmuniter à sacris Doctoribus triplex ponitur, carnalis, spiritualis, & legalis. Carnalis duplex consanguinitatis & affinitatis.

Cognatio consanguinitatis, est vinculum personarum ab eodem stirpe descendentium, quæ impedit & dirimit Matrimonium contractum, vsque ad quartum gradum inclusiue, in linea transfuersali & collateralium; in linea enim ascendentium & descendentium, est perpetua prohibitio, quia tales se habent, vt parentes, & filij, qui de iure diuino à Matrimonio repelluntur, vt habetur Genes. cap. 2. Cognatio affinitatis est propinquitas personarum ex carnali copula proueniens, & hæc duplex

plex est, vna quæ oritur ex copula matrimoniali, & hæc impedit & dirimit Matrimonium contractum vsque ad quartum gradum inclusiue: altera, quæ prouenit ex copula fornicaria, & hæc ultra secundum gradum, vt habetur in Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 4. non se extendit.

Cognatio spiritualis, quæ oritur ex duobus Sacramentis, Baptismo & Confirmatione, dirimit Matrimonium inter baptizantem & baptizatum, siue confirmantem & confirmatum, baptizatiq; siue confirmati patrem & matrem; item inter leuantem, & leuatum, siue inter tenentem & confirmatum, leuatiq; siue confirmati patrem & matrem, ultra quas personas iam talis cognatio non se extendit, vt habetur in Concil. Trident. sess. 24. de reformat. Matrimonij, cap. 2.

Cognatio legalis, est propinquitas personarum ex adoptione proueniens, quæ impedit & dirimit Matrimonium contractum inter aliquas personas propter necessitatem cohabitandi, vt honestas seruetur. Primo, inter patrem adoptantem & filiam adoptatam, & inter patrem adoptantem & filiam adoptatam. Secundo, inter filiam adoptatam

& filium naturalem adoptatis. Tertio, inter patrem adoptantem & uxorem adoptati, & inter filium adoptatum & uxorem adoptantis. Prima & tertia cognatio est perpetua, etiam soluta adoptione: secunda verò, secuta morte naturali adoptantis, non amplius impedit, vide supra in titulo de Adoptione fol. 17.

DE COMMVNIONE:

Communionis nomine secundum sacros Theologos, sumptio corporis Christi venit, quæ homini est necessaria necessitate finis simpliciter: nam nullus potest saluari, nisi Christum manducet, vel manducatione sacramentali, vel manducatione spirituali, hoc est in voto, seu desiderio, quod contingit dupliciter, vel in voto proprio, vel in voto alieno, sic pueri sumunt Sacramentum altaris, sic pueri Christum spiritualiter manducant: unde Sacramentum Eucharistiæ est homini de necessitate salutis, quia nullus absque eius sumptione, aliquo modo vitam æternam consequi potest. Adultis est necessaria sumptio Christi saltem in voto proprio, si non sacramentalis: pueris

ris verò est necessaria in voto alieno, nempe Ecclesiæ. in Baptismo enim dicuntur sumere Sacramentum Eucharistiæ, ex quo Christo incorporantur effectus huius Sacramenti.

Sacra Communio non datur infidelibus, neque catechumenis, neque pueris: quia ad sacramentalem sumptionem Eucharistiæ tria requiruntur, fides, Baptismus, & actualis deuotio. Defectu primi, non datur infidelibus; defectu secundi, non datur catechumenis; & defectu tertij, non datur pueris.

Aetas quæ desideratur ad sumptionem Sacramenti Eucharistiæ est decem, aut undecim, aut duodecim annorum, ubi apparent signa discretionis, ita ut aliquis distinguere valeat inter cibum spirituales & corporales, & signa deuotionis in eo videantur, & ut satisfiat præcepto Ecclesiæ; Christiani debent communicare in Paschate, hoc est, à Dominica in ramis palmarum, vsque ad octauam Paschatis inclusiuè, & tales debent esse ieiuni: excipiuntur tamen infirmi, ubi dubium est, an possent expectare vsque manè, & Sacerdos, qui per errorem cõsecrasset aquam loco vini, & sumeret, credens esse vinum, eo casu debet de nouo

consecrare & sumere, non obstante, quod non sit ieiunus: quia maius est præceptum de perfectione Sacramenti, quàm sit præceptum de ieiunio.

Duo sunt modi communicandi, Sacramentaliter & spiritualiter. Manducare Sacramentaliter, est Christum per fidem recipere sub speciebus panis & vini: manducare autem spiritualiter, est coniungi Christo per fidem & charitatem, credendo ipsum contineri sub Sacramento, cum proposito sumendi Sacramentaliter. Angeli manducant Christum spiritualiter, iuxta illud: Panem Angelorum
uit homo, non tamen sacramentaliter, quia non manducant per fidem, sicut fit in hoc Sacramento, sed per apertam visionem. Sancti patres in veteri lege manducauerunt Christum spiritualiter, vt habetur 1. Cor. 10 fuerunt enim ipsi vniti per fidem & charitatē, & aliquo modo magis manducauerūt quàm Angeli: quia fuerunt incorporati Christo in vnitate specifica, & nō solum per fidem & charitatem, sicut Angeli Christo vniantur: non tamen manducauerunt sacramentaliter, quia hoc Sacramentum nondum erat institutum. Peccatores manducant Christum

sum sacramentaliter, ex quo habent fidem, & intendunt sub hoc Sacramento Christum recipere: non tamen manducant spiritualiter quia Christo non vniantur, in dō magis ab eo separantur, sicut docet D. Paul. 1. Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignē, iudicium sibi manducat & bibit.

Sacræ communionis duo sunt effectus præcipui, vnus est augmentatio gratiæ habitualis, alter est nutrimentum vitæ spiritualis, quo in homine deuotio conservatur, & incentiua peccatorum debilitantur. Pollutio nocturna considerata secundum se, non est peccatum, quia in somnijs homo non habet vsuam libertatis bitrij, ex consequenti neque est in statu merendi, neque peccandi. Pollutio nocturna quantum ad suam causam, quandoq; procedit à causa extrinseca spirituali, puta à dæmonibus, quibus fiūt apparitiones mulierum, ac si illæ essent præsentēs & veræ, quæ illusio aliquando prouenit ex mera nequitia dæmonum, & tunc pollutio nocturna non impedit Communionem: aliquando prouenit ex præcedente consensu expresso, vel interpretatiuo, & talis impedit sacram. Communionem, quandoque prouenit

ex causa spiritali intrinseca, puta ex præcedentibus cogitationibus lasciuvis, quæ si fuerunt causa disputationis, seu prædicationis, seu confessionis, sunt absque peccato: si verò fuerunt cum concupiscentia, & delectatione, tunc sunt peccatum, & pollutio nocturna inde secuta, impedit sacram communionem, quandoq; procedit à causa intrinseca corporali, puta ex superfluitate cibi, & potus, tunc est peccatum, & per consequens pollutio inde secuta, impedit sacram Communionem.

DE CONCILIO.

Concilium propriè est congregatio Prælatorum ecclesiasticorum sub vno capite ad tractandum de his: quæ ad salutem animarum spectant, & communiter triplex ponitur, generale, prouinciale, & diocæsanum. Generale, quod solius Papæ autoritate celebrari potest. Prouinciale, quod à Metropolitanano cum suis Suffraganeis prouincie celebratur. Diocæsanum, quod ab Episcopo cum curatis, Rectoribus, & Clericis ciuitatis, ac diocæsi celebratur.

Primum Concilium Ecclesiæ Christi

sti fuit celebratum Hierosolymis sub D. Petro, vt habetur Actor. 12. deinde multa alia, inter quæ quatuor dicuntur cæteris solentiora & antiquiora, videlicet; Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense, quæ totam nostram fidem complectuntur, quasi quatuor Euangelia. Concilium Nicænum fuit celebratum sub Syluestro, anno Domini 300 cui inter fuerunt trecenti decem & octo Episcopi, & fuit damnata hæresis Ariana. Concilium Constantinopolitanum fuit celebratum sub Damaso, anno Domini 371. cui interfuerunt centum & quinquaginta Patres, & fuit damnata hæresis Macedonij, dicentis: Spiritum sanctum esse minorem Patre & filio. Concilium Ephesinum fuit celebratum sub Celestino, anno Domini 438. cui interfuerunt ducenti Patres, & fuit damnata hæresis Nestorij, dicentis: in Christo duas esse personas. Concilium Chalcedonense fuit celebratum sub Leone, anno Domini 451. cui interfuerunt sexcenti & triginta Episcopi, & fuit damnata hæresis Euticetis, dicentis: in Christo vnã tantum esse naturam.

Concilium generale autoritate sui Pontificis congregatum, celebratum,

& confirmatum in his, quæ sunt fidei, nullo modo errare potest: quia scriptum est Matth. 28. Ero vobiscum usque ad consummationem seculi. Ioan. 14. Rogabo, inquit Christus, Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum. Item quia ab ipsa Veritate dictum est Petro, eiusque successori Lucæ. 22. Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.

Papa est supra Concilium generale, tam in his, quæ pertinent ad fidem, quam in alijs: nam Concilia auctoritate Papæ congregantur, secundo confirmantur. tertio, Papa exponit & interpretatur statuta Conciliorum: ergo auctoritas Papæ est maior auctoritate Concilij, nec obstat hic, quod Concilium generale possit iudicare Papam in causa hæresis: quia eo casu non est Papa, nam Papa hæreticus pertinax, ipso iure est depositus, ita ut in tali casu non Concilium deponat Papam hæreticum, sed ius, quod fuit institutum auctoritate Papæ, unde absolute Concilium non habet auctoritatem super Papam.

DE

DE CONFESIONE iudiciali.

Confessio delicti in foro contentioso est facienda Iudici interroganti sub pœna lethalis criminis. quando factum est notorium, vel infamia flagrat, vel quando semiplene est probatum: secus non, nec obstat etiam si iurasset dicere veritatem: quia occulta non sunt publicanda, sed soli Deo relinquenda D. Tho. 2. 2. quæst. 59. artic. 1.

Confessio Iudicialis præiudicat contententi quando hæc simul concurrunt, nempe si confitens sit maior viginti quinque annis, si fiat spontè, ex certa sciëntia & causa expressa coram suo Iudice, & sit Iuribus consona: Secus non præiudicat ipsi contententi.

Confocius criminis non potest esse idoneus testis in Iudicio: unde si inquisitus interrogatur de confocijs criminis, non ea ratione interrogari debet ut sit testis, sed ut per eius dicta & confessionem veritas ab alijs facilius haberi possit. Et quia omne Iudicium ut sit rectum per duos saltè testes probari debet, hinc fit quod interrogatus

vel sua sponte dicens, non facit iudicium contra socios: nam ex quo talis confessus est crimen suum, est factus in famis, infamia facti saltem, & per consequens nullo modo facit iudicium contra socium, licet verum sit, quod vnus testis omni exceptione maior, quando deponit directè super ipso facto principali, de visu, pro qualitate criminis, faciat iudicium sufficiens, etiam ad torturam.

Testes singulares duo vel tres, nulla ratione possunt coniungi ad faciendū iudicium contra tertium, nisi sit testis omni exceptione maior, multo, minus ad faciendum plenam probationem; quia vniuscuiusq; dictum per se sumptum, est imperfectum, Quare si duæ mulieres dicerent se peccasse cū aliquo, non possunt coniungi vti ex dictis patet, ad faciendum iudicium perfectum, nec arctandum ad veritatem dicendam, aliquibus etiam coniecturis accedentibus, præsertim cum tales de delicto perpetrato in suo corpore deponat Bart. in l. si quis.

DE CONFESIONE Sacramentali.

Confessio peccati tripliciter fit, scilicet: in foro animæ coram Deo,
in

in foro Pœnitentiæ coram Sacerdote Dei Vicario, & in foro contentioso coram iudice. Confessio secundo modo facta, de qua sermo est futurus, pars Sacramenti Pœnitentiæ, est manifestatio peccati coram Sacerdote legitima, & hec ponitur duplex, generalis, qua aliquis; confitetur sua peccata Sacerdoti in genere, & specialis, qua homo omnia peccata memoriæ-occurrentia, Vicario Dei confitetur: Confessio generalis nõ valet ad remissionem peccatorū mortalium, quæ memoria tenentur, sed solum ad remissionem peccatorū mortalium obliuitorum, ac venialium: ad remissionem verò mortalium, de quibus homo conscientiam habet, necessario post Baptismum requiritur Confessio sacramentalis, facta in specie.

Confessio peccatorum sacramentalis Sacerdoti facienda, est de iure diuino, Ioan. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorū remisistis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt: quæ autem veniant remittenda, & quæ retinenda, nõ potest sciri à Sacerdote nisi per Confessionem, ergo in authoritate citata, includitur præceptū de confitendis peccatis Sacerdoti. Accedit huic præceptū Ecclesiæ super

per tempore, quo huiusmodi Confessio peccatorum Sacerdoti est faciēda, nempe semel in anno, circa festum Paschatis: ante tamen hoc tempus ab Ecclesia taxatum, ad eam homo tenetur in duobus casibus, vt ratione Sacramēti Eucharistiæ sumendi, qua ducti Sacerdotes, debent crebrò confiteri, & ratione periculi mortis, quo casu Confessio sacramentalis non est differēda, vsque ad tempus paschale.

Confessio peccatorum debet reiterari in quinque casibus. Primò, quando quis scienter tacuit aliquod, quod est mortale, vel ex verecundia, vel ex alia causa. Secundò, quando quis nō impleuit iniunctam pœnitentiam, vel ex contemptu, vel ex notabili negligētia, & illius est oblitus. Tertiò, quando quis scienter, & ex electione accedit Confessarium notabiliter ignorantem: vnde inquit D. Augustinus: Qui vuli confiteri, vt inueniat gratiam, Sacerdotem quærat scientem soluere & ligare. Quartò, quando quis confessus est Sacerdoti, non habenti auctoritatem, & illi constat, secūs si ignorāter. Quintò, quandò quis fuit excommunicatus, & non prius fuit absolutus ab excommunicatione, quàm à pecca-

tis: in istis enim casibus homo, vt effectum absolutionis consequatur, Confessionem reiterare debet.

Sigillum Confessionis nil aliud est, quàm quędam obligatio ad celandum audita in Confessione sacramentali, quæ quidem obligatio sequitur de necessitate ad sacramentalem Confessionem, sicut propria passio ad suum subiectum. Sigillum seu celatio Confessionis sacramentalis est de iure diuino, nam Deus tegit peccatum illius, qui se subijcit per pœnitentiam, Psal. 31. Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: tunc sic Confessio, qua quis Sacerdoti se subijcit, est signum interioris Confessionis, qua subijcitur Deo: ergo vt signum correspondeat suo signato; & Sacerdos Confessionem celare debet, ad quod tenetur, siue absolutio sic secuta, siue non, & in hoc Sacerdos nulli est subiectus, per consequens, vt reuelet audita in Confessione, nulli tenetur obedire: quia est contra præceptū diuinum, contra præceptum naturę, & contra charitatem proximi, si tamen Sacerdos audiuit peccatum ante vel post Confessionem, necessitate imminente, potest in iudicio deponere, & dicere

dicere peccatum illud: quia per hoc Sacerdos non est factus deterioris conditionis, nempe ut non possit dicere quod possit, si Confessionem non audiisset.

Sub sigillo Confessionis non cadunt peccata secundum se neque persona, confitens per se, unde si quis dicat, audiui peccata in Confessione, vel audiui talem in Confessione, non ob id potest dici violator sigilli Confessionis: sed sub sigillo Confessionis directè cadunt peccata in relatione ad peccatorem, ut si quis dicat: talem commisisse tale peccatum quod ipse per solam Confessionem scit, reuelat Confessionem: indirectè verò sub sigillo Confessionis sacramentalis, cadunt omnia, per quæ peccator potest manifestari per se, vel per accidens, directè vel indirectè. Item, omnia, per quæ potest generari Confessio magis odiosa Pœna reuelantis Confessionem, ultra quòd mortaliter peccat, & pœnam æternam incurrit, talis, secundum iura, debet deponi, & in arctum monasterium ad omnes dies vitæ suæ intrudi. Caucant igitur Sacerdotes, ne tam nefandum sacrilegium committant.

DE CONFESSORE

Confessor, cui sacramentalis Confessio de peccatis facienda venit, est solus Sacerdos, qui in articulo mortis ab omnibus peccatis, & censuris absolueret potest, & de facto absoluit: citra autem mortis articulum, iuxta potestatem illi limitatam, atque à Superiore concessam: Verùm Sacerdoti heretico siue excommunicato, nullus confiteri debet etiam si nullus alius Sacerdos detur, & pœnitens constitutus sit in periculo mortis, quia in tali casu sufficit Confessio in foro animæ, hoc est, Deo facta, & est, ac si copiam Sacerdotis non haberet, propterea tunc contritione data, summus Sacerdos, qui est Christus Iesus, suppleret.

In Confessario quinque communiter desiderantur, videlicet: potestas, scientia, prudentia, bonitas, & sigillù. Primò, in Confessario requiritur potestas, nedum characteris, siue ordinis, ut sit Sacerdos: sed etià iurisdictionis, siue ordinaria, siue delegata: quia materia Sacramenti Confessionis est homo subditus: unde sicut prolatis verbis consecrationis panis super lapide,

Sacer-

Sacerdos nihil efficeret, ita si tentet ab soluere hominem non subditum, absolutio est nulla, & pœnitens conscius tenetur alteri confiteri. Secundò, in Confessario, requiritur scientia, quæ in eo debet esse tanta, ad hoc, vt tanto munere absque detrimento, propriæ animæ fungatur, vt sciat distinguere inter peccatum, & non peccatum, inter mortale & veniale, inter cœsus & censuras, & qui casus sint episcopales, & qui sint Papales, secus talis Sacramentum Pœnitentiæ administrans, nõ est tutus in conscientia. Tertiò, in Confessario requiritur prudentia: quia Sacerdos imprudens, circa hoc Sacramentum, in multis casibus posset, vel pœnitentem vel se, vel vtrunq; simul præcipitare. primò debet esse prudens imponendo pœnitentias, quas confitentes spontè ferre velint, ne propter magnas satisfactiones, vel factu difficiles iniunctas, peccatores cadant in desperationem. secundo, debet esse prudens, non exigendo iuramentum, neque promissionem à peccatore de abstinendo in posterum ab aliquo peccato, vel faciendum aliquid iniunctum, si vult absolui: sed sufficit ostendere grauitatem peccati, hortari peccatorem, vt in posterum

sterum abstineat, & habeat propositum cauendi de cætero. tertio, debet esse prudens interrogando pro qualitate, & statu personarum, absolueno sine conditione; tamen significare pœnitenti, quòd si non restituat, vel si satisfactionem iniunctam ex contemptu omiserit, effectum Sacramenti non consequetur. Quarto, requiritur in Confessario bonitas vitæ: quia verisimile est, quòd qui non curat propriam salutem minus alienam curabit. Item, quia Confessarius existens in peccato auditur: quia in eo, qui se exhibet ministrum Christi & Ecclesiæ, vt dignè suum officium peragat in Eucharistia semper requiritur Confessio, vbi de mortali conscientiam habet: in alijs verò Sacramentis sufficit contritio, cū proposito confitendi &c. Quintò, requiritur in Confessario sigillum, hoc est, quòd sit secretus, ita vt quocunque casu dato, nunquam audita in Confessione reuelare debeat: sed potius propriam vitam profunderè, ad quod Sacerdos tenetur, priusquàm sigillum Confessionis sacramentalis violaret.

Confessarius debet interrogare cõfitemtem,

fitentem, quem animaduertit, ex ignorantia deficere, iuxta hunc modum: Primò, de excommunicationibus, an sit excommunicatus, nec ne: quia si est excommunicatus, & habeat auctoritatem, prius absolvendus est ab excommunicatione, deinde à peccati. Secundò, de decem præceptis, quæ dicuntur Decalogi. Tertiò, de septem vitijs capitalibus, & eorum circumstantijs. Quartò, de articulis fidei, de Sacramentis Ecclesiæ, de operibus pietatis, & de interiorum, nã, & exteriorum, quàm simum de hoc, quod quilibet Christi fidelis adultus prima rudimenta Christianæ, religionis, vt articulos fidei, orationem Dominicam, & præcepta Decalogi, sub reatu lethalis criminis scire tenetur: Verum circa interrogationes faciendas in Confessione sacramentali, tria à Confessario præcipuè sunt obseruanda. Primò, vt quilibet interrogetur de peccatis, iuxta conditionem suam. Secundò, vt de peccatis omnibus manifestis pœnitens interrogetur explicite: de alijs verò propter scandalum, q̄ inde posset oriri, interrogandus est à longinquo. Tertiò, nō nimis descendere ad particulares circumstantias,

tias, maximè circa venerea, ne inde cōtingat, nocumentum ac damnum tam confitenti, quàm Confessario. Vide infra in titulo de Interrogatione.

DE CONFIRMATIONE.

Confirmatio diuina, de qua nunc intendimus, ex vnum est septem Sacramentis nouæ legis, per quod homo idoneus efficitur ad Christum cōfitendum, confirmatur in pugna contra vitia ac demōnem, & ad huius mūdi prælia agonesque armatur atq; instruitur. Huius Sacramenti quinque sunt de substantia, duo ex parte Sacramenti, duo ex parte ministri, & vnum ex parte suscipientis. Ex parte Sacramenti duo sunt de substantia, scilicet: Chryisma, hoc est oleum oliuarum cū balsamo consecratum ab Episcopo, & forma præscripta verborum, quæ est ista: *Consigno te signo crucis, & confirmo te chrysmate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Ex parte ministri, duo, scilicet dignitas pontificalis: solus enim Episcopus huius Sacramenti est proprius minister, & intèrio eius saltē habitualis, quæ ad perfectionem Sacramenti necessariò requi-

requiritur, licet ad certitudinem Sacramenti suscepti sufficiat intentio Ecclesie, quæ semper adest, ubi minister seruat seruanda, nempe debitam materiam & formam. Ex parte suscipientis, vnum est de substantia Sacramenti Confirmationis, videlicet, quod in fronte, & non alibi chrysmetur.

Confirmationis Sacramentum Christus nobis insinuauit, Matth. 19. promisit Ioan. 16. exhibuit Actor. 4. Verum sacramentum Confirmationis nõ est de necessitate salutis simpliciter, vt patet in pueris, qui solo Baptismo saluantur, sed est de necessitate salutis ad benè esse: vnde contemnens suscipere hoc Sacramentum, peccat mortaliter, contemptor autem dicitur, qui potest suscipere, & negligit. Confirmationis Sacramentum requiritur in eo, qui vult suscipere Ordines ecclesiasticos, non quidem de necessitate: quia si nõ confirmatus ordinetur, collatio tenet, sed requiritur de congruitate.

In collatione Sacramenti Confirmationis, sex præcipuè veniunt obseruanda. Primò, à ieiunis debet dari, & à ieiunis debet suscipi: sed hoc neque est de necessitate Sacramenti, neque est de necessitate præcepti, ita vt etiam
à prandio

à prandio absque peccato conferri & recipi possit. Secundò, confessis debet administrari, si confirmandi sunt adulti, & hoc non est de præcepto, sed de cõsilio; in Eucharistia enim si quis est in peccato mortali, est præceptum, cõfiteri antequàm sumatur; in hoc verò Sacramento & in alijs, est præceptum conteri de mortalibus, & est cõsiliu cõfiteri. Tertio debet dari in fiõte, ad insinuandum, quòd homo audacter, sine timore, & rubore Christum cõfiteri debeat. Quarto, caput à lotionem septem diebus seruari debet. Quintò, debet administrari in D.œcesi, subditis tantum & in Ecclesia. Sextò confirmandus debet teneri ab aliquo cõfirmato, nõ quidem de necessitate Sacramenti, sed præcepti.

Sacramenti Confirmationis triplex ponitur effectus. Primus est gratia sacramentalis distincta à gratia, quæ in Baptismo confertur: quia gratia baptismalis datur ad remissionem peccati, ista verò datur ad corroborationem & confessionem fidei. Secundus effectus est impressio characteris, qui est distinctus à caractere impresso p Baptismum; nam per caractere Baptismi homo fit capax aliorum Sacramentorum,

torum, & fideles ab infidelibus distinguuntur; per characterem autem Confirmationis, perfecti Christiani ab imperfectis distinguuntur. Tertius effectus est cognatio quædam spiritualis, quæ oritur ex hoc Sacramento, & impedit dirimitque Matrimonium contractum inter aliquas personas, sicut supra dictum est in titulo de Baptismo, fol. 46.

DE CONFIRMATIONE Canonica.

Electores, iuxta institutionem Gregorianam, in Concilio Lugdunensi, quam primum commodè possunt, debent dare operam, ut ad actum Electionis procedant, & electi consensum habeant, quem si infra mensem sine causa legibus cognita, electus dare distulerit, iure quod ei ex tali electione est acquisitum, statim carere debet; & per consequens Electores ad aliam electionem liberè cõuolare possunt. Electus post consensum electioni præstitum, si nullum iustum impedimentum, puta locorum distantiam obstat, infra tres menses confirmationem à superiore petere debet: secus

tri-

trimestri spatio elapso, electio est penitus irritanda, cassanda, & annullanda: hæc enim & alia sunt statuta, quibus Ecclesiarum periculosis vacationibus, malignantium subterfugijs electorumque incommodis facile occurratur, quæ nedum in electionibus, sed etiam in postulationibus obseruari debent.

Quam diu quis confirmatus non est, res Ecclesiæ administrare non potest. Quod si negotijs Ecclesiæ, ad quam vocatus est, se temerè ingesserit, omni iure, quod per electionem ei acquisitum fuerit, ipso facto est priuatus, nullo, neque œconomatus, nec procurationis prætextu excusandus. Quare, electo, nisi literis Confirmationis exhibitis & ostensis, non est obediendum, neque aliquis absque dictarum litterarum ostensione, eum recipere tenetur.

Confirmatio non conceditur, nisi cum cognitione causæ: propterea is, ad quem munus cõfirmandi pertinet, & electionis processum, & personam electi diligenter examinare debet, & cum omnia ritè concurrunt, tunc potest Superior tuta conscientia electum confirmare: quod si secus factum fuerit, promotus indignè erit deiiciendus,

G

&

& sic promouens putandus: nam nihil est, quod Ecclesiæ Dei magis officiat & noceat, quàm indigni ad regimen animarum assumantur: Verùm si fortè eligentium vota in duas se diuiserint partes, eo casu is præferendus erit, qui maioribus studijs & meritis iuuatur.

Vacante Ecclesiâ, si vnus fuerit electus & alter postulatus, præponitur electus æquè idoneus, nisi postulantium numerus sit eligentium duplo maior quia in tali casu postulatio esset admitenda; Quod si postulantes ignoranter indignum postulauerint, tunc nec postulatio, nec electio rata habenda erit: si verò postulantes scienter indignum postulauerint, in tali casu electio erit confirmanda, non obstante, quòd numerus postulantium sit eligentium duplò maior.

In confirmatione faciendâ citandi sunt, quorum interesse potest, ne Superior contra doctrinam Apostolicam, nimia celeritate, vtendo, proprium affectum, iuri, & æquitati præponat. Quòd si nemo apparet, qui futuræ confirmationi velit opponere, termino assignato peremptorio elapso, proceditur ad actum confirmationis. Quæ

omnia

omnia locum habent, siue electio concorditer fuerit celebrata, siue non: Sciant tamen ij, qui calumniosè opponunt, si probationibus destituti fuerint, se legitimis pœnis esse subiiciendos.

Confirmato, & nondum consecrato, est permixta libera tractatio eorum, quæ sunt iurisdictionis, vtputa corrigendi, excommunicandi, iuramentum exigendi, conferendi, confirmandi, & alia idgenus, ea verò, quæ sunt Ordinis, vt Clericorum ordinationes, benedictiones virginum, depositiones actuales, Ecclesiarum & altarium consecrationes, & his similia, Confirmatus in Episcopum, & non consecratus, præstare nõ potest, quandoquidem ratio non suadet, vt quis in alios conferre possit, quo ipse indiget. Quòd si consecratus fuerit, tunc non tantùm, quæ iurisdictionis, verùm etiam quæ Ordinis sunt, exequi poterit.

DE CONSECRATIONE.

Consecratio, seu benedictio triplex est, vna ornamentorum seu instrumentorum, puta vestium sacerdotalium, corporalium & calicum; alia

G a loco

locorum, puta cœmiterij, altaris, & Ecclesie, tertia personarum, maximè Episcoporum, de qua nunc præcipuè intēdimus. In consecratione ergo Episcoporum tria requirūtur, vti de eius substantia. Primò, inunctio capitis chrysmate, secundò, positio libri super ceruicem consecrati. tertiò, ternarius numerus Episcoporum, licet secundùm Petrum de Pal. ternarius numerus Episcoporum non sic de substantia consecrationis Episcopi, inquit enim in suo lib. de potest. Papæ, quòd super hoc legitur Gregoriū in Anglia dispensasse.

Papa ex consuetudine consecratur ab Episcopo Hostiensi, licet consecrari possit, à quo velit, quia Papa statim post electionem habet plenitudinem potestatis, quod alijs inferioribus minimè competit. Metropolitanus consecratur à tribus Episcopis, omnibus alijs Suffraganeis prouinciæ præsentibus, qui causa legitima atque necessaria impediti, per litteras cōsentire debent. Episcopi exempti consecratur à Papa, vel ab alio de eius mandato: seruatis tamen seruandis. Episcopi non exempti consecratur à Metropolitano cum duobus comprouincialibus Episcopis, aut à tribus Episcopis prouinciæ,

uinciæ, ex iussu Metropolitanus: requisitis tamē omnibus Episcopis prouinciæ, vt per epistolam consentiant: deficientibus autem Episcopis comprouincialibus, aduocandi sunt Episcopi vicinæ prouinciæ.

Cōsecratio Episcoporum debet fieri in Ecclesia die dominico, hora tertiarum, & intra tres menses à Confirmatione, nec ultra debet differri, nisi aliter necessitas suadeat, sicut sancit Synod. Trid. sess. 23. dec. de reform. c. 2. benedictio tamen Abbatum, & aliorū Prælatorum: piscopis inferiorum, fit à solo Episcopo diocesano, absq; inunctione chrysmatis, verbaliter tantum. Confirmatus, & nondum consecratus, exercet solum, quæ sunt iurisdictionis, non autem quæ sunt ordinis.

Ecclesia in tribus casibus indiget consecratione. Primò, si nescitur, aut dubitatur, vtrum fuerit consecrata, ex quo nullum signum, seu probatio apparet. Secundò, si Ecclesia fuit conbusta, etiam parietibus remanentibus: quia consecratio consistit in superficie. Tertiò, si parietes Ecclesie, vel in toto, vel in parte corruerint. Quinque verò ponuntur casus, in quibus Ecclesia consecrata, in quibus Ecclesia consecrata, G 3 polluta,

polluta, indiget reconciliatione, & nõ consecratione. Primò propter homicidium perpetratum in ea cum voluntaria irreuerentia occidentis, etiam sine sanguine, vt si fur ibi suspendetur: vnde per homicidium casuale, Ecclesia non violatur. neque si quis ex amentia seipsum interficeret, neq; si sequatur ex defensione, neque si comitatur supra tectum Ecclesiæ homicidium, neque si martyr si qui occiditur: quia talium sanguine, Ecclesia cõsecratur, & non polluitur. Secundò, propter effusionem sanguinis factam in ea, si est enormis, iniuriosa, & voluntariè facta: vnde si effusio est modica, vel facta ab infano, vel casu, Ecclesia non indiget reconciliatione. Tertiò, propter adulterium, vel seminis humani effusionem, si sit magna, & facta cū voluntaria irreuerentia: vnde per effusionem seminis factam in somnis, & præter voluntatem, atque irreuerentiam, Ecclesia non polluitur. Quartò, si in ea sepultus est infidelis hæreticus, aut excommunicatus, eo casu prius est projiciendum corpus, deinde Ecclesia venit reconcilianda. Quintò, si Ecclesia fuit consecrata, seu benedicta ab Episcopo hæretico, vel excommunica-

ro. In his casibus Ecclesia censetur polluta, & indiget reconciliatione, quæ ordinariè fit ab Episcopo.

DE CONSTITVTIONE.

Constitutio alia Ciuilis, & alia ecclesiastica de qua nunc intendimus. Hæc secundum glossã quandoq; canon, quandoque decretum, quandoque dogma, quandoq; mādatum, quādoque edictum & quandoque sanctio appellatur. Canon dicitur quando constituitur in Concilio generali. Decretum quando constituitur à Papa. Dogma quando consistit in doctrina fidei christianæ. Mandatum quando consistit in doctrina morum. Edictum quādo nulla pœna: vberius tamen, nomine constitutionis venit omne ius scriptum.

Constitutio ecclesiastica si à principio communiter non recipitur auihore sciente & tollerante, non obligat ad peccatum: secus si initio à maiori parte recipitur, tunc enim obligat ad peccatum, licet minor pars non seruet. Verum non quælibet constitutio, siue lex canonica obligat ad mortale peccatū, sed illa cuius materia est præceptiua,

necessaria, & multum ponderosa, per hæc verba præcipimus, & iubemus, vel similia: vnde si materia non est necessaria aut præceptiua, nec multum ponderosa, etiam si constituens vtatur verbis imperatiui modi, huiusmodi lex non obligat ad mortale peccatum, vtputa illa. Si quis te percusserit in vna maxilla præbe ei, & alteram. Item lex canonica obligat ad mortale, quãdo constituens vtitur verbis inhibitorijs, vt inhibemus, interdicens, & huiusmodi: secus si loquitur per verba communia, vt decernimus, statuimus, innouamus, ordinamus, & similia. Aut quando constituens comminatur sub pœna excommunicationis: quia nullus excommunicatur nisi pro mortali, aut in virtute obedientiæ, vel sub pœna maledictionis æternæ, vel sub indignatione Omnipotentis Dei, sic semper lex canonica obligat ad mortale peccatum.

Constitutio canonica seu civilis, in foro conscientiæ in decem casibus nõ est seruanda, primò quando lex positua distinguit inter forum cõtentionis & conscientiæ, sic nõ seruabitur in foro pœnitentiæ auctoritate ipsius legis secundò quando lex fundat se super mera præsumptione, & non super ipsa

veri-

veritate: quia in foro conscientiæ attenditur veritas, vt credatur consentienti de omnibus. tertio quando constitutio non est ad vtilitatem communem, sed solum ad propriam vtilitatem Principis, & tunc dicitur lex iniusta ex fine. quarto quando lex non distribuit equè onera subditis, quia sic est iniusta ex forma. quinto quando excedit auctoritatem constituentis, vt patet in statuto Episcopi, quod non ligat subditos delinquentes extra Dioccesim suam, & sic dicitur iniusta ex auctoritate. sexto quando lex est pœnalis, quia ante condemnationem, non tenetur quis soluere pœnam in foro animæ. septimò quando ratio legis cessat in foro conscientiæ: nam plus debet attendi ratio legis, quã lex ipsa. octauò quando lex est civilis & improbata de iure canonico tunc non est seruanda in foro animæ. nonò quando constitutio quouis modo est iniusta, vt sunt leges concedentes vsuras, vel præscriptionem cum mala fide. decimò quando lex civilis non fuit moribus vtentium recepta, & lex canonica expressè non aliter disponit: in prædictis enim casibus constitutio siue civilis siue Canonica, in foro animæ non est

G 5 ser-

seruanda, nec obligat de necessitate.

Clerici, & alię personę ecclesiasticę non tenentur seruare leges laicorum, si disponunt specificę super Clericis, aut super rebus ecclesiasticis: quia sic sunt nullę, vtpotē à non habēre potestatem cōditę. Quod si leges disponunt generaliter, non faciendō mentionē de Clericis, seu ecclesiasticis, & sunt rationabiles, nec contradicunt sacris Canonibus, eo casu leges laicorum seruandę sunt etiam quo ad Clericos: nā certum est quod statutum illud, quod existentibus masculis mulier non succedat, & quod primogenitus succedat, etiam ad mulieres religiosas, & Clericos se extēdant. Quare omnes leges laicorum disponentes super contractibus emptio- nis, vēditionis, locationis, & huiusmodi, si non repugnant sacris Canonibus, sunt seruandę etiam ab ecclesiasticis.

Lex ad hoc vt obliget, & liget, necessariō debet promulgari, & publicari: nam publicatio secundum Glos. est vltimus actus perficiens legem. In legibus Imperatorum pręsumitur scientia post duos mēses à publicatione facta in Prouincia. Idem aliqui Doctores tenent de Constitutione Papę, qui per Episcopos, & Archiepiscopos noti-

tiam

etiam dare potest, sic vt nullus iure se excusare valeat: volens tamen probate ignorantiam, est admittendus; quia in conscientia non ligatur ignorans sine culpa sua. Condēs leges iniustas peccat mortaliter, & si contra libertatem, & immunitatem ecclesiasticam, tales sunt excommunicati, & tenentur de damno illato ratione huiusmodi legis, quę nullo modo est seruanda.

DE CONSVETVDINE.

Consuetudo est ius quoddam, non pręscriptum, sed moribus vtentiū approbatum, quę aut est secundum legem, aut est pręter legem, aut est cōtra legem, Consuetudo primo, & secundo modo accepta, si est contra legem nature, vel diuinam, non valet, quod si contra humanam potest valere, dummodo non sit contra Canones, minus cōtra vtilitatem publicam.

Consuetudo ad hoc vt habeat vim legis, & per consequēs homines ad eius obseruantiam obliget, sex necessarj requiruntur. Primō, quod sit rationalis, hoc est, facta seu introducta aliquo bono fine, ita vt iura, eam non improbet: sed potius sustineant. Secun-

G 6 dō,

dò, quòd sit obrèta per cursum tēporis
requisiti ad præscriptionē. In iure ciui-
li tēpus præscriptionis consuetudinis,
est decem annorum: in iure autē cano-
nico, si cōsuetudo est præter ius, ad eius
præscriptionē sufficit quidē tēpus decē
annorū: sed si contra ius canonicū sit,
tunc requiritur ad eius præscriptionē
tempus quadraginta annorum. Tertio
requiritur, q̄ sit inducta ex certa scien-
tia potētis legē condere, vel ex toleran-
tia potentis legem condere. Quarto re-
quiritur, quòd tale quid possit præscri-
bi: spiritualia enim à laicis ex consue-
tudine præscribi nō possunt, quia sicut
ex præscriptione laicus nō potest acqui-
rere ius spirituale, ita nec ex consuetu-
dine. Quintò, requiritur quòd talis cō-
suetudo fuerit in v̄su varij vicibus atq;
actibus, & duo actus sufficiunt ad con-
suetudinē inducendam: quia nō actus
principaliter, sed tacitus consensus po-
puli, seu principis consuetudinē indu-
cit. Sextò requiritur, quòd maior pars
populi tali consuetudine fuerit v̄sa: nā
sicut minor pars populi non potest fa-
cere legē, ita nec inducere cōsuetudinē
excipiuntur autē infantes, mulieres, &
furiosi, qui nō cōputantur in numero.

Consuetudo rationabilis, quā iura

pro-

probant, & sustinent, inducta à maiori
parte populi, obligat ad eius obseruan-
tiam sub reatu lethalis criminis. Verū
cōsuetudo tollitur, & aboletur p̄ actus
contrarios, si est completa, & perfecta
ratione debite præscriptionis ad illam
abrogandam, requiritur tempus decē
annorum: si verò non est completa, ad
illam abolendā, sufficit v̄sus actus cō-
trarius, & tunc, vt valeat, atque ad eius
obseruantiam homines obliget, de
nouo debet incipi.

DE CONTRITIONE.

Contritio pars Sacramenti Pœni-
tentiaē, est dolor voluntariē sum-
ptus pro peccatis commissis cum pro-
posito confitendi, & satisfaciendi. Cō-
tritio, & attritio in duobus potissimū
differunt: vnum est, quòd contritio est
dolor de peccatis perfectus, attritio ve-
rò est dolor de peccatis imperfectus.
Alterum est, quòd contritio, quæ vir-
tualiter includit Confessionem, & Sa-
tisfactionem, sufficit ad remissionem
peccatorum consequendam: attritio
autem sine susceptione Sacramenti
Pœnitentiæ in re, non sufficit.

Ad perfectā contritionē, duo requi-
runtur:

runtur: scilicet: dolor de peccatis, & propositum non peccandi de cetero. Dolor est duplex, intellectualis & sensibilis. Ad contritionem dolor intellectualis, qui semper est in facultate hominis, necessario requiritur: dolor verò sensibilis, ex quo non est semper in nostra facultate, requiritur ad bene esse. Dolor intellectualis de peccatis, non potest esse nimius, quia procedit à charitate, quæ non potest esse nimia: dolor autem sensibilis, nempe afflictio corporis exterior, puta ieiunij, peregrinationis, seu vigiliarum, potest esse nimius: in his enim pro regula accipienda est, ut obsequium nostrum sit rationabile, & Deo gratum, conseruatio subiecti, & bona habitudo ad operandum ea, quæ sibi incumbunt; secundum suum statum.

Causa contritionis ex parte Dei, est eius misericordia, atque gratia: ex parte verò nostri; sex ponuntur causæ contritionis, scilicet: recogitatio peccati, Esa. 34. Pudor, qui inde sequitur, Proverb. 12. Vilitas peccatorum. Hier. 2. Timor iudicij extremi, 1. Petr. 4. Dolor de amissione cœlestis patriæ, & de offensione diuina, Apocalip. 3. Spes veniæ consequendæ. Apocal. 3.

Con-

Contritio propriè accepta, non potest haberi, nisi in hac vita: quia in ipsa tria cadunt, dolor, gratia informans dolorem, & meritum. Defectu primæ conditionis, contritio non habet locum in cœlis: ibi enim nullus est dolor, sed plenitudo gaudij. Defectu secundæ conditionis, contritio non habet locum in inferno: quia licet ibi sit dolor, tamen non est informatus gratia. Defectu tertie conditionis, contritio non habet locum in Purgatorio: quia licet ibi sit dolor de peccatis commissis, gratia informatus, tamen ibi existentes, non sunt in statu merendi, iuxta illud Ioan. 9. Venit nox, quando nemo potest operari. Quare ex quo contritio est dolor de peccatis commissis, gratia informans, & meritorium, in hac vita solum haberi potest.

Contritionis, quæ est pars integralis Sacramenti Pœnitentiæ, communiter duplex ponitur effectus, vnus est remissio culpæ: quia talis includit propositum confitendi. alter est remissio pœnæ: quoniam talis includit propositum satisfaciendi. Contritio ergo delet culpam, & pœnam, non quantum ad totum semper: sed quantum ad partem, & quamuis per contritionem tota pœna

remit-

remittitur, nihilominus adhuc requiritur Confessio, & iniunctæ Pœnitentiæ expletio, tum propter præceptum Ecclesiæ, tum propter incertitudinem remissionis totius pœnæ: quia nemo certo potest scire, quod fuerit contritus.

DE CHOREIS.

Choreæ, & saltationes cõmuniter secundũ Doctores sunt licitæ, ubi septem concurrunt. primò tempus debitum, hoc est non deputatum ad diuina audienda: vnde qui festiuis diebus omiffa Missa, prædicatione, aut vesperorũ celebratione, choreis intendunt non excusantur à mortali. secũdò persona conueniens: Ecclesiasticis enim personis ducere choreas prohibetur, de cõs. dist. 5. C. nullus p̄sbyterorum. Itẽ in Conc. Trid. sess. 22. decreto de refor. cap. 1. tertio modus honestus, hoc est semotis gesticulationibus ad libidinẽ prouocantibus, turpibus cantionibus, & ornatu lasciuo. quarto recta intentio, idest vt nõ malo sine fiant, sed exercitationis corporalis, & honestæ recreationis ergo. quinto locus apertus scilicet p̄fanus: quia in loco sacro strietè prohibetur choreas ducere. sexto rarò: nã ducẽs choreas ex cõsuetudine, vix se immunẽ à peccato seruat. septimò stabilitas, & in

tegrĩ

lis
tegritas chorizantis: qui n. ita fragilis est vt terminare nõ soleat, quod ad libidinem non prouocetur, talis se ingerẽdo, licet bona intentione incipiat, non excusatur à mortali. Eccles. 3. qui amat periculum, peribit in illo. Rarò igitur & sine corrupta intentione quis chorizare debet, vt præseruet se à peccato, qd̄ inde facilẽ incurritur, teste D. Hieronymo dicẽte: Nõ credo viro si dicat se illesum euasisse à talibus spectaculis. Quare choreæ si proueniũt ex recreatione animi, & exercitatione corporis posunt esse sine peccato. Si ex dissolutione mētis lasciuę, semper sunt cũ peccato mortali vel veniali. Si deniq; proueniũt ex spiritali iocũditate, sicut sunt materiæ, vt saltatio David corã Area Dñi.

Inspectio ludorũ, saltationũ, & ioculationũ quandoq; est cum peccato, & quandoq; sine. Ioculatio enim est quadruplex quedã histrionica, quedã choralis mulierum lasciuarum, quedã causa exercitij, & quedã causa accidia vitandę. Inspectio studiosa ioculationis primi, & secũdi gñris, potest esse peccatũ mortale. Inspectio verò ioculationis tertij, & quarti gñris potest esse venialis, & quandoque meritoria. Et hac de choreis, quæ per se non sunt il-

licitæ

liciteꝛ sicut aliqui hac in parte non re-
cte sentiunt, nec debet fieri tráfitus ab
vfu ad abufum: poffunt enim haberi
abfque peccato à laicis, feruatís feruan-
dis: fecus autem quo ad ecclefiáfticas
perfonas, quibus hoc in Iure exprefse
prohibetur, præfertim in facro Concil.
Trid. loco citato, vbi fic legitur.

Statuit fancta Synodus, vt quæ aliàs
à fummis Pontificibus, & à facris Cõ-
cilijs de Clericorũ vita, honeftate, cul-
tu, doctrina que retinenda, ac fimul de
luxu, commeffationibus, choreis, aleis,
lufibus, ac quibufcunq; criminibus,
nec non fecularibus negotijs fugiẽdis
copiofe ac falubriter fancita fuerũt, ea-
dem in pofterũ ijsdem penis, vel maio-
ribus arbitrio Ordinarj imponendis,
obferuentur, nec Appellatio Executio-
nem hanc, quæ ad morum correptionẽ
pertinet, fufpendat: fi quæ vero ex his
in defuetudinem abijffe compererint,
ea quàmprimũ in vfum reuocari, &
ab omnibus accuratè custodiri ftudeãt
non obftantibus confuetudinibus quã-
bufcunq; ne fubditorũ neglecte emen-
dationis, ipfi condignas, Deo vindice
pœnas perfoluant.

DE CORRECTIONE fraterna.

Correctio fraterna, quæ nil aliud
eft, quàm boni proximi procura-
tio, cadit fub præcepto diuino, Mat. 18.
Si peccauerit in te frater tuus, vade, &
corripe eum inter te, & ipfum folum.
Quod quidem præceptum quia affir-
matiuum, non obligat pro femper, fed
pro loco, & tempore, iuxta præceptum
euangelicum, videlicet per fecretam
monitionẽ, quia proximus nofter duo
habet, cõfcientiam fcilicet, & famam,
vtrunq; debemus feruare fi poffumus,
fecus fama pro falute cõfcientiæ con-
temnenda eft.

Omiſſio correptionis fraternæ, quã-
doque poteft eſſe abſque peccato, vt
quando expectatur tempus magis ido-
neum, vel vbi timetur, ne inde proxi-
mus deterior fiat, aut correptionem nõ
recipiat, vel ſi peccatum eſt iam factũ,
& in eo proximus non perſeuerat, quia
in tali caſu præſumitur correctus: quã-
doq; omiſſio correptionis fraternæ eſt
cum peccato mortali, vt quando pro-
babiliter quis poſſet proximum à pec-
cato retrahere, occurrẽs, ſperatur emẽ-
datio,

datio, & non est alius, cui ex officio incūbar: tamen præmittitur, seu negligitur, quandoq; ommissio correctionis fraternæ est cum peccato veniali, vt quando timor, seu cupiditas tardiores facit homines ad corrigendum, & detrahant, quòd proximum à peccato retrahere possēt, q̄ si cessaret dubiū, tales eo casu nō excusarent à letali crimine.

Correctio fraterna duplex est, vna quæ est actus charitatis, tēdens specialiter ad emendationem fratris delinquentis: altera quæ est actus iustitiæ, per quam intenditur bonum cōmune, qđ procuratur etiam per punitionē. Prior correctio pertinet ad omnes tam subditos, quàm Prælatos: posterior verò ad solos Prælatos ac Superiores spectat prior subditis est in præcepto: Prælati autem vtraque.

Correctio fraterna quæ est actus iustitiæ, in quatuor casibus licitè potest dissimulari, & omitti. Primò, quando mali non possunt discerni à bonis. Secundò, quando multitudo malorum tanta est, vt sine Ecclesiæ schismate illa fieri nequeat. Tertio, quando de emendatione proximi probabiliter præsumitur. Quartò, quando mali profunt Ecclesiæ exercitādo bonos, & nō obfunt,

in istis. n. casibus dissimulare, & omittere correctionem proximi, quæ respicit punitionem eius, ad tempus, non est peccatum.

DE CORPORE VITIATIS.

Impedimenta ecclesiasticorum ordinum sunt in duplici differentia, quædam quæ impediunt susceptionem Ordinum simpliciter, & sunt illa, quibus positus collatio non tenet, vt sexus femineus: nam si Episcopus tentaret ordinare mulierē, nihil efficeret: & quædam, quæ impediunt susceptionem Ordinū, secundum quid, & sunt illa, quibus positus collatio quidē tenet: tamen sic ordinans, peccat mortaliter, talia sunt pueritia, illegitimitas, seruitus, homicidium, defectus membrorum, & alia id genus multa, quibus detenti in iure à receptione Ordinum excluduntur. primò, propter inhabilitatem ad officia exequenda. secundò, propter deformitatem, & scandalum, quod inde sequitur. Corpore vitiati sunt duplicis generis, quidā sua culpa, & quidam sine culpa, vt qui à natura, iura autem propriè procedunt de corpore vitiati primo modo: vnde corpore vitiati secundo modo possunt promoueri ad sacros Ordines, nisi timea-

tur scandalum ex nimia deformitate, vel iudicium ex debilitate, cuius rei periculū est penes Episcopum: Verūm vt hæc doctrina facilius intelligatur, ponuntur nouem conclusiones, quarū prima est ista: Mutilatio, quæ inducit deformitatem notabilem, vt priuatio nasi, vel inhabilitatem ad exequendū Officiū, vt priuatio manus, impedit promouēdum, & promotum prohibet ministrare. Superfluitas membrorum, non impedit promotionem ad Ordines, minus executionem, dummodo illa non sit impedimentum vsui membri necessarij, neque nimiam deformitatem inducat, vt habere sex digitos, impede siue in manu. Tertia conclusio, Claudicatio naturalis de consuetudine, nō repellit hominem ab Ordinibus, nisi sit tanta, quòd talis sine baculo altari assistere nequeat. Quarta conclusio. Cæcus, monoculus, & habens maculā notabilem in oculo, à susceptione Ordinum repelluntur. Quinta conclusio: Gibbosus, secundum iura, ab Ordinibus non repellitur, nisi adsit nimia deformitas, seu debilitas ad exequendū suum officium. Sexta conclusio; Lepa, impedit promotionem ad Ordines, & promotum ministrare prohibet. Septi-

ma conclusio. Abstemiij, qui nullo modo vinum bibere possunt, in iure simpliciter ab Ordinibus repelluntur. Octaua conclusio: Furiosi, lunatici, caduci, & dæmoniacy, ad Ordines promoueri non debent, quòd si tales sint iam promoti, & ex toto liberati, poterūt suum officium exequi, secus omninò debent abstinere, præcipuè ab Officio Missæ. Nona conclusio: Hermaphroditus, si magis in sexum fœmineum vergit, nō debet ordinari, & ordinatus characterem non suscipit, sicut nec mulier: nā sexus masculinus necessariò requiritur in susceptione ordinū ecclesiasticorū.

DE CRIMINE.

CRimen communiter triplex ponitur, ecclesiasticū, ciuile, & mixtum. Ecclesiasticum, quod habet cognosci à iudice ecclesiastico, vt hæresis & symonia. Ciuile, quod habet cognosci à magistratu seculari, vt portare arma noctu, homicidium laicale, proditio patriæ, & his similia, quæ poenam sanguinis exigunt. Mixtum, quod habet cognosci ab utroque foro, vt sacrilegium, adulterium, vsura, & alia id genus multa.

Crimina Episcoporum leuiora, iuxta decretum sacri Conc. Trid. sess. 24. de refor. cap. 5. sunt iudicanda in Concilio prouinciali, vel à deputandis per Concilium prouinciale, Crimina uero Episcoporum grauiora, etiam hæresis, quod absit, quæ depositione, aut priuatione digna sunt, ab ipso tantum summo Romano Pontifice ueniunt cognoscenda, & terminanda, vel per deputatos à Sede Apostolica, si eiusmodi causa necessario esset extra Romanam curiam committenda, & eo casu commissio debet esse specialis, & manu ipsius Santissimi signata, cui sententia definitiva est reueruata.

Crimina Clericorum sunt triplicis generis in iure. scilicet: minora, mediocria, & enormia. Minora sunt, ut uenatio, ludus alexæ, & ebrietas. Mediocria sunt, ut fornicatio, adulterium, & furtum. Enormia sunt, ut hæresis, symonia in ordine, siue beneficio, & homicidium qualificatum, seu iteratum. Crimina primi generis in Clericis puniuntur suspensione: crimina secundi generis depositione, & crimina tertij generis puniuntur degradatione. Crimina Clericorum minora etiam manifesta, neque impediunt promouendum, neque

que promotum deiiciunt. Crimina Clericorum mediocria, manifesta, siue per sententiam, siue per confessionem factam in iudicio, siue per euentiam facti, impediunt promouendum, & promotum deiiciunt. Crimina Clericorum enormia etiam occulta, & post peractam penitentiam, impediunt promouendum, & iam promotum deiiciunt.

DE CHRISMATE.

Oleum factum, quod per Episcopos in die Cenzæ Domini conficitur, est triplex. Primum, & principale, dicitur Chrisma, quod ex oleo oliuarum, & Balsamo fit. Cum isto benedicuntur fontes baptismales, consecratur calices, patenæ, Ecclesiæ, & Altaria. Item hoc oleo inunguntur baptizati in vertice, Episcopi in manibus, & in Capite quando consecratur, ac omnes fideles dum confirmantur in fronte. Alterum dicitur oleum cathecumenorum, quo inunguntur baptizandi inter scapulas, & in pectore, manus Sacerdotum in illorum ordinatione, Reges in brachio, & humeris. Itè Ecclesiæ, & Altaria ante inunctionem Chrismatis. Tertiū dicitur oleum infirmorū, quo

inunguntur decumbentes, seu ægrotantes cõstituti in periculo mortis, hoc est quando probabiliter dubitatur de ipsorum vita corporali; iuxta præceptum Domini, & vsum Apost. Mar. c. 6. Vngebant oleo multos ægrotos, & sanabantur.

Primum oleum sacrum, quod dicitur Chrisma non potest alio tempore confici quàm in die Cœnæ Domini, vt habetur de cons. dist. 4. Alia verò sacra olea, etiam alio tempore confici possunt, ex quo hoc in Iure non legitur esse prohibitum. Prædicta sancta olea cum semel tantum in anno ab Episcopis conficiantur, deficientibus illis, si addatur oleum non consecratum, efficitur consecratum: sicut aqua non benedicta, addita benedictæ, efficitur benedicta: ratio, quia sacrum tanquàm dignius, trahit ad se non sacrū, vt minus dignum. Intellige in liquoribus, & in his quæ mixtione confunduntur: Proinde fallit hoc in Sacramento sanguinis Christi, vt pote quia ibi est benedictio aquæ, & olei, manentibus illorum substantijs: hic verò post benedictionem, & consecrationem vini, non remanet substantia vini, sed conuertitur in sanguinem Christi. Vnde

est

est longè dispar, & dissimilis ratio atque conditio de aqua, siue oleo benedicto, & de Sacramento sanguinis Christi: propterea illatio non valeat, si aqua nõ benedicta, & oleum non benedictum addantur aquæ, & oleo benedictis, efficiuntur benedicta: ergo, & vinum, non consecratum si addatur vino consecrato, hoc est sanguini Christi, efficitur sanguis Christi, non valet, nec tenet consequentia, propter rationem superioris adductam.

Vnctio est triplex, teste Pet. de Pal. 4 sent. dist. 45. Vna quæ neque est Sacramentum, neque est Sacramentalis, vt vnctio Regum, non est Sacramentum, quia per se non causat gratiam. non est Sacramentalis, quia non ordinatur ad aliquod Sacramentum perficiendum, vel suscipiendum. Altera quæ est Sacramentalis, & non Sacramentum, vt vnctio Cathecumenorum, & baptizatorum, non est Sacramentum, quia per se non causat gratiam, est Sacramentalis, quia ordinatur ad suscipiendum, & perficiendum Sacramentum Baptismi. Tertia quæ est Sacramentum per se, & est duplex, scilicet Chrismatis, quæ fit in fronte per Episcopum, & olei sancti seu infirmorum, quæ fit per simpli-

H 2 cem.

cem Sacerdotem cum laborantibus in extremis, que est etiam Sacramentum, ut habetur in Concilijs generalibus, Const. sess. 1. §. artic. 8. flo. decr. 5. & Trid. sess. 14. can. 1. cuius verba sunt ista. Si quis dixerit extremam Vnctionem, non esse verè, & propriè Sacramentum à Christo Domino nostro institutum, & à beato Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum

à Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.

DE DEBITO CONIUGALI.

Debitum cōiugale est actus qui debetur ratione contracti coniugij, respectu cuius coniuges sunt paris conditionis & talis actus habet rationem debiti; quia coniuges sub reatu lethalis criminis nisi subsit rationabilis causa, illud reddere tenentur, 1. Corinth. 7. Vxori, inquit Apostolus, vir debitum reddat, similiter autè & vxor viro. Quinq; assignantur causæ à sacris Doctoribus, excusantes cōiuges à redditione debiti coniugalis. Prima est impotentia coeūdi, siue per actū præcedentē, siue propter aliã causam licitã. Secunda est, si inde reddēti imminet periculū mortis, aut infirmitatis, ut cōiunx sanus, alteri leproso nō tenetur reddere debitum reddere non tenetur. Tertia est vbi, alter coniugū religionem approbatam ingredi vult, & eo casu determinatur tēpus duorum

mesium, intellige de Matrim. rato, & non de consummato. Quinta est locus sacer, siue publicus, in quo salua honestate, debitum coniugale reddi non potest.

Redditio debiti coniugalis in octo casibus est illicita, potestq; esse peccatum mortale. Primò ratione intentionis, vt si vir in coitu de alia carnaliter cogitat, vel è contrà. Secundò, ratione loci, vt si reddatur in loco sacro, vbi coniuges breui sunt mansuri, secus si ibi diu violenter tenerentur. Tertio, ratione modi, vt si extra vas debitum fiat. Quarto, ratione abortus, vt si redditio debiti coniugalis fiat tempore conceptus, aut partus, maximè circa principium conceptionis: tunc enim magis imminet periculum abortus. Quintò, ratione menstruorum: nam tali tempore redditio debiti coniugalis fuit prohibita, Leuit. 39. tū propter immunditiam, tum propter nocentem inde proli sequens frequenter, ratione primi hoc fuit præceptum ceremoniale, ratione verò secundi, est morale, ideò, & nunc obligat, quia vsus Matrimonij, quo impeditur bonum prolis, est inordinatus, ex consequenti euitandus. Sextò, ratione iniustæ ne-

gatio-

gationis, negare enim debitum coniugale absque causa rationabili, peccatum est, quia contra iustitiam, & propter multa pericula, quæ subsunt. Septimo ratione impedimenti voti, qui habet votum continentiae simplex, & contrahit, Matrimonium, quidem tenet, tamen talis exigendo, peccat mortaliter, quia facit contra votū, quod quantum est ex parte sui potest impleri, videlicet, nō exigendo, licet cum huiusmodi Episcopus dispensare possit. Similiter qui post Matrimonium contractum, per verba de præsentis cognouit cōsanguineam vxoris, licet per hoc Matrimonium non dirimatur, tamen talis non potest exigere debitum coniugale asque peccato, & si alteri petenti reddere teneatur. Octauò, ratione adulterij alterius coniugis, si est incorrigibilis, in his ergo casibus, redditio debiti coniugalis est illicita.

Actus coniugij, seu redditio debiti coniugalis in quatuor casibus est meritorius. Primò, quando quis supposita gratia reddit debitum, quia eo casu est actus iustitiæ. Secundò, quando quis petit debitum causa prolis generandæ, & educandæ Deo, quia eo casu est actus letitiæ. Tertio, quando

quis facit hoc, vt conseruet socium suum à fornicatione: quia eo casu est actus charitatis. Quarrò, quando quis facit hoc ad euitandam fornicationē in se, quia eo casu petitio debiti coniugalis, & redditiō, est actus prudentiæ siue castimoniæ. Supposita autem carentia gratiæ, actus coniugij prædictis quatuor modis est indifferens, hoc est, neque demeritorius, quia caret culpa.

DE DECIMIS.

Decimæ, propriè loquendo, non sunt sacrificia, neque oblationes: quia nō immediatè Deo, sed ministris diuini cultus exhibentur. Decimæ communiter triplex ponitur, prædialis, personalis, & mixta. Prædialis, vt vinum, frumentum, fructus arborum, & his similia. Personalis, vt mercatura, venatio, artificium, & alia id genus. Mixta, vt animalia, quæ pascuntur ex prædijs, & eorum factus.

Decimæ in veteri lege iure diuino debebantur Sacerdotibus, & ministris Dei, ad eorum sustentationem, vt habetur Leuit. 27. Num. 19. & Deuter. 26. quod

quod quidem præceptum partim fuit iudiciale, partim fuit morale, iudiciale, quantum ad taxationem talem; morale, quantum ad hoc, vt ministri sustententur, & quia præcepta moralia etiam in noua lege obligant ad eorum obseruantiam, propterea præceptum decimarum, quantum ad id, quod erat morale, & nunc obligat, Matt. 10. Dignus est operarius mercede sua. Itē 1. Cor. 9. legitur, quòd Dominus ordinauit, vt hi, qui Euangelium enunciant, de Euangelio uiuant: vnde Ecclesia ordinauit, vt non minus exhibeatur ministris noui Testamenti: quàm dabatur ministris antiquæ Legis, sicque consonantia quædam esset inter nouū & vetus Testamentum. Quare præceptum de decimis nunc, quantum ad taxationem, non ligat vt ius diuinum, sed vt humanum: quantum verò ad sustentationem ministrorum diuini cultus, & modò ligat vt ius diuinum, propterea hinc sequitur, quòd præceptum, de decimis, quantum ad totum, neque consuetudine, neq; quouis alio modo obrogari possit, vt scilicet nihii ministris Ecclesiæ soluatur.

Subtrahentes decimas, aut impediētes earū solutionē fieri cathedrali, aut

quibuscunque alijs ecclesijs, vel personis, quibus legitimè debentur, sancta Synodus Trid. sess. 25 de refor. cap. 12. decernit, vt excommunicētur, & quòd à tali crimine non obfoluātur, nisi plena restitutione secuta.

Decimæ, secundùm iura, debent dari de omnibus fructibus terræ, arborum, animalium, piscationum, venationum, & artificiorum, hoc tamen tempore consuetudini est standum. Ad decimas prædiales soluendas, omnes indistinctè tenentur, etiam Iudæi, pagani, & hæretici: decimas verò personales, ipsi soluere non tenentur, ex quo tales, neque Sacramenta percipiunt, neque diuina audiunt.

Decimæ sunt soluendæ Ecclesiæ parochiali, in qua quis diuina audit, & percipit Sacramenta, Reges tamen ac Principes tenentur eas soluere Episcopo principalis sui domicilij, nec aliquis excusatur à solutione decimarum per hoc, quòd Sacerdotes sint diuites, quia eo casu Clericus recipit decimas, non vt illas conuertat in proprios vsus sed in necessitates pauperum, siue Ecclesiæ vtilitates expendendas: vnde de decimæ Sacerdotibus fideliter veniunt soluendæ, non deductis expensis

etiam

etiam factis pro fructibus colligendis, inde enim triplex remuneratio, seu benedictio resultat, videlicet, abundantia fructuum, sanitas, & bonitas principatus, quapropter quàm non soluunt fideliter suis Ecclesijs, & ministris diuini cultus decimas, non est, vt ex hoc sperent lucrum quia dicitur, quod non accipit Christus, tollit fiscus.

DE DEFENSIONE.

Defensio ad suę personę tuitionem ne lædatur, semper est licita etiã religiosis, vbi duo concurrunt, nempe si fiat ad repellendam iniuriam, & cum moderamine inculpatæ tutelæ. quia hoc est de iure naturali, & quo ad actus naturales religiosi non censentur mortui, secus autem quando proceditur iuste, & ordine iuris seruato, tunc enim qui: sine peccato non posset se defendere, iuxta illud Apostoli; Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, Rom. 13.

Defensio manualis ad suę personę tuitionem est de iure naturæ; defensio verò per Iudicem Reo dāda potenti vel non petenti, est de iure Canonico, & Ciuili: Vnde hæc per superiores

seu per legem vniuersalē, vel municipalem tolli potest: appellatio enim quæ est species defensionis, in multis casibus tollitur, & defensio secundum iura ipsi Reo non est danda. Defensio autem manualis cum sit de iure naturali, tolli non potest.

Defensio est licita, non solum pro persona, sed etiam pro rebus ne auferantur, & ablati recuperentur, si incōtinenti sit: secus autem si per intervalum. Et cum hoc sit à iure concessum, non requiritur autoritas Superioris, nec talis incidit in excommunicationem, si persona à qua repetit ablata esset Ecclesiastica, etiam immittendo manum in personam, quando aliàs sua recuperare non posset.

Inculcata tutela, sicut Doctores interpretantur, est id facere sine quo aliter se defendere non potest absque periculo personæ, vel rerum suarum: nullus enim debet pati, ut iniuste damnificetur in aliquo, maxime quando damnum est irreuerabile. Ut autem defensio sit cum moderamine inculpatæ tutelæ, quatuor requiruntur. primo æqualitas, scilicet cum armis, cæteris paribus. secundò temporis vicinitas: quia si post spatium temporis, tunc esset vindicta,

dicta, & non defensio: tertio talis, ac tanta debet esse defensio, quanta est necessitas. quartò requiritur intentio, ut se vel sua defendat, & non ut occidat: quia actus ex intentione nomen accipit, & non ex eo, quod est per accidens: duo. n. effectus ex vno actu possunt euenire, puta propria vitæ conseruatio, & inuadentis occisio: vnde si quis intenderet occisionem, uti finem, sic non liceret sine peccato mortali: si autem intenderet suam defensionem uti finem, & si sequeretur occisio inuadentis, tamen diceretur defensio, & non occisio, cum actus moralis, non debeat denominari ab eo, quod est præter intentionem, seu à causa per accidens, & sic occisio inuadentis non esset peccatum, utpote quia per se non intera-

DE DEGRADATIONE.

HÆc tria, suspensio, depositio, & degradatio licet in iure sæpe confundantur, ac pro eodem usurpentur: tamen si proprie sumantur, sic differunt inter se, quod suspensio importat priuationem legitimæ executionis ordinum, vel officiorum, beneficiorum, seu iurisdictionis ad tempus. Depositio importat tale priuationem sine spe restitutionis: retentum tamen priuilegio clericalis fori. Degradatio autem importat huiusmodi priuationem, absque spe resti-

restitutionis, & cum amissione priuilegij clericalis.

Degradatio est duplex, vna verbalis altera actualis. Degradatio verbalis est facienda à proprio Episcopo, vel ab eius Vicario generali in spiritualibus, vt habetur in Concil. Trid. sess. 13. de reform. cap. 4. assistente tamen Canonico numero Episcoporum, vel in eorū defectum, Prælatorum vsum mitræ, & baculi ex priuilegio Apostolico habentium, vnde verbalis degradatio est, cū ab eo, qui autoritatem habet, assistente certo Episcoporum numero, sententia depositionis fertur.

Canonicus numerus Episcoporum requisitus in degradatione verbali, est iste: si degradandus est Episcopus, vltra Metropolitanum desideratur duodecim Episcopi; si degradandus est Presbyter, vltra proprium Episcopū requiruntur sex alij Episcopi, si degradandus est Diaconus, vel Subdiaconus, vltra proprium Episcopum, requiruntur tres alij Episcopi: quod si degradandus non est constitutus in sacris, tunc sufficit proprius Episcopus cum præsentia Capituli, secus sententia est nulla, & tales non tantum sunt assessores, sed etiam iudices, vnde nisi maior

pars

pars consentiat, sententia contra reum pronuciari non potest: Degradatio autem actualis, siue solennis, quæ nihil aliud est, quàm executio degradationis verbalis, hoc est, cum nō solum fertur sententia depositionis: verum etiā ab eo, qui degradāndus est, vestes, & singula insignia sui Ordinis, gradatim auferuntur ab Episcopo, priuandus reum Ordine, officio, beneficio, & priuilegio clericali, & hæc non requirit prædictū numerum Episcoporum, seu Prælatorum, seu personarum in dignitate ecclesiastica constitutarum.

Clericus degradatus, secundum iura antiqua, solum in tribus casibus curiæ seculari venit tradendus Primò, in crimine hæresis, vbi reus est impenitens, vel relapsus. Secundò, in falsario literarum Apostolicarum. Tertiò, in eo, qui proprio Episcopo insidiatur cū incorrigibilitate: secundum verò iura noua additur quartus casus, in quo degradatus tradi debet curiæ seculari, nempè propter homicidium qualificatum, vt si parentem interfecisset, vel iteratum, vt si plura homicidia comississet.

Degradatus verbaliter tantum gaudet priuilegio clericali, vnde si quis

talena

talē percuciat, incurrit penā Canonis: degradatus autē actualiter est priuatus priuilegio clericali, & à laico potest iudicari: verū Sacerdos degradatus ē actualiter, si consecret, siue ordinet, tenet: quia per degradationem amittuntur ea, quæ sunt iurisdictionis, & non ea, quæ sunt Ordinis, siue characteris, qui est indelebilis, licet talis grauius peccaret, & cum huiusmodi, vt iterū postent exequi suum officium, quod ante degradationem exquebantur, solus Papa dispensat, eosque ad pristinū statum restituere potest: tales tamen, si sūt in sacris, tenentur ad horas canonicas, quia in degradatione, quæ sunt honoris, amittuntur, & quæ sunt oneris, remanent, ne inde reus portet aliquid commodum de iniquitate.

DE DELEGATO.

Delegari est alteri vices suas committere, & hoc facere potest quilibet ordinariam iurisdictionem, seu auctoritatem habens, vt Papa, Legatus de latere, Episcopus & Vicarius generalis, quia facit vnum tribunal cū Episcopo. Delegatus à Principē, siue ab habēte auctoritatem ordinariam, potest subde-

subdelegare: delegatus verò ab inferiori, hoc est, ab eo, qui non habet auctoritatem ordinariam, non potest subdelegare. Quare delegatus aliquo modo potest subdelegare, sed subdelegatus simpliciter delegare non potest: quia talis est merus executor delegati.

Legatorum propriè tria sunt genera, quidam dicuntur Legati laterales, seu de latere missi, qui iam in causis ecclesiasticis sunt soli Cardinales; quidam dicuntur Legati locales, seu nati, ratione suæ dignitatis, in qua ex priuilegio suæ Ecclesiæ nascuntur, vt Archiepiscopus Cantuariensis, & Salisburgensis, alijque, quos non opus est hic numerare; quidam dicuntur Legati temporales, seu communes, vt regulariter omnes missi à Papa, à curia, vel ab extra, & tales ordinariè non sunt Cardinales, sed Episcopi, vel Clerici inferiores.

Legati de latere possunt absoluerē percussores Clericorum, etiam pro enormi, vt secuta mutilatione, siue homicidio, in prouincia, & extra, subditos, & extraneos, seu aliunde venientes, durante eorum legatione.

Item possunt confirmare electiones Episcoporum, Archiepiscoporum, & exem-

& exemptorum in prouincia illis decreta, cognoscere de causis motis contra exemptos, conferre beneficia vacantia in terminis suæ legationis, nõ tamẽ possunt conferre Ecclesias cathedrales neque regulares, neque collegiatas, neque dignitates principales, ad quas per electionem venit, vt est dignitas Archidiaconatus, Præpositi, & Archipresbyteratus, neque derogare iuripatronatus laicorum, sed bene ecclesiasticorum, Legati autem nati, & cõmunes nequeunt hæc præstare, nisi aliquo peculiari indulto Pontificio sint suffulti.

DE DENUNCIATIONE.

Denunciatio communiter ponitur triplex, scilicet Euangelica, Canonica, & ciuilis. Denunciatio Euangelica, de qua potissimum hic intendimus vt debito modo fiat, sex requiruntur. primò q̄ denunciandus sit Christianus, licet etiam infidelis possit denunciari, si contra legem naturæ, vel illorum in moralibus delinqueret siue offenderet. secundò quod præcedat secreta monitio, vt se emendet vel desistat. tertio quod peccatum non sit omnino

nino occultum, sed quod possit probari per testes, & si vnus tantum esset testis, non possit denunciari ad penitentiam imponendam. quarto quod si ad eius monitionem non sequitur emendatio, adhibeat testes qui sciunt, vel cū quibus potest ipsum conuincere. quinto quod huiusmodi præmissis, si remanet incorrigibilis, denunciatur Superiori seu Iudici. sexto quod denunciãs probet se bis denunciatum monuisse, & quod emendatio non fuerit secuta, & quod emendatio non fuerit secuta, prædicta enim sunt obseruanda, vt denunciatio Euangelica debito modo fiat.

Ad denunciationem Euangelicam secundum quòd est solùm fraterna correctio omnes tenentur, quia sic procedit tantum ab actu charitatis, quæ omnes obligat Iure diuino, nec in tali casu prædicta requiruntur, Ad denunciationem verò Euangelicã propriè sumptam, secundum quod distinguitur à fraterna correctione, si agitur de peccato perpetrato, vel etiam perpetrando: quod augmentum, multiplicationem: vel continuationem mali recipit, quilibet si credit fore vtilem, & eam sine graui damno prosequi possit, tenetur de præcepto. At si agitur de peccato per-

perpetrato, quod non habet multiplicationem, neque continuationem, ad eam solum tenentur illi, qui habent ex officio: quia hoc procedit ab actu iustitiæ ad instruendum alios exemplo, quod ad superiores pertinet.

Admonitio semper debet præcedere denunciationem Euangelicam, nisi quando peccatum est omnino publicum, & notorium, aut quando tardatio denunciationis inferret nocumentum temporale, vel spirituale proximo, puta proditio Ciuitatis, hæresis, infectio, incendiū, & huiusmodi: in istis enim casibus sine monitione quis denunciari potest ac debet. At si inde nulum nocumentum proximo, sed solum peccanti esset subsecuturum, tunc bina monitio semper præcedere debet, vna per monentem solum, altera per monentem adhibitis testibus, quibus possit conuinci ad pœnitentiam ei imponendam. Ad denunciationem Euangelicam si pœnitentia de crimine tantum quæritur, omnes secundum Inno. admittuntur ad testimonium perhibendum: si verò aliquod temporale directè, vel incidenter quæritur, tunc legitimi tantum testes admitti debent.

Si quis infamatur de aliqua re, præ-

cipien-

cipiente Episcopo sub Excommunicatione latæ sententiæ, tunc quilibet indistinctè tenetur deponere quicquid scit licet non præcesserit monitio, neque possit probare: quia tunc talis non venit vt denunciatur, sed vt testificetur de eo, quod scit: fallit autem hoc in parentibus & filiis, qui ad testimonium perhibendum aduersus se inuicem, non admittuntur: Si verò non extat infamia contra aliquem, sed quæritur in generali quis fecerit tale quid, sicut communiter obseruatur, tunc monitio debet præcedere secundum ordinem Euangelicum vt se emendet, vel restituat, vel satisfaciatur superiori, quod si noluerit, eo casu si sciens potest probare, tenetur reuelare, aliter esset excommunicatus: secus si probare non posset, & ratio est, quia tunc requiritur vt denunciator, non vt testis, quod est notandum, cum hoc sæpe accidat. Quare quando dicitur. Qui scit, intelligitur de sciētia probabilis: At si superior esset talis, qui sibi id secretè tanquàm Patri, & non Iudici dici vellet, posset reuelari, sed quoniam communiter inquirant, vt iudicialiter procedant: propterea quis non tenetur nisi de eo, quod probare potest.

DE DIGNITATE.

Dignitas ecclesiastica, officium, & personatus inter se sic differunt, quòd Dignitas ecclesiastica, est administratio rerum ecclesiasticarum cum iurisdictione in foro exteriori, etiam in modicis causis, vt Episcopatus, abbatialis ordo, & prioratus. Officium est administratio rerum ecclesiasticarum sine iurisdictione, vt Sacrista, Syndicus Ecclesiæ, & Aedituus. Personatus neutrum in se habet, neque administrationem, neque iurisdictionem, sed duntaxat prærogatiuam, puta in choro, siue in dandis votis, vt canonicatus.

Dignitates, quæ habent honorẽ annexum, & administrationem præcisè, vt thesaurarius, & syndicus Ecclesiæ, possunt appeti, & quæri absque peccato, dummodò tales sint idonei, & finis sit bonus, nempe quòd homo eas querat ad sustentationem suam, & aliorum vtilitatem, dignitates verò, quæ habent annexum honorem cum administratione, & iurisdictione, vt Episcopatus, prælatura, non possunt appeti, minus quæri licitè, quia ad dignitates ecclesiasticas nullus est dignus, nisi per gratiam

tiam Dei, quam nemo scit habere: secundum quid tamen vt si esset dignus, vel vt alijs posset prodesse, aliquis dignitates ecclesiasticas, absque peccato desiderare potest.

In promouendis ad dignitates ecclesiasticas, secundum iura, certa ætas requiritur. Ad Episcopatum ætas triginta annorum completiue, ad Abbatialem, & Prioratum ætas viginti quinque annorum requiritur. Cum habentibus autem defectum in ætate, vt promoueantur in Episcopos, solus Papa dispensat, in defectu super ætate, quo ad alias dignitates sine cura. Episcopus potest dispensare cum eo, qui compleuit vigesimum annum, item in defectu Ordinis in dignitatibus Episcopati inferioribus, scilicet, vt ille, qui non est Sacerdos, ad Abbatiam assumatur: verum cum habentibus defectum in ætate, quo ad Ordines suscipiendos. Episcopus dispensare non potest. Officium temporale, siue sit seculare, siue ecclesiasticum, potest pretio appeti, & pro illo pecunia dari, vt pro syndicato, & pro clericatu cameræ, vbi duo concurrunt: primò, quòd detur publicè, quia clandestinè iura prohibent aliquid dare: secundò, quòd talis

talis sit idoneus, & per illud officium cupiat alteri prodesse, vel sibi sine iactura alterius.

DE DISPENSATIONE.

Dispensatio est rigoris iuris relaxatio canonicè facta per eum, ad quem spectat: unde qui dispensant, siue licentiam veniendi contra legem dant sine causa rationabili, peccant, & tales potius dissipatores, quàm dispensatores dici deberent, pariter qui ex falsa causa, vel tacita varietate dispensationem impetrant, peccant, & dispensatio sic obtenta, nulla est. Causæ autè iustè dispensandi in genere ponuntur septem, scilicet, tempus, utilitas, qualitas personæ, necessitas, pietas euentus rei, & scandalum multitudinis: tamen caueudum est, ne quis alatur in scandalo.

Papa in his, quæ sunt iuris diuini, puta in voto, & iuramento, absque causa iusta, dispensare non potest, in his verò, quæ sunt iuris positivi, Papa potest dispensare sine causa, ita vt ille, cù quo dispensatum est, sit tutus in conscientia: quia eius est destruere legem, cuius est condere, sed inferior absque cogni-

gnitione causæ, non potest dispensare, secus venit puniendus, ex quo egit contra legem, quam & ipse seruare tenetur.

Super defectu ætatis, vt quis minor triginta annis promoueatur ad dignitatem episcopalem, vel minor viginti quinque ad beneficium curatum, solus Papa dispensat: super verò defectu ætatis, quo ad alias dignitates sine cura, Episcopus potest dispensare, cum eo, qui compleuit vigesimum annum, & cum illegitimo in beneficio simplici. Item potest Episcopus dispensare super defectu Ordinis in dignitatibus episcopali inferioribus, puta vt ille, qui non est Sacerdos, ad Abbatiam assumatur: at super defectu ætatis, quo ad Ordines suscipiendos, Episcopus dispensare nequit, neque cum illegitimo, in beneficio curato; & ad dignitates ecclesiasticas: sed in his solus Papa dispensat.

Casus præcipui, in quibus Episcopus dispensare non potest, ponuntur decem. Primò, non potest dispensare cum homicida, vt possit promoueri ad Ordines sacros, siue homicidium tuerit cum peccato, siue absque peccato, neque cum promotus in officio. Secun-

dò, cum simoniacò ratione Ordinis, vel beneficij. Tertio, cum Clerico suspensò, vel excommunicato, qui se diuinis ingessit. Quarto, cum Clerico, qui excommunicatus, recurrit ad magistratum secularem, contempto ecclesiastico iudice. Quinto cum bigamo, & maritis viduarum corruptarum, vt promoueantur ad ordines sacros. Sexto, cum Clerico non ordinato, ministrante cum soleenni apparatu. Septimo, cum Clerico promotò per saltum ad Ordines. Octauò cum eo, qui Ordinem futurum suscepit. Nonò, cum Clerico ordinato extra tempora, vel ab alieno Episcopo sine indulto, & dimissorio. Decimò, Episcopus non potest dispensare cum excommunicato suscipiente Ordines sacros: in his enim casibus ordinariè solus Papa dispensat.

Abbas potest dispensare cum suis subditis in octo casibus. Primò, cum nouitio, vt promoueatur ad Ordines sacros. Secundò, cum apostata, vt ministrare possit, & ad alios Ordines ascendere, nisi fuerit ordinatus in apostasia. Tertio, cum illegitimo intrante monasterium, vt promoueatur ad Ordines: non tamen ad Prælatufas. Quarto, vt non confiteantur, & sacram Synaxim
fin-

singulis mensibus fumant. Quintò, cum monacho, vt fiat Capellanus Ecclesiæ Parochialis, vbi accedit Episcopi, & populi consensus. Sextò, cum monacho in ieiunijs cibis, esu carniùm, silentio, & alijs spectantibus ad regulam, præterquam in tribus votis. Septimò, cum monacho super irregularitate: Octauò, in obseruantijs regulæ, saltem in ijs, quæ non sunt de substantia.

DE DIVORTIO.

Diuortium est viri ab vxore, vel vxoris à viro separatio, & sicut Matrimonium verum duplex est: ratum, quod est contractum legitime per verba de præsentì, & consummatum, quod est contractum legitime per verba de præsentì, accedente copula carnali: ita & eius separatio duplex est, vna quo ad conuersationem coniugalem, hoc est, quo ad thorum, cohabitationem; altera, quo ad vinculum, seu fœdus Matrimonij, Matrimonium ratum, quo ad vinculum, potest solui atque dirimi dupliciter, scilicet: per mortem naturalem, & per mortem ciuilem, hoc est, per professionem tacitam, vel expressam religionis approbatam, ita vt

Femanens in seculo, possit liberè cum alio contrahere: Matrimonium verò consummatum, quantum ad vinculū, non potest solui, nisi per mortem naturalem, iuxta illud Matth. 19. & Marc. 10. Quos Deus coniunxit, homo non separet: Quantum autem ad conuersationem coniugalem, vtrunque Matrimonium, tam ratum, quàm consummatum, quatuor ob causas separari potest, seu separationem, secundum iura, admittit. Primò, propter adulteriū, quo casu mulier dotem, & vir donationem propter nuptias perdit. Secundò, propter periculum, vt si vnus coniugum, vitæ alterius infidiatur, vel alterum ad aliquod peccatum trahere nititur. Tertio, propter hæresim. Quartò, propter religionis ingressum mutuo consensu.

Separatio Matrimonij consummati, quo ad conuersationem coniugalem ratione adulterij, si est publicum, ita vt adulter maneat cum adultera, vel è contrà, potest fieri autoritate innocentis coniugis, non cohabitando ei, & debitum coniugale negando: si verò adulterium non sit notorium, separatio, quo ad cohabitationem, non potest fieri sine autoritate, & iudicio Ecclesiæ, & altero instante tenetur coha-

bita;

bitare, nisi probet adulterium in octo dies: quo vero ad thorum separatio fieri potest propria autoritate, vbi innocentis constat de adulterio alterius coniugis: Verum septem ponuntur casus, in quibus vir non potest vxorem adulteram repellere, & è contrà. Primò, si vir sciuit, & non prohibuit, cum tamè potuerit. Secundò, si credens probabiliter mortem viri, alteri nupsit, nam eo casu vir rediens tenetur eam recipere, nisi scienter steterit cum secundo post aduentum primi. Tertio, si fuit cognita latenter ab aliquo, quem virum proprium credebat. Quarto, si fuit vi oppressa. Quinto, si post adulterium eam sibi reconciliauit. Sextò, si vir infidelis vxori infideli det libellum repudij, illaque nubat secundo, postea vterque conuertatur ad fidem, primus tenetur eam etiam cognitam à secundo recipere. Septimò, si vir & ipse est adulteratus, quamuis occultè, eam tuta conscientia dimittere non potest, quia & si in tali casu vxoti desit probatio, tamen non ei deficit ius excipiendi. In his ergo septem casibus, vir absque peccato, non potest vxorem adulteram dimittere, neque quo ad cohabitationem, neque quo ad thorum.

Vt hæc doctrina clarior reddatur, sex noto. Primò, quòd in iure nomine Diuortij, nedum venit dissolutio Matrimonij, quæ utroque coniuge viuente contingit: sed etiam simplex thori separatio. Secundò noto, quòd Matrimonium legitimè contractum regulariter dissolui non potest: tamen copula carnali non secuta, soluitur per ingressum religionis approbatæ facta professione, ita vt remanens in seculo, possit alteri liberè nubere, per susceptionem verò sacri Ordinis, Matrimonium contractum, etiam non consummatum, non dissoluitur. Tertiò noto, quòd ob fornicationem carnalem, vel spiritualem, non soluitur legitimum Matrimonium, sed Matrimonij remanente Sacramento, thori tantum fit separatio. Quarto noto, quòd facta separatione thori, ob fornicationem carnalem, post emendationem, coniuges se recipere non compelluntur, secus si ob spiritualem fornicationem facta sit separatio, nam eo casu si fornicatus spiritualiter ab infidelitate reuertatur, cogetur, quæ infidelitate remansit, illum resumere. Quintò noto, quòd vxor credens virum suum esse mortuum, ingressa monasterium, à viro reuersaeducta, post obitum vi-

ri,

ri, vt ad monasterium redeat, cogi non potest. Sextò noto, quòd vxor non plenè certificata de morte sui viri, quamuis ille diutissimè in peregrinatione commoretur, vel ab hostibus captus nunciatur, ad alia vota conuolare non potest, donec certum nuncium de viri morte receperit, de quo in iudicio constare debet.

DE DOMINICA.

Dominica dies, qui in honorem atque gaudium Resurrectionis Saluatoris nostri celebratur, Sabbatho succedit, non quidem constitutione diuina, sed ecclesiastica. Præcepta antiquæ legis erant triplicis generis: ceremonialia, quæ modò cessant: iudicialia, quæ iam possunt, & non possunt à nobis obseruari; moralia, quæ & nunc ad eorum obseruantiam nos obligant: præceptum autem de sanctificatione Sabbathi, partim fuit morale, partim ceremoniale; morale, quantum ad hoc, quod aliquando vacandum sit cultui diuino; ceremoniale, quo ad diem taxatam, ratione primi præceptum de sanctificatione Sabbathi, non potuit mutari; sed bene ratione secundi, sicut

factum est.

Sabbathum in noua lege fuit mutatum in Dominicam, quæ dies est plena mysterijs: nam tali die opus creationis sumpsit exordium, Genes. 1. tali die fuit resurrectio Christi, per quam mundus est recreatus, Mar. 16. tali die datus fuit Spiritus sanctus, Actor. 2. item Sabbathum fuit mutatum in Dominicam, ne videamur iudaizare: vnde ficut Iudæi in veteri lege, Sabbathum obseruabant in memoriam beneficij creationis, ita nunc nos Dominicam sanctificamus in memoriam Redemptionis nostræ.

Festa indicere potest Ecclesia, Princeps, & ciuitas: festa indicta ab Ecclesia violare peccatum est: festa autem indicta à magistratu seculari violare, non est peccatum, licet tales pœnam incurrant, quia ad magistratum secularem non pertinet festa instituere, minus præcipere. Quare violatores festi indicti à magistratu seculari, pœnam tantum incurrunt sed violatores festi indicti ab Ecclesia, pœnam & culpam simul incurrunt.

Diebus festis homo nedum à peccatis, sed etiam ab operibus mechanicis, à formatione processuum, à pronuncia

tionem sententiæ iudicialis, à condemnationibus ad pœnam maximè mortis, à iuramentis iudicialibus, abstinendum est, secus facientes peccant: opera tamen spiritualia, vt docere verbo, vel scripto exercere diebus festis, non est prohibitum, quinimò, nec opus corporale necessarium, vt coctio ciborum, & bellum causa defensionis. Opus seruire facere die festo non licet, pro luero consequendo principaliter, sed bene pro damno euitando, & quo ad se, & quo ad proximum.

Diebus festis facere opus seruire ordinatum ad lucrum, est peccatum mortale, nisi vnum ex quatuor his excuset: primò, modicitas rei: secundò, necessitas operis: tertio, pietas cordis, vt si pro Dei honore, vel pauperum suffragio. quartò, utilitas publica, vt ædificatio pontis. Diebus festis ab operibus mechanicis abstinendum est, & quinque potissimum insitendum venit. primò, vacandum est Deo in psalmis, canticis spiritualibus, hymn. secundò orationi. tertio audientia prædicationis. quartò compunctioni, & contritioni peccatorum. quinto, vacandum est audientia sacræ Missæ.

DE DONATIONE.

Donatio est collatio rei licite ex mera liberalitate, seu remunerationis gratia facta, quæ in iure his prohibetur, videlicet: amentibus, furiosis, prodigis, minoribus viginti quinque annis, filijs familias, seruis, religiosis, ac monachis, qui nihil proprij habent, Prælatos regularibus, vxoribus, quæ vltra dotem nihil habent, criminosis, qui crimen capitale commiserunt, & hæreticis, quorum bona ipso iure sunt confiscata, raptoribus, furibus, & debitoribus: isti enim sunt, qui secundum iura, donare prohibentur, propterea nihil alicuius momenti ab eis, tuta conscientia, accipi potest.

Donatio remuneratiua legitime facta, ratione ingratitude, in quinque casibus reuocari potest. primò, si ille, cui facta est donatio, atroces iniurias donatori intulit. secundò, si manus impias in donatorem iniecit. tertio, si graue damnum rebus donatoris intulit. quartò, si attentauit inferri donatori periculum vitæ, quamuis effectus non sit secutus. quinto, si ille, cui facta est donatio, conditionem, appositam non

im-

impleuit: Verùm reuocatio donationis in prædictis casibus, licet possit fieri per donatorem, non tamen per eius hæredes: quia ius reuocandi donationem est personale, propterea non transit ad hæredes donataris, vt possint reuocare, neque ad hæredes donatarij, vt ab eis reuocari possit, vbi causa fuit nota donatori, secus si eam ignorauit: nã eo casu hæredes donatoris possunt agere contra donatarium, seu eius hæredes ad reuocationem, maximè si donatarius cognouisset carnaliter vxorem donatoris ipso viuente, sed ignorante: quia ex quo ignorauit, tacuisse non dicitur.

Donatio causa mortis est ad instar legatorum: nam in vtroque est vltima voluntas, vtrunque quinarium numerum testium requirit, vtrunque non exigit insinuationem, & vtrunque non tenet, seu non est perfectum, nisi morte secuta. Hæc donatio tribus modis reuocari potest. primò, si donatarius moriatur ante donationem. secundò, si donatorem pœnitet donasse, secus de donatione, quæ dicitur inter viuos. tertio, cessante conditione, sub qua donatio facta fuit.

DE DOTE.

DOs est, quod datur viro ab vxore, vel ab alio eius nomine, pro oneribus Matrimonij sustinendis. Pater secundum iura, tenetur dotare filiam, non solum legitimam, sed etiam naturalem, non obstante, quod filia nupsit parente inuito: quia filia, siue filius constitutus in debita ætate, contrahens Matrimonium patre inuito, vtitur permissione canonica: nam, secundum iura, consensus parentum ad contractum Matrimonij, non requiritur de necessitate, sed bene de decentia atque honestate, tamen si filia elegisset sibi turpem vitam, pater posset eam ex hæredare, pater eo casu non tenetur dotare filiam, secus semper tenetur, etiãsi absque eius consensu contraxit, & maxime si post vigesimum quintum annum: quia in tali casu pater videtur culpabilis, ex quo tanto tempore distulit, eam collocare: frater etiam, secundum iura, tenetur dotare sororem, quoniam causa dotis in iure est favorabilior, quam causa alimentorum, sed frater tenetur dare sorori alimenta: ergo à fortiori dotem, quæ doctrina non

[tan-

tantum in laicis, sed etiam in Clericis habet locum, qui ex patrimonio, vel si patrimonium non habent, de redditibus Ecclesiæ sorores dotare debent.

Dos siue donatio facta propter nuptias, in quatuor casibus amittitur. Primò, propter adulterium secuta tamen separatione, quo ad conuersationem conjugalem, facta per iudicem ecclesiasticum, vel ab innocente coniuge, vbi adulterium est notorium. Secundò, si vxor ingreditur balneum, cum alieno viro, perdit dotem, & vir ingrediens cum aliena vxore, perdit donationem. Tertio, si coniuges scienter contraxerunt in gradibus iure prohibitis, & tunc dos, & donatio cedunt fisco. Quarto, propter hæresim.

Dotis in iure multa sunt priuilegia: primò, quod omnia bona mariti sunt hipotecata pro dote. secundò, quod propter maleficium viri, etiam propter crimen læsæ maiestatis non perditur. tertio, quod præponitur omnibus creditoribus, etiã prioribus. quarto, quod est fori ecclesiastici: quia habens cognoscere de principali, habet cognoscere, & de accessorio: sed Ecclesiastica habet cognoscere de Matrimonio, quod

quod est principale, ergo, & de dote, quæ ad illud accedit. Quintò, quòd vir redactus ad inopiam, potest dare dotem ad lucrum sine vsura pro parte honesta. Sextò, quòd fundus dotis non potest alienari: Quinimò dos in iure est res adeò priuilegiata, vt neque per hæresim viri confiscati possit: nisi scienter contraxerit cum hæretico.

DE DVELLO.

DVellum dictum est quasi duorù bellum, seu pugna, quod alio nomine dicitur monomachia: verùm nõ omnis pugna duorum propriè dicitur duellum, sed solùm pugna duorum, facta ad cuius rei probationem, quod est prohibitum nedum iure canonico, sed etiam iure diuino, quia sic est Deum tentare, quod Dominus prohibet. Matthæi 4. dicens: Non tentabis Dominù Deum tuum; iure canonico, quoniam vt docet D. Thomas 2. 2. quæst. 95. art. vlt. eadem est ratio de lege duellorum, & de iudicio ferri candentis, atque aquæ bullientis, quæ iam omninò sunt prohibita.

Duellum semper est peccatum mortale, quando est cum periculo vitæ, &

mem-

membrorum, secus quando est absque periculo vitæ, & membrorum. In duello peccant mortaliter, primò duellantes, siue offerant, siue spontè illud suscipiant. secundò iudices deferentes illud, seu præstantes auctoritatem. tertio assessores. quartò dantes consilium, auxilium, vel fauorem. quinto Sacerdotes dantes benedictionem talibus. sextò admittentes illud in sua ditione, cum possint obuiare. septimò inspicientes, ex quo sibi placent in eo, quod de se est mortale, & nunc, iuxta decretum sacri Concilij Tridentini sess. 25. de reformat. cap. 19. permittentes duellari, patrini, spectatores, & duellantes sunt excommunicati, talesq; morientes in duello, priuantur sepultura ecclesiastica.

DE EBRIETATE.

Brietas est priuatio vsus rationis ad tempus, ex immoderato potu vini, vel alterius rei potabilis, & est peccatum mortale, vbi quis volens & scienter inebriatur, 1. Corin. 6. Ebriossi regnum Dei non possidebunt: nam tales per ebrietatem, non tantum priuāt se vsu rationis, sed etiam se exponunt periculo peccandi, ad Ephes. 5. Nolite, inquit Apostolus, inebriari vino, in quo est luxuria: neque excusatur aliquis dicendo, id fecisse gratia sanitatis, quia vt docet D. Paulus ad Rom. 3. non sunt facienda mala, vt veniant bona.

Ebrietas totalis si fuit sine culpa, puta si quis lassus ex itinere, non animaduertēs fortitudinem vini, fieret ebrius, volens sitim extinguere, excusat hominem à peccato sequenti in ea commisso: si verò ebrietas fuit cum culpa, non

EXCU.

excusat à toto, sed benè aliqualiter minuit peccatum, & quātum ad culpam, & quantum ad pœnam, ex quo talis sic peccans, nempe constitutus in ebrietate, non habet integrum vsum rationis, propterea ebrietas minuit aliqualiter peccatum commissum in ea, quo ad culpam. item quo ad pœnam, quia illud imputatur ad pœnam, quod ex culpa immediatè procedit, non aut quod mediatè, sicut in casu nostro, vt homicidio commissio in ebrietate, accipimus causam immediatam, & est priuatio vsus rationis, accipimus causam mediātam, & est superflua potatio.

DE ECCLESIA.

Ecclesia vox Græca, Latine conuocatio, & est duplex, spiritualis, & materialis. Ecclesia spiritualis idem est, quod populus adunatus in Dei cultum. Ecclesia autem materialis est locus, in quo Christi fideles conueniunt propter diuinum cultum. Ecclesia spiritualis duplex est, vniuersalis, id est, totus populus per orbem diffusus, Deo per fidem vnitus, & specialis, hoc est, populus Deo vnitus, non solū per fidē, sed etiam per charitatē, & hæc adhuc

du.

duplex est, triumphans, & militans. Ecclesia triumphans est populus Deo unitus per gloriam: Ecclesia autem militans, est populus Deo unitus per gratiam.

Ecclesia Christi in terris in his, quæ spectant ad fidem, vel ad mores, errare non potest. primò, quia Christus pro ea orauit, ne fides eius deficiat, vt habetur Luc. 22. secundò, quia doctrina Ecclesiæ est doctrina Spiritus sancti, Ioann. 14. Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia. tertio, quia Ecclesiæ continuo assistit Spiritus sanctus, Ioan. 14. Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum: hinc Apostolus 1. ad Timoth. 3. Ecclesiam columnam, & firmamentum veritatis appellat. Quare Ecclesia Christi in necessarijs ad salutem, vt sunt fides, & mores, errare non potest: in alijs verò, quia Ecclesia sequitur humanam opinionem, siue hominum testimonio innititur, cui sæpè falsum subest, potest errare.

Ecclesia quadrupliciter sumitur: Primo, formaliter & verè, sic Ecclesia accepta est omnis populus fidelis per totum orbem diffusus, Christo vnitus per

per fidem & charitatem. secundo, formaliter, & repræsentatiuè, sic Ecclesia accepta est Concilium generale legitime congregatum. tertio virtualiter, & formaliter simul, & est Ecclesia Romana, quæ est caput omnium Ecclesiarum, virtualiter continens authoritatem totius Ecclesiæ. quartò virtualiter, & repræsentatiuè simul, sic Ecclesia accepta, est collegium Cardinalium, cum summo Pontifice, modo quando dicitur Ecclesia in his, quæ concernunt fidem, & mores, errare non potest, intellege de Ecclesia, prædictis quatuor modis accepta.

Ecclesia materialis, de qua Apostolus 1. ad Tim. 4. Volo, inquit, in Ecclesia orationes fieri, est locus publicus, autoritate Episcopali constitutus, & consecratus, in quo fideles conueniunt ad percipienda fidei Sacramenta: unde ad esse Ecclesiæ materialis tria requiruntur. primò, quòd sit ab Episcopo fundata. secundò, quòd sit facta ad percipienda ibi Sacramenta. tertio, quòd sit consecrata, secus non Ecclesia, sed basilica dicitur, vel oratorium, quod autoritate priuata in domo propria fieri potest: tamen in eis celebrare non licet, vt habetur in Conc. Trid. sess. 22. de.

decreto de obseruandis, & euitandis in celebratione Missæ.

Ecclesia in tribus casibus indiget consecratione. Primo, quando nulla probatio seu signum apparet, quod fuerit consecrata. Secundo, si Ecclesia fuit combusta. Tertio, quando parietes Ecclesiæ, vel in toto, vel in parte corrue- runt. In quinque verò casibus Ecclesia polluta indiget reconciliatione. Primo, propter homicidium in ea perpetratum, cum voluntaria irreuerentia occidentis, etiam absque sanguinis effusione, vt si fur suspenderetur in Ecclesia: Secundo, propter effusionem sanguinis, si sit magna, iniuriosa, & voluntariè facta. Tertio, propter effusionem seminis humani, si sit magna, & facta cum voluntaria irreuerentia. Quarto, propter sepulturam hæreticorum, excommunicati & infidelis. Quinto, quâdo Ecclesia fuit consecrata ab Episcopo hæretico, vel excommunicato. Verum consecratio Ecclesiæ soli Episcopo conuenit: reconciliatio verò simplici Sacerdoti committi potest, quæ tamen fieri debet cum aqua lustrali Episcopali.

DE

DE ELECTIONE.

Electio canonica est alicuius personæ ad dignitatem vocatio, quæ de iure communi ad Collegium, seu Capitulum pertinet. Ab actu electionis in locis regularibus vndecim genera personarum repelluntur: primo, priuati potestate eligendi. secundo, cõuersi. tertio, non professi, tacitè, vel expressè. quarto, qui non sunt Subdiaconi, tales non habent votum in Capitulo, tam in secularibus, quàm regularibus Ecclesijs. Quinto, excommunicati maiori excommunicatione, secus si minori, quæ excludit ab actu electionis tantum passiuè. sexto, suspensi ab officio. septimo, qui scienter celebrarunt in loco interdicto. octauo, qui scienter elegerunt indignum, tales pro ea vice sunt priuati potestate eligendi. nono, minores quatuordecim annis. decimo, qui per laicalem abusum se elegerunt. vndecimo, non eligentes intra tempus statutum, secundum iura: isti enim sunt, qui in iure ab actu electionis repelluntur.

Ad hoc, quod aliquis sit eligibilis, septem in eo desiderantur, quorum sex sunt

funt communia Clericis secularibus, & regularibus. primò requiritur, quòd eligibilis sit debitæ ætatis . secundò, q̄ sit legitimè natus . tertio, quòd non sit excommunicatus, nec minori excommunicatione. quartò, quòd non sit suspensus, neque interdictus . quintò, q̄ sit debitæ literaturæ . sextò, quòd non habeat impedimentum circa Ordines suscipiendos . septimò, quòd est proprium regularium, vt si professus, licet nouitius possit eligi in Episcopum : q̄ si electio facta sit de eo, qui habet aliquod prædictorum impedimentorū, ipso iure est nulla, vel si maior pars Capituli, seu electorum non consenserit, licet in electione summi Pontificis, vt teneat, non sufficiat, quòd maior pars collegij Cardinalium consentiat : sed requiritur, quòd duæ partes electorum consentiat electioni de aliquo factæ, vt Papa habeatur : vnde quando dicitur, vt electio sit canonica, requiritur, quòd maior pars in electum consenserit, non debet intelligi respectu minorum, hoc est, quòd ille sit canonicè electus, qui habet plura vota, sed respectu totius Capituli, ita vt ille dicatur canonicè electus, qui vltra medietatem vota eligentium habuit.

Tem-

Tempus iure statutum electioni celebrandæ in cathedralibus, & regularibus Ecclesijs, cessante impedimento legitimo, est spacium trium mensium, secus electio deuoluitur ad Superiorem proximum, qui si & ipse intra tres menses non prospexerit, deuoluitur ad aliū Superiorem, vsque ad Papam, & ibi fit status, in alijs autem Ecclesijs provide-ri debet intra sex menses, aliàs provisio prædicto modo ad Superiorem deuoluitur. Electores facta electione tenentur petere consensum electi intra octo dies, vbi commodè fieri poterit : electus verò requisitus, tenetur intra mensem præbere consensum, secus est priuatus iure electionis, similiter electio est cassa, si electus post consensum, confirmationem à Superiori intra tres menses non petit. Tres sunt formæ traditæ procedendi in electione à iure, scilicet: per scrutinium, per compromissum, & per communem inspirationē, quæ quidem dispositio seruanda est solum in electione Episcoporum, ac aliorum Prælatorum Ecclesiarum collegiarum : verum forma procedendi per scrutinium, iam est magis in vsu, iuxta decretum sacri Conc. Trid. sess. 25. de regularibus, cap. 6. nempè per vota secreta,

creta, ita vt nomina singulorum eligentium nunquam publicentur, & in ea decem veniunt obseruanda, vt electio sit canonica: primò, vt fiat per congregatos in vnum: secundò, vt scrutatores assumantur per collegium: tertio, vt tres, non plures, neque pauciores scrutatores assumantur: quartò, vt scrutatores sint de collegio: quintò, vt vota singulorum exquirantur secretè: sextò, vt excludendi non admittantur, neque admittendi excludantur: septimò, vt vota in communi publicentur: octauò, vt votorum publicatio mox fiat, nullo actu contrario interueniente: nonò, vt per vnum nomine totius Capituli fiat electio per verba singularis numeri, & talis erit is, qui primam vocè habuit, vel is, cui Capitulum commiserit: decimò, vt maior pars Capituli elegerit, & non maior pars respectu minorum.

Electus canonicè in tribus casibus sub pœna peccati mortalis tenetur consentire. primo, quando à Superiori per obedientiam cogitur. secundo, quando probabiliter videt notabile dispendiũ, & periculum Ecclesiæ immittere, nisi assentiat. tertio, quando per viam illicitam refugit, abscondendo se quia in tali

tali casu videtur resistere Spiritui sancto, & diuinæ vocationi.

Electio de iure communi spectat ad Collegium, seu Capitulum: quælibet enim Congregatio approbata habet vt possit sibi eligere Caput, nisi extet consuetudo, in contrarium. etiam si duo vel tres tantum fuerint: nam ius Vniuersitatis sicut notant Doctores, in vno solo remanere potest, alijs omnibus mortuis, vel priuatis iure eligendi, aut suspensis vel excommunicatis: tunc enim potestas eligendi ad pauciores pertinet, quando inquam maior pars est inhabilis ad eligendum: in tali casu minor pars totum Collegium, seu Capitulum repræsentat, & facit: quia inhabiles in numero eligentium non veniunt.

Terminus procedendi ad Actum electionis præsertim in Cathedralibus, & regularibus Ecclesijs est infra tres menses, qui terminus abbreviari potest, si duæ partes Capituli, seu Collegij sunt præsentès; secus autem si duæ partes capituli sunt absentes, & causa coarctationis non assignetur, eo casu expectari debet terminus, deinde ad Actum electionis procedere: nam vno electorum neglecto, & non vocato, ele

etio non esset Canonica, talis tamen si vult potest illam ratam habere: at qui- libet in Ordine subdiaconatus saltem constitutus esse debet, sicut decernit Trident. Syn. sess. 22. decreto de refor. cap. 4. vbi legitur. Quicumque in Cathedr. ali, vel collegiata, seculari, vel regulari Ecclesia diuinis mancipatus officijs, in subdiaconatus Ordine saltem constitutus non sit, vocem in huiusmodi Ecclesijs in Capitulo non habeat, etiam si hoc sibi ab alijs liberè fuerit concessum: Qui autem Cathedralibus siue Parochialibus Ecclesijs præficiendi sint, & quales esse debeant, eadem sancta synodus sess. 7. cap. 1. sess. 22. cap. 2. & sess. 24. cap. 12. statuit.

DE ELEEMOSYNA.

Eleemosyna est opus misericordiæ, quo datur aliquid indigenti ex compassione propter Deum, & communiter duplex ponitur, spiritualis & corporalis: quia & defectus proximi, ad quos eleemosyna ordinatur, sunt duplicis generis, quidam ex parte animi, & quidam ex parte corporis. Eleemosyna spiritualis est actus pietatis, quo subuenitur defectibus spiritualib. proximi,

ximi, & huius septem sunt species, videlicet: docere ignorantem, consulere dubitanti, corrigere peccantem, consolari tristem, remittere offendentem, onerosos patienter ferre, & pro omnibus orare. Eleemosyna corporalis est actus pietatis, quo subuenitur defectibus corporalibus proximi, cuius pariter septem ponuntur species, scilicet: cibare esurientem, potare sitientem, visitare infirmum, redimere captiuum, vestire nudum, suscipere hospites, & sepelire mortuos; sex priores species eleemosynæ corporalis habentur in Euangelio Matth. 15. septima verò in Tobia, & Nicodemo.

Eleemosyna cadit sub præcepto, Eccl. 17. Vnicuique mandauit Deus de proximo suo, & Luc. 11. quod superest, inquit Christus, date pauperibus: duobus tamen concurrentibus: scilicet necessitas in recipiente, & abundantia in dante. Verùm eleemosyna spiritualis triplici ratione, corporali eleemosynæ præminet. primo, ratione eius, quod exhibetur, quia est donum spirituale. secundo, ratione eius, cuius subuenitur: quia spiritus est. tertio, ratione actuum, quibus proximo subuenitur: quia spirituales.

Eleemosyna secundum quod ordinatur, ad satisfaciendum pro propria, vel alterius culpa, est actus Penitentiae, seu satisfactionis; secundum quod ordinatur, ad releuandam indigentiam proximi, est actus misericordiae; secundum quod homo ad illam tenetur ex praecipuo, est actus iustitiae; secundum quod procedit ex mera liberalitate, est actus liberalitatis; secundum quod ordinatur ad placandum Deum, eleemosyna habet rationem sacrificij, & est actus laetitiae.

Quinque sunt genera personarum, quae excusantur si non dant eleemosynam. primò, religiosi, & monachi, qui nihil proprii habent. secundò, serui & ancillae, si non dant indigentibus de bonis dominorum suorum: quia scriptum est. Prouerb. 3. Honora Deum de tua substantia. tertio, filij familias: quartò, vxores, si nihil habent praeter dotem, quae datur viro pro sustinendis oneribus Matrimonij. quinto, minores quindecim annis, qui non habent plenam administrationem, intellige de magna & non de modica eleemosyna, quam quilibet horum, absque notabili nouimento tertij, facere potest.

Opera satisfactoria praecipua in genere

nere sunt tria: ieiunium, oratio, & eleemosyna, inter quae eleemosyna est opus magis satisfactorium: quia includit in se virtutem orationis, & ieiunij: nam eleemosyna constituit eum, cui datur, debitorem ad orandum, ad ieiunandum, & ad faciendum alia bona opera pro eo, qui dedit eleemosynam. Accedunt loca sacrae Scripturae, Tob. 4. Eleemosyna ab omni peccato liberat. Daniel. 4. Peccata tua eleemosynis redime, & Luc. 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.

DE EPISCOPO.

E piscopus superintendens, & inspector interpretatur: ipse enim est vitam, ac mores tam Cleri, quam Populi sibi subiecti speculanti, & inspicere: proinde debet esse irreprehensibilis, caeterisque exemplo bene, ac sanctè viuendi, sicut docet Apostolus 1. ad Timoth. 3. Episcopum inquit, oportet esse irreprehensibilem, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, Doctorem, iustum, sanctum, & continentem: merito quidem cum Episcopi in Ecclesia Christi Saluat. nostri

iure diuino, Apostolis succedant, sicut Sacrosancta Tridentina Synodus declarat sess. 23. de sac. ord. cap. 4. Insuper ipsorum sit, animas sibi commissas, pretioso Christi sanguine redemptas, verbo & exemplo pascere, populum concreditum docere, hortari, corripere, & sacramenta Dei, quæ animam intus renouant, aut renouationem spirituales augmentant, vel nouum esse dignè suscipientibus tribuunt, in subiectis perficere.

Episcopi habent plenam potestatem dispensationis sacramentorum, & verbi Dei declarationem: simplices vero Sacerdotes quinque Sacramentorum tantum sunt ministri, videlicet baptismi, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Extremæ Vnctionis, & Matrimonij. Quinimo pleraque alia Episcopi peragere possunt, quarum functionum potestatem, reliqui inferioris ordinis, non habent, vt baptizatos confirmare, sacerdotes ordinare, & alios ordines in Ecclesia creare, Abbates benedicere, Ecclesias, Altaria, Virgines consecrare, ac Sacerdotes in Episcopo ordinare, & consecrare, quæ potestas non est illis communis cum præbiteris, vt habetur loco citato, sess. 23. can. 7.

Episcopis quædam conueniunt ratione dignitatis Episcopalis, vt cognoscere de causa matrimoniali, iniungere pœnitentias publicas, dare indulgentias, & his similia. Quædam eis conueniunt ratione iurisdictionis Episcopalis, vt excommunicare, absolueri in foro iudiciali, beneficia conferre, & alia id genus. Quædam conueniunt Episcopis ratione ordinis Episcopalis, vt confirmare, ordinare, consecrare Ecclesias, & huiusmodi. Quæ competunt Episcopis, primo & secundo modo, possunt committi etiam illis qui sunt inferioris ordinis: secus autem de his, quæ conueniunt Episcopis tertio modo, hoc est ratione ordinis Episcopalis: talia enim illis, qui non sunt Episcopi, committi nequeunt.

Ordo sacerdotum vt testatur Anacletus Christi Martyr, & D. Petri Apostoli Discipulus Epist. sua 3. est bipartitus constitutione diuina in Episcopos, & Præbiteros: Ordo verò Episcoporum est vnus, licet constitutione Apostolica aliqui Patriarchæ, aliqui Primate, aliqui Archiepiscopi, & aliqui simpliciter Episcopi dicantur: vnde inter hos est sola differentia præminentiæ, & non ordinis, neque diuinæ potestatis:

inter illos autem, nempe Episcopos, & præsbyteros, non solum est differentia præminentia, sed etiam ordinis, & diuine potestatis, quia Episcopi Apostolorum, & præsbyteri septuaginta duorum discipulorum locum tenent.

Episcopatus propriè, ac verè dicitur, & est ordo à cæteris distinctus: nã Episcopus non solum respectu corporis Christi mystici habet aliquem actû & potestatem, qua simplex sacerdos nõ gaudet, sed etiam respectu corporis Christi veri, hoc est in ordine ad sacramentum Eucharistiæ, nempe creare præsbyteros, qui hoc ipsum Sacramentum conficiunt: Præcipua inquit D. Dionysius Areopagita libr. eccles. hierarch. ca. 5. actio Episcoporum, ad corporis Christi consecrationem, mediata saltem pertinet: munus enim & exercitium ordinis Episcopalis versatur erga eos, qui ad consecrandum Christi corpus disponuntur, & collocantur, creando, ordinando, & perficiendo eos. Itè Episcopatus est propriè Ordo quia imprimat characterem, teste D. August. Epist. ad Crispinum Donatistam, vbi expressè dicit. Episcopatum esse ordinem, qui iterari non potest sicut baptismus, quia habet effectum indelebilem

in eo, qui ordinatur. Confirmatur hæc veritas autoritate D. Dionysij loco citato vbi dum recenset sacros ordines, commemorat vti principales episcopatum, Præsbyteratum, & Diaconatum, qui principales dicuntur, eo quod per impositionem manuum conferuntur. Quare Episcopatus dicitur, & est, propriè, ac verè ordo à cæteris Ordinibus Ecclesiasticis distinctus.

Causæ grauiores contra Episcopos, quæ depositione, aut priuatione dignæ sunt, ab ipso tantum summo Romano Pontifice cognosci, ac terminari possunt: minores verò causæ eorundem, in Synodo Prouinciali, iuxta decretum sacri Conc. Trid. sess. 24. de refor. ca. 5. cognosci, ac definiri debent. Quinimo, & cognitio illarum causarum, cû pro criminis qualitate comparere necesse est, Pontifice maximo pariter est reseruata, vt habetur loco citato sess. 13. cap. 8. Vnde licet secundum iura antiqua cognitio causarum Episcoporum Prouincialium, & non earundem definitio, Archiepiscopis, seu Metropolitanis concessa erat: tamen iam secundum iura noua, neque cognitio illis permittitur, sed vtrunq; nempe tam definitio quam cognitio sedis Apostolicæ, si causæ

sunt grauiores, vel Synodo Prouincia-
li, si sunt minores, expressè reseruantur.

In multis causis Episcopi tamquam
sedis Apost. delegati sicut Sacrosancta
Trid. Synodus decernit, procedere pos-
sunt. primò facere, vt in Monasterijs,
vbi commodè fieri potest, etiam lectio
sacræ scripturæ, & in Ecclesijs Pa-
rochialibus, ipsis Monasterijs subiectis,
diebus saltem Dominicis, festis solem-
nibus, sacra Concio, & Euangelij præ-
dicatio habeatur compellendo Supe-
riores in hoc negligentes, sess. 5. de re-
form. cap. 1. & sequenti. secundò pos-
sunt Ecclesias quascunque, & quomo-
dolibet exemptas singulis annis visita-
re, & opportunis iuris remedijs prou-
idere, vt Cura animarum, aliaque debi-
ta obsequia rectè exercentur, sess. 7.
cap. 8. tertio, propter paupertatem Ec-
clesiarum, vt illarum statutus, vbi sacra
officia Deo ministrantur, ex dignitate
conseruetur, possunt Episcopi tamquam
sedis Apostol. delegati facere vniones
perpetuas quarumcūque Ecclesiarum
Parochialium, & aliorum beneficiorū
Curatorum, & non curatorum, sess. 21.
cap. 5. quarto possunt regulares quos-
cunque visitare, & punire iuxta illorū
instituta, vbi Superiores admoniti, vt

sibi

sibi subditos in officio contineant, ac
moderentur, eos intra sex menses non
visitauerint, vel correxerint, loco cita-
to cap. 8. Item regularem punire, qui
intra claustra Monasterij degit, & ex-
tra ea ita notoriè deliquerit, vt populo
scandalo sit, nisi à suo Superiore intra
tempus ab ipso Episcopo præfigendum
seuere puniatur, sess. 25. cap. 14. quinto
in his vbi de visitatione, aut morum
correctione agitur, possunt procedere
ad executionem congruentibus reme-
dijs eorum, quæ ab eis mandata, decre-
ta aut iudicata fuerint, exemptione, in-
hibitione, appellatione, seu quarela ad
sedem Apostolicam interposita non
obstantibus, sess. 24. cap. 10. Hæc & alia
Episcopi tamquam sedis Apostolicæ
delegati, præstare possunt.

Episcopi quos Spiritus sanctus Act.
20. posuit regere Ecclesiam Dei, quam
acquisiuit sanguine suo, secundum iu-
ra hæc præcipuè possunt. primò rebel-
les, ac manifestos peccatores excom-
municare, suspendere, interdicerè, ac
alijs pœnis pro criminis qualitate co-
ercere, secundò, condere leges, quibus
ordo Ecclesiasticus in diuino cultu cō-
modius dirigatur, & populus in verâ
pietate conseruetur. tertio dare indul-

K 6

gen.

gentias, vt dispensatores ministeriorum Dei, 1. Cor. 4. quartò, confirmare baptizatos, sine quo sacramento, nullus teste D. Clemente perfectus Christianus esse potest, nec habere sedem inter perfectos, si non necessitate, sed in curia, aut voluntate omittitur. quintò, sacerdotes ordinare, & alios sacros ordines in Ecclesia Dei creare. sextò possunt committere Clericis inferioribus quæ sunt iurisdictionis, nõ tamen quæ sunt ordinis episcopalis. septimò sedere pro Tribunali in quolibet loco suæ diocesis, exceptis locis exemptis. Octauò cogere religiosos, vt ad processiones publicas vadant, illis exceptis, quæ in perpetua clausura degunt. nonò celebrare vbicumque, celebrarique facere etiam tempore generalis interdicti, nisi ipse sit interdictus, vel causam interdicti dederit. decimò, dispensare in omnibus irregularitatibus, & suspensionibus prouenientibus ex delicto occulto, ea excepta quæ ex homicidio voluntario oritur, & alijs deductis ad forum contentiosum. vndecimò absolue re delinquentes quoscunque sibi subditos ab omnibus casibus occultis etiã sedi Apostolici reseruatis. Item in crimine hæresis in foro conscientie tan-

tum (q; illorum Vicarijs non permittitur) vt habetur in Conci. Trid. sess. 24. de refor. ca. 6. duodecimò, dispensare cum homicida, qui non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo vt se à morte defenderet, homicidium commisit, causa cognita, & probatis precibus, vt ad sacros ordines promoueri possit, & in susceptis ministrare, sess. 14. decreto de refor. capit. 7. decimotertio dispensare in gradibus prohibitis in matrimonio aliàs publicè in facie Ecclesie seruatis seruandis cõtracto, quãdo impedimentum fuit, & est occultũ, & separatio sine magno scandalo, atq; periculo fieri non posset, puta si mulier fuisset cognita carnaliter à fratre viri antequam matrimonium contraheretur. decimoquartò Episcopi possunt dispensare etiam in Canone, & Concilio ratione consuetudinis præscriptæ, vel ratione magnæ necessitatis, seu utilitatis nouiter emergentis, vel quando Canon dicit, posse fieri dispensationem, licet expressè non dicatur per Episcopum: nam frustratorie intelligeretur de Papa qui semper potest.

Item Episcopi omnes in sua cuique Diocesi grauiora quædam crimina præsertim illa, quibus ex-

com-

excommunicationis censura annexa est, sibi reservare possunt: in quibus casibus sacerdotes extra art. mortis nihil possunt; in art. autem mortis nulla est reservatio, ideo omnes sacerdotes quolibet pœnitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possunt, sess. 14. ap. 7.

Episcopi, vt officio suo in quod Deus ipsos posuit, satisfaciant; Inprimis ita mores suos omnes componere debent, vt reliqui ab eis frugalitatis, modestiæ, continentię, ac humilitatis exemplum petere possunt. secundò assidue in Dei laudibus incumbere, sacrificium Missæ quolibet saltem die Dominico, in quo Deus lucem condidit, & à mortuis resurrexit, ac Spiritum sanctum in Discipulos effudit, peragere. tertio Seminariorum erectionem, & conseruationem in illorum Diœcesibus, vt adulescentium ætas à teneris annis ad pietatem, & religionem informentur promouere. quarto synodum diœcesanam quotannis habere & Diœcesim per se ipsos, aut si legitimè impediti fuerint per suos generales Vicarios visitare. quinto sanam orthodoxamque doctrinam expulsis hæresibus inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere, populorum

pulum cohortationibus ad religionem pacem, innocentiamque accendere. sexto instituere per totam illorum Diœcesim viros pios, & idoneos, qui gregem eis commissum verbo & exemplo pascant. septimò vt lineis in publico super vestimentis, nisi sint religiosi. octauò constituere Iudicem laicum si habent iurisdictionem temporalem, & non interesse vindiciæ sanguinis. nonò nullum ordinare nisi constet de debita ætate, de integritate vitæ, & in literis sufficientia, minus beneficia indignis conferre. Vide super his Concil. Trident. de reform. sess. 23. cap. 18. item sess. 24. cap. 2. & 3. Qui igitur Episcopale munus suscipiunt, quæ sunt suæ partes agnoscant, ac se ad labores, & sollicitudines pro Dei gloria vocatos esse intelligant. Et quod de Episcopis dicitur intellige etiam de Patriarchis, Primatibus, & Archiepiscopis, & Metropolitanis, quorum vnus est ordo, & eadem diuina potestas, & qui nomine Episcoporum, in iure veniunt.

Episcopi in debito honore tam apud Clerum, quam populum imò & apud Principes haberi debent; sunt enim veri successores Apostolorum in Ecclesia Christi: sunt patres & pastores suorum sub-

subditorum, locum Dei tenentes, ac vi-
ces Christi in Ecclesia agentes. Hinc
sacrofancta Trid. Synodus sess. 24. cap.
17. sacros Canones omnes, Conciliaq;
generalia, atque alias Apostol. sanctio-
nes ad dignitatis Episcopalis decorē,
& gravitatem pertinentes renouando
mandat ipsis Episcopis, vt tam in Ec-
clesia quàm feris, suum gradum, & Or-
dinem præ oculis habentes, vbique se
Patres, & pastores esse meminerint: re-
liquis verò tam Principibus, quàm cœ-
teris omnibus, vt eos paterno honore,
ac debita reuerentia prosequantur. Me-
ritò quidem, quia vt dicit D. Ambro-
sius in suo past. Honor, & sublimitas
Episcopalis, nullis comparationibus
adaquari potest. si Regum inquit ful-
gori compares, & Principum diadema-
ti, longè inferius hæc erunt, & quasi
metallum ad auri fulgorem compara-
bis.

DE ÆTATE.

ÆTas certa, ac determinata in mul-
tis, secundum iura, necessariò re-
quiritur, ita vt ante acta non teneant.
Primò, in sponsalibus celebrandis,
iuxta communem opinionem, ætas se-
ptem

ptem annorum completorum, tam in
mare, quam in femina desideratur: Se-
cundò, in Matrimonio contrahendo,
femina debet esse ætatis duodecim an-
norum: mas verò quatuordecim, in
quo maior ætas requiritur, quia è prin-
cipium generationis actiuum. Tertio
in voto professionis religionis appro-
batæ, ætas sedecim annorum, vt profes-
sos obliget, requiritur, iuxta sanctionē
Conc. Trid. sess. 25. de regularibus, &
monialibus, cap. 15. Quarto, in ordi-
bus suscipiendis ad primam tonsurā,
& ad tres priores minores ordines, æ-
tas septem annorum desideratur, ad
Acolytatum etas duodecim annorum,
ad Subdiaconatum viginti duorum
annorum, ad Diaconatum viginti triū
annorum, ad Præsbyteratum etas vi-
ginti quinque annorum requiritur, vt
habetur in Concilio Tridentino, sess.
23. de reformat. capitu. 72. quòd si quis
ante dictam ætatem ordinetur, recipit
quidem characterem, sed non execu-
tionem: vnde talis quoties celebrat
solenniter in Ordine suscepto, vsque
ad completum tempus, nisi secum sit
dispensatum, peccat mortaliter, non
tamen sit irregularis. Quintò, in iu-
ramento requiritur pubertas, quæ in
mare

mare incipit post completum decimū quartum annū, & in fœmina post duo- decimum annum: eadem ætas in testa- mentis, & in electione sepulturæ requi- ritur.

Quærenti modò, quomodo cogno- sci possit, virum ætas completa requiri- tur, vbi non constat de mente statuen- tis, seu disponentis? Respondetur, quã- do ætas profertur in genitiuo, tunc re- quiritur, quòd sit completa; quando profertur in ablatiuo cum ista præposi- tione (in) non requiritur, quòd ætas sit completa, sed sufficit, quòd sit incho- ata, quando profertur in ablatiuo sine præpositione, tunc requiritur, quòd sit completa: quando profertur in accusa- tiuo cum ista præpositione (ad) tunc sufficit annum expressum in iure in- choasse: quando demùm ætas profertur in accusatiuo cum verbo significante rem profectã, vt in præpositione (per) vel cum futuro coniunctiuu modi, tunc requiritur, quòd sit completa: sed sine tali verbo, si de re fauorabili agatur, sufficit ætatem ibi expressam inchoas- se; si de re odiosa, tunc requiritur, quòd ætas ibi nominata sit completa. Quare ex his patet, vbi non constat de mente statuentis, quando ætas requiritur com-
pleta,

pleta, & quando sufficit eã inchoasse.

Sex ponuntur ætates in mundo, si- cut & in homine: prima ætas mundi fuit ad Adam vsq; ad Noe, in qua fuit hominis institutio & lapsus: secunda fuit à Noè, vsque ab Abraham, in qua destructio & reuocatio humani generis per diluuium facta est. tertia fuit ab Abraham, vsque ad Dauid, in qua Circuncisio & Lex data est: quarta à Dauid vsque ad transmirationem Ba- bilonis, in qua populi Iudæorum capti- uatio fuit: quinta à transmiratione Babilonis, vsque ad Christum, in qua eiusdẽ liberatio facta est: sexta à Chri- sto vsque ad finem mundi, in qua re- demptio humani generis facta est. Ab exordio mundi secundum Eusebium Cæsariensem, & diuum Hieronymum, vsque ad incarnationem Filij Dei, fue- runt anni 5226. Orosius tamen in suis scriptis ad diuum Augustinum, habet, quòd ab Adam vsque ad Christum fue- runt anni 5189.

DE EUCHARISTIA.

Eucharistia vox Græca. Latine Bo- na gratia, sic dicta: quia Christum plenum gratiæ in se continet. Euchar-
istia

stia est Sacramentum nouæ Legis à Christo institutum, in sua vltima cœna, vt legitur apud omnes sacros Euangelistas, in quo tria cadunt, sicut in cœteris Sacramentis nouæ Paginæ, videlicet sacramentum, res, res & sacramentum simul. In Eucharistia sacramentum tantum, sunt species panis, & vini, res tantum, est vnitas Ecclesiæ cum Christo, nutrimentumque vite spiritualis; res & sacramentum simul, est corpus Christi verum, ibi realiter contentum: quo ad primum, præcipua figura Sacramenti Eucharistiæ fuit oblatio Melchi sedech, Gen. 14. quo ad secundum, potissima figura eius fuit manna, Exod. 16. quo ad tertium, præcipua figura Sacramenti Eucharistiæ fuit immolatio agni paschalis, Exo. 12. Christus enim contentus in hoc Sacramento agnus dicitur, Ioann. 1.

Materia Sacramenti Eucharistiæ, in quantum sumitur per modum cibi, est panis triticeus, aqua naturali confectus, non distinguendo. vtrum sit azymus, vel frumentatus: nam circa materiam Eucharistiæ necessarium est, vt panis sit triticeus, conueniens autem, vt sit azymus: quia Christus prima die azymorum instituit hoc Sacramentum,

tum, vt habetur Matthæi 26. qua die iussu Dei nihil fermentatum erat in domibus Iudæorum, Exod. 12. Vnde in pane confecto ex aqua artificiali, puta rosacea, neque in pane hordeaceo, neque in pane expellat, neque in pane ex farre, potest confici hoc Sacramentum: in pane tamen siliginis tenet, quia silico generatur ex tritico seminato in agro sterili: nunquam tamen ex tritico nascitur spelta, seu hordeum, seu far.

Materia huius Sacramenti, in quantum sumitur per modum potus, est vinum vitis aqua permixtum: in hoc enim liquore Christus confecit, vt habetur Luc. 22. vnde in agresta, in aceto, & in vua, hoc Sacramentum confici non potest, quod si in musto teneret. Mixtio aquæ in calice, non est de necessitate Sacramenti, sed solum de necessitate præcepti, ad designandum effectum huius Sacramenti, qui est vnitas, seu incorporatio populi cum Christo, & ratione misterij: quia hoc Sacramentum est commemoratiuum passionis CHRISTI, ex cuius latere, vt habetur Ioannem decimum nonum exiuit sanguis, & aqua.

Forma consecrationis panis est ista: Hoc est enim corpus meum, quæ dicitur conueniens ex quo exprimit, quod fit in Sacramento, nempe conuersione substantiæ panis in substantiam corporis Christi: verum dictio illa enim nõ est de substantia formæ, propterea illa omissa, consecratio tenet, licet celebrans eam ex negligentia, vel ex contemptu omittens, peccet mortaliter. Dicitur in forma consecrationis panis, Hoc est, & nõ dicitur, Hoc fit, quia hæc conuersio sacramentalis non est successiua, sed instantanea: nam hæc conuersio in Sacramento, non fit operatione humana, sed virtute diuina, quæ operatur in instanti.

Forma consecrationis vini est ista: Hic est enim calix sanguinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium fidei: qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum; Verum secundum communem opinionem Doctorum, quatuor illa verba, scilicet; calix, æterni, mysterium, & fidei, non sunt de substantia formæ consecrationis vini, Græci enim sine his consecrant, & verè conficiunt. Quinimò secundum aliquos, inter quos est Caietanus solum hæc quatuor verba, nempe:

Hic

Hic est sanguis meus: sunt de substantia formæ: quandoquidem illa dicitur perfecta forma Sacramenti, quæ exprimit quod in eo fit: sed quatuor verba recitata exprimunt quod fit in Sacramento, conuersionem, scilicet, vini in sanguinem Christi: ergo substantia formæ consecrationis vini in his verbis consistit: tamen Sacerdos, qui deuiat à forma accepta, & approbata vniuersaliter ab Ecclesia, peccat mortaliter.

In Sacramento Eucharistiæ, vt docet D. Thomas 4. sentent. & 3. part. suæ Summæ, septem præcipua sunt admiratione digna: Primum, quod corpus Christi existens in cælo localiter, incipit esse in Altari absque sui mutatione; sed per alterius conuersionem in ipsū. Secundum, quod substantia panis, facta conuersione, non remanet: tamen neque corrumpitur, neque annihilatur, sed conuertitur in Christi corpus. Tertium, quod substantia panis conuertitur quidem in substantiam corporis Christi, non tamen in animam, minus in diuinitatem: quia hæc ibi sunt, non ex vi Sacramenti, sicut est corpus Christi: sed concomitanter. Quartum, quod multiplicantur hostiæ consecratæ, non autem multiplicatur Christi

corpus minus augetur : sed vnum atq;
idem Christi corpus est in multis ho-
stia consecratis. Quintum, quòd cor-
pus Christi in hostia consecrata quan-
tumnis parua cum omnibus suis dimé-
sionibus continetur : quia ibi est per
modum substantiæ, cuius non est occu-
pare locum. Sextum, quod fracta ho-
stia consecrata non frangitur, minus
diuiditur Christus, quia ibi est, nõ per
modum quantitatis, sed per modum
substantiæ, de cuius ratione est indiu-
sibiliras. Septimum, quòd accidentia
in hoc Sacramento virtute diuina, si-
ne subiecto existũt, cum omnibus pro-
prietatibus, quæ prius erant substantiæ
panis: nutriunt enim, corrumpuntur,
resoluntur, &c. meritò igitur David
Spiritu sancto afflatus, de hoc Sacra-
mento loquens, Psal. 110. dixit: Memo-
riam fecit mirabilium suorum miseri-
cors, & miserator Dominus, escam de-
dit timentibus se.

Effectus præcipui Eucharistiæ sunt
tres: primus est collatio gratiæ, Ioann.
6. Panis, quem ego dabo, caro mea est
pro mundi vita: secundus est præserua-
tio à peccati morte, Ioan. 6. Hic est pa-
nis de cœlo descendens, vt si quis ex eo
manducauerit, non moriatur. tertius

effic-

effectus Eucharistiæ est vita æterna, Ioann 6. Si quis manducauerit ex hoc pane viuet in æternum. Alij autem effectus Eucharistiæ minus principales, sunt remissio peccati venialis, remissio peccati mortalis obliui, & remissio pœnæ pro peccatis Actualibus debiti: quia Eucharistia rationem sacrificij etiam habet.

Minister Eucharistiæ est solus Sacerdos legitimè ordinatus: ipse enim est seruatis seruadis corpus, & sanguinem Christi conficere, fidelibusque dispen-
sare, id, quod quilibet Sacerdos, quan-
tumcunque nefarius, etiam schismaticus, hæreticus excommunicatus, & de-
gradatus præstare potest: quia charac-
ter sacerdotalis, super quo potestas
conficiendi Sacramentum Eucharistiæ
fundatur, est indelebilis: vnde malitia
Sacerdotis non tollit characterem, ne-
que potestatem, sed bonitatem:

licet tales sic conficientes,
tantumque Sacramen-
tum tractantes,
seu admini-
stran-
tes, grauitè pec-
cent.

∴

L

DE

DE EXCOMMVNICATIONE.

EXcommunicatio est censura quædam, siue pœna, qua Ecclesia contra rebelles vitur, quæ fundamentum suum habet in veteri Lege. Num. 12. per separationem leproforum. Iosua 6. & Zach. 4. in nouo Testamento, Ioan. 4. & 9. cap. item Matt. 18. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Hæc pœna ecclesiastica fuit in vsu tempore Apostolorum: nam legitur 1. ad Timoth. 1. & 1. Corinth. 5. quod diuus Paulus Blasphemum, & fornicarium excommunicauerit.

Excommunicatio communiter ponitur duplex, maior, quæ alio nomine dicitur anathema, & minor. Excommunicatio minor, est separatio à participatione Sacramentorum, & ab electione passiuè: quæ, quantum ad Deû, contrahitur pro quolibet peccato mortali: quantum verò ad Ecclesiam, ipso iure in quinque potissimum casibus incurritur: primò, cum quis excommunicat excommunicato maiori in casibus non concessis. secundò, cum quis sacri legum committit, licet quandoq; per tale facinus maior incuratur. tertio,

per

per notoriam fornicationem, maximè in Clerico. quartò, propter simoniam, licet iam per eam commissam in beneficio, vel ordine maior incuratur. quinto, per ea, quibus sepultura ecclesiastica negatur, puta si quis temerè semel in anno Sacerdoti peccata non confitetur, & ab hac quilibet Sacerdos expositus ad audiendas Confessiones, ab soluere potest.

Excommunicatio maior, siue à iure, siue ab homine, est exclusio, seu separatio à participatione Sacramentorum, ab actu electionis actiuè, & passiuè, & à communionem fidelium. Excommunicatio à iure differt in tribus ab excommunicatione, quæ dicitur ab homine. primò, quod excommunicatio à iure etiam latore mortuo durat: excommunicatio verò ab homine mortuo latore, amittit suam vim. secundò, quod excommunicatio à iure, tempus futurum tantum respicit: excommunicatio autem ab homine respicit etiam præteritum. tertio, quod excommunicatio à iure ligat, nulla admonitione præcedente: excommunicatio verò ab homine, non valet, nisi præcedat trina, vel vna pro trina munitio.

Excommunicatio vt teneat, & ex-

L 2

com-

communicatum liget, tria debent præcedere, scilicet: peccatum mortale, tria monitio, & contumacia, quæ tria accipimus, Matthæi 18. ubi Christus hanc potestatem suæ Ecclesiæ tradidit. Primum ibi: Si peccauerit in te frater tuus. secundum ibi: Corripe illum inter te & ipsum solum, ecce prima monitio. Adhibe tecum vnum vel duos testes, ecce secunda monitio. Dic Ecclesiæ, ecce tertia monitio, tertium ibi: Si Ecclesiam non audierit: nam ubi ista accedunt, tunc reus iuxta processum euangelicum venit excommunicandus; Sit tibi, inquit Christus, sicut ethnicus, & publicanus.

In quinque, secundum iura, non licet participare cum excommunicatis. primò, in locutione. secundò, in diuinis. tertio, in saluatione. quartò, in exercitio, seu habitatione. quintò, in comestione. Quòd cum huiuscemodi participare non liceat, ut inde redeant ad cor, sacræ literæ docent, ut 1. Cor. 5. & in secunda epistola D. Ioannis, ibi. n. saluatio, habitatio, & sumptio cibi cum excommunicatis interdicitur: Verùm in quinque casibus aliquis potest participare cum excommunicato absque peccato. primò, propter utilitatem, si-

ue

ue excommunicati, puta ut conuertatur, siue participantis, exempli gratia, ut suum exigat. secundò, propter necessitatem. tertio, propter ignorantiam. quartò, propter vinculum Matrimonij. quintò, propter subiectionem, ut filij familias cohabitantes parentibus excommunicatis, excusantur à peccato.

Excommunicatio in quinque casibus est nulla. primò, si ferens excommunicationem non habet potestatem, puta si non est iudex excommunicati. secundò, si ferens est excommunicatus publicè, vel violator interdicti. tertio, si fertur contra personam priuilegiatam, quo ad hoc. quartò, si fertur post legitimam appellationem. quintò, si sententia continet intolerabilem errorem: est autem intolerabilis error, ut si præcipiatur illicitum, puta furari, vel prohibeatur bonum de se, ut colere Deum, & pauperibus dare elemosynam, vel si præcipiatur impossibile, vel si pronuncietur expressè contra ius; in his enim casibus excommunicatio lata nulla est, ex consequenti non ligat. Quare omnis excommunicatio, vel est iusta, vel iniusta, vel nulla; si iusta, ligat apud Deum, & apud homines; si iniusta,

L 3

ligat

ligat apud homines, & non apud Deū; si nulla, neque apud Deum, neq; apud homines ligat. Quærenti autem, quæ differentia sit inter excommunicatio- nem, quæ dicitur nulla, & excommuni- cationem, quæ dicitur iniusta? Respon- detur, quòd excommunicatio nulla, non est timenda, hoc est, executioni non est mandanda, neque in publico, neque in occulto: excommunicatio ve- rò, quæ dicitur iniusta, est timenda, hoc est, executioni venit mandanda in publico, licet non in occulto.

DE EXECUTOR.

EXecutor dicitur qui rem iudica- tam ducit ad effectum, & est du- plex, scilicet, merus, & mixtus. Execu- tor merus dicitur, vt quando causa est cognita à Superiore, & simplex ac me- ra executio ei demandatur. Executor verò mixtus dicitur ille cui aliquid à superiore iniungitur exequendum sim- pliciter. Ab executore mero appellari non potest, nisi sententiæ modum ex- cederet, sed bene ab executore mixto, qui rationabiles exceptiones admitte- re debet. In causis Ecclesiasticis merus executor potest esse quilibet Clericus:

mix-

mixtus verò non, si commissio sit Au- thoritate sedis Apostolicæ, tunc execu- tores debent esse in dignitate constitu- ti, vel Canonici Cathedralis Ecclesiæ.

Executores testamentorum possunt dari, ac deputari tam laici, quàm Cleri- ci seculares, etiam religiosi, dummodo illa ex regula, vel Constitutionibus sui Ordinis, non sit prohibitum: serui au- tem, surdi, muti, prodigi, furiosi, & hu- iusmodi in iure non admittuntur. Si deputentur tres, vel quatuor executores testamenti simpliciter, vno mortuo, vel renuente exequi, aut existente in partibus remotis, alij possunt liberè procedere: secus autem si deputentur aliqua limitatione, puta quod vnus si- ne alio nihil facere possit, tunc seruan- dum est, quod testator statuit. Deputa- tus executor à testatore: si non præbuit consensum, potest recusare, neque tene- tur acceptare tale munus: In legatis ta- men ad pias causas Episcopus potest deputatum executorem testamenti ci- tra acceptationem compellere, quod vt delegatus saltem, mentem testatoris exequatur, & vbi testator certum tem- pus non statuit, seruandum est tempus à iure statutum, nempe vt infra sex mē- ses, debita executio in legatis ad pias

L 4 cau-

causas, sequatur, intellige à die in sinuationis testamenti.

Si executor est negligens in legatis ad pias causas, post binam monitionem, executio deuoluitur ad Episcopum, intellige quando executor habet bona in promptu de quibus potest legata implere. & tamen negligit. Ordinariè autem huiusmodi executio non deuoluitur ad Episcopum, nisi post annum à die mortis ipsius testatoris, scièntiæ, & aditæ hæreditatis Richar. in 4. dist. 45. Quòd si testator reliquit quædam bona viginti pauperibus, per Parochum suum declarandis, & nominandis, elapso anno declaratione non facta, talis facultas nõ intelligitur propterea deuoluta ad Episcopum: quia præfactum statutum loquitur de execute, & de tali haberet locum, ita vt non posset amplius se intromittere, & nõ de declaratore sicut in casu nostro, qui non executoris, sed potius iudicis partes agit. Quid si testator reliquit executori testamenti aliquid distribuendum vbi ei videbitur? respondetur, quod cum in testamentis semper melior interpretatio fieri debeat, medietas esset danda pauperibus, & medietas pijs locis: sic enim saluti animæ ipsius testato

ris optimè consulere.

Dilatio executionis testamenti in legatis ad pias causas, præiudicat animæ testatoris, duplici ratione. primò, quia si huiusmodi pia legata non implètur orationes, & Suffragia pro anima defuncti in specie ad eius alleuacionem, & celeriore expeditionem à pœnis Purgatorij, non fiunt. secundò quia anima in charitate decedens, aliquid tamen purgabile secum portans, in hac vita meruit, vt eleemosinæ si pro ipsa dentur, profint ad alleuacionem, & breuacionem pœnæ, quod non sequitur si differantur huiusmodi legata ad pias causas impleri. Quare quanto citius implentur, tanto citius anima alleuiatur, & liberatur à pœnis: è contrà autem quanto tardius implentur, tanto tardius liberatur: vnde patet, quod grauiter peccent, qui huiusmodi pia legata implere differunt, nec carent etiã culpa illi, qui executionem testamenti non per modicum tempus differunt, vt bona carius vendant, & inde largiores eleemosinas pro anima defuncti faciant.

DE EXEMPTIS.

EXemptus propriè dicitur qui iurisdictioni Ordinarij non subest: proinde in causis exemptorum solus Papa, vel Legatus eius de latere cognoscere potest. Vnde eximere est Apostolicæ sedis, tam ratione loci, quam ratione personæ. Ratione loci puta Monasterij, vel Ecclesiæ, quibus exemptis, etiam Monachi, Conuersi peccato oblati, Canonici & Clerici intelliguntur exempti: non autem Curati eiusdè Ecclesiæ, intellige quantum ad ea, quæ curam animarum concernunt, sic nec ipsi Parochiani sunt exempti à iurisdictione Ordinarij loci, vt habetur in Conc. Trid. de reform. sess. 7. cap. 7. & infra sess. 21. cap. 8. Item sess. 24. ca. 10. Ratione verò personæ, & non loci, puta Capellani, & familiares Papæ: tales enim nec ratione delicti possunt puniri à locorum Ordinarijs.

Priuilegium concessum personis respectu certi loci, non extenditur ultra locum: quia tale priuilegium censetur potius reale, quàm personale. Similiter si Canonici alicuius Ecclesiæ eximantur, eo casu ipsi soli sunt exempti, &

NON

non illorum Ecclesiæ, neque alij Clerici eiusdè Ecclesiæ: secus si Clerici in ipso Priuilegio eximantur, tunc exemptio nedum ad Canonicos, sed etiam ad alios omnes Clericos illius Ecclesiæ, se extendit, non autem ad conuersos, vel oblatos, vel Ecclesiam, nisi expressè in Priuilegio exemptionis habeatur.

Exemptio tam locorum, quam personarum probatur, & cognoscitur ubi in Priuilegijs habentur hæc, vel similia verba. Sententiando, vel declarando Ecclesiam, seu Monasterium tale ad ius, & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, vel iuris Beati Petri existere, aut ad Romanam Ecclesiam specialiter, vel sine medio, vel simpliciter pertinere. Aut si dicatur in priuilegio, quòd Ecclesia sit libera, vel quod potius libertate Ecclesiæ Romanæ, vel quòd Episcopus nõ audeat illic Cathedram collocare, seu aliquod imperium, vel potestatem exercere. Aut si in Priuilegio Papæ legitur, quòd eximitur à potestate Episcopi, vel recipiantur in proprios subiectos; per huiusmodi enim verba, vel similia exemptio locorum, ac personarum probatur, & cognoscitur: secus autem si habeatur in Priuile-

L 6 gio

gio quod recipiantur sub defensione, vel protectione, vel in filios, tunc neque loca, neque personæ essent propterea exemptæ à iurisdictione Ordinarij.

Exemptus notoriè, citatus ab ordinario, non tenetur comparere, & sententia lata tanquàm contra contumacem, non valet, utpotè quia à non iudice lata, si verò non constat notoriè, quod sit exemptus, eo casu, citatus ab Ordinario, tenetur comparere, & allegare Priuilegium, illudque infra terminum competentem ipsi Ordinario in loco, congruo, & securo exhibere. Pendente autem lite super validitate Priuilegij, quis non potest, neque debet priuari, vel interdici vsu possessionis, aut turbari in possessione, etiam si possessio sit

contra ius, dummodo ex aliqua

probatione, licet non suffi-

cienti, ille iustificet pos-

ssessionem, ratio

est, quia Pri-

uilegiū

ex

se est fauora-

bile.

..

DE FESTIS

SEV FERIIIS.

Esta, secundùm D. Ant. 2. part. suæ Summæ tit. 9. ca. 7. dicuntur feriæ, eo quod vacationem ab his, quæ in foro iudiciali agi consueuerunt, præstent, & sunt in triplici differentia, scilicet, repentinæ, temporanæ, & solennes institutæ ab Ecclesia, de quibus cæteris omissis, nunc intendimus: Vnde licet Princeps, & Ciuitas etiam possint indicere festa; tamen festa indicta à Magistratu seculari non obligant subditos ad eorum obseruantiam, sub pœna peccati, sicut obligant festa indicta ab Ecclesia, cuius solius propriè est festa instituere. Quare violatores festi indicti à magistratu seculari, pœnam corporalem tantùm incurrunt, violatores verò festi indicti ab Ecclesia, pœnam & culpam simul incurrunt.

Festa introducta sunt in honorem Dei: propterea diebus festiuis, vacandum est cultui diuino, & abstinendum ab omni opere seruili corporali, utpote quod impedit applicationem hominis ad diuina, & factum in die festo, nisi subsit rationalis causa, puta, pietas, aut necessitas, peccatum mortale inducit: Opera autem seruilia sunt in duplici differentia, quaedam ex genere suo, ut artes mœchanicæ, arare, suere, & his similia: quædam verò dicuntur seruilia, in quantum transeunt in communia, ut seruitia Medicorum, aromathariorum, scribarum, & huiusmodi. Opera seruilia primi generis prohibentur fieri in die festo, sub pœna peccati mortalis, & illis violatur festum: Opera verò secundi generis sunt licita, neque illis violatur præceptum de sanctificatione festi, audita Missa, & euitato scandalo.

In veteri Lege festa præcipua, qua iussu Dei celebrantur, erant septem, scilicet, Paschatis, Pentecostes, Zenophegiæ, Nec menis, Tutbarum, Enceniorum, & Sabbat. Festa verò nostra Christiana sunt, omnes dies Dominicales, Natiuitatis Christi, Circumcisionis, Epiphaniæ. Resurrectionis cum duobus

bus diebus sequentibus, Ascensionis, Pentecostes cum duobus diebus sequentibus, Corporis Christi, quatuor festa Sanctæ Mariæ Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, & Natiuitatis, festum Ioannis Baptistæ, duodecim Apostolorum, Stephani, & Laurentij Martyrum, omnium Sanctorum, & Inventionis S Crucis: in alijs verò festis quilibet debet se conformare consuetudini locorum.

Præceptum de obseruatione Sabbati, duo in se includebat, scilicet, vacationem diuini cultus, & taxationem temporis: ratione primi, fuit morale, ideo durat: ratione secundi, fuit ceremoniale, propterea cessauit, mutatumque est in diem Dominicum, ne videamur iudaizare, quo die mundus sumpsi exordium, Verbum est factum caro, Christus à mortuis resurrexit, & Spiritus sanctus est datus. Quare sicut in veteri Lege Sabbatum celebrabatur in memoriam beneficij creationis: ita nunc in noua Lege celebratur dies Dominicus, in memoriam beneficij Redemptionis, & iustificationis nostræ, quæ ex resurrectione Christi facta die Dominico pendet. Roman. 4. Traditus est propter delicta nostra, resurre-

xit propter iustificationem nostram.

Circa principium, & finem festorū, hoc est, quando incipiunt, & quando terminantur, consuetudini locorum standum est: communiter tamen festa feruantur à Vespera, vsque ad Vesperā sequentis diei: verūm si sit aliqua ars, vt futoria, vel barbitonforia, quæ consuevit à media nocte, in aliam mediā noctem celebrare festa, talis consuetudo, secundūm Caietanum, tuta conscientia seruari potest, idem sentire videtur Summa Tab.

Violatur festum, & per consequens peccatur mortaliter in festo tripliciter: primò, omittendo diuina, puta Missā, quæ cadit sub præcepto in die festo. secundò, faciendo opus seruire prohibitum, vt arare, suere, & alia id genus. tertio, committendo aliquid de prohibitis fieri in diebus festiuis, puta formare processus, dare iuramenta, ferre sententiam mortis, & his similia: Verūm tales quandoque excusantur à mortali, vel ratione intentionis, vt quando quis non habet voluntatem, & intentionem violandi festum, verbi gratia, si seruus cogatur à suo domino laborare in die festo: vel ratione modicitatis operis seruilis, parum enim pro nihilo

reputatur: vel ratione pietatis, aut necessitatis vrgentis, vt quando quis facit opus seruire in die festo, non causa lucri, sed succurrendi gratia miserabilibus personis, aut propriæ, vel proximi necessitati: Excusantur etiam ex consuetudine generali coqui, caupones, nautæ, exercentes sua artificia diebus festiuis, audita Missa, &c.

Causæ ergo excusantes opera seruilia corporalia facta in die festo, sunt quatuor. prima, est cultus diuinus, vt portare crucem, pulsare campanas, ornare Ecclesias diebus festiuis, licet nec inde violetur festum. secunda est pietas, vt quando quis exercet iudicialia pro miserabilibus personis diebus festiuis, ne perdant diurnum laborem, eis necessarium ad victum. tertia necessitas sui ipsius, vel proximi, seu Reip. vt quando quis suis manibus laborat pro necessario victu, vel ædificat pontem pro publica vtilitate. quarta est coactio, vt quando quis cogitur à Superioribus etiam diebus festiuis laborare, aut ei graue malum, seu damnum imminet. Istæ enim sunt causæ excusantes eos, qui opera seruilia corporalia diebus festiuis faciunt à violatione præcepti, & à peccato.

Festa, quando transferuntur, vt contingit in Dominicis Quadragesimæ, transferuntur solum, quo ad officium, non autem quo ad cessationem ab operibus seruilibus, vt notat D. Anton. in sua Summa: quia Ecclesia statuit festa obseruanda, & sanctificanda esse, illa die qua occurrunt, & per consequens, tunc cadunt sub præcepto, & non in die translationis ipsorum.

DE FEVDO.

F eudum est concessio rei immobilis facta pro homagio, ita vt dominum pones concedentem remaneat. Vnde de natura feudi sunt octo. Primo, vt dominus retineat sibi directum dominium, ac proprietatem. secundo, vt vtile dominium transeat in vasallum. tertio, quod dominus habeat ciuilem possessionem, & vasallus naturalem. quarto, quod consistat in rebus immobilibus. quinto, quod si vasallus constitutum seruitium domino non præsterit, à feudo repellatur. sexto, vt sine voluntate Domini feudum alienari non possit: quinimò sine voluntate Domini vasallus feudum impignorare, aut alteri dare non potest. Septimò, quod

quod in feudo sœmina succedere potest, nisi fuerit constitutum, quod de seruitibus masculis ad fœminas deuoluitur: quia feudum datur propter seruitium, mulier autem seruire non potest æquè benè vt vir: secus in re Emphiteotica. octauò, quod vasallus sine voluntate domini potest dimittere feudum, non autem emphiteota: quia feudum datur ad vtilitatem vasalli: emphiteotica verò res traditur ad vtilitatem domini, id est, vt melioretur.

Feudum est multiplex, aliud regale, aliud non regale. Aliud simplex, aliud conditionatum. Aliud paternum, aliud maternum. Aliud reale, quod transit ad hæredem, aliud personale, quod solum ad vitam vnius conceditur. Aliud francum, scilicet in seruitijs exhibendis, aliud non francum. Aliud nobile, quod possessorem nobilitat, aliud burgense, scilicet, quod non nobilitat. Aliud est etiam ecclesiasticum, & hoc est triplex. primum, quod datur Ecclesiæ. secundum, quod recipitur ab eadem. tertium, quod datur, vel recipitur à Clerico.

Res immobiles Ecclesiæ de nouo in feudum dari nequeunt: quia Prælati hoc iurant licet res, quæ prius erant feu-

Feudum possint iterum infeudari. puta si vassallus propter aliquam causam, feudum perdidit, eo casu Prælati poterit alteri concedere. Et hoc potest Prælati etiam sine solennitate, non obstante licentia, vel iuramento de nō alienando. Quinimō Ecclesia non valens per se recuperare feudum de manibus potentis, aliās de iure devoluū, potest illud potentiori concedere, ut sic illud recuperet, omni fraude postposita. Dare in feudum potest quilibet, tam masculus, quā femina; tam nobilis, quā rusticus, modō habeat legitimam administrationem suorum bonorum.

Feudum acquiritur quatuor modis. primō per investituram, puta cū dominus tradit alicui possessionem rei immobilis corporaliter. secundō per id, quod habetur loco investituræ, ut cū dominus dicit alicui: Vade in possessionem illius feudi, & teneas pro feudo. tertio præscriptione, ut si quis triginta annis tenuit feudum, & domino serviuit, licet nō fuerit investitus. quarto, successione ab intestato: quia ordinatio defuncti facta in feudo non valet.

Feudum amittitur multis de causis.

pri-

primō, si vassallus fiat Clericus, vel religiosus: quia tales non succedunt in feudo. secundō, si hæres vassalli steterit per annum & diem, quod non petierit investituram feudi à domino: similiter si vassallus ipse post mortem domini non petierit ab hæredibus eius, quod **verum est**, nisi vassallus fuerit minor quatuordecim annis, aut ista causa impedierit. tertio si vassallus ter requisitus, fidelitatem iurare noluerit. quarto, si vassallus infeudaverit feudum aliter, quā ipse habeat in investitura. quinto, si vassallus interficit germanum domini, vel germani filium, vel si in prælio dominum non mortuum, nec vulneratum ad mortem reliquit: propter enim has, & alias multas ingrattudines, feudum amittitur. sexto, si vassallus scienter negaverit feudum, vel partē, seu conditionem eius: secus si ignoranter. septimō, si dominum accusaverit, aut testimonium contra illum in causa criminali tulerit: secus in causa civili, secundū aliquos.

Clericus ad sacros ordines etiam promotus, succedit in feudo, ratione cuius vassallus tenetur solum præstare reale servitium, vel personale. non

repu-

repugnans Ordini eius: nam per clericatum iura successionis non perduntur. Item Clericus succedit in feudo, quando feudum nõ erat sibi apertum, putà quia erant tres fratres, & primogenitus feudum possidebat, & ipse existens: vltimus effectus est Episcopus siue Canonicus, deinde mortui sunt alij fratres sine hærede, in tali casu Clericus succedit in feudo: quia dici non potest, habuisse animum renunciandi, vti tenet Hal. in l. quisquis, C. de Epif. & Cler.

DE FIDE.

Fides virtus Theologica, vt docet D. Paulus ad Hebr. 11. est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Ad fidem directè, ac principaliter pertinent solùm articuli fidei: secundariò verò, & indirectè omnia, quæ sunt in sacra Scriptura & doctrina Ecclesiæ, tanquam prædictorum declaratiua. Articulos fidei quilibet, vbi peruenit ad vsum rationis, scire tenetur explicitè, sub reatu lethalis criminis: alia autem credibilia, sufficit credere implicitè.

Articuli fidei sunt in duplici differentia,

rentia, quidam ad maiestatem diuinitatis pertinent, & quidam ad mysteriũ humanitatis Christi. Articuli fidei nostræ, spectantes ad diuinitatem, sunt sex: ratio est, quia Deo tria nobis credenda proponuntur, scilicet: vnitas essentia, trinitas personarum, & operæ deitatis propria. modò articulus vel est de Deo ratione naturæ, & sic habemus primum: Credo in vnum Deum. vel est de Deo ratione personæ, & habemus secundum articulum: Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius, & in Spiritum sanctum, vel est de Deo ratione effectus, & tunc, aut pertinet ad esse naturæ, & habemus tertium articulum: Creatorem Cœli, & Terræ. aut pertinet ad esse gratiæ, & habemus quartum articulum, Sanctorum communionem, remissionem peccatorum, aut pertinet ad perfectionem ac nouitatem vitæ, & habemus quintum articulum: Carnis resurrectionem. aut pertinet ad esse gloriæ, & habemus sextum articulum. Vitam æternam. Similiter articuli spectantes ad mysterium humanitatis Christi, sunt sex, primus est de eius conceptione & natiuitate, ibi, Conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine. secundus est

est de passione, morte, & eius sepultura, ibi: Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. tertius de descensu eius ad inferos, ibi: Tertia die resurrexit à mortuis. quintus de ascensione, & eius sessione, ibi: Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris. sextus est de adventu eius ad iudicium, ibi: Inde venturus est iudicare vivos & mortuos.

Fides inter virtutes theologicas primum locum tener, quia est basis, & fundamentum aliarum virtutum: nam fides potest dare sine spe, & charitate, non tamen è contrà. Fides est necessaria simpliciter homini ad salutem, ut habetur, Hebr. 11. Sine fide impossibile est placere Deo, & Matth. vlt. Qui verò non crediderit, condemnabitur:

Quinimò eius confessio est salutis humanæ necessaria, Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: at quoniam confessio fidei spectat ad præceptum affirmatiuum, propterea homo non obligatur ad eam, nisi pro loco, & tempore, hoc est, quoties debitus honor Deo, vel utilitas proximo impedenda subtrahitur: quâdo verò confessio fidei esset solum ad perturbationem infidelium, tantum

abest

abest, quòd eo casu esset laudabilis, ut potius esset damnabilis, iuxta illud, Matth. 7. Nolite sanctum dare carnibus.

Disputare de fide, uti dubitans de ea, est peccatum: disputare autem de fide ad consultandos errores, seu ad exercitium, est laudabile. Disputare de fide coràm firmis, ac confirmatis in ea, ubi nullum cadit periculum, licitum est: disputare autem de fide coràm infirmis, & titubantibus in ea, si tales sūt sollicitati ab hæreticis, licet, ut non seducantur, si verò non sunt vexati ab hæreticis, disputare de fide coràm eis non expedit: quia sic potius destruitur, quàm ædificetur.

DE FILIIS.

Filiorum octo sunt genera nempe Spuriij, Manseres, Nothi, legitimi tantum, Spirituales & legitimi, spirituales tantum, Naturales & legitimi, & Naturales tantum. Spuriij dicuntur, & sunt omnes nati ex illicito coitu, excepto Adulterio & simplici fornicatione. Manseres propriè dicuntur nati ex adulterio. Tales in bonis neque Patri, neque coniunctis per lineam paternam succedunt. Imò secundum iura pater

M ha-

huiusmodi filios instituere hæredes nõ potest, sed bene illis aliquid ratione aliorum relinqueret: quinimo parentes instinctu naturæ tenentur eos alere secundum facultates ipsorum. Nota quod licet spurij & manseres nequeant institui hæredes à parentibus, nec ipsi suos parentes hæredes instituere valeant: tamen ab extraneis possunt institui hæredes, & extraneos etiam instituere suos hæredes.

Nothi dicuntur nati de Concubina soluta domi retenta à soluto, qui eam in uxorem ducere possent, & tales non existentibus filiis legitimis, vel nepotibus, succedunt patri: secus non, & eo casu si pater nihil illis reliquit, in nullo succedunt, sed à legitimis debent tantum alimentari. Pater non habens filios legitimos, potest tales instituere hæredes de iure Ciuili, cuius dispositioni in materia hæreditatis standum est ubi ius Canonicum oppositum non statuit. Legitimi tantum dicuntur qui sunt adoptati, vel arrogati in filios: tales dicuntur legitimi tantum, quia nõ natura, sed legis institutione atque beneficio sunt filij, & isti succedunt patri legitimo simul cum filiis legitimis naturalibus.

Spirituales & legitimi dicuntur suscepti de sacramento baptismi, vel Cõfirmationis, tales in nihilo succedunt: quia cum sint spirituales ad temporalia se non extendunt. Filij spirituales tantum sicut omnes Christiani filij Patris, & omnes de Diocesi filij Episcopi, qui pariter in nihilo succedunt parentibus suis. Naturales & legitimi dicuntur qui naturaliter ex legitima parentum coniunctione approbata per leges sunt generati. tales etiam ab intestato succedunt parentibus, omnibus alijs exclusis. Filij naturales tantum persequens matrimonium inter patrẽ, & matrem eius efficiuntur legitimi, intellige si tempore quo geniti sunt inter eos matrimonium esse potuit, secus non.

Parentes tenentur alere filios suos, præterquam in quinque casibus, vt si filius eos accusauit, vel si ipsi parentes egent, vel si filius crimen ingratitudeis contra parentes commisit, puta eos verberando, vel si filius tenet artem, aut habet aliud vnde viuatur, vel si subest aliqua causa, ex qua pater filium exhæredare possent, à fortiori & alimenta denegare. E contra filij tenentur parentibus ad tria de præcepto. primo

eos diligere, vnde à mortali non excusantur filij, qui nunquam signa amoris suis parentibus ostendunt, sed semper durè illis loquuntur. secundò ipsis obedire in his quæ ad dispositionem rei familiaris, ac bonos mores pertinent, contrafacientes peccant mortaliter. tertio in necessitatibus filij tenentur, ac debent suis parentibus pro posse subuenire: secus à mortali non excusantur, ad Coloss. 3. & Eccl. 3. & 7. cap.

Filij illegitimi etiam apud Ethnicos, honoribus & dignitatibus indigni iudicabantur, vt inde homines ab illicita copula retraherentur, seque iustis nuptijs alligarent. Item sacri canones, quibus maxima cura est sãcto matrimonio fauere, illicitaque punire cõnubia, illegitimos quosque à susceptio-
ne ordinum ecclesiasticorum repellũt: tales enim absque dispensatione sedis Apostolicis sacris ordinibus insigniri non possunt: si tamen de facto fuerint ordinati, licet recipiant characterem, ordinis tamen executione carent. Verum hic nota, quòd tales illegitimi ordinati, non incurrunt nouam irregularitatem, si ante obtentam dispensationem celebrant, vt multi Doctores tenent, maximè Nic. Plouius in tract. de
irre-

irregul. 40. regula, quòd à Curia seruari dicitur, Ioann. Bernar. Diaz in sua pract. crim. cap. 74.

DE FURTO.

Furtum est acceptio occulta rei alienæ, inuito domino rationabiliter defectu primæ conditionis euulsio, & acceptio spicarum ab Apostolis, Luc. 6. non fuit furtum. defectu secundæ conditionis, expoliatio facta in Ægipto à filijs Israel, non fuit furtum. defectu tertix conditionis, si quis suum detentum apud alium accipit, talis non committit furtum. Furtum est nobis prohibitum lege naturæ, Matth. 7. lege scripta, Exod. 20. lege Euangelicæ, Matth. 19. proptereà furtum ex genere suo, est peccatum mortale, 1. Corin. 6. Neque fures, neque auari regnum Dei possidebunt: quandoque tamen propter modicitatem rei acceptæ, potest esse veniale, quandoque nullũ est peccatum, vt si committatur ex necessitate extrema, puta famis, vel nuditatis: quia in tali casu, atque tanto periculo illud reduci debet ad ius naturæ, quod vult omnia esse communia.

Patiens extremam necessitatem, &

non valens sibi aliter subuenire, si accipit rem alienam manifestè, vel occultè, vt succurrat tali suæ necessitati, non peccat, neque propriè committit furtum: quia eo casu non alienum, sed suū accipit, & si talis ad pinguiorem fortunam venerit, non tenebitur ad restitutionem, quia non alienum propriè accipit, sed q̄ iure naturæ sibi debebatur, & maximè si res est consumpta. Furti nomine venit omnis illicita vsurpatio rei alienæ: committentes autem furtum, secundùm Canones, non possunt ad sacros ordines promoueri, & promoti deijciuntur, & si depositi incorrigibiles fuerint, excommunicantur, & demum brachio seculari traduntur.

Furtum, & rapina differunt, sicut magis, & minus commune, furtum in plus se habet, quàm rapina: nam omnis rapina est quidem furtum, non tamen è contrà, & licet vtrumque ex genere suo sit peccatum mortale: tamen rapina est grauius peccatū furto, quia per eam non solùm infertur damnum proximo in bonis externis, sed etiam personæ fit iniuria: quoniam rapina est iniusta, & violenta acceptio rei alienæ.

Furtum in homine in iure ciuili, vbi de eo ciuilitè agitur, si est, manifestum, punitur pœna quadrupli; si est occultum, mulctatur pœna dupli: vbi verò de eo criminaliter agitur, punitur vltimo supplicio, nisi modicitas furti reum excuset, iamque est consuetudo, vt tales malefici suspendantur, quæ quidem consuetudo rationabilis est propter necessitatem pacis conseruandæ in Republica, & frequentem incorrigibilitatem huius malitiæ hominum: si tamen eos pœniteat, possunt recipere Sacramenta, & sepeliri in loco sacro. In iure canonico furtum commissum à Clerico, nisi tenuitas rei acceptæ excuset, punitur depositione atq; carcere: in foro verò conscientiæ, sufficit restituere simplex cum damno.

DE FVTVRIS.

Futura dupliciter præcognosci possunt, sicut docet D. Tho. 22. quæst. 65. art. 1. vno modo in suis causis, alio modo in se ipsis: Causæ autem futurorum sunt in triplici differentia quædam producentes suos effectus ex necessitate, & huiusmodi effectus futuri ex cognitione suarum causarum certitudi-

naliter præcognosci, & prænunciari possunt, puta ecclipsis futura. Quædam producentes suos effectus non ex necessitate & semper, sed vt in pluribus, & tales effectus futuri opinatiuè, seu per quandam coniecturam ex consideratione astrorum præcognosci, ac prædici possunt, sic Astrologi, pluias, siccitatem, infirmitates, & alia id genus præcognoscere, ac prænunciare solent, sed non certitudinaliter. Quædam demum sunt causæ, quæ se habent ad vtrumlibet, hoc est, non magis ad producendum, quàm ad non producendum, sicut potentia rationabiles, siue agentia voluntaria, quæ etiam secundum Philosophum se habent ad opposita, & huiusmodi effectus ex cognitione causarum præcognosci nequeunt, eo quia vt in paucioribus, & contingenter eueniunt, sed solum in se ipsis. Quare homines, à fortiori Angeli etiam mali futura primi, & secundi generis præcognoscere, & prænunciare possunt, sed non futura tertij generis, quod est proprium Dei, qui solus in sua æternitate, videt omnia quæ futura sunt, ac si essent præsentia. Isa. 47. Annunciate quæ ventura sunt, & sciemus quia Diu estis vos. Hinc ergo patet quod præsumen-

tes huiusmodi futura prædicere (nisi fiat ex reuelatione diuina) grauiter peccent, vt potè vsurpantes sibi quod est Dei, & simpliciter decipientes.

Astrologia in se non est mala, neque prohibita; vt potè vna ex septem Artibus liberalibus, propterea huiusmodi scientias debite exercentes, prædicendo ea quæ causantur ex corporibus cælestibus, vt Ecclipsin, siccitatem, pluias, & his similia non credèdo tamen necessitatem inesse, cum Deus possit aliter facere, quam Astra indicent, nõ peccant. Similiter Medicis in dandis medicinis, in secandis venis, & Rustici in seminando, plantando, cursum lunæ & stellarum inspiciendo, & obseruando, non peccant: prædicere autem casus fortuitos hominum certitudinaliter, vt aliqui temerè faciunt est peccatum, & huiusmodi ars vti temeraria & diabolica est prohibita: ex quo corpora cælestia licet inclinent, tamen nõ necessitant: hinc dicitur, sapiens dominabitur Astris.

Animalia bruta ex impressione causarum naturalium, ex quibus eorum, fantasia nouentur, aliqua futura præcognoscunt sicut formicæ pluias futuras: proinde ante pluiam grana repo-

nunt in suis foraminibus. Item pisces futuras tempestates præcognoscunt, hinc ante loca tempestuosa declinant: Idem apparet in multis alijs animalibus, & hoc habent Bruta ex impressione causarum naturalium ex quibus eorum fantasiz nouentur: homo vero ex consideratione Astrorum licet quædã futura, uti supra dictum est præcognoscere possit: verum qui per considerationem Astrorum futura illa prædicere volunt, quæ aliàs sic humanitus sciri aut præcognosci nequeunt, tales operibus dæmonis se immiscent, & huiusmodi diuinitio est superstitiosa & illicita: secus autem si vtantur consideratione Astrorum ad præcognoscendum futura, quæ ex celestibus corporibus causantur puta siccitates, pluuias, infirmitates, caritatem seu abundantiam, annonæ, & alia id genus, non tamen credendo necessitatem inesse, sed omnia voluntati & dispositioni diuinæ iuxta illud Psal. 134. Omnia quæcunque voluit Dominus fecit, in Cælo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis, subesse.

DE

GABELLIS.

Abellarū nomine veniunt pensio, census, tributum, vectigal, pedagium, & alia id genus. Pensio est pretium vsus rei locabilis. Census est quædam pensio, quæ de prouentibus soluitur. Tributum est census, qui soluitur Principi, vel communitati de proprio solo. Vectigal est actio pro rebus in aliqua terra mutatis, dum scilicet illuc deferuntur, aut inde auferuntur, aut ibi venduntur, & propriè est pro mercibus. Pedagium est precium, quod soluitur à transeuntibus in locis constitutis à Principe pro fabrica, seu conseruatione pontiū, & nauium, siue pro aptatione viarum.

Super quacunque re census potest imponi ab eo qui habet ius in illa: tamen Ecclesijs, ac Monasterijs novos census imponere, aut veteres augere, in iure omnibus, citra Papam, prohibi

tum est, etiam Episcopis: tamen ipsi ad utilitatem, non propriam, sed alterius Ecclesiæ, rationabili causa subsistente, Ecclesijs eis subiectis, pleno iure nouos census imponere possunt, veteresque augere, nisi cōtrarium expressè habeatur in iure, & subditi gabellas iustè impostas soluere tenentur, secus committunt furtum, ac per consequens, tenentur ad restitutionem.

Vt vectigal, pedagia, & his similia iustè imponantur, quatuor requiruntur: primò, vt imponantur ab habente potestatem, secus tales sunt excommunicati in bulla Cœnæ Domini. secundò, vt imponantur propter iustam causam, puta propter utilitatem, seu necessitatem publicam, secus est rapina. tertio, vt non imponantur personis in iure exemptis, vt sunt Clerici. quarto, vt imponantur, quantum necessitas requirit, & facultas subditorum patitur, & non ad explendam ingluuiem luporum viuentium ex raptu. Similiter vt huiusmodi gabellæ iustè exigantur, tria necessariò requiruntur. primò, vt tale onus, si est antiquum probabiliter credatur esse impositum ab ijs, qui auctoritatè habuerunt. secundò, vt tale onus credatur esse impositum ex iusta causa, &

sa, & debitè, puta propter necessitatem publicam, pro facultate subditorum, & non personis exemptis. tertio, vt exactores præstent id, propter quod tale onus fuit impositum: quia cessante causa, & effectus cessare debet.

DE GVLA.

Gula est appetitus sensitivus edendi, & bibendi inordinatus: est autem ista inordinatio, dum quis appetit cibum, vel potum, nõ ad necessitatem naturæ, sed ad voluptatem, quod quidem vitium gulæ quinque modis committitur. primò, appetendo comestionem ante tempus. secundò, quærendo cibos deliciaiores. tertio, excedendo in sumptione cibi, seu potus in quantitate. quarto, non seruando modum debitum in edendo, vel bibendo. quinto, quærendo cibos nimis accurate præparatos prout faciunt illi, de quibus ad Philipp. 3. quorum Deus ven. er. est.

Gula tripliciter potest esse peccatum mortale. primò, quãdo homo propter delectationem, quam accipit in cibo & potu, paratus est agere contra præ-

præcepta Dei, vel Ecclesiæ, vt frangendo votum ab eo emissum, vel ieiuniū Ecclesiæ. secundò, quando homo scienter comedit, aut bibit in graue nocuumtum corporis, secùs si inaduertenter fiat. tertio, quando homo ex voluptate comedit, aut bibit vsque ad vomitum, vel vsque ad ebrietatem. quarto, ratione finis, vt si homo inordinate comedat, vel bibat ad luxuriandum. quintò, quando quis in alio est causa prædictorum.

Gula nedum ponitur peccatū mortale, sed etiam capitale: quia ex ipsa multa alia vitia oriuntur, nempè hebetudo mentis, inepta lætitia, stultiloquium, scurrilitas, & incontinentia, iuxta illud Ezechielis 16.

Iniquitas Sodomæ, superbia, saturitas,
& abundantia panis.

D E

HAEREDITATE.

Hæreditas ordinariè spectat ad consanguineos, & proximiores, quorum tres sunt gradus, siue lineæ. prima est ascendentium. secunda descendentium. tertia collateralium Hæreditas. ergo in laicis ex intestato secundum ius commune primò pertinet ad legitimos descendentes si sunt, omnibus alijs exclusis, & si reperiuntur multi primi gradus, æqualiter succedunt in bonis: si verò sunt nepotes, aut vltiores gradus, eo casu non succedunt in æquis partibus: sed in ea parte quam pater eorum, si viueret, habuisset; nec distinguitur, an sint masculi, vel foemina; an sint naturales legitimi, vel adoptiui, non emancipati. secundò, si non dantur descendentes legitimi, tunc succedunt in hæreditate fratres, siue sorores eorum. tertio, si non sunt

sunt filij, neque fratres, neque sorores, tunc succedunt ascendentes, puta pater, auus, abauus, fratres, & sorores eorum ex utroque parente, salua semper prærogatiua gradus: quia scilicet pater præfertur auo, auus præfertur abauo. quartò, si non dantur descendentes legitimi, neque ascendentes, neque fratres & sorores, tunc succedunt filij fratrum, & sororum præmortui, & sic deinceps, vsque ad decimum gradum: quia vltra vix habetur memoria de agnatione. quintò, filij naturales tantum, siue spurij, si sunt ex eadem matre, vnus succedit alteri ab intestato; si verò sunt ex eodem patre, & non ex eadem matre, non succedunt inuicem. sextò, deficientibus descendentes, ascendentes, & collateralibus, tunc vir succedit vxori, & vxor succedit viro. vltimò, prædictis omnibus deficientibus, succedit fiscus, hoc est, camera principis.

Clerico morienti ab intestato, in bonis proprijs de quibus ipse dum viveret, liberè disponere poterat, succedunt cognati, quos si non habet, succedat Ecclesia, vel Altare, cui inseruiebat tempore mortis, in bonis autem Ecclesiæ, de quibus Clerici liberè disponere,

nequeunt, succedit Ecclesia. Qui modo sint casus, in quibus, secundum iura, hæredes excludantur ab hæreditate, & in quibus potest pater filios suos exhæredare, habitum est suprâ in titulo de filijs fol. 165.

In iure duodecim genera personarum, non possunt institui hæredes. primò, hæretici. secundò, eorum defensores, & receptatores. tertio, apostatæ. quartò, damnati ob crimen famosum. quintò, infecutores Cardinalium. sextò, excommunicati tempore institutionis. septimò, spurij nati ex coitu damnato, puta ex incestu, ex adulterio, vel ex scorto. octauò, incestuosi cum moniali. nonò, qui commiserunt crimen læsæ maiestatis. decimò simoniaci. vndecimò, qui nec in proprio, nec in communi possunt aliquid habere, vt fratres minores. duodecimò, collegiũ illicitum.

Hæres non tenetur pro delicto commissò à defuncto, nisi in crimine hæresis, & in crimine læsæ maiestatis: pro his enim hæres accusatur, agiturq; contra illum, non vt puniatur ex illo delicto, sed vt bona auferantur ab eo, quæ aliàs ob huiusmodi crimina

ipso iure sunt confiscata. Hæres tenetur soluere legata, & piam mentem de fuucti adimplere in foro conscientia; ubi ei de mente defuncti constat, non obstante quacunque solennitate testamenti omiſſa; ita tamen vt prius creditoribus, quàm legatarijs satisfiat, secus creditores saluum atque integrum ius contra legatarios habent. Hæres tenetur ad vota testatoris realia, puta dare, seu exponere tantum pro Ecclesijs, vel pauperibus: non autem tenetur ad vota testatoris personalia, puta ieiunare, peregrinari, & continere. Quod si votum sit mixtum, hoc est, reale, & personale simul, puta ire ad Sanctam Mariam Lauretanam, & offerre ornatum, eo casu hæres tenetur ad ornatum, non tamen ad peregrinationem, nisi se ad hoc obligasset.

DE HAERESI.

HAERESIS est error intellectus, in his quæ sunt fidei, cū pertinacia: vnde ad hoc, vt aliquis errans circa fidem, propriè sit hæreticus, quinque requiruntur. primò, error in ratione, & talis sequatur opiniones falsas. secundò, quòd error sit circa ea, quæ sunt fidei,

dei, vt circa sacram Scripturam, articulos Fidei, aut doctrinam vniuersalis Ecclesiæ. tertio, quòd error sit in eo, qui Catholicam Fidem semel sit professus, secus talis non dicitur hæreticus, sed infidelis, vt Iudæus, siue Paganus. quarto, quòd talis aliquam veritatem de fide Christi fateatur, siue quo ad humanitatem, siue quo ad eius diuinitatem, aliàs non hæreticus, sed apostata propriè dicitur. quintò requiritur, vt talis errorem, quem habet circa fidem, pertinaciter sequatur: vnde errans ex ignorantia, & paratus corrigi, non est propriè hæreticus.

Pœna hæreticorum, secundum iura, est multiplex. primò, tales ipso facto sunt excommunicati, ita vt cum illis participare, præterquam inspectantibus ad eorum salutem, absque peccato non liceat. secundò, talium ipso iure bona sunt confiscata, licet executio confiscationis, seu bonorum occupatio fieri non debeat ante sententiam latam per personam ecclesiasticam. tertio, tales siue sint laici, siue sint clerici, indistinctè debent deponi ab omni dignitate, & descendentes ab hæreticis per paternam lineam, vsque ad secundum gradum: per maternam verò vsque ad pri-

num tantum, nullum beneficium ecclesiasticum, neque officium publicum adipisci possunt, nisi parentes emendati decesserint. quarto, tales appellare non possunt, similiter eorum receptores, defensores, ac fautores. quinto, contra tales ad testimonium ferendum, etiam excommunicati, & socij criminis admittuntur. sexto, tales hæredes institui nequeunt. septimo, eorum vassalli absoluti sunt ipso iure à debito fidelitatis omnisque obsequij. octavo, tales in vita sunt priuati omnibus Sacramentis, & in morte sepultura ecclesiastica. nonò, tales non possunt promoueri ad sacros ordines, etsi redierint ad Ecclesiam, nisi prius cum illis dispenseretur. Decimo, cum huiusmodi mulieres scienter contrahentes, ipso facto perdunt dotem, secus autem, si ignorant. vndecimo tales, vbi sunt obstinati, vel relapsi, morti traduntur, & de consuetudine cõburuntur, iuxta Christi mandatum in parabola, Matth. 13. Colligite, inquit, primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum.

DE

DE HOMICIDIO.

Homicidium propriè acceptum, vt docet D. Thom. 1. 2. quæst. 100 art. 8. ad 3. est occisio hominis ab homine iniusta, & committitur sex modis, scilicet: facto, consilio, defensione, permissione, & cooperatione. Homicidium, autoritate priuata commissum, nobis est prohibitum, legæ naturæ, Matth. 7. quæ singulis dicitur: Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Lege scripta, Genes 9 & Exod 20. Non occides. Lege euangelica, Matth. 5. vbi Christus non solum occisionem hominis prohibet: sed etiam animi commotionem, quæ est radix homicidij, vnde homicidium ex genere suo, peccatum mortale est, 1. Ioan. 3. Omnis homicida non habet partem in regno Christi & Dei: Homicidium vero commissum autoritate publica, seruato ordine iuris, non est prohibitum, sed potius præceptum, Exod. 23. Maleficos non patieris viuere super terram: vnde iudices, & milites occidentes homines in bello iusto, non peccant.

Homicidium autoritate priuata
com-

commissum, duplex est voluntarium, quod semper est peccatum, & casuale, quod fit præter intentionem, ac voluntatem occidentis, & hoc ponitur duplex, vnum, quod neque in se, neque in sua causa est volitum, & hoc nullo modo imputatur ad peccatum, neque inducit irregularitatem: alterum est, quod licet, in se non sit volitum, tamen in sua causa quodammodo est volitum, & hoc est peccatum, & inducit irregularitatem. Ut autem hæc doctrina facilius intelligatur, tres conclusiones pono, quarum prima est ista: Qui dat operam rei licitæ, & adhibet debitam diligentiam, non tenetur de casu fortuito inde sequente. Secunda conclusio: Qui dat operam rei licitæ, non adhibita tamen debita diligentia, tenetur de casu fortuito sequente. Tertia conclusio. Qui dat operam rei illicitæ, etiam si omnem diligentiam possibilem adhibuerit, tenetur de omni casu fortuito inde sequente.

Medici, sub quorum cura infirmi moriuntur, neque peccant, neque sunt irregulares, vbi quatuor simul concurrunt. primò, quòd eis tale munus exercere non sit prohibitum, sicut clericis, & religiosis, in iure chirurgia prohibetur.

tur. secundò, quòd tales sint periti in illa arte, siue medicinæ, siue chirurgiæ: tertio, quòd omnem diligentiam secundum artem adhibuerint. quartò, quòd ægrotum de his, quæ sunt contraria ægritudini, informauerint, secus medici in sua arte peccant.

DE HONORE.

Honor, vt docet Philosophus, 4. Ethic. est testimonium, seu præmium virtutis. quæ est in homine, qui dupliciter honorari potest, vel propter virtutem propriam, vel propter virtutem alienam. primo modo soli virtuosissimi à nobis honorandi veniunt: secundo verò modo Principes, Prælati, parentes, senes diuites, etiã si sint mali: Principes, & Prælati, quia gerunt personam Dei; parêtes, propter participationem diuinæ conditionis; senes, quia sunt signum virtutis, Sap. 4. Cani sunt sensus hominis; diuites, non propter diuitias; sed quia tales gradum eminentiorem in Republica obtinent. Diuitem honorare, & præferre pauperi, quo ad exteriorem conuictum, est licitum, quoniã tales in terrena Republica statum altiorē habent: quò verò ad fidem Christi,

sti, puta in administratione Sacramentorum, diuitem præferre pauperi, est peccatum; sic enim acceptio personarum committitur, nisi aliqua ex istis causis accedat, vt deuotio, necessitas, honor Dei, siue dispositio: nam in tali casu præferre diuitem pauperi in administratione Sacramentorum, non est peccatum, quia sic non respicitur ad personam, sed ad causam, sicut facit Summus Pontifex, quando dispensat in gradibus prohibitis cum Principibus, & non cum pauperibus.

Honor licitè à nobis appeti potest, vbi duo simul concurrunt. Primò, q̄ homo virtutem, quam habet. propter quam debetur ei honor, recognoscat, quòd non à se, sed à Deo habet. Secundò, quòd homo recognoscat virtutem ea ratione habere à Deo, non vt in se quodammodò sepulta maneat, sed vt alijs proficit. Verùm in appetitu honoris, tripliciter potest esse peccatum. primò, si appetatur honor de virtute, quæ non habetur. secundò, si appetatur honor de virtute habita, non referendo illum in Deum: sed potius in seipsum. tertio, si appetatur honor, vt maneat in se, & alijs non proficit: his enim tribus modis appetere honorem, peccatū est.

Appet:

Appetitus honoris inordinatus quādoque est peccatum mortale, & quandoque veniale, sicut ambitio; vel ratione finis, vt quando quis est paratus peccare mortaliter, gratia consequendi honorem & gloriam mundanam; vel ratione rei appetitæ, vt si quis appetat beneficium, & sciat se esse indignum ad illud: in his duobus casibus appetitus honoris inordinatus est peccatū mortale, seus semper est veniale peccatū.

DE HORIS CANONICIS.

HOræ canonica, seu officia diuina certis horis diei naturalis Deo soluenda à personis ecclesiasticis, sunt septem, videlicet: Matutinum, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, Completorium, iuxta ritum Davidis, de quo Psalm. 118. Septies in die laudem dixi tibi: officium autem Beatæ Virginis, & defunctorum, in iure non computatur inter horas canonicas, propterea ad illa Clerici tam sæculares, quam regulares non tenentur, nisi pro consuetudine suarum Ecclesiarum.

Horæ canonicae sunt septem, nō plures, neque pauciores: quia sunt insti-

N turæ

tura præcipue ad laudandum Deum pro beneficijs, inter quæ est opus creationis, quæ septima die fuit absoluta, beneficium redemptionis, quæ quodammodo septem horis fuit perfecta, & beneficium dationis Spiritus Sancti, cuius septem sunt dona. Quare merito Ecclesia horas canonicas sub numero septennario conclusit.

Ad horas canonicas persoluendas, secundum omnes Doctores, tenentur Clerici beneficiati, omnes constituti in sacris, & Religiosi professi religionis approbatæ Clerici beneficiati, siue sint in sacris, siue in minoribus constituti, tenentur ad horas canonicas: quia qui recipit bona temporalia alicuius, tenetur ad spiritualia Clerici in sacris, etiã si nullum beneficium habeant, secundum communem opinionem, tenentur ad horas canonicas: quia tales videntur esse assumpti specialiter ad laudem diuinam: Religiosi professi, & si non sint in sacris, tenentur ad horas canonicas: quia ex eo, quod monasteriũ illis tenetur, potest dici, quod habeant beneficium simplex: habentes autem solum primam tonsuram, item existentes in minoribus, & nouitij in religione, non tenentur ad horas canonicas,

neque autenticum est, quod apud aliquos legitur, nempe quod prima tonsura obliget sub pœna peccati mortalis, ad septem Psalmos Pœnitentiales, neque quod minores ordines obligent ad officium Beatæ Virginis licet tales, ex quo ascribuntur cultui diuino, & gauderent privilegio clericali, ad aliquid plus teneantur, quàm laici.

Modus, siue ritus recitandi horas canonicas, quo ad Clericos seculares, ordinariè sumendus est ab Ecclesia Romana, vel à Metropolitana: quo verò ad regulares, in hoc attendenda est eorum Regula, seu Constitutiones: verum qui est ordinatus ad suum patrimoniũ, poterit dicere Officium, quod voluerit dummodo illud sit ab Ecclesia approbatum.

Si quis dimisit Officium, non est ei iniungendum, vt illud de nouo repetat: quia in Officio ratio temporum, & locorum habenda est, vnde si quis diceret tempore Paschali Officium, de hebdomada sancta: esset absurdum: sed alia laudes sunt iniungendæ, secundum quantitatem delicti, licet ista commutatio, siue pœnitentia sit arbitraria. peneque Vicarium Christi. Si quis prætermisit aliqua verba, vel non inter fuit

Officio in principio, seu in fine, ex causa legitima, non est opus, ut à capite reincipiat: potest tamen aliquid post Officium propter hoc supplere. Item si quis omiſſa vna hora dicat ſequentē, nō est opus, ut iterum eam repetat, ſed ſufficit ſupplere quod omiſſum eſt.

Qui tenentur ad horas canonicas, illas omittunt, niſi ſubſit rationabilis cauſa, pūta infirmitas, obliuio, occupatio: propter maius bonum, peccāt mortaliter: quia faciunt contra præceptum Eccleſiæ, fundatum ſuper præcepto diuino: verūm ſi quis omittit omnes ſeptem horas vnus diei, non ſeptem peccata mortalia, ſed vnum tantūm committit: quia totum Officiū vnus diei, cadit ſub vno præcepto licet grauius peccet, qui plus de Officio omittit.

Tempus dicendi Officium diuinū eſt totus dies naturalis, à Veſpera ſcilicet præcedentis diei, vſque ad mediam noctem ſequentis diei, ita tamen quod ſolæ Matutinæ in Veſpera præcedentis diei dici licitè poſſint: reliqua verò horæ ſequenti die, à mane vſque ad mediam noctem, ſic vt præcepto Eccleſiæ ſatis fiat, dici licitè poſſunt.

D E

IDOLOLATRIA.

Dololatria, ſpecies ſuperſtitionis, eſt quædam proteſtatio infidelitatis per exteriorē rem cultum, ſiue eſt indebitus cultus exterior creaturæ exhibitus, qui ſoli Deo debetur, patrię ſcilicet. Idololatria dupliciter committitur, vno modo exhibēdo diuinū cultum imaginibus, alio modo exhibendo diuinū cultum immediatē ipsis creaturis, vtramque ſpeciem idololatriæ accipimus ex D. Paulo ad Rom. 1. Mutauerunt, inquit, gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis hominis, & volucrum, & quadrupedum; ecce prima ſpecies. deinde ſequitur: Coluerunt, & ſeruiuerunt potius creaturæ, quam creatori; ecce ſecunda ſpecies idololatrię homini prohibita.

Idololatria omnibus prohibetur in Veteri lege, Deuter. 17. Vadant & seruiant dijs alienis, & adorent eos, Solem & Lunam, & omnem militiam cœli, quæ non præcepit. Esa. 2. Proiecisti populum tuum domus Iacob, quia repleti sunt vt olim, & augures habuerunt, vt Philistijn, & repleta est terra eius idolis. In noua lege, Matth. 4. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Act. 17. item 1. Cor. 10. & Apoc. 2.2. Cecidi vt adorarem ante pedes Angeli, qui dixit mihi: Vide ne feceris, conseruus enim tuus sum, Deum adora.

Idololatria est omnium peccatorum grauissimum, quia est immediatè contra Deum: nam idololatra ponit aliud Deum, & quantum in se est, principatum veri Dei minuit, verum ex parte peccantis, hæresis potest esse grauius peccatum idololatria, vt si hæreticus scienter peccet, & idololatra ignoranter: vnde si attendatur grauitas peccati ex parte ipsius peccati, idololatria est omnium grauissimum: si verò grauitas peccati attendatur ex parte ipsius peccantis, potest dari peccatum grauius idololatria.

DE IEIUNIO.

Ieiunium in sacris literis duplex est, spirituale, & corporale. Ieiunium spirituale est abstinentia à virijs, de quo Esa. 58. Ieiunium corporale est abstinentia ab escis, siue est afflictio carnis per subtractionem cibi, & potus, contra concupiscentiam carnalem, & ad deletionem culpæ institutum. Ieiunium corporale duplex est, naturæ & Ecclesiæ. Ieiunium naturæ est carentia cibi & potus simpliciter, incipiendo à media nocte, & hoc ieiunium requiritur in celebrante, atque in communicante, circa casum necessitatis: ieiunium autem Ecclesiæ, quod est inditum certis temporibus, ac diebus, duo in se includit, abstinentiam à quibusdam cibis, & parsimoniam: vnde ieiunium naturæ differt à ieiunio Ecclesiæ potissimum in duobus: primò in hoc, quòd ieiunium naturæ soluitur per potum, secùs autem de ieiunio Ecclesiæ. secundò, quòd ieiunium naturæ soluitur per potationem, seu potationem factam, post mediam noctem soluitur: ieiunium autem Ecclesiæ per hoc non soluitur.

Ieiunium corporale, de quo nunc in

tendimus, initium suum accepit in Pa-
 radyso terrestri, Genes. 2. De ligno bo-
 ni, & mali ne comedas, quod hoc ieiu-
 nium sit Deo gratum, sacrę li-
 tere testatur, Daniel. 10. Ioel. 2. Matth. 4. & 2. Co-
 rinth. 6. In omnibus, inquit Apostolus,
 exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei mi-
 nistros, in multa patientia, in tribula-
 tionibus, in vigilijs, & ieiunijs. Ve-
 rum ad perfectionem ieiunij corpora-
 lis Ecclesię, tria requiruntur, scilicet,
 vnica comestio, abstinentia regulari-
 ter ab esu carnium, & competens ho-
 ra. Primò ad ieiunium vnica comestio
 requiritur: tamen si quid moderatè per
 modum medicinę, vel ad sustentatio-
 nem naturę, & non ad delicias, siue an-
 te prandium, siue post sumatur, ieiuniũ
 Ecclesię non soluitur. Secundò, ad ie-
 iunium requiritur abstinentia à qui-
 busdam cibis: nam in ieiunio quadra-
 gesimali, quod est omnium celeberrim-
 um, generaliter abstinentum est à
 tribus, à carnibus, ab ouis, & à lactici-
 nijs: in alijs verò ieiunijs generaliter à
 carnibus est abstinentum, quò ad alia,
 standum est consuetudini, prouincię,
 quę venit seruanda. Tertiò, ad perfe-
 ctionem ieiunij requiritur hora com-
 petens, quę est, secundum Doctores, ho-

ra nona, hoc est, merides, & meridò,
 quia ieiunantes, affligentes propria
 carnem, conformant se Christi passio-
 ni, quę hora nona fuit completa: tamẽ
 si quis sumat prandium post sextam,
 non propterea soluitur ieiunium, quia
 de ratione ieiunij, licet sint tria, absti-
 nentia, vnica comestio, & hora, attamẽ
 hora non est tantę necessitatis, sicut re-
 liqua duo, maximè quòd nõ est aliquis
 textus expressus de hora prædendi die-
 bus ieiunij iudicti ab Ecclesiã, sicut est
 textus expressus de vnica comestione,
 & de abstinentia à certis cibis.

Ieiunium corporale, quod in se in-
 cludit parsimoniam, & abstinentiam
 quorundam ciborum, cadit sub præce-
 pto Ecclesię certis temporibus, ac die-
 bus anni, nempe à die cinerum vsque
 ad Sabbathum sanctum inclusiue, ex-
 ceptis diebus dominicis, in quatuor
 angarijs, seu temporibus anni, & in
 omnibus vigilijs, videlicet; Natalis
 Domini, Matthię Apostoli, Penteco-
 stes, Ioannis Baptiste, Apostolorum Pe-
 tri & Pauli, Iacobi Apostoli, Laurętij,
 Assumptionis Beatę Virginis, Bartho-
 lomei Apostoli, Simonis & Iudę, Om-
 nium Sanctorum, Andree, & Thomę

Apostolorum: unde qui sine rationabili causa prædictis diebus ieiunium nõ seruat, peccat mortaliter, non quidem quoties comedit in die, toties lethali- ter peccat, sed semel tantum: verum in Quadragesima homo tenetur omni die ieiunare, propterea quot dies omit- tit, nisi subsit rationalis causa, tot pec- cata mortalia talis committit.

Ad ieiunium Ecclesie tenentur om- nes, qui sunt sanæ mentis, doli capaces, & potentes ad illud, etiam iusti, si non ad deletionem culpæ, saltem ad conuer- sationem iustitiæ, qua quilibet in hac vita mortali indiget: Ab hoc tamen vinculo ieiunij aliquot genera perso- narum communiter excipiuntur. pri- mò infirmi. secundò pauperes mendi- ci, qui hora debita, cibum ad sufficien- tiam, pro sustentatione nature non in- ueniunt. tertio, mulieres prægnantes, & lactantes. quartò, peregrini, conciona- tores, cantores in Ecclesia, & operarij, vbi tales cum ieiunio sua munera com- petenter subire, & perficere nequeunt. quintò, pueri propter incrementum, vsque ad finem tertij septennij. sextò, senes, in quibus calor, ac virtus debilis est: nomine autem senum communi- ter veniunt septuagenarij: isti enim,

s non

si non ieiunant, excusantur à peccato mortali.

DE IGNORANTIA.

Ignorantia communiter triplex po- nitur, scilicet: negationis, priuatio- nis, & præu dispositionis. Ignorantia negationis cadit in his, qui neq; sciunt, neque scire possunt, vt sunt pueri. Igno- rantia priuationis cadit in his, qui pos- sunt scire, tamen negligunt. Ignoran- tia præu dispositionis cadit in hereti- cis: Verum ignorantia priuationis, que proprie dicitur ignorantia, duplex est, iuris & facti. Ignorantia iuris est, exem- pli gratia, vt si quis ignoret facientem sacrum, & absoluentem à peccatis, de- bere esse Sacerdotem, vel furtum esse peccatum: Ignorantia verò facti est, vt si quis ignoret Petrum facientem sa- crum, & absoluentem à peccatis, non esse Sacerdotem. Ignorantia iuris, si est nature, vel diuini, non excusat à pecca- to, si est humani, vt civilis, vel canonici, potest in aliquo casu excusare, ne dū à culpa, sed etiam à pœna: ignorantia verò facti excusat maximè idiotas à culpa, licet quandoque non à pœna.

Ignorantia ex parte ignorantis, du-

plex est, inuincibilis, quæ humano studio superari non potest, talis est in pueris & amentibus; altera est vincibilis, quæ humano studio est superabilis, tamen ex mera negligētia homo nescit, quæ necessariò veniunt scienda. Ignorantia primo modo dicta, non est peccatum: quia talis ignorantia neque est voluntaria, neque imputatur ad negligentiam: ignorantia autem secundo modo dicta, quandoque est peccatum, & quandoque non; est peccatum, si est eorū, quæ saluti humanæ sunt necessaria; non est peccatum, si est eorum, quæ homo pro æterna salute consequenda scire non tenetur. Quare ignorantia omninò inuoluntaria, ex toto excusat à peccato; ignorantia voluntaria per se non excusat, neque minuit peccatū: ignorantia inuoluntaria per se, voluntaria tamen per accidens non excusat à peccato, sed peccatum minuit.

DE IMMUNITATE.

Immunitas, seu libertas, siue exemptio Ecclesiæ, tria potissimū respicit, scilicet: loca, personas, & res. Loca, quæ gaudent immunitate ecclesiastica, sunt ista: Ecclesia, siue sit consecrata, siue

siue non, cœmeterium, hospitale. dummodò hæc sint fundata auctoritate Episcopi, & pallatium episcopale.

Immunitas localis, quantum ad Ecclesiam, & cœmeterium, ad multa se extendit. primò, in eis non debent fieri negotiationes, neque processus, neque sententiæ, maximè à iudice seculari, secus sunt nullæ. secundò, in eis suppellectilia non debent poni, minùs ibi conuiuari. tertio, in eis nulla debet fieri violentia: tamen quatuor genera perfonarum confugientium ad prædicta loca, non sunt tuta, ut latrones publici, depopulatores agrorum, qui noctu agros depopulantur, & vastant, sacrilegi, ut qui enorme quid in cœmeterio, vel Ecclesia comiserunt, raptores virginum, & secundum Petrum de Ancona, adulteri, & homicidæ. quarto, huiusmodi loca non possunt conuerti in usum secularium. quinto, in eis non debent fieri ludi, & prophana comœdia, secus de honestis ducentibus hominem ad deuotionem.

Immunitas personalis ad quinque præcipuè se extendit. primò, quòd percutiens Clericum, est excommunicatus. secundò, quòd Clericus non potest

con-

conueniri coram laico . tertio , quòd Clericus non potest fatigari seruitutibus personarum, aut rerum . quarto, q̄ Clericus vnà cum sua familia est exemptus ab omnibus officijs fordidis, siue turpibus, quæ quandoque toti communitati imponuntur, vt mundare cloacas, fodere arenam, coquere calcem, & alia id genus . Quinto, Clericus est exemptus à custodia ciuitatis, & à profectio ne ad bellum.

Immunitas ecclesiastica quantum ad res, ad multa se extendit . primo, q̄ quilibet potest regulariter res suas relinquere Ecclesiæ, etiam donate inter viuos, secundum quantamcunq; summam sine insinuatione . secundo, quòd dominum rei sola, ac nuda promissione, transfertur ad Ecclesiam: in alijs vero traditio est necessaria, vt dominiũ rei intelligatur trãslatum . tertio, quòd res Ecclesiæ sunt exemptæ à statutis laicorum . quarto, quòd Ecclesijs, & earũ rebus exactiones, seu census imponi non possunt . quinto, quòd res Ecclesiæ sine certa, ac determinata solennitate alienari nequeunt, & illam accipis in titulo de Alienatione, fol. 25 . sexto, q̄ res Ecclesiæ sunt exemptæ à iudicio seculari . septimo, quòd lædentes res Ec-

clesiæ,

clesiæ, sunt sacrilegi . octauo, quòd relicta Ecclesiæ in testamento minus solenni, valent nono, quòd res Ecclesiæ pro alienis debitis obligari non possunt . decimo, quòd res Ecclesiæ in vsu secularium conuerti nequeunt.

DE IMPEDIMENTO.

Impedimenta, quibus personæ redduntur illegitimæ, ad contrahendũ inter se Matrimonium triplici lege constituantur, scilicet: naturæ, diuinæ, & ciuili: ratio est, quia & ipsum Matrimonium ex qualibet dictarum legum statuitur; lege naturæ, in quantum est in officium naturæ; lege diuinæ, in quantum est Sacramentum; lege ciuili, in quantum est in officium communitatis . Impedimenta ergo Matrimonij sunt in duplici differentia, quædam quæ impediunt Matrimonium contrahendum, & non dirimunt contractum: quædam vero, quæ impediunt contrahendum, & dirimunt contractum, intellige contractum de facto, sed non de iure: nam Matrimonium ritè contractum, per nullum sequens impedimentum soluitur.

Impedimenta primi generis, quibus

non

non obstantibus, Matrimonium contractum tenet, communiter ponuntur sex. primum dicitur interdictum, hoc est, feriæ ab Aduentu vsque in diem Epiphaniæ, & à die Cinerum vsque ad octauam Pascharis, vt habetur in Concil. Trid. sess. 24. de refor. Matrim. cap. 10. secundum, sunt sponsalia legitime celebrata, tertium est catechismus, qui parit aliquam affinitatem spiritualem inter catechizantem, & catechizatum, vt habetur 1. Cor. 4. In Christo lesu per Euangelium ego vos genui. quartum, est votum simplex castitatis. quintum, est crimen, puta incestus, vxorici- dium, raptus alienæ sponsæ, & susce- ptio proprii filij de sacro fonte scienter. Sextum, interfectio Sacerdotis. Qui enim est innodatus aliquo istorum im- pedimentorum, non est habilis. secun- dum iura, nisi prius secum dispensetur ad contrahendum Matrimonium, si ta- men sic contrahit. Matrimonium te- net, sed peccat mortaliter.

Impedimenta secundi generis, quæ impediunt, & dirimunt Matrimonium contractum de facto, licet non de iure, communiter ponuntur quatuordecim. primum, est error personæ, non fortu- næ, seu qualitatis, vt si quis putat con-

trahere cum Ursula, & contrahit cum Barbara: nam eo casu deest consensus, qui est de essentia Matrimonij. secus si putat contrahere cum diuite, & contra- hat cum paupere, secundum, est condi- tio, non quæcunque, sed seruilis, vt si quis putat contrahere cum libera, & contrahat cum serua: nam eo casu po- testas proprii corporis, quæ est de sub- stantia Matrimonij deest. tertium, est votum solenne continentiæ, quo quis priuatur potestate proprii corporis. quartum, est ordo sacer, cui votum con- tinentiæ est annexum. quintum, est co- gnatio consanguinitatis, cuius duplex est linea, vna ascendentiæ, & descen- dentiæ, in qua est perpetua prohibi- tio. Genes. 2. quia tales se habent, vt pa- rentes & filij. Altera transversalium, in qua, secundum iura, modò est prohibi- tio, vsque ad quartum gradum inclusi- uè. sextum, est cognatio spiritualis, quæ ex duobus Sacramentis oritur, nempe ex Baptismo, & Confirmatione, verum talis cognatio, inter quas per- sonas impediatur, & dirimat Matrimo- nium contractum, vbi præcedit, habetur supra in titulis de Baptis- mo, & Confirmatione, fol. 46. & 101.

septi-

septimum, est cognatio legalis, quæ ex adoptione prouenit, hæc inter quas personas impediatur, & dirimat Matrimonium, supra in titulo de adoptione, fol. 18. dictum est. octauum, est vxorici dium commissum, vt ducat eam, cum qua moechatur, vel è contrà: inter tales Matrimonium contractum non tenet. nonum, est disparitas cultus, vt si fidelis cum infideli contrahat, iuxta illud, 2. Cor. 6. Quæ pars, inquit Apostolus, fidelis cum infideli? decimum est, vis, seu coactio absoluta, quæ causat metum iustum, hoc est, metum cadentem in constantem virum. vndecimum, est ligatio, vt si quis cum vna contraxit per verba de presenti, deinde contrahat cum altera, & consummet, non tenet. duodecimum, est iustitia publicæ honestatis, quæ ex sponsalibus legitimè celebratis oritur, & hæc iam ad primū gradum solum se extendit, vt habetur in Conc. Trident. sess. 24. de reformat. Matrim. capit. 4. decimum tertium, est affinitas, quæ prouenit ex copula matrimoniali, vsque ad quartum gradum inclusiuè: affinitas verò oriens ex copula fornicaria, non se extendit vltra secundum gradum, vt habetur in Concilio Trident. sess. 24. de reform. Matrim.

cap. 4. intellige de affinitate primi generis tantum, quæ est inter virum, & consanguineas vxoris, seu concubina, & inter vxorem, seu concubinam, & consanguineos viri. decimum quartum, est impotentia perpetua coeundi, quæ iudicatur perpetua in iure, si durat per triennium. Qui ergo est innodatus aliquo istorum impedimentorum, & illo prius non amoto per dispensationem, contrahit talis non solum peccat mortaliter: sed etiam Matrimonium sic contractum, ipso iure est nullum.

DE INCENDIARIO.

Incendiarius propriè dicitur qui Ciuitatem, Castrum, Domum, segetem & similia malo animo, puta odio, vel liuore vindictæ, aut intentione iniuriandi incendit. Item qui sinistra intentione ignem apponi facit, vel consilium, vel auxilium scienter dat, nomine Incendiarij venit. Quod si incidet ex negligentia, siue casu, vel iusto bello quis incendit, talis propriè incendiarius dici non potest.

Incendiarij propriè dicti, hoc est qui scienter, & voluntariè incendium faciunt, vltra mortale peccatum ipso iure

iure sunt excommunicati, & non folum tenentur ad restitutionem de dāno illato, sed etiam de rebus perditis propter incendium. Quinimo etiam accipientes res illorum qui incēdium patiuntur, tenentur in conscientia ad restitutionem, nisi huiusmodi res fuissent habitæ pro derelictis, puta quia ignis tantum inualuerat, quod nullus sine euidente periculo vitæ poterat eis succurrere, & Dominus talia, vti derelicta permittebat incendio perire, eo casu accipiens aliena sic vt præmittitur non teneretur de necessitate ad restitutionem, sed posset illa tuta cōscientia retinere.

Destruens domum sui vicini timore incendiij, nempe ne sua domus comburatur, si metus fuit iustus, talis non tenetur ad restitutionem neque de dāno inde illato: nam nullam iniuriam, aut damnum dare videtur æquè perituris ædibus: secus autem si timor non fuit iustus, quia tunc destruens Domū vicini teneretur ad restitutionem, & per consequens de damno illato: secundū tamen aliquos, inter quos est Host. præfactus casus sic deciditur: quod si domus alicuius est destructa à vicinitate, iusto metu incendiij; quod tunc lu

dex

dex ex officio, & summa equitate facere deberet, vt quilibet vicinus pro parte sua damnificato satisfaceret, & hæc opinio vt rationi, & æquitati consona mihi magis probatur.

DE INCESTV.

Incestus est consanguinearum, seu affinium abusus, res quidem prohibita, nedum iure canonico, sed etiam iure diuino, vt habetur Leuit. 18. Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet. Incestus ergo ex genere suo est peccatum mortale, quod committitur ex commixtione carnali, sine dispensatione, inter affines, & consanguineos, vsque ad quartum gradum inclusiue.

Incestus se extendit ad affines, affinitate proueniente ex copula matrimoniali, vsque ad quartum gradum: ad affines verò affinitate proueniente ex copula fornicaria, incestus se extendit tantum, vsque ad secundum gradum, vt habetur in Concil. Trident. sess. 24. de reformat. Matrimon. capit. 4. Incestus est graue peccatum, quinimò in primo, & secundo gradu, siue consanguinitatis, siue affinitatis, est ca-

sus

sus reservatus Episcopo de consuetudine generali, secundum nonnullos celeberrimos Doctores.

Incestum non solum committit ille, qui accedit consanguineam, vel affinem: sed etiam accedens monialem, talis scelerosus committit incestum: quia monialis est sponsa Dei, qui est Pater noster; committit adulterium, quia sponsam alterius corrumpit; committit sacrilegium, quia personam Deo consecratam violat, atque prophanat.

Peccata carnis, seu species luxuriae, sunt septem, scilicet: simplex fornicatio, stuprum, adulterium, raptus alterius uxoris, incestus, sacrilegium, & vitium contra naturam; modò secundum D Thomam 2. 2. quæst. 154. artic. 12. stuprum est gravius peccatum fornicatione, adulterium stupro, raptus adulterio, incestus raptu, sacrilegium incestu, omnium autem gravissimū, est vitium contra naturam.

DE INDULGENTIIS.

Indulgentia est relaxatio, siue remissio pœnæ temporalis pro peccatis æternis debita; apud divinam iustitiam in foro exteriori facta. dicitur

missio pœnæ; quia per indulgentias proprie, ac directè non remittitur culpa, sed solum pœna. secundò dicitur temporalis: quia pœna peccati æterna, non tollitur, nisi per Sacramentum, puta Baptismi, & Pœnitentiæ. tertio, dicitur pro peccato actuali: quia pœna debita pro peccato originali, non tollitur per indulgentias, sed per Baptismum quarto, dicitur in foro exteriori: quia remissio pœnæ pro peccato actuali debita, quæ fit in foro conscientia, non est per indulgentias, sed ex vi clauum, quas quilibet Sacerdos expositus ordinariè habet, & in articulo mortis quilibet Sacerdos, etiam non expositus: Vnde remissio pœnæ pro peccato actuali debita in foro exteriori, fit per indulgentias absque Sacramento: in foro verò interiori, talis remissio non fit absque Sacramento. Effectus totalis Sacramenti Pœnitentiæ est remissio peccati, & quo ad culpam, & quo ad pœnam: effectus autem indulgentiarum, est remissio pœnæ tantum. modò conferre totalem effectum Sacramenti, absque Sacramento, est solius Dei: conferre verò partialem effectum Sacramenti absque Sacramento, vt fit per indulgentias, proprie & principaliter est Papæ.

Indulgentiæ trahunt suam originẽ,
 & vim habent ex superabundanti pas-
 sione Christi, ac Sanctorum: nam pas-
 sio Christi fuit meritoria, & satisfacto-
 ria simul. fuit meritoria sibi & nobis;
 sibi, qua Christus sua passione gloriã,
 ac exaltationem suæ humanitatis me-
 ruit, Lucæ 24. Nonne hæc oportuit pa-
 ti Christum, & ita intrare in gloriam
 suam? item ad Philipp. 2. Factus obe-
 diens vsque ad mortem, mortem autẽ
 crucis, propter quod & Deus exaltauit
 illum, & dedit illi nomen, quod est su-
 per omne nomen. fuit meritoria no-
 bis: quia Christus sua passione, gratiã,
 atque gloriã nobis meruit, Psal: 83.
 Gratiam & gloriã dabit Dominus:
 fuit autem satisfactoria nobis tantum,
 non sibi, quia de ipso scriptum est, 1.
 Petr. 2. Qui peccatum nõ fecit, nec do-
 lus inuentus est in ore eius: Passio ve-
 rò Sanctorum fuit meritoria sibi, &
 non alijs, satisfactoria autem sibi, &
 alijs; sibi, quia saltẽ labe originali fue-
 runt infecti, iuxta illud ad Roman. 3.
 Omnes peccauerunt in Adam, & egẽ-
 ratia Dei; alijs, ad Coloss. 1. Nũc gau-
 deo in passionibus pro vobis, & adim-
 plo, quæ defunt passioni Christi in
 carne mea pro corpore eius, quod est
 Eccle;

Ecclesia. item 2. ad Tim. 2. Omnia su-
 stineo propter electos, vt & ipsi salu-
 tem consequantur.

Opera pœnalia Sanctorum. quate-
 nus meritoria fuerunt in eis plenẽ re-
 munerata, imò vltra condignũ, Rom.
 8. Non sunt condignæ passiones huius
 seculi, ad futuram gloriã, quæ reuela-
 bitur in nobis: quatenus verò satisfac-
 toria, opera pœnalia Sanctorum, non
 fuerunt in eis remunerata, quia plus
 passi sunt Sancti Dei, quàm debuerint,
 vt testatur Iob de seipso in suo lib. cap.
 6. Vtinam, inquit, appenderentur pec-
 cata mea, quibus iram merui, & cala-
 mitas quam patior in statera, quasi are
 na maris, hæc grauior appaterent. Qui
 nimo aliqui Sancti fuere, qui omninò
 innocenter passi sunt, vt in veteri lege
 Ieremias, in noua lege Ioannes Bapti-
 sta, & Beatissima Virgo, qui in vtero
 matris fuerunt sanctificati, sed remune-
 rantur in nobis, quatenus per satisfac-
 tiones superfluas, seu superabundan-
 tes Christi, & Sanctorum, soluitur pœ-
 na temporalis, pro peccatis nostris a-
 ctualibus debita, & quodammodò re-
 munerantur in Sanctis: quia videntes,
 quòd passio sua pœnam peccati alieni
 soluat, propter nimiam charitatem. O
 quam

quam habent, non solum erga Deum, sed etiam erga proximum gaudent. Quare dici potest, quod opera penalia Sanctorum, quo ad premium essentielle, fuerint plenissime in eis remunerata: quo vero ad premium accidentale, quod adhuc in dies remunerentur.

Dantur in sacris literis superabundantes satisfactiones Christi, & Sanctorum, item intentio eorum patienti, & satisfaciendi pro nobis, ut ex dictis patet, ergo dantur indulgentia, neque opus est contendere de voce, ubi res ipsa per vocem significata habetur. Indulgentia igitur nihil aliud sunt, quam thesaurus quidam spiritualis Ecclesiae, resultans ex superabundantia meritorum Christi, & satisfactionum Sanctorum, cuius thesauri clauiger, & dispensator est Summus Pontifex, successor D. Petri, cui dictum est; ac per consequens suis legitimis successoribus, Matth. 16. Tibi dabo claves regni caelorum, quodcumque solueris super terram, erit solutum & in caelis.

Indulgentia ad hoc, ut sortiantur suum effectum, quatuor necessario requiruntur. primo auctoritas dantis: facere autem indulgentias possunt, Papa, Concilium generale in tota Chri-

stia-

stianitate, Legati in omnibus locis, ad quae eorum legatio se extendit, & Episcopi in sua diocesi. secundo, requiritur causa legitima, puta ut dentur pro honore Dei, & Ecclesiae utilitate. tertio requiritur dispositio recipientis, nempe ut sit in gratia Dei: quia existentibus in peccato mortali, indulgentia non profunt, propterea in bullis indulgentiarum, ista est forma consueta, verè penitentibus, & confessis. quarto, quod fiat id, pro quo dantur indulgentia, unde si quis non obseruat praecipua in bulla, non consequitur effectum iubilaei, seu Indulgentiarum.

Quando dantur indulgentia tot annorum, vel dierum, bulla non procedit de annis, diebusque praesentis vitae, & in hoc Summi Pontifices sequuntur modum antiquorum canonum, qui cuilibet peccato mortali penitentiam septem annorum iniungebant: unde per indulgentias proprie, ac principaliter relaxantur penitentia tot annorum, quas homo in hac vita, iuxta dispositionem antiquorum Canonum, propter peccata commissa, facere debuisset, consequenter autem relaxatur penitentia, quas homo facere deberet in Purgatorio, secundum proportio-

nem: p̄na enim Purgatorij est aded̄ in
 tensa, quod illic pati per horam plus
 est, quàm in hac vita pati per annum,
 sit ergo dictum, exempli gratia: si con-
 ceduntur indulgentiæ mille annorum,
 per eas seruatis seruandis relaxatur p̄-
 na, seu p̄nitentia sustinenda hic, iuxta
 antiquos Canones, mille annis: in Pur-
 gatorio verò relaxatur p̄na tempora-
 lis, quam homo pro peccatis actuali-
 bus ibi mille diebus ferre deberet.
 Quare sic intelligendo nullus mirabi-
 tur, minus dubitabit, dum legit in bul-
 lis pontificijs, indulgentias decem mil-
 lia annorum, & ultra dari.

DE INFAMIA.

Infamia est læsæ dignitatis status, vn-
 de infamis dicitur, qui vita & mori-
 bus est reprobatus, & communiter du-
 plex ponitur, scilicet: facti & iuris. In-
 famia facti, multis modis incurritur,
 vt propter crimen publicum, iustum
 carcerem, iustam repulsionem à testi-
 monio, ac propter turpem nominatio-
 nem de eo factam per parentem in te-
 stamento. Huius infamiæ sex præci-
 puè sunt effectus. primò, repellit homi-
 nem à dignitatibus, tam ecclesiasticis,
 quàm

quàm secularibus. secundò, repellit ho-
 minem à testimonio in causâ crimina-
 li. tertio, repellit hominem ab actu ac-
 cusandi. quarto, repellit hominem à
 promotione Ordinum. quinto, rumpit
 testamentum officiosum fratris, si infa-
 mem hæredem instituit. sexto, inducit
 purgationem canonicam, infamia iu-
 ris duobus modis incurritur. primò, p̄
 iudicijs ordinarij sententiam diffiniti-
 uam criminis publici, & aliquândo pri-
 uati. secundò, incurritur infamia iuris
 ipso facto absque pronuntiatione sen-
 tentiæ à iudice in sex casibus. primò,
 quando Imperator militi aufert infi-
 gnia, vel aliquem in exilium mittit. se-
 cundò, exercendo lenocinium, vel pro-
 fituendo filias, aut neptes. tertio, exer-
 cendo, seu exigendo vsuras. quarto, a-
 dulterando, seu contrahendo cum dua-
 bus, vel simul duas sp̄sas habere. quin-
 to, locando operas suas pugnandi gra-
 tia cum feris. sexto, exercendo ludos
 periculosos in publico, maximè si il-
 lud fiat lucri gratia, vt solent facere ia-
 culatores, & histriones: huius infamiæ
 ijdem sunt effectus, qui & infamiæ fa-
 cti.

Crimina publica in iure, dicuntur
 illa, quorum denunciatio, seu accusa-

rio cuiuslibet de populo est concessa, talia sunt, homicidium, adulterium, & crimen læsæ maiestatis, siue diuinæ, siue humanæ: crimina verò occulta, seu priuata, in iure dicuntur illa, quorum denunciatio, siue accusatio ad illos tantum pertinet, quibus facta est iactura, talia sunt, furtum, illata damna, & iniuriæ.

DE INFERNŌ.

Infernus communiter, secundum sacros Doctores, est quadruplex, scilicet: damnatorum, puerorum, purgandorum, & sanctorum Patrum. In primo, qui proprie dicitur infernus, sunt tria, carentia gratiæ, carentia gloriæ, & pœna sensus. In secundo, qui alio nomine dicitur limbus puerorum, sunt duo, carentia gratiæ, & carentia gloriæ. In tertio, qui proprio nomine dicitur purgatorium, sunt duo, carentia gloriæ, & pœna sensus. In quarto, qui dicitur limbus Patrum, erat tantum vnum, scilicet: carentia gloriæ: vnde sancti Patres fuerunt puniti retardatione gloriæ ad tempus, pueri puniuntur carentia gratiæ, & retardatione gloriæ æternaliter, existentes in purgatorio, puniuntur re-

tarda-

tardatione gloriæ, & pœna sensus temporaliter; damnati puniuntur carentia gratiæ, retardatione gloriæ, & pœna sensus æternaliter.

Receptacula animarum distinguuntur secundum status eorum: nam anima coniuncta mortali corpori, est in statu merendi, exuta verò corpore est, in statu recipiendi pro meritis bonum, vel malum: vnde anima separata à corpore, vel est in statu recipiendi finale primum quantum ad bonum, & sic est in Paradiso; vel quantum ad malum, tunc sic, vel ratione culpe actualis, & sic est in Inferno; vel ratione culpæ originalis, & sic est in limbo puerorum; vel anima separata à corpore, est in statu, quo impeditur à finali retributione recipienda, quod contingit dupliciter, vel propter defectum personæ, & sic est in purgatorio; vel propter defectum naturæ, quo sancti Patres in limbo detinebantur. Quinque ergo sunt receptacula animarum, limbus patrû, purgatorium, Paradisus, Infernus, & limbus puerorum, primum est euacuatum Zach. 9. secundum euacuabitur, reliqua tria erunt perpetua.

Quod infernus detur, sacre literæ testantur, Num. 26. Psalm. 113, & Luc. 16

Mortuus est diues, & sepultus est in inferno: vbi autem sit situs, habetur Esa. 14. Prouerb. 9. & Apocalip. 5. nempe in centro terræ, in profundo infernus est positus, in quo triplex est pœna, qua ibi detenti æternaliter cruciantur, videlicet: priuatio visionis beatificæ, Psa. 48. In æternum non videbit lumen: pœna sensus, hoc est, ignis, Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum. Item Apoc. 21. Pars illorum in stagno ardenti igne & sulphure: pœna vermis, hoc est, remorsus conscientię. Eccles. 7. Vindicta carnis impij, ignis & vermis.

Inferni quinque communiter assignantur proprietates, seu conditiones. Prima conditio Inferni est profunditas, Iob in suo libro cap. 17. In profundissimum infernum descendent. Secunda est obscuritas, loco citato, capit. 10. Dimitte me, inquit patiens Iob, vt plāgam paululum dolorem, antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine. Tertia est abundantia ignis Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis eius. Quarta est frigiditas intollerabilis, Iob in suo libro cap. 24. Ad nimium calorem transiet, ab aquis niuium. Quin-

ta, & vltima conditio inferni est æternitas durationis. Iob in suo libro cap. 7. Qui descenderit ad inferos, non ascendet.

Christus descendit ad inferos, vt habetur ad Ephes. 4 in anima, non quidē eo genere motus, quo corpora mouentur, sed eo genere motus, quo Angeli mouentur. Ad limbum Patrum Christus descendit in anima, secundum essentiam, consolando, & demum liberando Patres ibi detentos: ad infernū autem, & ad Purgatorium Christus descendit per effectum tantum, licet diuersimodē; ad infernum arguendo eos de incredulitate, & eorum maliciam, confutando; ad Purgatorium, dando illis spem gloriæ consequendæ: & quādiu corpus Christi fuit in sepulchro, nempe per integrum diem, & duas noctes, ad comprobandam veritatem suę mortis, tandiū anima eius fuit in limbo Patrum, vt sic simul anima de limbo, & corpus de sepulchro educerētur.

DE INFIDELITATE.

In fidelitas opposita fidei, quæ est virtus theologica, potest sumi dupliciter, negatiuè, & priuariuè. Infidelitas

mo modo accepta, cadit in his, qui nihil vnquam de fide Christi audierunt, talis non dicit imperfectionem, minus est peccatum, iuxta illud Ioann. 15. Si non venissem, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent, scilicet infidelitatis; infidelitas verò secundo modo accepta, cadit in his, qui audierunt de fide Christi, sed credere recusant, hæc dicit imperfectionem, & est peccatum vt habetur loco citato, cuius tres sunt species, vt docet D. Tho. 2. 2. quæst. 10. Prima est Paganorum, secunda est Iudæorum, tertia est hæreticorum, quæ est omnium pessima: quia infidelitas Paganorum est contrarietas ad fidem Christi nondum susceptam; infidelitas Iudæorum est contrarietas ad fidem Christi susceptam in figura: infidelitas autem hæreticorum, est contrarietas ad fidem Christi susceptam in re & veritate, ergò grauius peccatum est infidelitas hæreticorum infidelitate Paganorum, seu Iudæorum, quorum omnia opera sunt peccatum, Rom. 14. Omne quod non est ex fide, peccatum est, intellige factum ex fidelitate, vel relatum ad infidelitatem, vt si Saracenus ieiunat, vt seruet legē Mahometi, vel Iudæus sabbatizat, vt seruet legem Moy-

sis,

sis, peccant: secus tales possunt habere actus bonos ex obiecto, vel circumstantijs, placentes Deo, licet nullus actus eorum sit meritorius: quia non factus in gratia.

Infideles, qui nunquam susceperunt fidem Christi in re, & veritate, ad eam suscipiendam non sunt compellendi: quia credere est voluntatis, licet tales possint cogi, ne fidem Christi impediant: infideles autem, qui semel susceperunt fidem Christi, in re & veritate, & postea ab ea apostatarunt, vt hæretici veniunt compellendi etiam corporaliter, vt impleant quod promiserunt, ac teneant quod semel susceperunt: nã licet credere sit voluntatis, adimplere tamen quod est promissum, & fidem semel susceptã seruare, est necessitatis.

Christianis, communicare infidelibus, maximè Iudæis, quo ad multa, iura prohibent. primò, manducare azyma eorum secundò, habitare cum eis. tertio, accipere ab eis medicinã. quarto, ingredi balneum, & se cum eis lauare: pœna autem transgressorum in iure, si contrã faciens est Clericus, venit deponendus, si verò est laicus, venit excommunicandus, intellige si hæc fiant absque necessitate, vel dispensatione.

DE INQUISITIONE.

Inquisitio, per quam iudicialiter proceditur ad inquirenda crimina, duplex est, generalis, qua inquiritur super statum Prouinciæ, seu Ciuitatis; & specialis, qua inquiritur contra certam personam, vel ad pœnam imponendâ, vel ad peccatum, seu scandalum euitandum. Inquisitio generalis potest fieri sine præcedente infamia; inquisitio uerò specialis, si est ad pœnam imponendam, non potest fieri, nisi præcesserit accusatio, siue denunciatio, siue clamosa insinuatio, siue infamia, secus si fiat ad emendationem proximi, vel ad peccatum euitandum duntaxat; unde inquisitio duplex est vna quæ fit ex officio, altera, quæ fit ex aliquo procurante, siue promouente. In priori inquisitus cogitur iurare, in posteriori uerò non. In priori publicatis attestationibus, potest denuò veritas ab alijs testibus inquiri: in posteriori autem, publicatis attestationibus, in eadem causa alij testes non admittuntur: in priori non recipitur probatio super famam: in posteriori uerò recipitur.

Ad inquisitionem ut teneat, quinque

que tanquam de eis substantia, requiruntur. primò, quòd iudex inquirens sit competens, hoc est, nullo modo suspectus inquisito. secundò, quòd inquisitus sit de iurisdictione inquirentis. tertio, quòd materia sit talis, de qua possit inquiri: nam secularis magistratus de causis matrimonialibus non habet inquirere. quarto, quòd præcedat infamia, ubi inquisitio fit contra certam personam ad pœnam imponendâ. quinto, quòd seruetur debita forma à iure præscripta: unde si inquisitio formetur, non seruato ordine iuris, est nulla, & condemnatio inde sequi non potest. Inquisitio non potest fieri, nisi de crimine illo, de quo aliquis est diffamatus: nam peccatum occultum est exemplum ab inquisitione humana, & per consequens inquirens de criminibus occultis, peccat: quia uideretur sibi usurpare iudicium Dei, qui occultorum solus est iudex.

Quærenti, utrum subditi ad mandatum Superioris teneantur, crimen alienum, seu proprium manifestare? Respondetur quæsito tribus conclusionibus, quarum prima est. Si maleficus est notorius, eo casu subditus iudice mandante, tenetur eum reuelare. Secunda

conclusio est: Si maleficus non est notorius, tamen potest probare per duos testes sine ipso, talem illud commisisse, teneatur reuelare. Tertia conclusio est: Si maleficus non est notorius, neque potest probare per duos saltem testes, eo casu etiam iudice mandante, subditus non tenetur eum reuelare, imò non potest de iure, & Superior si præcipit, seu excommunicat subditum, nisi reueler, non ligat in tali casu: quia iudex non debet intendere velle scire nisi quæ humanitus scire potest, talia sunt, quæ testimonio duorum, aut trium probari possunt, iuxta illud. Deuter. 19. Non stabit testis vnus contra aliquem quicquid illud peccati, & facinoris fuerit: sed in ore duorum, aut trium testium, stabit omne verbum.

DE INTERDICTO.

Eccllesiasticum interdictum est separatio à iure, vel ab homine facta à certis Sacramentis, à diuinis officijs, & à sepultura ecclesiastica. Interdictum communiter ponitur triplex, locale, personale, locale & personale simul: nam quandoque locus tantum interdicitur, & eo casu incolæ, qui non

dede-

dederunt causam interdicti alibi possunt absque peccato diuina audire, & Sacramenta recipere. quandoque persona solum interdicitur, & eo casu tam in proprio loco, quàm alibi homo tenetur sub pœna peccati mortalis seruare interdictum, similiter si persona, & locus simul interdicitur.

Interdictum, siue locale, siue personale, duplex est, generale & particulare. Interdictum locale generale, à iure fertur in septem casibus. Primò, contra ciuitatem lædentem Cardinalem excepta vrbe. secundò, contra territorium lædentium Episcopum. tertio, contra ciuitatem lædentem proprium Episcopum. quarto, contra non seruantes constitutiones pontificias in electione Papæ. quinto, contra terras Ecclesiæ locantes domus vsurarijs peregrinis. sexto, contra loca impediendum legatos, seu nuncios apostolicos septimò, contra loca cogentia Ecclesias, seu personas ecclesiasticas, soluere exactiones pro rebus suis ad vsum.

Interdictum locale particulare à iure pariter fertur in septem casibus. Primò, vbi Ecclesia iniuriosa sanguinis effusione, vel seminis procurata polluitur. secundò, vbi Ecclesia, per simoniam

est

est consecrata. tertio, vbi Ecclesia præcipue ad quæstum faciendum, & non ad cultum diuinum est cōsecrata. quarto, vbi Ecclesia sine licentia Papæ, vel Episcopi est fundata, ac consecrata. quinto, vbi Ecclesia absque Sanctorū reliquijs est consecrata. sexto, vbi in Ecclesia hæreticus sciēter sepultus est. septimo, interdictæ sunt Ecclesiæ Clericorum, & Religiosorum inducentiū aliquem indebitè, ac promissionem sepulturæ ecclesiasticæ: in his enim casibus Ecclesia ipso iure est interdicta, ita vt in ea diuina officia canonicè peragi nequeant.

Interdictum generale personale, à iure in duobus casibus fertur. primo, contra communitatem concedentem repreneurias, seu pignorationes aduersus personas ecclesiasticas, aut eorum bona. secundo, contra communitatem cogentem Ecclesias, seu Clericos soluere exactiones pro rebus suis ad vsum.

Interdictum personale particulare à iure, fertur in octo casibus. Primo, contra iudicem ferentem sententiam præter ordinem iuris, tali ingressus Ecclesiæ est interdictus per mensem. secundo, contra visitatores recipientes munerà, iuxta constitutionem Innocentij

IV. tertio, contra recipientes dignitatem ecclesiasticam à laico, & contra conferentes talem dignitatem laico. quarto, contra participantes cum excommunicatis, & interdictis, præterquam in casibus à iure concessis. quinto, contra locantes domos alienigenis ad fœnus exercendum. sexto, contra exigentes pedagia ab Ecclesijs, & à personis ecclesiasticis. septimo, contra capitulum, seu collegium accipiens aliquid ex fructibus beneficij vacantis. octauo, contra Episcopos ingredienti clausuram monialium, extra casus necessitatis.

Interdictum omnis potest ponere, qui habet potestatem excommunicandi, vel suspendendi à diuinis officijs ratione iurisdictionis ordinariæ, siue delegate, quam habet super interdicendos, vt Papa in tota Ecclesia, Legatus in locis suæ legationis, Episcopus in sua Diœcesi, & inferiores Prælati habentes iurisdictionem ordinariam in suos subditos: requiritur tamen semper causa rationabilis.

Tempore interdicti, sex potissimum in iure prohibentur. primo, celebratio diuinorum. secundo, administratio Sacramentorum. tertio, collatio ordinū.

quartò, sepultura ecclesiastica. quintò, pulsatio campanarum pro diuinis, se-
cus pro alijs rebus. sextò, apertio ianua-
rum Ecclesiæ, tempore, quo diuina ce-
lebrantur: verùm tempore interdicti
etiam generalis, quædam in iure sunt
concessa. primò, administratio Sacra-
mentorum Baptismi, Pœnitentiæ abso-
lutè, & Eucharistiæ existentibus in ar-
ticulo mortis, aliàs non. secundò, cele-
bratio diuinorum officiorum singulis
diebus in Ecclesijs, tam secularibus,
quàm regularibus cum ista moderatio-
ne, scilicet: submissa voce, ianuis clau-
sis, campanis non pulsatis, & interdi-
ctis exclusis. tertio, celebratio diuino-
rum in locis interdictis alta voce, ia-
nuis apertis, & pulsatis campanis in
quatuor solennitatibus conceditur, vi-
delicet: Natiuitatis, Resurrectionis,
Pentecostes, & Assumptionis Beatæ
Mariæ, interdictis admissis, ita tamen,
quòd illi, propter quos latum est inter-
dictum, altari non propinquent, nunc
additur solennitas corporis Christi, &
eius octaua.

Pœna violantium interdictum est
ista: Si contrafaciens est Clericus, pec-
cat mortaliter, & fit irregularis, si con-
trafaciens est laicus, peccat mortaliter,
& illi

& illi est prohibitus ingressus Ecclesiæ,
non tamen sit irregularis.

DE INTERROGATIONE.

IN Confessione sacramentali, inter-
rogationes veniunt faciendæ: quia
vt docet D. Thomas 4. sentent. distinc.
19. Sacerdos in Confessione debet per-
scrutari conscientiam peccatoris, qua-
si medicus vulnus, & index causam, li-
cet in interrogationibus faciendis, tria
sint attendenda. primo, vt peccator in
interrogetur de peccatis, quæ consueue-
runt in hominibus illius conditionis
abundare. secundò, vt non fiat interro-
gatio explicita de peccatis, nisi de illis,
quæ omnibus manifesta sunt. tertio, vt
de peccatis præcipuè carnalibus, Sacer-
dos non descendat nimis ad particula-
res circumstantias, ne sic fortassis sibi,
& confitenti noceat.

Sacerdos antequàm pœnitentem de
peccatis interroget, quinque observa-
re debet. primò, cognoscere, an pœni-
tens sit suæ iurisdictionis. secundò, quæ-
rere, an sit innodatus, aliqua censura,
vel peccato, à quibus ipse non possit ab-
soluere. tertio, videre, quamdiu non sit
confessus, si fecit pœnitentiam illi in-
iun-

iunctam in præterita confessione, & si diligenter examinavit conscientiam suam. quartò, cognoscere cuius status, & conditionis sit pœnitens. quintò, inducere peccatorem, vt deuote, integrè, & compositè sua peccata confiteatur, puta quòd flexis genibus dicat: Confiteor vsque ad meam culpam, & per se peccata sua dicat, saltem illa, quorum recordatur.

In audientia confessionum interrogationes sunt faciendæ in genere de decem præceptis, de septem peccatis mortalibus, de abusione quinque sensuum & de circumstantijs, quæ mutant speciem peccati: in specie verò circa primum præceptum decalogi: Non habebis deos alienos, si adorauit creaturam adoratione patriæ, si credidit incantationibus, si artes diabolicas exercuit, si apostatauit à fide, si impleuit vota, si blasphemauit Deum, vel Sanctos eius.

Circa secundum præceptum: Non assumes nomen Dei tui in vanum. peccator est interrogandus si iurauit falsū in iudicio, si iurauit in communi sermone, si nominauit Deum, vel Sanctos irreuerter. Circa tertium præceptum: Sabbathata sanctifices, si diebus festis fecit aliquod opus manuale non necessarium,

rium, & alicuius momenti, si vendidit, vel emit, si dimisit Missam ex negligentia, si seruauit vigiliis sanctorum, si dies festos consummauit in iocis, ludis, choreis, & similibus.

Circa quartum præceptum: Honora patrem, & matrem, si dilexit parentes, si eis obediuit, si eis maledixit, si eos verberauit, si eorum testamenta est excutus.

Circa quintum præceptum: Non occides, si occidit, vel vulnerauit, siue percussit aliquem extra ordinem iustitiæ, & casum defensionis, si habuit animū deliberatum occidendi, mutilandi, vel percutiendi proximum, si procurauit abortum, si commisit homicidium spirituale, inducendo aliquem ad peccatum mortale, quo occiditur anima.

Circa sextum præceptum: Non moechaberis, si commisit fornicationem, vel adulterium, vel stuprum, vel incoestum, vel sacrilegium, vel raptum, vel vitium contra naturam, si commisit mollitiem, vel pollutionem procuraerit. Circa septimum præceptum: Non furtum facies, si sit furatus, si commisit rapinam, si exegit pedagia iniusta, posuit, vel auxit, si inuenit aliquid, quod non restituit, si exercuit vsuras, si vendidit

didit vnam rem pro alia, si defraudauit iustam gabellam. Circa octauum præceptum: Non dices falsum testimonium, si dixit mendacium in iudicio, si dixit contra fidem, vel in damnum alicuius, siue quo ad animam, siue quo ad corpus, siue quo ad famam, si denegauit alicui debitum, si reuelauit occulta ex odio. Circa nonum præceptum. Nō concupisces vxorem proximi tui, si alienam vxorem desiderauit, si delectatus est cogitando inhonesta, si in Ecclesia amorem profanum sollicitauit, si aliquid fecit, vt se vel alium ad luxuriam incitaret. Circa decimum præceptum: Non concupisces rem proximi tui, interrogandus est pœnitens, si voluit habere res sui proximi qualitercunque, siue iustè, siue iniustè, si desiderauit diuitias malo fine, si exposuit se periculo animæ, vel corporis, vel propriæ famæ notabili, pro lucro.

Circa septem vitia capitalia, Circa primum in ordine, quod est Superbia, peccator est interrogandus, si existimauit bonum, quod habet, à se habere, & non à Deo; si gloriatus est habere bona, quibus caret; si appetiuit dignitates, sciens se esse indignum, si quæsiuit laudem de re turpi.

tium capitale quod est Auaritia, si retinuit, quod restituere tenebatur; si non soluit creditoribus in termino cū posset; si retinuit superflua, & non fecit elemosynam; si appetiuit diuitias illicitè. Circa tertium vitium capitale, quod est Luxuria, quomodò pœnitens sit interrogandus, habetur suprà de sexto præcepto decalogi. Circa quartum vitium capitale, quod est Gula, si præuenit horam in comedendo, si nimis lautè comedit, si nimium studium in comedendo apposuit, si nimis comedit, seu bibit scienter, vsque ad vomitum, vel ebrietatem, vel vsque ad infirmitatem. Circa quintum vitium capitale, quod est Inuidia, si odio habuit proximum suum, si tristatus est de bono sui proximi, si detraxit eius honori, si seminavit discordias reportando malum alteri de altero. Circa sextum vitium capitale, quod est Ira, si appetiuit vindictam de proximo: si ei retinuit loquelam, si conuictijs, & contumelijs proximum suum affecit, si murmurauit contra Deum, vel contra suum Superiorem. Circa septimum vitium capitale, quod est Accidia, pœnitens est interrogandus, si neglexit necessaria ad salutem, si pœnituit se benè fecisse, si desit bona facere,

cere, ad quæ tenebatur; si desperavit quandoque de sua salute, si fuit abstractus ab oratione.

Circa opera misericordiæ spiritualia interrogandus venit peccator, si cõsuluit dubitanti cum posset, si correxit quos debuit, si dimisit rancorem proximo, si sit consulatus tribulatos, & si orauit pro omnibus. Circa opera misericordiæ corporalia, si visitauit infirmos, si famelicos pauit, & sitientes potauit, si uestiuit nudos, si redemit captiuos, si peregrinos ad hospitium suscepit, & si mortuos sepeliuit, puta si est comitatus funus, & pijs exequijs interfuit.

Circa quinque sensus, qui sunt: Visus, Gustus, Auditus, Odoratus, & Tactus, interrogandus est pœnitens, vtrũ illis sanctè, atque pudicè vsus fuerit, vel potius sensibus sui corporis fuerit abusus.

DE INVIDIA.

Invidia vitium charitati oppositum, est tristitia de bono alieno, & originem suam trahit à Dæmone, Sap. 2. Invidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum, ex genere suo est peccatum mortale, ad Galat. 5. Manifesta sunt

ope-

opera carnis, quæ sunt: fornicatio, impudicitia, luxuria, inimicitia, inuidia, homicidia; qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Quinimò inuidia est vitium capitale, quia ex ipsa quatuor alia vitia oriuntur, scilicet, odium proximi, obretractatio, susurratio, afflictio in prosperis, & exultatio in aduersis proximi, quarum sufficientia sumitur ex hoc, quòd in conatu inuidiæ tria veniunt consideranda, principium, medium & terminus. Principium inuidiæ est, vt aliquis minuat alterius gloriam, vel in occulto, ecce susurratio, prima filia inuidiæ, vel in publico, ecce detractionio. Medium in conatu inuidiæ est, quod intendens minuere gloriam alterius, aut potest, ecce exultatio in aduersis; aut non potest, ecce afflictio in prosperis. Terminus inuidiæ est odium proximi: quia sicut bonum causat amorem, ita tristitia causat odium: Verum invidia potest esse peccatum veniale, ex imperfectione actus, vel ex paruitate obiecti. Tristitia de bono alieno, potest contingere quatuor modis. primò, potest aliquis dolere de bono alterius: quia inde timet sibi nocumentum, talis tristitia potest esse sine peccato: nã legitur Exod. 15. quòd Israel lætatus sit

P de

de submersione Ægyptiorum iniuste persequentium. secundò, potest aliquis tristari de bono alterius, non quia talis habet bonum illud: sed ex eo, quod sibi tale bonum, quod habet proximus, deest, & hæc tristitia est zelus laudabilis, 1. Corinth. 14. Emulamini charismata meliora. tertio, potest aliquis tristari de bono alterius, ex eo, quod accidit illi, qui est eo indignus, talis tristitia prohibetur in sacris literis, Psalm. 36. Noli emulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem. Rursus Psalm. 72. Zelauit super iniquos, pacem peccatorum videns: nam bona temporalia indignis proueniunt ex iusta Dei ordinatione, vel ad eorum correctionem, vel ad eorum iustam damnationem. quarto, potest aliquis tristari de bono alterius, ex eo, quod talis ipsum excedat in bonis, & hæc tristitia proprie est inuidia, semperque est peccatum: quia sic homo doleret de eo, de quo illi esset gaudendum, nempe de bono proximi.

DE INUOCATIONE dæmonum.

Inuocatio dæmonum communiter ponitur duplex, vna explicita, altera implicita, seu occulta. Inuocatio demonum implicita, sex præcipue modis cognoscitur. Primò, ex conditione vana adiuncta vtri necessaria, puta quod talis herba, vt habeat suum effectum, colligatur tali die sub pulsu campanarum vel talia verba, vt habeant suum effectum, debeant esse scripta in charta membrana, vel manu sinistra, vel à virgine. secundò, ex appositione characterum ignotorum. tertio, ex positione nominum ignotorum, vel saltem nescitur, ad quid pertineant talia nomina. quarto, quando effectus expectatus ex talibus superstitionibus, virtutem naturalium agentium excedit, puta cognoscere occulta, sanari in puncto. quinto, quando ex verbis sacris quæritur effectus vanus puta motio annuli, cribri, & similia. sexto, cognoscitur, quod adsit inuocatio demonum implicita ex adiunctis quibusdam verbis falsis, & apocryphis, puta si dicatur, per dolorem, quem beata Virgo passa est in partu, &

alia id genus . His stantibus , vtraque inuocatio dæmonum est illicita , vtraque est peccatum : quia vtraque præ fert amicitiam , & societatem cum dæmone , quæ societas simpliciter homini est prohibita , 1. Corin. 10. Nolo , inquit Apostolus , vos fieri socios dæmoniorum .

Inquirere aliquid , puta loquendum , vel faciendum à dæmone , non sicut ab amico , vel socio : sed sicut ab hoste , nulum est peccatum : inquirere autem aliquid à dæmone , tanquam ab amico , si actus socialis est perfectus , peccatum mortale est , si verò actus socialis est imperfectus , puta proueniens ex mera leuitate , seu curiositate , potest esse peccatum veniale . Quare homo duobus modis licitè potest se habere ad dæmonem , vno modo expellendo , vt fit in exorcismis , alio modo compellendo potestate diuina , vt aliqua dicat , vel faciat .

DE IRA .

IRa , secundùm Philosophum , est accensio sanguinis circa cor , & secundùm D. August. est appetitio vindictæ . Ira in sacris literis duplex est , bona & mala ; de bona , Rom. 1. Reuelatur ira

Dei de cælo . & Psalm. 4. Irascimini , & nolite peccare de mala , Iacob. 1. Ira iustitiam Dei non operatur . Ira bona est appetitus vindictæ ordinatus ad correctionem vitiorum , vel ad iustitiæ conseruationem : ira verò mala , est appetitus vindictæ inordinatus , hoc est , præter ordinem rationis .

Ira , quando est inordinata ex parte appetibilis , in quod tendit , ex genere suo est peccatum mortale , quia contrariatur iustitiæ , & charitati : potest tamè esse peccatum veniale , propter imperfectionem actus , quæ attenditur ; vel ex parte appetitus , puta cum motus iræ præuenit iudicium rationis , vel ex parte appetibilis , putà cum aliquis cupit se vindicare in aliquo modico , vt puerum trahere per capillos . Quare ira , supposita deliberatione actus , & notabilitate vindictæ , potest esse peccatum mortale quinque modis . primò , cum quis appetit aliquem puniri , qui non meruit . secundò , cum quis appetit aliquem puniri ultra sua demerita . tertio , cum quis appetit , aliquem puniri indèbitè . quartò , cum quis appetit , aliquem puniri , non propter debitum finem , qui est conseruatio , & correctio culpe . quintò , ira est peccatum mortale , quan

do quis ex feruore ipsius iræ cadit ex charitate Dei, vel proximi, puta blasphemando Deum, vel maledicendo proximum, vel non succurrendo ei in necessitate.

Ira vt est appetitus vindictæ inordinatus, non solum est peccatum mortale, sed etiam est vitium capitale: quia ex ipsa sex alia vitia oriuntur, scilicet: rixa, tumor mentis, contumelia, blasphemia, inordinata locutio, seu clamor, & indignatio. ratio est: quia ira potest tripliciter considerari. primò, vt est in corde, & sic ex ipsa duo vitia nascuntur, indignatio, & tumor mentis. secundò, vt est in ore, & sic ex ira duo vitia oriuntur, inordinata locutio, & blasphemia. tertio, secundum quod est in effectu, & sic ex ea duo vitia nascuntur, rixa, & contumelia, per quæ intelliguntur omnia nocumenta, quæ factò proximo inferuntur.

Iræ tres sunt gradus, vt habet Matth. 5. primus gradus iræ est cordis, & accipitur ibi: Omnis, qui irascitur fratri suo. secundus gradus iræ est oris, & habetur ibi: Qui dixerit fratri suo racha. tertius gradus iræ est operis, & innuitur ibi: Qui dixerit fatue. Modò si primus gradus iræ est peccatum mortale,

secun-

secundus est grauius peccatum, & tertius adhuc grauius: nam in primo gradu iræ, iuxta seriem euangelicam, ponitur iudicium, quod est minus: quia in eo locus defensionis adhuc datur. in secundo gradu iræ ponitur concilium, quo iudices tractant, quo supplicio affici debeat. in tertio gradu iræ ponitur gehenna ignis, quæ est certa damnatio.

DE IRREGVLARITATE.

Irregularitas est impedimentum canonicum ex facto, seu defectu proueniens. quo quis ad ecclesiasticos ordines promoueri, & promotus in eis ministrare prohibetur, quæ in genere tribus modis incurritur, quandoque ex delicto, quandoque ex defectu corporis, & quandoque ex defectu Sacramenti: clarius tamen dici potest, quòd irregularitas nouem modis contrahatur. primò, ex homicidio. secundò, ex mutilatione. tertio, ex indebita celebratione, vel executione ordinum. quarto, per apostasiam à fide. quinto, ex infamia, vel crimine. sexto, propter excommunicationem, suspensionem, vel interdictum, siue à iure, siue ab homine. septimo, propter bigamiam. octauo, per fo-

lennem pœnitentiam . nono , incurritur irregularitas propter vitium corporale . Ad maiorem autem euidentiam huius doctrine ponuntur conclusiones immediatè sequentes .

Prima conclusio est ista : Irregularitas, hoc est, inhabilitas ad executionē, & susceptionem ordinum ecclesiasticorum incurritur ex homicidio , vel ex mutilatione actuali, siue verbo, siue facto, siue occasione commisso voluntariè Secunda conclusio est : Irregularitas non contrahitur ex homicidio , ex necessitate inuitabili, siue ex mera casualitate commisso, idem teneas de mutilatione . Tertia conclusio est : Irregularitas non incurritur ex vulnere, quando nec mors, nec mutilatio sequitur .

Quarta conclusio est : Irregularitas contrahitur, non solum ex homicidio iniusto, sed etiam ex homicidio iusto : unde in causa mortis, vel mutilationis actualis iudex, assessor, notarius, scriba sententiæ, promulgator, accusator, testis, aduocatus contra reum, aduocatus pro reo, si mors infligatur accusatori, sunt irregulares . Quinta conclusio est : Mutilati, gibbosi, claudi notabiliter, cæci monoculi, hermaphroditi, leprosi, furiosi, lunatici, non habentes lucida

inter-

interualla, laborantes morbo comitiali, dæmoniacy, abstemij, & illegitimi sunt irregulares, hoc est, inhabiles ad promotionem, & ad vsum in promotis . Sexta conclusio est : Irregularitas contrahitur ex indebita susceptione, celebratione, seu executione Ordinū . primò, si quis celebret in Ordine sacro quem non habet cum solenni apparatu . secūdò, si quis ordinatus per saltum exerceat actum Ordinis sacri omissi . tertio, si quis excommunicatus maiori excommunicatione, siue suspensus, siue interdictus à iure, vel ab homine, celebret in Ordine, quem habet . quartò, si quis recipit Ordines etiam minores scienter ab Episcopo excommunicato, schismatico, vel heretico, vel ab Episcopo, qui renunciavit loco, & dignitati, vel extra tempora statuta, absque dispensatione . Septima conclusio est : Irregularitas incurritur per reiterationē illorum Sacramentorum, quæ imprimunt characterem, vt sunt Baptismus, Confirmatio, & Ordo, & quo ad ministrantem, & quo ad recipientē, si ignoranter, cum eo dispensat Episcopus, si scienter, solus Papa . Octaua conclusio est : Irregularitas contrahitur per apostasiam à fide, cum Sacerdotibus, & si

P s id

id factum sit iusto timore, solus Papa dispensat, cum alijs verò Episcopus, se-
cus si voluntariè sine iusto timore, eo
casu cum ipsis etiam solus Papa dispen-
sat. Nona conclusio est: Irregularitas
incurritur propter bigamiam, & infamiam,
siue iuris, siue facti: tales enim
sunt irregulares, hoc est, inhabiles ad
susceptionem, & ad executionem Or-
dinum, nisi præcedat dispensatio.

Irregularitas tribus modis tollitur,
per Baptismum, per ingressum religio-
nis approbatæ, & per dispensationem
Summi Pontificis, Baptismo tollitur
omnis irregularitas, contracta ante il-
lum ex delicto, vel ex sequela delicti, vt
ea, quæ oritur ex homicidio, seu mutilatione,
siue cum peccato, siue absq; pec-
cato fuerit, & ea, quæ ex infamia tam
iuris, quàm facti prouenit. Ingressu re-
ligionis tollitur irregularitas, quæ ex
delicto alieno prouenit, vt ea, quæ con-
trahitur ex defectu naturalium, tales pos-
sunt promoueri ad Ordines in fauorè
religionis, quam sunt ingressi: non ta-
men possunt sine dispensatione ad di-
gnitates, seu prælaturas promoueri. Di-
spensatione Papæ omnis irregularitas
quomodocunque contracta, siue ex de-
licto, siue ex defectu corporis, siue ex

defe-

defectu Sacramenti tollitur: quæ omnis
irregularitas est iuris positiuæ, super quæ
est Papa: Verù hic Lectorè non latebit
decretum illud Sacri Concilii Trident.
sess. 24. de reform. capit. 6. quo habetur,
quòd iam Episcopi possunt dispensare
in omnibus irregularitatibus, & suspèn-
sionibus prouenientibus ex delicto oc-
culto, ea excepta, quæ ex homicidio vo-
luntario oritur, & alijs deductis ad fo-
rum contentiosum; item eis licet absol-
uere quoscunq; delinquentes sibi sub-
ditos in sua Diocesi per se ipsos, aut Vi-
cariarum ad hoc deputatum in omnib;
casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ
reseruatis in foro conscientie gratis,
imposita pœnitentia saluari: quinimò
& in crimine hæresis, sed hoc tantum
ipsis Episcopis, & non eorum Vicarijs
est permissum. Insuper modò licet Epi-
scopis dispensare cum ijs, qui non ex
 proposito, sed casu, vel vim vi repellen-
do homicidium commiserunt, vt pos-
sint ad Ordines promoueri, vbi
constat rem ita se habere, &
in promotis mini-
strare.

DE IVDÆIS.

Iudæorum nomine veniunt, qui legem Mosaicam literaliter tenent, ac obseruando sequuntur, & dicti sunt à principali tribu, quæ fuit Iudæ: prius tamen dicebantur Hebræi ab Heber, cuius sola familia cultum Dei tenuit, cæteris idololatria scdatis. Christianis in iure multa prohibentur, in quibus Iudæis communicare non licet. Primo, iura prohibent Christianis comedere cum Iudæis. secundo, cohabitare illis. tertio, recipere eos ad cõuiuia. quarto, comedere eorum azyma. quinto, vocare eos, aut ab eis recipere medicinas in infirmitatibus. sexto, balneari cum eis. septimo, relinquere illis aliquid in testamento. octauo, nutrire eorum filios, maximè in illorum domo. nono, eis inseruire in domo. secus extra domum.

Iudæis in iure multa prohibentur. primo, habere seruum Christianum. secundo, habere officia publica inter Christianos. tertio, habere dominium super fideles. quarto, procedere in publicum sine habitu, vel signo distincto à Christianis. quinto, erigere nouas syn-

nago-

agogas: antiquas tamen, ac ruinosas reficere possunt. sexto, ferre testimoniũ contra Christianum, & hæc prohibitio est etiam circa Saracenos, seu Gentes: contra facientes autem si sunt laici, veniunt excommunicandi, si sunt Clerici, veniunt deponendi, peccant quæ mortaliter, nisi ignorantia iuris, vel necessitas tales excuset: si vero contra facientes sunt Iudæi, licet ipsi nõ possint puniri, quo ad pœnam spiritualem, puniuntur in quo ad pœnam corporalem.

Christiani contra Iudæos multa, secundum iura, facere nequeunt. primo, non debent eos violenter cogere ad fidem Christi suscipiendam: quia credere est voluntatis, licet seruare fidem semel susceptam sit necessitatis. secundo, non debent eos offendere in persona, vel in bonis sine iudicio terrenæ potestatis. tertio, non debent eos impedire, ne suas cõsuetudines in festiuitatibus suis obseruent, modo nihil faciãt, in opprobriũ Christianæ fidei: nã inde testimoniũ fidei nostræ ab hostibus habemus, quod ob cãm ritus Iudæorũ ab Ecclesia tolerantur. quarto, non debent ab eis exigi coacta seruitia, quæ facere non consueuerunt. quinto, non debet fieri iniuria eorum sepulchris, neque corporibus

hu-

humatis, neque illorum cœmiterijs. sexto, in Sabbathis suis non debent trahi ad iudicium. septimò, non debent spoliari suis bonis iniuste acquisitis, nec debita successione si conuertantur ad fidem, ex quo non perdunt agnatione: vnde in tali casu agnati debent succedere in eorum bonis. octauò, non sunt prohibendi conuerti ad fidem, & Baptismum suscipere, etiam si sint serui Christianorum.

DE IVDICE.

Iudex dicitur ille qui iure potest vni cuique sibi subdito, iustum decernere, ac reddere, & communiter ponitur triplex. Ordinarius, qui habet vniuersitatem causarum ex officio. Arbitrarius, qui habet iurisdictionem ex voluntate partium, & Delegatus, qui habet iurisdictionem ex commissione Superioris: ratio autem sufficientiæ huius diuisionis est, quia nullus potest iudicare, nisi sibi subiectum, vel ordinariè, ecce primum genus iudicum, vel propria spontè, ecce secundum genus iudicum, vel ex commissione Superioris; ecce tertium genus iudicum. Verùm in iure à iudicis officio aliqui repelluntur, scilicet.

scilicet: surdus, mutus, furiosus perpetuò, impubes, fœmina, seruus, excommunicatus, consanguineus rei, inimicus actoris, vel alia causa suspectus, & imperitus.

Iudex ordinarius sicut & delegatus, duplex est, secularis & ecclesiasticus. Iudex secularis in Clerico nullam habet iurisdictionem, neque in criminalibus, neque in ciuilibus: Vnde Clericus respondendo coram iudice seculari, si causa est ciuilis, eo casu cadit à sua causa, si est criminalis, amittit suum locum, seu dignitatem, & iudex laicus, qui iudicat de Clerico, peccat mortaliter, & secundùm iura, debet priuari officio iudicandi, sententiaque inde sequens est nulla: fallit tamen hæc doctrina, præcipuè in tribus casibus. primò, in causa reconuentionis ciuilis: nam si Clericus conuenit laicum coram iudice seculari, & ille reconuenerit Clericum ciuilitè, feraturque sententia contra Clericum tenet, quia in tali casu factus est suus iudex per reconuentione secus si laicus reconuenerit Clericum criminaliter, quia sic laicus Clericum coram iudice seculari, neque conuenire, neque reconuenire potest. secundò fallit quando Clericus est, traditus curia

riæ seculari. tertio, quando interuenit episcopalis authoritas, in his enim casibus iudex secularis licitè potest Clericum iudicare in causa merè temporali.

Iudex secularis ordinarius iura conscientia sportulas, seu munera, nec petere, nec recipere potest, vbi sufficientem prouisionem habet, iudex autem secularis delegatus petit, & recipit sportulas, pura duos aureos in principio, & duos in fine, quando causa excedit centum aureos, secùs nihil habebit, excipiuntur tamen comestibilia, & potabilia ex mera liberalitate oblata finito iudicio, iudex ecclesiasticus, siue ordinarius, siue delegatus sportulas, neque petere; neque recipere potest, vbi habent sufficientes redditus, vel beneficium. possunt tamen petere à partibus litigantibus, nisi sint pauperes, salarium honestum pro notario, nuncijs, ac alijs inferioribus officialibus, non habentibus deputatos, sufficientesq; redditus, dummodò non participant cum eis.

Iudex delegatus, siue sit secularis, siue sit ecclesiasticus, cum proficiscitur extra domicilium, potest petere, & recipere expensas pro victualibus, ac veteris equorum, nisi talis esset delegatus ad vniuersitatem causarum, nam eo casu

casu ordinarius prouidebit de suo: iudex verò ecclesiasticus ordinarius, quando proficiscitur extra domum, non potest petere, minus recipere expensas, nisi quando proficiscitur pro consecratione Ecclesiæ, & quando visitat prouisionem suam: sic tamen vt in petitione, ac receptione expensarum computentur expensæ, quas ipsi domi excusent, quæ, vt tales à restitutione excusentur, debent detrahi à tota summa.

DE IUDICIO.

Iudicium diuersimodè sumitur, quædamque pro vsu rationis, quandoque pro casu fortuito, quandoque pro sententia iudicis, quandoque pro pœna, quæ ex sententia infligitur, & quandoque pro instantia, seu ordinatione causæ discutiendæ in iure coram iudice, sicque iudicium acceptum, de quo nunc intendimus, nihil aliud est, quam quædam definitio, seu determinatio eius, quod iustum est secundum leges, ad quod tres personæ necessariò concurrunt, scilicet: actor, reus, & iudex: vnde iudicium ab aliquibus dicitur

dicitur actus trium personarum verè, vel fictè, quia aliquando fama locum tenet actoris. Iudicium & arbitrium licet quodammodò sint idem: tamen in duobus potissimum inter se differunt. primò in hoc, quod iudicium est de causa ciuili & criminali: arbitrium verò de ciuili tantùm. secundò, quòd iudicium necessario: arbitrium autem voluntariè subimus.

Iudicium redditur nullum, tribus modis. primò, ratione iudicis incompetentis, puta vel quia non habet auctoritatem supra reum, vel quia est suspectus, vel aliam ob causam in iure admissam. secundò, ratione personæ agentis, puta, quia est minor, & agit sine auctoritate curatoris, vel quia est excommunicatus: tales enim in iudicio agere non possunt, nisi in causis a iure expressis; pariter iudicium est nullum, si pupillus vocetur in iudicium, & nullus eum defendat. tertio, ex parte rei, puta quia non potest tractari sub tali iudice, vt ius patronatus corà iudice principe inferiore, vel causa matrimonialis coram iudice laico: peruertitur autem iudicium quatuor modis, videlicet, timore, cupiditate, odio, & amore.

Iudicium debet exerceri de die: si ta
men

men iudex de nocte procedat cum lumine candelæ ad litis contestationem, vel ad sententiæ prolationem, tenet: multa enim in iure prohibentur, quæ tamen facta tenent. secundò, iudicium debet fieri secundò, & in loco suæ iurisdictionis: alibi autem de consensu partium, ac iudicis territorij, nec huic doctrinæ obstat, quod legitur Matth. 7. Nolite iudicare, & non iudicabimini: quia ibi Christus non prohibet omnne iudicium, ex quo habetur Psalm. 2. Erudimini qui iudicatis terram. Esaiæ 1. Iudicate pupillo, defendite viduam, & Ioann. 7. cap. Iustum iudicium iudicate: sed prohibet iudicium temerarium, quod est per vsurpationem, vel quando quis iudicat quantum ad euentum futurum, vel ex incertis, & occultis, de quibus non habemus iudicem, nisi Deum.

DE IVRAMENTO.

Iuramentum est affirmatio, vel negatio de aliquo facto, vel fiendo, sacræ rei attestatione firmata, & communiter ponitur duplex: Assertorium, quod fit ad confirmandum aliquod præsens, vel præteritum; & Promissoriũ, quod
fit

fit ad confirmandum aliquod futurū. Iuramentum assertorium, & promissorium in duobus potissimum inter se differunt. primò, quod in iuramento assertorio non cadit dispensatio: quia esset contra præceptum Dei, Matth. 5. Reddas Domino iuramenta tua: in iuramento verò promissorio cadit dispensatio: quia quod nunc est utile, & bonum, successu temporis erit inutile, ac nocium. secundò, quod in iuramento assertorio non attenditur semper honestas facti, super quo iuratur, sed attenditur sola veritas: nam testis iuratus tenetur dicere veritatem super facto adulterij, quod est inhonestum; in iuramento autem promissorio semper attenditur honestas facti: vnde si quis iurat de re illicita facienda, tale iuramentum non ligat, & sic iurans mortaliter peccat, & obseruando adhuc grauius peccat.

Iuramentum debite factum, est actus patriæ, & iurantem ad eius obseruantiam obligat de iure diuino, vt habetur Matth. 5. Reddas, inquit Christus, Domino iuramenta tua: maiorem est obligatio voti, quàm sit obligatio iuramenti, vt docet D. Thom. 2. 2. quæst. 89. ratio est, quia obligatio vo-

ti cau-

ti causatur ex fidelitate: obligatio vero iuramenti causatur ex reuerentia, sed grauius peccatum est infidelitas, quàm irreuerentia: quia infidelitas includit irreuerentiam, & non è contrà: ergo obligatio voti est maior, quàm sit obligatio iuramenti.

Iuramentum actus religionis externus, est introductum propter duo, vide licet: ad honorandum Deum, & ad controuersias terminandas, vt habetur Hebr. 6. Homines per maiorem se iurant, & omnis controuersia eorum finis, ad confirmationem est iuramentum: Vnde iuramentum secundum se est licitum, & honestum, Deuteron. 19. Dominum tuum timebis, & illi soli seruias, iurabisque in nomine eius, & Psalm. 62. Laudabuntur omnes, qui iurant in eum: nam iurans fatetur Deum esse infallibilis veritatis, ac omnium notitiã habere: Verum vt iuramentum non cedat iuranti in malum, debet esse præditum tribus conditionibus, quæ habentur Ierem. 4. Iurabis, inquit Propheta, viuit Dominus in veritate, iudicio, & iustitia. primò, requiritur veritas, hoc est, vt illud, quod iuratur, sit verum. secundò, requiritur iudicium discretionis, hoc est, qd pro-

pter

pter magnam causam iuretur. tertio, requiritur iustitia, hoc est, vt illud, qđ iuratur, sit iustum, licitum, & honestū, quod si aliqua conditio istarum deest, iuramentum eo casu tam iudiciale, quàm extra iudiciale, est illicitum, ac per consequens cedit in malum iurantibus, & iudicis, qui pro re leui, partibus defert iuramentum.

Nec obstat huic doctrinæ, quod legitur Matth. 5. Non iurate, inquit Christus, neque per cœlum, neque per terrā. & Iacob. 5. Ante omnia, dicit Apostolus, fratres mei, nolite iurare: quia in his, & in alijs locis non prohibetur iurare secundum quid, nempe per creaturas ea ratione, ne eis exhibeatur reuerentia, & honor diuinus, ex quo iuramentum est actus latriæ, qui soli Deo debetur, Exod. 23. Per nomen externorum deorum non iurabis. Item non prohibetur iurare, sed facilitas & consuetudo iurandi, ex qua venit ad perurium, Eccles. 23. Iurationi nō assuescat os tuum. Quare iurare per creaturas secundum se non licet, vt docet D. Tho. 2. 2. quæst. 89. & 3. sentent. dist. 39. sed bene licet iurare per creaturas in ordine ad Deum, quatenus in eis diuina veritas manifestatur: nam sic vocamus Deum

Deum in testimonium veritatis, quæ in creaturis relucet.

Qui indebitè iurat, tribus modis potest peccare mortaliter. primò, quando iurando blasphematur, attribuendo Deo, quod ei non conuenit, vel negando, qđ ei conuenit, vel attribuendo creaturæ, quod soli Deo competit. secundò, quando quis iurando nomina, mēbra Dei, & Sanctorum eius inhonestat. tertio, quando periuratur quocunque modo: quia contra secundum præceptum decalogi: Non assumes nomen Dei tui in vanum.

DE IVRE PATRONATUS.

Ius patronatus est ius honorificum alicui competens in Ecclesia pro eo, quod de consensu Episcopi eam construxit, fundauit, vel dotaui: vnde ius patronatus tribus modis acquiritur. primò, quando quis fundat Ecclesiam, hoc est, dat fundum ad ædificandum, & eo casu tam diu durat ius patronatus, quàm diu durat fundus. secundò, quando quis Ecclesiam ædificat, vel funditus destructam reparat de consensu Episcopi, & eo casu primus ædificator si

tor si fuit requisitus, & recusauit reādicare, perdit ius patronatus, nisi fundū dedisset. tertio, quando quis Ecclesiam dotat, siue ante, siue post consecrationem, quod si aliquid magnum ecclesie aliquis det, non tamen nomine dotis, talis dicetur benefactor illius Ecclesie, & non patronus. Quare vnus, & eiuſdem Ecclesie possunt esse tres patroni, vnus ratione fundi, alter ratione ædificij, & tertius ratione dotis.

Patronus Ecclesie, intuitu iuris patronatus, tria sibi acquirit, scilicet: honorem, onus, & vtilitatem. Primò acquirit sibi honorem, vt præſentet instituendum, & in processionibus primū locum, quòd si Episcopus, vel alius Prælatus Rectorem instituat, sine patroni præſentatione, institutio ipſo iure est nulla: fallit tamen, si patronus fuisset negligens in præſentando, quia elapſo tempore à iure præſcripto, institutio facta ab Episcopo, tenet: nam si patronus est laicus, intra quatuor menses à tempore vacationis; si verò patronatus est persona ecclesiastica, vel monasterium intra sex menses tenetur præſentare. ſecundò fallit, si instituens sit Papa: ipſe enim potest Rectorem Ecclesie instituere, sine præſentatione patroni. tertio,

quòd, fallit in Legato de latere qui potest instituere Rectorem Ecclesie proprio Sacerdote orbatæ, sine præſentatione patroni, vbi patronus est ecclesiasticus ſecus si sit laicus. Secundò, patronus Ecclesie intuitu iuris patronatus acquirit sibi onus, quòd sit defensor præcipuus Ecclesie, ita vt eam ab omnibus oppressoribus defendat. Tertio, acquirit sibi hanc vtilitatem, quod si vergat ad inopiam, de bonis ipsius Ecclesie debeat alii: alias patronus Ecclesie nihil potest exigere tua conscientia in recognitionem iuris patronatus, nisi in fundatione aliquid de consensu Episcopi, sibi reſeruasset.

Patronus tenetur præſentare idoneum: vnde qui ſcienter præſentat indignum, peccat mortaliter, quia infideliter agit in officio sibi commiſſo: Quinimò, si Patronus sit collegium, vel persona ecclesiastica, pro ea vice priuatur iure præſentandi; ſecus si Patronus præſentans sit laicus: quia tales ordinariè circa ecclesiastica non ſunt experti. Patronus ſeipſum præſentare non potest: pater tamen potest præſentare filium, vel nepotē, si sit idoneus. Quòd si multi ſint Patroni, poſſunt præſentare vnum de ſeipſis, & si in præſentando diſcor-

dent, eo casu ille debet præfici, qui maioribus iuuatur precibus; & à pluribus eligitur, vel durante discordia Patronorum, Episcopus prouidebit, ne interea Ecclesia aliquam iacturam in temporalibus, minus in spiritualibus patiatur. Item quando Patroni sunt multi; vel habent hoc ius, vt collegium, vel vt singuli, si primo, vt præsentatio teneat, requiritur maior pars respectu totius collegij, si secundo, sufficit maior pars respectu aliarum partium.

Ius patronatus, secundum omnes Doctores; transit ad hæredes, & erit apud quemlibet hæredum in solidum, etiã si ex inæqualibus partibus sint hæredes, vt inde laici magis inflammentur ad constructionem, dotationemque ecclesiarum, & licet hoc ius non possit diuidi: tamen vbi sunt plures Patroni, possunt conuenire, vt alternatis vicibus præsentent. Ius patronatus, potest transferri in alium quatuor modis, videlicet: successione, permutatione, donatione, & venditione: nam licet ius patronatus specialiter, absque labe simoniae vendi nequeat, tamen transit de iure cum vniuersitate, nisi de ipso excipiat: unde si ius patronatus ematur cum vniuersitate temporalium, cum qua illud

illud transit, non est simonia.

De Iure Patronatus quæ à Trident. Synodo decreta sunt leguntur sess. 14. decreto de reform. cap. 12. & sequenti. Item sess. 24. cap. 18. & sess. 25. capit. 9. vbi inter alia hæc vti præcipua, summarie annotare voluimus. primo, quod nemo cuiusvis dignitatis, Ecclesiasticæ vel secularis quacunque ratione, nisi Ecclesiam, beneficium, aut Capellam de nouo fundauerit, & cõstruxerit, seu iam erectam de suis proprijs, & patrimonialibus bonis competenter dotationem, ius patronatus impetrare, aut obtinere possit, aut debeat. secundo, quod non liceat Patrono cuiusvis privilegij prætextu aliquem ad beneficia sui Iuris patronatus, nisi Episcopi loci Ordinario ad quem prouisio, seu institutio ipsius beneficij, cessante privilegio iure pertineret quoquo modo præsentare, alias præsentatio, ac institutio forsitan secuta, nullæ sint, & esse intelligantur. tertio, quod Episcopus statim habita notitia vacationis Ecclesiæ si opus fuerit idoneum in ea Vicarium, cum congrua eius arbitrio fructum portionis assignatione cõstituere debeat, qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de Rectore prouideatur. Porro Episcopus,

scopus, & qui Ius patronatus habet, intra decem dies, vel aliud tempus ab Episcopo præscribendum, idoneos aliquot Clericos ad regendam Ecclesiam coram deputatis examinatoribus nominet. quartò, quod præsumentes titulum Iuris patronatus ex fundatione, vel dotatione, id authentico documento, & alijs iure requisitis ostendere teneantur, nec immemorabilis temporis probatio aliter eis suffragetur, quam si præter reliqua, ad eam necessaria, præsentationes etiam continuate, non minori saltem, quàm quinquaginta annorum spatio, quæ omnes effectum sortitæ sint, authenticis scripturis probentur: nam ut verbis præfatæ Sanctæ Trident. Synodi utar; Sicuti legitima patronatum iura tollere, pialque fidelium voluntates in eorum institutione violare æquum non est; sic etiam ut hoc colere beneficia ecclesiastica in seruitutem, quòd à multis impudenter fit, redigantur, non est permittendum.

DE IUSTIFICATIONE.

Iustificatio est quædam transmutatio de statu iniustitiæ ad statum iustitiæ, ad quam quatuor necessariò con-

currunt, scilicet; remissio peccatorum, infusio gratiæ, motus liberi arbitrij in Deum, & motus liberi arbitrij contra peccatum, & quamvis hæc quatuor sint simul tempore, tamen ordine naturæ in iustificatione impij, primum est infusio gratiæ, secundum est motus liberi arbitrij in Deum, tertium est motus liberi arbitrij contra peccatum, quartum verò & ultimum; est remissio peccatorum, ad quam tota ista transmutatio ordinatur, sicut ad finem.

Peccatum & damnatio nostra habuit originem ab Adamo; iustificatio autem nostra originem habet à Christo, iuxta illud, Rom. 5: Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius iustitiã in omnes homines in iustificationem vitæ; Verùm in sacris literis iustificatio nostra multis attribuitur. Primò, Deo, ut habetur Rom. 3: Deus: inquit Apostolus, est qui iustificat impium. secundò, attribuitur Christi passioni, Apocal. 1: Lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo. tertio attribuitur Diuinæ gratiæ, Rom. 3. Iustificari gratis per gratiam ipsius. quartò, attribuitur fidei, Rom. 3: Arbitramur hominem iustificari per fidem. quinto, attribuitur spei,

Rom. 8. Spe salui facti sumus. sextò, attribuitur charitati, ad Galat. 5. In Christo Iesu neque circumcisio, neque præputium aliquid valet, sed fides, quæ per charitatem operatur, septimò, attribuitur pœnitentiæ, Ezech. 18. In quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor. octauò, attribuitur Sacramentis nouæ Legis, Marc. 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. & Ioan. 6. Qui manducat hunc panem, viuere in æternum. non dõ, attribuitur ministeris, Ioan. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. decimò, iustificatio nostra attribuitur bonis operibus. Rom. 3. Non audiores legis, sed factores iustificabuntur, diuersimodè tamen, Deo primò, & principaliter. Gratiæ formaliter. Fidei, spei, charitati, & pœnitentiæ dispositiue. Sacramentis instrumentaliter, & Sacerdotibus iustificatio nostra attribuitur ministerialiter.

Iustificatio impij est maximum opus Dei, iuxta illud, Psalm. 144. Miserationes eius super omnia opera eius, & D. Augustinus exponens illa verba, Ioan. 14. Maiora horum faciet, inquit, quod maius opus est, vt ex impio iustus

stus fiat, quàm creare celum & terram. Verum hic sciet Lector, iuxta doctrinam D. Thomæ 2. 2. quæst. 113. quod aliquod opus potest dici maius altero dupliciter. vno modo ex parte modi agendi, & sic maximum opus, est opus creationis, in qua ex nihilo fit aliquid: alio modo ex parte eius, quod fit, & sic opus iustificationis impij, est maius opere creationis: quia iustificatio impij, terminatur ad bonum æternum, & supernaturale: creatio verò terminatur ad bonum naturæ mutabilis.

D E

L E G E.

Ex est quædam ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo, qui curam, communitatis habet promulgata, cuius iuxta doctrinam D. Thom. 1. 2. quæst. 90. septē sunt species, scilicet: æterna, naturalis, Mosaica, Euangelica, consuetudo, canonica, & ciuilib: Verum nunc de triplici lege, nempe naturali, canonica, & ciuili, cœteris omissis intendimus. In lege naturæ, quæ omni lege creata est prior, tria cadunt, videlicet: prima principia, vt nulli esse nocendum, secundum rationem esse viuendum, & huiusmodi. quædam conclusiones principiorum communium, quæ sunt quasi secundaria principia, vt non occides, depositum reddes, & his similia. tertio, in lege naturæ sunt quædam particula res determinationes, vt iniquum punies hoc vel illo modo. Lex naturalis,

quæ

quæ est communis omnibus nationibus, quantum ad sua prima principia, est omnino immutabilis, quantum ad secundaria principia, lex naturalis, licet vt in pluribus sit immutabilis: tamen in paucioribus potest mutari, vt depositum non est reddendum, in casu quod esset damnosum, vt si repetatur ad impugnandum patriam, vel ad occidendum proximum, quatum demum ad particulares determinationes, in naturale est mutabile, & per consequens non est omnibus commune.

Lex humana, quæ diuiditur in canonicam, & ciuilem, dicitur iusta, vel iniusta, ex qua duplici genere causarum. primo, ex fine lex dicitur iusta, quando ordinatur ad bonum commune, quod est finis eius: est autem iniusta, quando est contraria bono communi. secundo, ex causa efficiente lex dicitur iusta, quando statuens non excedit suam potestatem: iniusta verò dicitur, quando fertur super illos, qui non sunt statutis subiecti. tertio, ex causa formali lex est iusta, quando secundum æqualitatem proportionis, onera imponuntur subditis in ordine ad bonum commune: iniusta autem, quando onera non imponuntur proportionaliter, sed aliqui

alleuiantur, & aliqui nimis notabiliter aggrauantur. quartò, ex causa materiali lex dicitur iusta, quando est de rebus in felicitis, & honestis: iniusta verò quando est, de illicitis, puta contra ius diuinum, siue naturale.

Lex humana ad hoc, quod habeat vim obligatiuam in se, siue in communi, quatuor requiruntur: primò, quod sit iusta. secundò, quòd sit debitè promulgata. tertio, quòd elapsum sit tempus, post quod incipit obligare. quartò, quòd per subditos sit suscepta, & approbata saltem à maiori parte, quod si nò recipitur, & princeps tolerat, non receptio excusat: quia toleratio, & dissimulatio principis in actu de iure prohibito, inducit dispensationem, secus quando princeps non receptionem legis, nò tolerat: nam eo casu nò receptio legis, subditos non excusat. Ad hoc autem, quod lex obliget, ac liget in particulari, puta istum, vel alium hominem ultra prædicta quatuor, quintum desideratur, nempe quòd eius notitiam habuerit, aut eam sua culpa ignorauerit. vnde si subditus non seruet legem quia eam ignorat absque sua culpa, excusatur etiam in conscientia.

Lex humana, siue canonica, siue ciuilis

nilis obligat ex sua transgressione ad peccatum mortale, quia scriptum est, Prouerb. 8. Per me reges regnant, Roman. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non enim est potestas nisi à Deo, & qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, & sibi damnationem acquirit. Item Heb. 13. Obedite, inquit Apostolus, præpositis vestris, & subiaceate eis: Verum lex humana non obligat, sicut lex Dei æterna: nam transgressio in præcepto legis diuinæ semper est mortale, quia præcepta Dei sunt iuris naturalis, & secundum se necessaria ad salutem: transgressio verò in præcepto legis positivæ, nò est peccatum mortale, nisi accedat contemptus, vel consuetudo: quia statuta iuris canonici, & ciuilis non sunt de his, quæ per se sunt de necessitate salutis, exempli gratia, omnis qui committit homicidium auctoritate priuata, peccat semper mortaliter: quia non occidere, cadit sub præcepto Dei, non autem omnis, qui ieiunium tali die non obseruat, semper peccat mortaliter: quia ieiunare tali die cadit sub præcepto positivo, in quo admittitur exceptio.

Personæ ecclesiasticæ non tenentur seruare leges, seu statuta laicorum, quæ

do tales leges disponunt specificè super personis ecclesiasticis, & bonis earum: quia eo casu sunt nullæ, utpote quia cõditæ ab eo, qui non habet potestatem: nullus enim princeps secularis habet auctoritatem super Ecclesias, aut ecclesiasticas personas: fallit tamen hæc doctrina in duobus casibus. primò, quando lex laicalis est priuilegiatiua: quia potest quis etiam non sibi subditum priuilegiare. secundò, quando lex est fundata supernaturali ratione: quæ tunc ab omnibus seruari debet etiam à Clericis, non ratione legis, sed ratione iustitiæ naturalis: quando verò statuta laicorum disponunt generaliter, non faciendõ mentionem de personis ecclesiasticis, si non possunt seruari, absque peccato, neminem ligant: si verò huiusmodi statuta sunt rationabilia, & non repugnantia sacris canonibus, sunt seruanda etiam quo ad personas ecclesiasticas in materia fauorabili, sicut illud, quod existentibus masculis, mulier nõ succedat, etiam ad Clericos se extēdit, secus quando ius ciuile est contrarium iuri canonico, vel præiudicium personis ecclesiasticis affert, tunc leges ciuiles à personis ecclesiasticis nullo modo veniunt seruandæ.

Multa

Multa in iure canonico per contrariam consuetudinem, vel per nouas cõstitutiones sunt abrogata, seu reuocata inter quæ sunt ista: primò, quod Clerici inchoent ieiunium quadragesimale immediatè post Sexagesimam. secundò, quod iuramentum fiat à ieiuno, & quod non exigatur, neque detur in iudicio, in Quadragesima, Aduentu, & Dominicis diebus. tertio, quod Sacramentum Altaris à ieiunis conficiatur, excepto die cœnæ. quartò, quod post sumptum Sacramentum seruetur ieiunium per aliquod horas. quintò, quod volentes communicare, contineant se ab actu conjugali per tres, vel quatuor dies. sextò, quod certa tempora, ac interualla in suscipiendis Ordinibus seruentur, puta ad subdiaconatum viginti anni, ad diaconatum viginti quinque, ad sacerdotium triginta. septimò, quod sex gradus consanguinitatis in Matrimonio contrahendo seruentur. octauo. quod omnes in Cœna Domini, & ter in anno, Natiuitate, Resurrectione, & in Pêtecoste communicent: hæc enim, & alia plura per consuetudinem, vel nouis constitutionibus sunt abrogata, seu reuocata.

Princeps legibus suis non est subiectus,

ctus, quantum ad vim coactiuam, sed bene quantum ad vim directiuam: quia & ipse secundum iudicium Dei est subiectus, propterea ubi lex sua est iusta, debet eam propria voluntate seruare, secus peccat. Princeps dicitur esse supra legem: quia potest eam mutare, & in ea pro loco, ac tempore dispensare: tamen ubi lex est iusta, princeps sine causa rationabili, neque secum, neque cum alijs potest absque peccato dispensare.

DE LOCATIONE.

Locatio est personæ, vel rei ad vsû facta concessio, mercede in pecunia numeranda conuenta: conductio uero est personæ, vel rei ad vsû acceptio, pecuniariæ mercedis interuentu: unde locator dicitur, qui sub pecuniaria mercede locat rem, vel personam suam: conductor autem dicitur, qui huiusmodi accipit soluenti pensionem. Quærenti modò quæ res possint locari. Responderetur, quòd omnes res, quæ sunt venales, locari possunt, nisi sint seruitutes prædiales, puta iter, actus, uia, & alia id genus multa: restamen venales estimatæ periculo conducentis, quo

ad

ad perditionem, & deteriorationem locari nequeunt, sed locator rem suo periculo tradit, secus talis contractus nõ esset locatio, & conductio, sed potius venditio, & emptio, licet conductor te neatur de damno, quòd re locata contingit sua culpa.

Prælati religiosi locare nequeunt redditus, vel partem eorum, vel iura, vel possessionem monasteriorum, vel aliarum administrationum sibi commissarum, nisi necessitas, vel utilitas conuentus, siue loci exposcat, accedenteq; consensu conuentus, vel Superioris, si conuentum non habeat, aliter secundum iura, ipso facto à suis officijs sunt suspensi. si. secundò, neque beneficiati ad longum tempus, puta ultra nouem annos, redditus suarum Ecclesiarum absque licentia Superioris locare possunt, quòd si beneficiatus ante tempus locationis elapsum moriatur, locatio extinguitur quia Clericus comparatur usufructuario, cuius ius est personale, idèd amittitur, & extinguitur cum persona usufructuarij: unde si conductor soluit pensionem, non eam accipiet à successore in eodem beneficio, nisi sit conuersa in utilitatem Ecclesiæ: quòd si res locata non est ecclesiastica, tunc successor

vni-

vniversalis tenetur stare locationi, scilicet tamen si successor est particularis in re locata: fallit tamen, quando locator habuit plenam administrationem, vt si maritus locauit prædium dotale, vel tutores bona pupillorum, mortuo marito, & tutoribus, vxor; ac pupilli adhuc tenentur stare locationi. tertio, neque Sacerdotibus licet locare operas suas pro diuinis officijs dicendis, absque labe simoniae: licet tamen eis pacifici cum aliquo, quod maneant in aliqua Ecclesia, vt ibi celebrent, dummodò non habeant intentionem ad diuina, sed ad mansionem, quam ibi faciunt, vel ad laborem, quem sustinent, vel ad damnam, quod patiuntur ratione moræ.

Locator potest expellere conductorem in quatuor casibus. primò, si domus locata necessaria facta sit suæ habitationi, puta, quia destructa est domus suæ habitationis, vel duxit vxorem, vel similis necessitas occurrit, facta locatione, & aliter prouidere non potest, scilicet autem si tempore locationis ipse locator aliam domum non habebat: nam eo casu ante finitum tempus locationis conductorem expellere non potest. secundò, si domus eget restauratione, quia

ruinam minatur, quam tempore locationis non minabatur, quo casu, sicut & in præcedenti fiet remissio pensionis pro rata temporis, vel prospicietur conductori de aliqua domo æquè idonea. tertio, si conductor in domo turpiter viuit, puta tenendo meretrices, vel maleficos, vel lenones, & dominus in locatione, conditionem conductoris ignorabat, quo casu non remittitur pensio, vel si conductor manet in domo cum eius lesione, puta alendo porcos in habitationibus humanis, vel incidendo arbores, vel non colendo agros suo tempore, quo casu non solum recipitur pensio, sed etiam locator ager contra conductorem ad interesse de damno sibi dato. quarto, locator potest expellere conductorem, si non soluit pensionem terminis constitutis, quod si vult soluere audiendus est.

Remissio, seu diminutio pensionis propter notabilem sterilitatem est facienda ad arbitrium boni viri, quando talis sterilitas euenit præter consuetudinem, hoc est, casu fortuito, sine culpa colonæ, puta ex grandine, vel alia aeris intemperie, & non potest fieri cõpensatio cum sterilitate anni præcedentis, vel sequentis immediatè, durante eadè locatione, scilicet si sterilitas non cõtingat casu

casu fortuito, sed vitio, seu debilitate terræ, vel in curia coloni: Pensio autem propter fertilitatem, non est augenda, si hoc sit, quia fructus valent plus solito, sicut nec fieret minutio, si minus valerent, neque si sit propter industriam coloni, ne sua industria sit tibi damno-fa, neque si contingat propter bonitatem rei, quia bonitatem dominus locavit meliori pretio, quam potuit: sed bene pensio est augenda propter fertilitatem provenientem casu fortuito, puta si quis locavit molendinum, ex quo conductor annuatim quinquaginta aureos tantum accipiebat, & hoc anno accepit centum propter aliam molendinam destructam, fiet augmentum pensio-nis pro rata, sicut fit remissio, seu minutio propter sterilitatem casu fortuito contingentem: nam contrariorum eadem est disciplina.

DE LVDO.

LVdus siue iocus est locutio, vel operatio ordinata ad delectationem, & ut docet D. Thom. 4. sentent. distin. 16. quæst. 4. artic. 2. triplex est, turpis, qui operatione diabolica est inventus, ad inducendos homines ad peccatum,

vt lu-

vt ludus theatralis, recreativus, qui ad recreationem honestè fit; & laudabilis, siue diivinus, qui ex gaudio devotionis procedit, de quo David. 2. Reg. 6. Laudam, & vilior fiam coram Domino. Primus à quolibet debet evitari, tertius à quolibet debet assumi, & secundus potest à quolibet sumi, temperatè tamen: in ludis enim recreationistria sunt cauenda: primò, dicta & facta turpia vel nociva. secundo, resolutio gravitatis: nam in ludis, ut docet Tullius in 1. de offic. datur licentia, quæ ab honestis actionibus non est aliena. tertio, in ludis recreativis sunt cauendæ indebitæ circumstantiæ, secundum personam, tempus, locum, & huiusmodi; Verùm excessus in ludo recreativus ratione turpitudinis, vel nocuenti in re notabilis, est peccatum mortale: ratione verò indebitæ circumstantiæ, est peccatum veniale, nisi in eo ponatur finis.

Ludus humanus multis modis est prohibitus, quandoque ratione materiæ, in qua fit, quia scilicet est turpis, vel nociva notabiliter, & hoc est mortale, quandoque ratione periculi notabilis corporis, seu animæ suæ, vel alterius, quod ex tali ludo probabiliter sequi potest, & hoc est mortale, quâdoque

ra-

ratione circumstantiæ loci, vt quia fit in loco sacro, & si accedit magna irreuerentia, est peccatum mortale, quia scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur, quandoque ratione personæ. Clericis enim, & religiosis ois ludus cum armis, ludus histrionalis, saltationes, choreæ in publico maximè, ludus larualis, ludus alearum, taxillorum, & chartarum in iure prohibètur, ita vt contrafaciètes, lethaliter peccèt: ludus tamen latrunculorum, siue scacorum Clericis non est prohibitus, sed tali ioco possunt se recreare, dummodo ratione eius diuina officia, ad quæ tenentur, non omittant, quandoque ratione scandali, vt si Clericus ludat in publico, & seculares scandalizarentur, potest esse peccatum mortale, quædèq; ratione cupiditatis lucri, vt quando quis ludit ex avaritia, & non luderet cessante spe lucri, & potest esse mortale: quandoque ratione temporis, puta si quis in Parasceue ludat: quia tunc non est tempus recreationis, sed potius doloris, & potest esse mortale, propter magnitudinem irreuerentiæ.

In ludo potest esse peccatum mortale multis modis. primò, quando quis in delectatione ludi ponit vltimum finem,

nam, vt quando homo ita vehementer esse affectus ad ludum, quod esset paratus facere contra præcepta Dei, vel Ecclesiæ, de quibus Sap. 15. Estima uerunt ludum esse vitam nostram. secundò, quando quis causa ludi vitur turpibus verbis, vel factis in nocumētum proximi notabili. tertio, ratione loci, vel personæ, vt si fiat in loco sacro, vel per Clericum. quartò, in ludo potest esse peccatum mortale ratione periculi læsionis corporalis, sicut in torneamentis. Verùm ludi humani, vt alearum, chartarum, taxillorum, saltationum, chorearum, & his similes, secundum se non sunt mali, & per consequens absque peccato fieri possunt, vt si ad honestam recreationem propriam, vel aliorum, per personas, quibus non prohibetur, seruatis seruandis, & nõ omisis his, quæ quilibet Christi fidelis face re tenetur, fiant.

In tribus casibus homo tenetur resistere illi, à quo est lucratus per omnem ludum, siue ingenio tantum innitatur. vt ludus scacorum, siue fortunæ, vt ludus alearum, siue sit mixtus ingenio, & fortuna, vt ludus tabularum, cum taxillis. primò, quando est lu-

lucratus ei, qui rem suam alienare non potuit, tales sunt furiosi, prodigi, minores viginti quinque annis, pupilli, mente capti, surdi, cæci, serui, filij familias Clerici quo ad bona ecclesiastica, religiosi, & vxores: his enim, qui lucrantur restituere tenentur. Secundò, quando quis lucratur fraude, ac dolo; quia hoc vt furum reputatur, puta si signaris chartis lusit, vel finxit se inscium ludi. tertio, quando quis traxit illum, cui est lucratus ad ludum vi, aut nimia importunitate, siue in principio ludi, siue in medio; lucrum enim acceptum ex ludo, his prædictis tribus modis tuta conscientia retineri non potest.

DE LVXVRIA.

Luxuria est quædam solutio in voluptates; & quia voluptates venereæ maxime hominem soluunt, ideo ex sententia D. Thomæ 2. 2. quæst. 153. luxuria primo & principaliter est circa voluptates venereas, cuius sex ponuntur species, fornicatio simplex, adulterium, incestus, stuprum, raptus, & vitium contra naturam. Additur etiam sacrilegium, vt cum quis abutitur persona sacra, sed ista proprie non est species luxuriæ: quæ
potest

potest reperiri etiam in alio genere, puta furti, & homicidij.

Fornicatio simplex, est coitus solutus cum soluta, intellige quolibet vinculo, nempe coniugij, consanguinitatis, affinitatis, ordinis, religionis, & voti, licet large accepta sit omnis coitus illicitus. **Adulterium**, est alieni thori violentio, vt quando vir accedit vxorem alterius, vel è contra incestus, est coitus cum persona sanguine, vel affinitate coniuncta: vnde incestuosi proprie dicuntur, qui consanguineis, seu affinibus abutuntur. **Stuprum**, est illicita Virginum defloratio. **Raptus**, est violentia facta mulieri, vel parètib; propter coitum assequendum, etiam matrimonialem. **Vitium contra naturam**, est actus venereus repugnans nedum rectæ rationi, sed etiam ipsi ordini naturali actus venerej, qui humanæ speciei conuenit, & hæc species luxuriæ tres species specialissimas sub se continet: prima dicitur **mollicies**, quæ est, cum quis sine coitu spontè polluitur. secunda dicitur **sodomia**, quæ est, quando debitus sextus nõ seruatur; tertia dicitur **bestialis** quæ est, quando coitus fit cum re alterius speciei; omnis ergo actus venereus, excepto coniugali, de se est peccatum

mortale, vt habetur expresse ad Galat. 5. Non solum vbi opus exterius perpetratur, sed etiam si ipsa perpetratio deliberetur, Matth. 5. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est eam in corde suo.

Fornicatio simplex, secundum omnes Doctores est peccatum mortale, ex quo hominem à regno Dei excludit, 1. Corinth. 6. Fornicarij regnum Dei non possidebunt. in Clerico autem; vltra peccatum mortale, fornicatio inducit depositionem, si monitus non vult corrigi, & iam vigore decreti Conc. Trid. sess. 25. de reform. cap. 14. Clerici concubinarij post primam dispositionem, si non desistant tertia parte suorum reddituum ipso facto sunt priuati; post secundam admonitionem, si non resipiscunt, veniunt ab administratione suorum beneficiorum suspendendi; quod si adhuc in peccato perseuerent, tunc suis beneficijs, officijs, & pensionibus quibuscunque ecclesiasticis, perpetuo priuantur, & inhabiles ad quæcunque officia, beneficia, honores, dignitatesque in posterum redduntur. donec post manifestam vitæ emendationem, ab eorum Superioribus, cum ijs ex cause visum fuit dispensandum; De adulte-

rio vide supra suo loco fol. 19. Incestuosus qui consanguineis, vel affinibus abutitur, secundum ius canonicum, duplicem penam incurrunt, vna est, quod tales priuantur facultate contrahendi Matrimonium, quod si contrahant absque dispensatione, peccant mortaliter: Matrimonium tamen tenet, nisi subsit aliud impedimentum; altera est, quod tales absque peccato non possunt exigere debitum à proprijs vxoribus, quas habuerunt ante incestum commissum: vxori tamen petenti, ipsi tenentur reddere debitum, & non è contrà. Stupratores, qui virgines illicite deflorant, lege diuina iudiciali, vt habetur Exod. 22. tenentur illas ducere in vxores, & dotare; secundum ius canonicum, stuprator, si virginem seduxit, tenetur eam dotare, & ducere in vxorem, vel saltem dotare, si pater noluerit eam illi tradere, secus si sponte virgo acquieuit, & volens, eo casu in foro conscientie stuprator non tenetur ad dotem: sed duntaxat hæc pena canonica incurritur in foro conscientie, quando virgo mendacijs, ac promissionibus fuit deflorata; secundum ius ciuile, stuprator debet relegari, & dimidia pars bonorum eius publicari, quod si reus est vilis, de-

bet verberari siue cedi virgis, & si vis accessit, debet capite plecti. Raptores, secundum ius ciuile, capite puniuntur, similiter omnes fautores raptorum, etsi raptor ingenuam rapuit, etiam sua substantiam perdit, secus si ancillam, vel seruam rapuit: nam eo casu punitur quidem capite, non tamen amittit sua bona respectu successorum. secundum ius canonicum raptores, & fautores excommunicantur, & efficiuntur serui rapte, vel patris. Verum in quatuor casibus raptor excusatur à crimine raptus, & per consequens non incurrit poenas prædictas: primò, quando præcessit tractatus de nuptijs, & puella pro Matrimonio contrahendo fuit abducta, vt sic liberius posset contrahere. secundò, quando quis rapuit propriam sponsam: nam ex desponsatione vir habet aliquod ius in suam sponsam. tertio, quando puella consentit in Matrimonium, etiam contra voluntatem parentum, secus si consentiat solum in rapinam. quartò, quando quis rapuit mulierem inhonestam, atque impudicam: in his enim casibus non committitur verè raptus, & propterea tales nequeunt puniri, vt raptores. Vitium contra naturam, secundum ius ciuile, vltimo sup-

plisio punitur; secundum ius canonicum, si reus est Clericus, deponitur, & accedente incorrigibilitate, intruditur in aliquo monasterio ad perpetuam penitentiam peragendam, si verò reus est laicus excommunicatur, huius peccati grauitas, habetur Genes. 11. & ad Romanos 1. capitu Qui talia agunt, digni sunt morte.

Sacrilegium prout est species luxuria, multis modis committitur. primò, si coitus habetur in loco sacro. secundo, si coitus habetur cum persona ecclesiastica, vt si mulier cum Clerico, vel laicus cum moniali, & talis secundum constitutionem Iustini Imperatoris, capite plectitur. tertio, quando quis abutitur persona sibi coniuncta spirituali coniunctione, quæ quidem cognatio spiritualis contrahitur inter aliquas personas in catechismo, in Baptismo, & in Confirmatione.

D E

MALEFICIO.

Maleficium, de quo nunc in tendimus, nihil aliud est, quàm nocumentum illatum homini, vel rebus à diabolo ad requisitionem malefici; maleficus autem, vel malefica dicitur, qui nocumentum procurat fieri proximo, siue rebus eius à diabolo, pacto expresso, vel tacito interueniente. Ad hoc genus maleficij reducitur omnis diuinatio, incantatio, alligatura, fortilegium, & omnes aliæ artes diabolicæ, quæ debent esse alienæ ab omni viro Christiano.

Primò quærenti, ad quid se extēdat scientia diaboli? Respondetur, quòd dæmones tripliciter veritatem cognoscunt, scilicet; per naturam, per reuelationem, & per experientiam: ita vt qui libet ipsorum cognoscat virtutes omnium cælorum, stellarum, volucrum, quadrupedum, piscium, arborum, herba-

harum, metallorum, lapidum, & elementorum, illisque omnia corpora inferiora, quantum ad motum localem ad nutum obediunt, mouere tamen totam terram, aut vnum aliud elementum nequeunt: quia hoc esset euertere ordinem naturæ, licet possint mouere turrim siue montem: quinimò naturaliter tanta celeritate moueri possunt, vt in tempore imperceptibili ab oriente in occidentem, & ab occidente in orientem, nullo medio per transitu moueri queant, cum suum moueri sit suum operari, & per consequens possunt aliquod corpus celerrimè deferre, & vt paucis rem totam complectar, dæmones circa corpora inferiora, possunt omnia possible per motum localem, aut per applicationem virtutum actiuarum naturalium, vt pluias, ventos, grandines, & alia id genus, similiter aerem condensare, illum fugare, & in eo apparere in forma viri, aut mulieris, vel bestię, ex permissione diuina.

Secundò quærenti, ad quid se extendat potestas diaboli specialiter circa hominem? Respondetur, quod potestas diabolica, Deo permittente, circa hominem ad multa se extendit. primò, dæmones possunt priuare hominem

usu rationis: quia possunt omnes humores hominis mouere, & reducere ad caput. secundò, possunt immutare hominis voluntatem, non quidem directè mouendo, sed persuadendo, passionisque concitando. tertio, possunt agere in nostra phantasmata applicando suam virtutem, & disponendo vt homo dubitationes percipiat, quas sol uere nesciat, vt accidit in scrupulosis, qui sepè ineptissimè errant, & falluntur. quarto, possunt ipsum hominem ad ali quod peccatum efficacissimè inclinare, reducendo ad imaginationem illa phantasmata, quæ habent allicere concitare. quinto, possunt inducere infirmitates in corpus humanum, vt patet de Iob. sexto, possunt inferre nocuentù rebus humanis, vt patet Iob, quem diabolus omnibus bonis suis expoliavit. septimò, dæmones possunt immutare omnes sensus hominis, tam interiores, quam exteriores, ita vt homo decipiat apprehendendo rem aliter, quàm sit, quod fieri potest multipliciter. primò, per hoc, quòd diabolus ex aere format corpora, & ostendit quæ non sunt. secundo, applicando per motum localè, quædam actiua naturalia, quæ hoc facere

esse possunt: nam inquit D. Thomas, quòd sit quædam herba, quæ fumigàs, facit trabes apparere serpentes. tertio, reducendo spiritus, qui sunt in homine ad phâtasiam, & eam suo modo immutando, vt patet in phreneticis, arreptitijs, & insanijs. quarto, per acrisiam, vel per arosiam, quæ est cæcitas, quæ homini quædam cælantur, sicut oculi discipulorum euntium in Emaus tenebantur, ne Iesum agnoscerent.

Tertio querenti, qui sint effectus maleficorum virorum, siue maleficarum mulierum, quæ expressè, vel tacitè pactum habent cum dæmone? Respondetur, quod omnes effectus istorum diabolicorum hominum reducuntur ad quinque, aut sunt diuinationes, aut sūt infirmitates, aut sunt sanationes, aut sunt falsæ apparitiones, aut effectus mirabiles, & iudicio vulgi impossibiles. Quantum ad diuinationè, ex sentètia omnium Theologorum, dæmones possunt scire, & docere futura, item cognoscere præsentia, & occulta omnia, nisi à Deo prohibeantur: exceptis cordium cogitationibus: vnde dæmones sciunt omnia consilia principum, & tractatus hominum, ideo possunt prædicere, & docere futura, puta bellum, caritatè

annonæ, mortem alicuius, & huiusmodi: quia subito mouentur, & subito nūciant. Quantum ad infirmitates, & sanationes, dæmones ex quo sciunt omnia proficua, & nociua, ea quæ possunt à longissimis partibus afferre, & locis opportunis applicare, siue visibiliter, siue inuisibiliter, exterius & interius, idèd possunt inducere infirmitates, & sanitates corporales. Quantum ad apparitiones, dæmones ex quo possunt per aeris condensationem formam, quam voluerint oculis ostendere, propterea in diuersis figuris apparere possunt, licet sæpè ex diuina prouidentia cogatur apparere aliter, quàm velint, puta in figuris bestiarum. Quantum ad effectus mirabiles, tales quandoque faciunt, quod quis euomat acus, clauos, pilos, ossa magna, vel plumas ingenuosissimè consertas, vel fiant subito tonitrua, grandines, & huiusmodi, vel per illusiones, ita vt videantur ea quæ non sunt, vel per aeris condensationem, siue accrisiam, quod si sint vera, ipsi dæmones huiusmodi inuisibiliter stomacho intulerunt, & inde visibiliter educunt, nec obstat, quod videantur ita magna: quia possunt ea diuidere, & integrare saltem apparenter, cum hæc

cor-

corpora inferiora, parteseque eorum ad nutum moueantur ab eis, & inuicem conglutinentur.

Quartò quærenti, quomodò maleficia possint auferri, & solui? Respondeatur, quòd tribus modis. primò, diuina virtute immediatè, vel mediatè: nam quandoque Deus huiusmodi maleficia à diabolo illata, immediatè soluit; quædoque verò Deus talem virtutem tribuit Angelis bonis, & sanctis viris, qui talia per orationes, ieiunium, & adiurationes destruunt. secundò, virtute naturali Angeli mali, si sit natura superior Angeli malo authore maleficij; quia angeli mali natura superiores habent authoritatem in inferiores, ita vt possint eos alligare quibusdam corporibus, puta annulis, vel ampullis, aut libro, soluere, & à corpore expellere, licet non ab anima: quia tunc regnum satanæ esset diuisum, ergo per consequens possunt remouere actiua naturalia, per quæ inferiores angeli mali agunt maleficia. tertio, virtute naturali Angeli boni, qui natura est superior angelo malo authore maleficij: quia si potest Angelus malus natura superior: ergò, & Angelus bonus natura superior,

R s idem

idem virtute sua naturale præstare poterit: homo enim ex se, siue proprijs suis viribus naturalibus, non potest soluere maleficium factum à dæmone: quia sic homo est minoris potestatis, quàm sit diabolus, vt testatur Iob in suo lib. ca. 41. Non est potestas super terram, quæ comparetur ei: licet diuina gratia adiutus, homo omnia opera diabolica destruere possit, vt fit per deuotas orationes, ieiunium, & adiurationes.

Quintò quærenti, an liceat soluere maleficia per aliquam incantationem, siue obseruantiam? Respondetur, quòd non licet, & qui inducunt aliquem ad hoc faciendum, peccant mortaliter, similiter qui pro auferendis, siue soluendis huiusmodi maleficijs, maleficos, seu sagas accedunt, & consulunt, nam legitur Leuit. 20. Anima, quæ declinauerit ad magos, & ariolos, ponam faciem meam contra illam, & interficiam illam.

DE MARTYRIO.

Martyrium idem est, quod testificatio Christianæ veritatis, sicut martyr Græcè, Latinæ dicitur testis Christi, eo quòd tales in suis corporibus, vsque ad mortem testimonium ve-

rita-

ritatis, seu doctrinæ Christi perhibent; vnde ad hoc, vt aliquis Christi martyr propriè dicatur, tria necessariò requiruntur. primò, requiritur pœna, non quæcunque sed quæ est mors, vel ex qua sequitur mors. secundò, requiritur causa, id est, veritas fidei, vel opus virtutis, ita quòd dicta pœna sustineatur pro confessione fidei Christi, aut pro bono opere faciendo, vel peccato vitando. tertio, requiritur voluntas, ita vt voluntariè dicta pœna sustineatur: vnde innocentes propriè non fuerunt martyres, sed ex gratia, quia ipsi voluntariè mortem propter Christum, non sunt passi, prout docet D. Th. 2. 2. quæst. 124.

Sustinere martyrium propter Christum, quandoque est de præcepto, vbi hoc salus aliorum exigit: nam eo casu homo debet esse paratus profundere vitam, & sustinere omne martyrium, iuxta charitatis ordinem, qui expostulat, vt homo magis animam proximi, quàm proprium corpus diligit: vnde si Prælatus animaduertet, quod ex sua fuga sequeretur dispendium notabile in fide, eo casu tenetur ex præcepto sustinere mortem, sicut fecit B. Thomas Cantuariensis: quandoque sustinere martyrium cadit sub consilio, vt quando so-

R 6 lura

lūm opportunitas manifestandi gloriā Dei, ædificandique Ecclesiam, adest, & non agitur de salute animarum simpliciter, neque de dispendio in fide Christi, eo casu martyrīum est supererogationis, & non necessitatis.

Martyrīum oblatum patienter tolerari debet: tamen quæri non debet; quia occasio agendi iniuste dari non debet, intellige sine necessitate. secus ex necessitate: sicut licitum est indigenti accipere mutuū ab usurario, & mulieri pulchræ adire Ecclesiam, sub oculis lasciuorum, quos euitare nō potest: quia tunc est occasio peccati accepta, & non data, quæ est absque omni culpa.

DE MATRIMONIO.

Matrimonium est coniunctio legitima viri, & mulieris, indiuiduam vitæ consuetudinem retinens. primò dicitur coniunctio, scilicet, animorum, & in consensu, qui est causa matrimonij, & sine quo matrimonium non est. Insuper dicitur coniunctio: quia ex matrimonio aliqui ordinan-

tur

tur ad vnā generationem, ad vnā educationem prolis, & ad vnā vitam domesticam. secundò dicitur legitima, hoc est, legibus non contraria. tertio, dicitur viri, & mulieris, & non dicitur virorum & mulieris, neque viri & mulierum: quia nec vnus vir plures vxores, nec vna mulier plures viros de iure habere potest, licet in Veteri lege, Deo dispensante, ad multiplicandū genus humanum, quandoque vnus plures vxores simul habuerit. quartò, dicitur indiuiduam vitæ consuetudinem retinens, intelligendo de matrimonio consummato inter fideles, quod nullo modo separari potest: nam matrimonium infidelium non est omninò firmum, nisi ratificetur per fidem Christi, ideo aliquo casu potest dissolui, sicut docet D. Thomas 4. sententiarum distinctione trigesima nona, similiter matrimonium ratum, & non consummatum, inter fideles, aliquo casu potest dissolui, puta per ingressum religionis approbatæ secuta professio-

ne.
Causa prima efficiens matrimonij est Deus, illud instituens: instrumentalis verò, est consensus; forma sunt verba, siue nutus, vel alia signa exprimen-

tia

tia consensum; materia sunt actus exteriores tantum personarum legitimatum; finis Matrimonij principaliter est proles generanda, & educanda, deinde vitatio fornicationis, mutuum obsequium, Fides & Sacramentum: unde ex his patet, Matrimonium esse officium naturæ ad generandum, esse remedium contra concupiscentiam, & esse Sacramentum, ex quo unionem Christi ad Ecclesiam significat. Quare in Matrimonio, sicut in ceteris Sacramentis novæ legis, dantur tria, scilicet: Sacramentum, res, res & Sacramentum simul. In Matrimonio Sacramentum tantum, sunt actus exteriores; res & Sacramentum simul, est obligatio mutua; res tantum, est unio Christi ad Ecclesiam, significata per Matrimonium, ut docet D. Paulus ad Ephes. 5.

Matrimonium ut est in officium generandi prolem, quæ erat necessaria et peccato non existente, institutum fuit à Deo ante lapsum Adæ, dicente. Gen. 1. Crescite, & multiplicamini, ut est in remedium peccati, fuit institutum post peccatum, tempore legis naturæ secundum determinationem personarum contrahentium, institutum fuit in lege Moyfi. secundum quod est Sacramen-

tum representans conjunctionem Christi & Ecclesiæ, institutum est in lege evangelica, sicque acceptum Matrimonium, est unum Sacramentum novæ legis, ut testatur Apostolus ad Ephes. 5. & definitiones sacrorum Conciliorum, Florentini decret. 5. & Tridentini sess. 24. can. 1.

De ratione atque integritate Matrimonij, sunt quatuor. primò, sunt personæ legitimæ, hoc est, quæ legibus matrimonialiter coniungi non prohibentur: nam in iure aliquæ personæ à Matrimonio repelluntur, ut supra docuimus in titulo de impedimento; fol. 223 secundò, de ratione Matrimonij, si mutus consensus. tertio, est expressio consequens per verba de presenti, vel æquivalentia signa; quandoquidem solus consensus interior, non sufficit. quarto, de ratione Matrimonij sunt bonæ excusantia actum ipsius, ne sit malus, & ponuntur tria, scilicet, fides, ne coniunx cum alia, vel alio misceatur; proles, scilicet, ut amanter suscipiatur, religioseque educetur; & Sacramentum, scilicet, ut Matrimonium non separetur, & hæc tria adeò sunt substantialia coniugio, quod conditio contra aliquid eorum apposita, vitiat contractum Ma-

rimonij; concubitus, seu copula carnalis, non est de perfectione, & integritate matrimonij essentiali; quia sine eam matrimonium tenet, & est validum, sed est de perfectione matrimonij accidentali, quia per eam matrimonium efficitur consummatum, sicut puer per deductionem ad quantitatem perfectam, efficitur vir consummatus, qui tamen puer existens, habebat totam suam perfectionem in esse primo, quæ respicit hominis essentiam.

Matrimonium ut teneat, & in foro animæ, & in foro exteriori, debet esse celebratum in facie Ecclesiæ, adhibitis etiam solennitatibus iuris. primò, ut mulier, seu virgo petatur ab his, qui habent curam eius. secundò, ut à propinquis sponsetur, & dotetur. tertio, ut suo tempore à Sacerdote benedicatur. quartò, quod ante publicè in Ecclesijs per Præbyteros fiant proclamationes, ut, si qui voluerint opponere, possint: unde matrimonium clandestinum, quod contra Ecclesiæ prohibitionem generalem, vel specialem, expressam vel tacitam fit, semper Ecclesia Catholica damnauit, atque deresata est: ita ut de consuetudine generali sit casus Episcopo reseruatus: Verum ante Concilium

Tridentinum matrimonia clandestina, vbi liber consensus contrahentium accedebat, erat rata & vera: sed iam contrahentes clandestinè, non solum peccant mortaliter, verum etiam matrimonium sic contractum, est irritum & nullum, non tantum in facie Ecclesiæ, sed etiam in foro conscientiæ: quia modò vigore decreti Sacri Concilij Tridentini sessio. 24 de reformat. matrimon. ca. 1. personæ ad sic contrahendum sunt redditæ inhabiles, sicut duæ personæ sanguine iunctæ, vsq; ad quartum gradum sunt inhabiles, ad contrahendum matrimonium, quod si contrahant, matrimonium est nullum, etiam in foro animæ.

Matrimonium contrahere potest quilibet, qui est debitæ ætatis, sanæ mentis, & lege non prohibitus: ætas autem legitima in matrimonio contrahendo, ex sententia omnium Doctorum, in puero est quatuordecim annorum, in fœmina est duodecim annorum cõpletorum, quod si ante contrahant, erunt sponsalia, sed non matrimoniû, nisi tales essent pubertati proximi, & malitia suppleret ætatem: proximitas enim ætatis ad contrahendum ma-

rimonium, vt sit validum sola non sufficit, sed requiritur etiam proximitas pubertatis, & malitia, idest, vigor naturalis; siue potentia coeundi. secundò, ad contractum matrimonialem requiritur sanitas mentis, vt quis possit consentire: vnde furiosi, nisi habeant lucida interualla, & ebrij contrahere nequeunt. tertio requiritur, quod tales cõtrahere legibus non prohibeantur: qui autem à Matrimonio repellantur, dictum est supra in titulo de Impedimẽto. Quid si habens legitimam ætatem: tamen impotens ad coitum contrahat, vtrum Matrimonium esset validum, atque teneret? Respondetur, quòd sic, & eo casu expectanda esset perfecta pubertas in adolescente, quæ est in decimo octauo anno, & tunc si esset impotens ad coitum, & mulier instaret propter dissolutionem Matrimonij, dissolutio fieri posset: quia in tali casu præsumeretur impedimẽtum esse perpetuum.

Matrimonium non solum inter præsentēs, sed etiam inter absentes, per procuratores, siue nuncios contrahi potest sicut legitur fecisse Isaac cum Rebecca: verum vt aliquis sit idoneus procurator in hac re, debet habere speciale mandatum, in quo persona, cum qua

Matrimonium contrahi debeat, exprimat, nec talis potest alium substituere, nisi ei specialiter sit commissum, & si fuit reuocatus antequam contraxit, licet ille, vel illa, cum qua contraxerat, hoc ignorauerit; tamen hoc non obstante, Matrimonium postea contractum, non tenet in foro animæ, etsi constat de dissensu, neque in foro exteriori potest cogi ad cõsummationem talis Matrimonij. Modus autem contrahendi sponsalia per procuratorem est iste, dicit procurator: Promitto tibi de mandato Domini mei N. & nomine eiusdẽ quòd ipse te ducet in vxorem, & hoc in animam suam iuro: vice versa dicit puella: Promitto tibi nomine domini tui N. recipiẽti, & sibi per te, quod ego ducam ipsum in virum, & hoc iuro. In Matrimonio verò de præsertim contrahendo per procuratorem, sic est dicendum: Dominus meus N. per me accipit te, & consentit in te tanquam in vxorem suam; & vice versa dicit puella: Et ego te mediãte dominum tuum N. recipio in meum virum, & in eo consentio, tanquam in dominum, & maritum. De Impedimentis Matrimonij, & de Diuortio, vide supra in proprijs locis.

DE MEDICINA.

Artis medicine primii authores, vt refert D. Antoninus 3. par. suæ Sūmæ, titu. 7. fuerunt Apollo, & Æsculapius quos secuti sunt Hippocrates, Galenus, Auicēna, & alij antiqui medicinae artis scriptores, quæ ars de se est licita, honesta, ac omni necessaria in hac vita mortali, Eccles. 38. Honora medicum propter necessitatem, &c. Confirmatur, quia & sancti viri huiuscemodi artem exercuerunt, vt Lucas Euangelista, ad Coloss. 4. Salutat vos, inquit Apostolus, Lucas medicus charissimus.

In medico, vt suam artem absq; peccato exercent, quatuor potissimum requiruntur: primo, quod sit peritus, ita vt communiter à peritis illius facultatis idoneus reputetur; vnde si medicus ex notabili ignorantia procedat, non sequendo traditiones artis, & si sanitas sequatur, peccat mortaliter: quia ex ponit se operi, vnde potest sequi notabile nocumentum proximo, intellige, si talis assumpsit officium voluntarie, secus si ex necessitate, ac bona fide fecit, qd potuit, alijs medicis deficientibus. secundò requiritur, quod sit diligens: vn-

de

de medicus etiam peritus notabiliter, negligens in reuidendo libros, inuisendo infirmos, vel in qualitate rerum medicinalium, & huiusmodi, si sequatur magna aggrauatio infirmitatis, peccat mortaliter, quod si sequatur mors, non solum lethaliter peccat, sed etiam fit irregularis. Dicitur autem medicus diligens, quando sequitur traditiones artis, visitat ægrotos personaliter, & eis modum viuendi præscribit. tertio requiritur, quod habeat intentionem rectam: vnde medici, qui, vt plus lucrentur, extendunt & protrahunt curam, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem: idem dic, quando fouent malitias aromatariorum, quibus medici, vt sint tuti in conscientia, non debent fidere, nisi sciant, illos esse viros probos, peritos, & practicos in sua professione. quarto requiritur in medico, qd ante omnia, iuxta canonicam sanctionem, moneat infirmos de sacramentali Confessione peccatorum Sacerdoti facienda, ita vt vbi infirmo de spiritali salute prouisum fuerit, ad salutem corporalem commodius, atq; melius procedatur, contrafacientes verò, peccant mortaliter, quia hoc cadit sub præcepto Ecclesiæ: legitur enim in decreto:

Di-

Districtè præcipimus: His accedit, q̄ vt medici suam artem absque peccato exerçant, debent accipere salariū moderatum, hoc est, pro qualitate curæ laborum, industriæ, pro facultate infirmi, & consuetudine loci.

In conferendis medicinis corporalibus, pariter medicus ne peccet, quædã obseruare debet. primò, ne det medicinas, de quibus illi secundùm artẽ, non constat. secundò, non debet dare medicinam prægnanti, vt abortiatur: quia hoc est peccatum mortale, maxime si fiat, vt peccatum lateat. tertio, medicus obseruare debet, ne vnquam det medicinam corporalem contra salutẽ animæ, quia anima corpori semper est præferenda: vnde peccatum est consilere fornicationem, siue ebrietatẽ pro salute corporali consequenda, eodemque pede claudicant illi medici, qui siue causa rationabili, ex aliquo humano respectu, vel mentis dissolutione, abstinentias carniũ, vel Ecclesiæ ieiunia dissuadent, secus si id faciunt ex cã rationabili, credita, aut saltem dubitata. quartò, medicus tenetur pauperibus non valentibus soluere, nec per se, nec per alios magis coniunctos, gratis mederi, medicinaque corporales dare: ta-

men non tenetur eos quærere, sed sufficit, si occurrentibus, aut vocantibus subueniat.

Ars medicinæ aliquibus in iure prohibetur: primò, Clericis existentibus in sacris, & etiam constitutis in minoribus, si sint sufficienter beneficiati: nã eo casu non licet eis operari in medicina physica, nisi gratis pro miserabilibus personis, vel consanguineis, & vbi nulum est periculum probabile vitæ: Officium autẽ chirurgi, quod incisionẽ, vel adustionem requirit, omnibus Clericis, tam existentibus in sacris, quàm in minoribus, simpliciter est interdictum: vnde Clericus contrahit irregularitatem, vbi eam laicus non contraheret, quia dat operam rei illicitę. Quare medici, physici, & chirurgi, si nihil de contingentibus omiserunt, & habẽt de hoc consciẽtiã probabilem, possunt promoueri ad ordines. secundò, ars medicinæ prohibetur Iudæis erga Christianos; verùm quando accedit necessitas, puta, quia non potest alius haberi, eo casu si Christianus vtatur opera Iudæi medici, excusatur à peccato. tertio ars medicinæ, secundùm iura ciuilia, seu imperialia, prohibetur illegitimis, & nõ iuratis: tales enim absque dispensatio-

ratione ad practicam medicinæ admitti non debent.

DE MENDACIO.

Mendacium est falsa significatio vocis cum intentione fallendi; unde ad perfectam rationem mendacij duo requiruntur, scilicet, falsitas eius, quod enunciat. & intentio fallendi, quod si dicatur falsum, & desit voluntas, adhibitaque sit diligentia, propriè non est mendacium, quia mendacium propriè consistit in voluntate dicendi falsum, non quidem recitatiuè, neque representatiuè, sed assertiuè. In mendacio ergo duo cadunt, materiale, & formale; materiale in mendacio est falsa enunciatio; formale verò est intentio fallendi. mendacium ratione primi, potest esse sine peccato: ratione autem secundi, semper est peccatum, si non mortale, saltem veniale.

Mendacium communiter ponitur triplex, scilicet, iocosum, officiosum, & perniciosum. Iocosum est, quod nulli nocet, sed tantum delectandi gratia dicitur. Officiosum est, quod nulli nocet, & alicui prodest, huius generis fuit mēdacium obfrecticiū Ægypti. Perni-

tio.

tiosum est, quod cum iniuria & iactura alterius dicitur. Mendacium primo & secundo modo sumptum, est saltem peccatum veniale: mendacium verò tertio modo acceptum, ex genere suo est peccatum mortale, ut habetur Psal. 5. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium, & Sap. 1. Os, quod mentitur, occidit animam: licet quandoque possit esse veniale, vel propter imperfectio- nem actus, vel propter modicitatem nocenti. Quod omne mendacium etiam officiosum sit peccatum, habetur Eccles. 7. Noli velle mentiri omne mendacium. Quare mendacium per se est prauum, & fugiendum, ideò falsum est, quod aliqui asserunt, nempe quod quandoque liceat mentiri ob magnam utilitatem assequendam, vel magnum malum euitandum, iuxta illud Roma. 3. Quidam aiunt, faciamus mala, ut veniant bona, quorum damnatio inquit Apostolus, iusta est.

Mendacium potest esse peccatum mortale tripliciter. primò, ratione materie, ut si sit circa res diuinas, vel bonum proximi, puta circa fidem, vel mores: quia tunc contrariatur charitati Dei, & proximi. secundò, ratione finis in- tenti, puta si sit in iniuriam Dei, aut in

S

no.

nocumentum notabile proximi, siue quantum ad personam, siue quantum ad bona, siue quantum ad famam. tertio, mendacium, potest esse peccatum mortale per accidens, hoc est, ratione scandali, vel damni inde probabiliter consequentis, vel ex circumstantia iuramenti, siue iudicij, quia mortale est, falsò iurare, & mentiri in iudicio, seruato ordine iuris.

Celatio veritatis, quando homo non est obligatus, respondere secundum intentionem alicuius, in quatuor casibus potest esse licita. primo, quãdo id quod dicitur, est verum in vno sensu, licet nõ sit verum in alio, in quo capitur ab audiente, sicut Abraham dixit. vxorem esse sororem, Genes. 12. cuius dictum fuit verum in vno sensu, quia erat filia fratris, quæ iuxta phrasim veteris legis, soror dicitur: non fuit verum in alio, in quo captum est, quia non erat filia parentum Abraham. secundò, quando ad eandem interrogationem possunt dari multæ responsiones, daturq; vna, & altera taceretur, sicut fecit Samuel, 1. Reg. 15. qui venit in Bethlehem principaliter ad iniungendum Dauid in regem, & secundariò ad sacrificandum: interrogatus tamen, ad quid venisset, respon-

respondit de causa secundaria; scilicet, quòd venisset ad sacrificandum, tacens de principali, nõpè quòd venisset gratia yngendi Dauid in Regem. tertio, quòd locutio est ambigua, habens duplicem sensum, in vno quorum est vera, & in altero falsa: sicut Tob. 5. Angelus interrogatus, quis, & de quo genere esset, respondit ex filijs Israel ego sũ Azarias Ananiæ magni filius: quæ verba sunt vera secundum interpretationem illorum vocabulorum; falsa verò secundum sonum illum externum, similiter Christus, Ioann. 8. non negauit se esse Samaritanum, id est, custodem, secundum nominis interpretationem. quartò, licet celare veritatem, quando quis interrogatur de aliquo, quòd dicere non expedit, & eo casu quis potest dicere, se illud nescire, puta vt alteri dicat; sicut legitur, Marc. 13. Dominum dixisse se nescire diem iudicij, puta vt alijs ipsum reuelaret; Celatio autem veritatis in tribus casibus potissimũ, est peccatum, & illicita. primo, quando scandalum posset ex ipsa oriri. secundò, in iudicio vero ac iusto. tertio, vbicumque quis tenetur confiteri veritatem, de qua interrogatur, & si ad illud

tenetur ex præcepto, eo casu celatio illa
esset peccatum mortale.

DE METU.

Metus est trepidatio mentis causa
instantis, vel futuri periculi, &
communiter ponitur duplex, scilicet,
leuis, & iustus. Leuis dicitur, qui cadit
in virum leuem, timentem vbi non
oportet. Iustus verò dicitur: qui cadit
in constantem virum. Metus primi ge-
neris nullo modo excusat à peccato;
metus autem secundi generis, non ex-
cusat quidem à toto, quia ad peccatum
nullus iustus metus cogit, sed solum à
tanto, quia quod metu fit, quantum ad
aliquid, non est voluntarium. Verùm
clarius dicimus, quod metus iustus in
his, quæ sunt mortalia de se, puta quia
naturali, vel diuino iure, sub præcepto
sunt prohibita, non excusat à mortali,
quoniam homo debet potius quælibet
mala sustinere, quàm malo de se con-
sentire, in his verò quæ solo iure huma-
no sunt prohibita, timor iustus, hoc est
cadens in constantem virum, excusat
à mortali.

Mala quorum metus est iustus, non
pos-

possunt esse peccata, quia huiusmodi
sunt mala maxima de se, propter quæ
non sustinenda, etiam mori debet ho-
mo, sed sunt quædam mala corporalia,
vt mors, cruciatus, dehonestatio per
stuprum, seruitus, & alia his similia, et
si sint solum in comminatione, & non
illata, quando probabiliter æstimatur,
quod ita erit, intellige siue aliquod ma-
lum prædictorum immineat personæ
propriæ, siue filiorum, siue vxoris, &
illi de facili occurri non potest, secus si
ei occurri posset, puta ad eundem Superi-
orem, vel alio modo, nam eo casu me-
tus non esset iustus.

Metus iustus in contractibus, in qui-
bus liber consensus non requiritur. nõ
excusat ab obligatione contractus, hoc
est, non facit, quod contractus sit nul-
lus, quia coacta voluntas, est voluntas,
licet eo casu, si acta sint perfecta causa
metus cadentis in constantem virum,
officio iudicis veniant rescindenda,
quod si sint imperfecta, per exceptionem
veniunt rescindenda: in contractibus
verò, in quibus liber consensus requi-
ritur, metus iustus facit, quod contractus
ipso iure sit nullus, quia licet coacta vo-
luntas sit voluntas, tamen non est vo-
luntas libera, deficit eo casu qualitas li-

bertatis, quæ est substantia contraclus.

Octo sunt, quæ exigunt liberum consensum, & sine quo ipso iure sunt nullæ primò, omnia quæ sunt meritoria, vt Pœnitentia, Confessio, Eleemosyna, & alia id genus, quæ si fiant ex tali metu, meritum excludunt, & perinde est, ac si non forent facta, intellige nisi characterem imprimant, quo casu, adueniente libera voluntate, conualescunt: alia autem non. secundò, matrimonium. tertio, dotis promissio vel solutio quartò, electio Prælati. quinto, autoritas tutorum. sexto, absolutio ab excommunicatione. septimò, testes, vt eorum testimonium valeat. octauò, votum, hæc enim vt teneant, liberum consensum requirunt, & per consequens, si ex metu iusto fiant, ipso facto sunt nullæ; metus autem leuis in foro causarum, neque excusat, neque annullat, neque rescindit, neque tollit actum, seu cõtractum requirentem liberum consensum; sed illo non obstante, tenet atque obligat.

DE MISSA.

Missa, vox desumpta ex codice Hebræo, Deuteron. 16. Latine oblatio spontanea. meritò hic ritus celebrandi

di Eucharistiæ Sacramentum, ab Ecclesia Catholica Missa, seu Oblatio spontanea appellatur: nam in ea Christus immolatur, qui se in ara Crucis pro peccatis nostris, vt legitur Esa. 53. & Ioann. 10. spontè obtulit, quæ vox in Ecclesia Christi non est noua, sicut aduersarij somniarunt: huius enim vocis meminere antiquissimi, ac sanctissimi Patres. Ignatius discipulus D. Ioannis Euangelistæ, in sua Epistola ad Smirneneses. Martialis Christi discipulus, in sua Epistola ad Burdegalenses, Dionysius discipulus D. Pauli, in suo libro ecclesiæ hierarch. cap. 15. & in lib. cœlest. hierarch. cap. 3. Hic ritus celebrandi Eucharistiæ Sacramentum, qui Missa dicitur, à sacris OEcumenicis Concilijs est approbatus, & pro diuino instituto omnibus Christi fidelibus proponitur ac commendatur, vt alijs ommissis breuitatis gratia, est videre in Concilio Laodicensi, celebrato Anno Dñi CCCLXIV can. 5. Agatensi, celebrato Anno Domini CCCC. xxxix. can. 31. & in Trident. sess. 22.

Missa non est adinuentum Papisticum, minus humanum, sicut Neoterici falsò docent, sed est institutum diuinum: Christus enim hunc ritum cele-

brandi Eucharistiæ Sacramentum, ab Ecclesia Catholica Missa nūcupatum, in sua vltima Cœna, instituit quando dixit, Lucae 22. Hoc facite in meam commemorationem, nam Dominus noster Iesus Christus circa institutionem venerabilis Sacramenti Altaris, tria Apostolis mandauit, ac per consequens eorum successoribus. primò, cōsecrationem corporis & sanguinis sui, quando dixit, Hoc facite. secundò, comestionem, & bitionem, quando dixit, Accipite, & manducate, Accipite, & bibite. tertio, mandauit illis, memoriam suæ mortis, ac passionis habendā, quando dixit, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, quæ tria à Christo præcepta accipimus in Missa, Sacerdos enim in celebratione missæ consecrat, corpus, & sanguinem Christi offert. tertio, comedit, & bibit, ergo Missa est Christi institutio, atque traditio, quam Apostoli obseruarunt, vt habetur Act. 3. Sacrificantibus illis, Domino, & ieiunantibus, quem locum etiam Erasmus de hac sãcta oblatione interpretatur. Hunc ritum nobis Apostolus Hebr. 3. ad viuum expressit, Omnis, inquit. Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus consti-

tuitur, in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis, qui condolare possit his, qui ignorant, errant, quoniam & ipse circūdatus est infirmitate, & propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro seipso offerre pro peccatis, ex his ergo patet, quòd Missa non est ex traditione humana, sed diuina.

In Missa duo veniunt consideranda, nempè id, quod est principale, & id, quod est accessorium. Principale in missa est ipsum Eucharistiæ Sacramentum: accessorium verò, seu secundariū in missa sunt orationes deputatæ partim ab Apostolis, partim à Summis Pontificibus ad maiestatem, solennitatem, ac decorem tanti Sacramenti, atque diuini ministerij. Quare missa ratione primi, non potest damnari, quia sic cōsiderata missa, nil aliud est, quàm consecratio, immolatio, comestio, & bitionio corporis & sanguinis Christi, quæ omnia facienda Dominus ipse præcepit, nec ratione secundi, hoc est, accessorij. Missa reprobari potest, quia omnes orationes, quæ recitantur in missa, sunt desumptæ ex sacris literis, veteris & noui Testamenti, sicut cuilibet eas animo Christiano consideranti, clarè

constabit, vnde superest, vt relictis hæreticis, sacrosanctum missæ sacrificiū, viam memoriam passionis Christi, vinculumque vnitatis, ac pacis, ambabus vnis, vt dicitur, amplectamur, atque veneremur.

Missa ratione sui accessorij, est repleta mysterijs, & diuiditur in tres partes. prima est ab Introitu vsque ad Canonem, qua Christi aduentus totaq; eius vita vsque ad passionem designatur. secunda est à Canone vsque ad Complendam, qua Christi passio exprimitur, & repræsentatur. tertia est à Complenda vsque ad Benedictionem Sacerdotis, qua sepultura, & resurrectio Christi designatur. Missa triplici lingua est composita, Græca, sicut Kyrie eleison, Christe eleison, id est, Domine miserere; Hebraica, sicut Alleluia, id est, Laudate Deum, Sabaoth, id est, exercituum, O sanna, id est, salua obsecro, Amen, id est, fiat; alia sunt Latina, quia & titulus crucis. hac triplici lingua constabat.

Ad hunc ritum celebrandi Eucharistiæ Sacramentum, qui à sanctis Patribus missa est appellatus, quædam sacre vestes, quas celebrans induere debet, requiruntur, quæ numero sunt sex, scilicet, Amictus, Alba, Cingulum, Manipulus,

pulus, Stola, & Casula. Amictus significat operimentum, quo Iudæi velabant faciem Domini, Luc. 22. Alba significat vestem illam, qua Herodes Christo illufit, Lucæ 23. Cingulum repræsentat flagella, quibus Christus fuit cæsus, Marc. 15. Manipulus designat funem, quo Christus comprehensus à ministris fuit ligatus, Ioann. 18. Stola significat crucem, quam Dominus proprijs humeris portauit, Luc. 23. Casula repræsentat vestem purpuream, qua Christus à militibus fuit indutus, Mar. 15. Quare Missa tum ratione eorum, quæ in ipsa fiūt, tum ratione sacrarum vestium, quas Sacerdos celebraturus induit, passionem Domini nostri Iesu Christi, ad viuum repræsentat. Obiectiones verò aduersariorum contra hoc diuinum institutum, desumptæ ex quibusdam locis sacre paginæ: ita faciunt ad rem nostram, sicut Psalm. Magnificat ad Matutinas, nam doctrina Catholica procedit de hostia, & oblatione incruenta, instantiæ autem hæreticorum procedunt de hostia, & oblatione cruenta. secundò; doctrina Ecclesiæ Catholicæ procedit de oblatione repræsentatiua, quæ fit in altari: obiectiones verò aduersariorum procedunt de oblatione

reali facta in ara crucis, propterea apparet, quòd ineptè nos recrucifixores appellent. tertio, doctrina nostra procedit de oblatione Christi, sub specie aliena, nempe panis, & vini: argumenta autem hæreticorum procedunt de oblatione Christi in propria specie: ergo ex his patet, obiectiones aduersariorum huic sanæ doctrinæ nõ obesse.

Tempus celebrandi missas, secundum omnes Doctores, est de die, incipiendo ab aurora vsque ad meridiem: unde qui celebrat post meridiem, vel noctu, peccat mortaliter, vtpote quia talis contra generalem cõsuetudinem Ecclesiæ facit: fallit tamen hæc doctrina in quatuor casibus. primò, in nocte Natiuitatis Domini, in qua licet Sacerdoti celebrare vnã missã tantum, & qui plures ea nocte celebrat, peccat. secundò, si Episcopus in itinere celebret, vel celebrari faciat ante diem. tertio, secundum aliquos, de licentia Episcopi imminente necessitate, puta quia infirmus moritur, & non habetur Eucharistia. quartò, generaliter, quoties Papa dispensat: die ergo regulariter celebrandum est, ac semel tantum: quia missa est representatiua passionis Christi,

sti, qui semel passus est, meritò igitur Ecclesia statuit, quòd Sacerdotes semel duntaxat in die missã celebrent, excepto die Natiuitatis Domini, qua die singulis Sacerdotibus concessum est, tres missas celebrare, ad designandum triplicem Natiuitatem Christi, scilicet, æternam, de qua Psalm. 2. & Esaiæ 53. Carnalem, siue temporalem, de qua Matth. 1. & Lucæ 2. Spiritualem, de qua 2. Petr. cap. 1. Verum Sacerdos ante officium matutinarum absolutum, Sacrum facere non debet, secus ex sententia omnium Summistarum, peccat mortaliter, intellige nisi adsit necessitas, cui non possent obuiari, puta quia monasterio siue Ecclesiæ imminet scandalum graue, vel aliquid simile, eo casu Sacerdos celebrans missã officio matutinali non dicto excusaretur à mortali, secundum Doctores.

Ad celebrationem missæ saltem diebus festis omnes curam animarum habentes tenentur, nisi per alium populo satisfaciant: Sacerdotes verò, qui non habent populum, neque ex obedientia tenentur celebrare, vt religiosi, ex sententia doctissimorum virorum, vt refert D. Thomas 4. sentent. distinct. 13. & 3.

& 3. part. quæst. 82. omittentes celebrationem non peccant: ipse tamen dicit, quòd Sacerdos non vtens sibi data nobilissima potestate, reus erit negligentia, iuxta illud 1. Pet. cap. 4. Vnuiquisq; sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei, vnde et si nulli hominum, inquit, teneatur, nihilominus celebrare debet, vt Deo sacrificium reddat: quia Sacerdotibus præceptum est Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: ex quo videtur, quòd Sacerdoti non liceat, omnino à celebratione missæ cessare: sed ad illam saltem teneri in summis solennitatibus, vt in die Natiuitatis, Resurrectionis, & Pêtecostes, quibus diebus Sacerdos, qui sine rationabili causa nò celebrat, ex sententia D. Thom. loco citato, non excusatur à mortali: nullus enim gratiam Dei in vacuum recipere debet. Quid si institutio beneficij habeat, quòd Sacerdos quotidie celebrare teneatur? Respondetur, quòd talis institutio, nisi sano modo intelligatur, est illicita, & dās materiam peccandi: vnde eo casu beneficiatus debet accipere interpretationem huiuscemodi institutionis à fundatore, vt scilicet in

telli-

telligatur, quòd debeat & teneatur celebrare, quantò frequentius potest, salua conscientia sua, debita reuerentia, & deuotione ad Sacramentum; secus fundatoris intentio fuisset corrupta, ac deprauata.

Circa celebrationem missæ, nouem præcipuè veniunt attendenda, & obseruanda. primò, in missa solenni secundum iura, tres ad minus cum celebrante debent adesse, sed nunc per contrariam consuetudinem abrogatum est: In missis verò priuatis, sufficit vnum habere, qui Sacerdoti nomine totius Ecclesiæ Christi respondeat, & ministret, & hoc generalis consuetudo Ecclesiæ approbat: mulier tamen ab hoc angelico munere in iure repellitur. secundò, missa celebrari debet cum debitis vestimentis benedictis. tertio, cū lumine. quarto, cum calice & patena. quinto, cum altari lap. deo. sexto, cum corporali & tribus mappis, secundum autem D. Antonium, ad minus debent esse duæ: quia duo fuere lintamina, quibus fuit inuolutum corpus Iesu, vt habetur Luc. 24. & Ioann. 20. septimò, cum missali, hostia, vino, & aqua. octauò, capite discooperto, nisi hoc aliqua rationabili causa fieret, & quando Euāgelium

gelium legitur, omnes debent stare. non, in celebratione missæ nihil debet omitti de his, quæ ordinariè dicuntur: unde si Sacerdos omittit aliquid notabile scienter, vel ex magna negligentia, puta Euangelium, Epistolam, Canones, & huiusmodi, peccat mortaliter, secus si omittit aliquid solum verbum, quod non est de consecratione. Quod si Sacerdos celebret sine lumine, aqua, vel pane fermentato in Ecclesia Latina, sine Altari consecrato, missali, calice, & patena, vel sine manipulo, stola, casula, cingulo, alba, vel amictu, peccat mortaliter: non tamen efficitur irregularis, quia hoc non est expressum in iure.

Omnes Christi fideles ex præcepto Ecclesiæ, nedum diebus Dominicis, sed etiam alijs diebus festis, missam integram audire tenentur, nisi tales essent excommunicati, interdicti, vel legitime impediti.

Legitima autem impedimenta sunt, ut custodia infirmorum, qui sine periculo notabili relinqui non possunt, infirmitas, ob quam homo sine periculo exire non valet, custodiam puerorum à quibus sine periculo, qui eorum curam habent, abesse nequeunt.

Ar-

Arduum negotium, quod esset relinquendum propter auditionem missæ, secus ubi audito Sacro, tractari adhuc posset, Puellæ nobiles, quando prohibentur à parentibus, similiter viduæ, quæ per aliquod dies ob mortem mariti, secundum laudabilem consuetudinem, domi manent, item miserabiles personæ, quæ ob carentiam vestium, salva honestate in cōspectu hominum apparere nequeunt.

Sacramentum Eucharistiæ, quod est principale in missa, in quantum Sacramentum, habet effectum, ad quem est institutum, scilicet spiritualement nutritionem per unionem Christi ad membra eius, & cōcomitanter remissionem, non solum culpæ, sed etiam pænæ secundum modum deuotionis, ac feruoris; quia dicta vnitas fit per charitatem, ex cuius feruore quis consequitur remissionem non tantum culpæ, sed etiam pænæ. Inquantum verò sacrificium, Sacramentum Eucharistiæ, habet vim satisfactiuam, & licet secundum se sit virtutis infinitæ: tamen in missa, ut docet D. Tho. 3. p. quæst. 79. art. 5. & in 3. dist. 45. artic. ult. quæst. ult. ad vltim. argument. operatur finitè, & limitatè, seu ad finitum effectum: nam ista virtus infinita sacrificij missæ,

missæ, limitatur ad effectum finitum ex dispositione offerentis. Quare & si hæc oblatio sancta ex sui virtute, ac quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna; tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, & etiam offerentibus secundum quantitatem suæ deuotionis, & licet omnes missæ tam boni, quàm mali Sacerdotis sint æquales, quo ad Sacramentum; tamen quantum ad effectum Sacramenti, non omnes missæ sunt æquales: quia sic comparantur, atque commensurantur dispositioni offerentis, vel eorum, pro quibus offertur, vel rogantium, quæ quidem dispositio, & deuotio non semper est æqualis. Ex his ergo patet, quòd missa, dicta pro pluribus, tantùm valeat, ac si pro singulo eorum sigillatim diceretur quia Sacramentum Eucharistiæ ex vi Sacramenti, & in quântum sacrificium, est virtutis infinitæ, ideò valet pro omnibus, secundum dispositionem, & deuotionem offerentium, siue eorum, pro quibus offertur: malè tamen facit Sacerdos promittens alicui specialiter, quòd tali die pro eo velit celebrare missam, deinde celebrat pro tribus; item promittens celebrare in vno loco, vel de Spiritu sancto, & non facit, quia

quia infideliter agit, & non satisfacit: verùm talis secundum D. Antoninum, excusatur in tribus casibus. primò, propter impossibilitatem celebrandi. secundo, propter consuetudinem, de qua populo constat. tertio, excusatur, si alijs suffragijs satisfacit: itè quia missa quo ad sacrificium, cum sit virtutis infinitæ, tantùm valet si dicatur pro omnibus, quantum si pro vno solo dicetur: quilibet enim accipit quod suum est, iuxta quantitatem suæ deuotionis.

DE MONACHO.

Monachus vox græca, latinè singularis, id est separatus à conuersione seculari, vtpote soli Deo militans. Conuersi sunt qui se & sua Monasterio obtulerunt mutando habitum, seculares tamen dicuntur, quia ad sacros ordines tales promoueri non solent: Oblati verò sunt qui se & sua Monasterio obtulerunt, habitu non mutato. Monachi nedum possunt promoueri ad sacros Ordines, sed etiam præfici alicui Ecclesiæ curatæ de licentia sui Abbatis adiuncto sibi socio, non tamen possunt fieri canonici alicuius Ecclesiæ secularis, minus eligi in Prælatum

latum alterius religionis, quod si eligerentur, electio ipso iure esset nulla, ac per consequens non valeret. At in Episcopum monachus secundum iura eligi potest, susceptoque munere Episcopali à iurisdictione sui Abbatis ex toto eximitur. Item absoluitur ab omnibus illis præceptis Regulæ, quam alias est professus, quæ exercitium Officij Pontificalis impedire quouis modo possunt, sicut sunt ieiunia, orationes, silentiû, & similia, ad quæ dum in claustro viueret, tenebatur. Quod si in his aliqua dispensatione opus esset, sedes Apostolica immediatè est consulenda. Nota hic quod appellatione monachorû in materia religionis veniunt etiam alij religiosi.

Monachis in iure quædam præcipiuntur, & quædam prohibentur. primò, vt integrum habitum sui Ordinis, & tonsuram monachalem semper palam gestent. secundò, vt silentium continuum in Dormitorio, Refectorio, & Oratorio, in Claustro verò certis horis seruent: tertio, vt nouitij, & professi, sacrifiquè initiati, vsque ad sacerdotium exclusi uè singulis mensibus, si non sapius confiteantur, & communicent. quartò, vt illorum capitula de triennio in tri-

ennium celebrentur. quintò, vt indufij laneis, & non ex tela vtantur. sextò, vt ille qui præest Regulam in capitulo vulgariter exponat, vel ab alio exponi faciat. septimò, vt aucupationes, & venationes euitent, utpote sibi interdictas. octauò, vt se non subijciant obsequio alicuius Prælati, seu Principis, vel Vniuersitatis, vel communitatis sine licentia sui superioris sicut decernit synodus Trid. sess. 25. de reform. capit. 4. nonò, vt arma intra septa monasterij non teneant, neque habeant. decimò, vt carnes extra articulum necessitatis non comedant. Hæc & alia multa monachis, & alijs Religiosis iuxta Regulam, & sanctiones suorum Ordinum sunt prohibita. Nota, quod monachi qui comedunt carnes in illis monasterijs in quibus memoria non extat, quod non comederint, impune possunt comedere; quia in tali casu debet præsumi tale quid ex causa legitima fuisse, & esse introductum; secus si ex corruptela, tunc non eucusarentur propter consuetudinem.

Monasterium ex factò monachi non obligatur nisi in duobus casibus. primus si illud in utilitatem ipsius monasterij versum sit. secundus si admini-

stratio ei à conuentu fit commissa, & tunc monasterium in tantum obligatur, in quatum utilitas, vel administratio se extendit, & non vltra. Bona ingredientis ordinem illorum Religiosorum qui in communi habent propria, pertinent ad ipsum monasterium iure traditionis, seu donationis inter viuos: secundum aliquos verò iure successio- nis. De bonis autem illorum, qui ingre- diuntur ordinem capucinoꝝ, vel alio- rum religiosorum, qui nihil proprij ha- bent, quatuor sunt opiniones, quarum prima est, quod huiusmodi bona ha- beantur pro derelictis. secunda, quod pertineant, ad illos, qui succederent ab intestato. tertia, quod iudicio & dispo- sitioni Episcopi in cuius diocesi sunt, subijciantur. quarta, quod acquiratur, & cedant Ecclesiæ Romanæ cui sub- sunt; & inde alantur, & hæc videtur ve- rior, & securior opinio.

Acquisita ex industria per Mona- chum expulsam, vel fugitiuum efficiuntur monasterij, intellige si voluit eum recipere, sed recusauit: secus autem si monasterium noluit eum cupientem redire, recipere, vel non curauit illius redditum, quo casu erunt secundi mona- sterij si quod est ingressus, vel Episcopi

Dioc;

Diocesani. Quod si Monachus fortè est translatus ad aliud monasterium ad peragendum ibi pœnitentiam propter delictum commissum, tunc bona illa quæ proprio monasterio attulerat quo ad vsum fructum erunt secundi mona- sterij, & post eius obitum redibunt ad primum. Si verò transijt ad secundum monasterium licitè, sic quicquid ex in- dustria postea acquirerit erit secundi mo- nasterij, & alia primi.

DE MORTE.

Mors, secundum Philosophum, est priuatio vitæ, & communiter à sacris Doctoribus ponitur triplex, cor- poralis, spiritalis, & gehennalis: sicut etiam triplex est vita, corporalis, gra- tiæ, & beatitudinis. Mors corporalis duplex est, naturalis qua quis priuatur vita substantiali, omnique operatione vitali; & ciuilibus, qua quis priuatur ali- qua operatione vitali, puta propria vo- luntate, aut ciuium & amicorum frui- tione, sicut fit per religionem, vel rele- gationem. Mors corporalis adhuc du- plex est, violenta & naturalis; mors vio- lenta etiam pro criminibus illata, au- fert totam pœnam peccati, vel partem, secun-

secundum quantitatem culpæ, patientiæ, & contritionis: non autem mors naturalis, quia per naturalia, neque meremur, neque demeremur.

Exponere se morti corporali pro salutæ animæ proximi certa, est præceptum, alias est consilium: mors corporalis naturaliter est horribilis: tamen, propter æternam beatitudinem consequendam est appetibilis, sicut legitur de David, Psalm 119 & de D. Paulo ad Philip. 7. qui optabant dissolui, seu mori corporaliter, ut cum Deo, quo ad spiritum, & animam, quæ per se est beatificabilis, perpetuò essent: unde per se quilibet diligit vitam, mortem verò per accidens, nempe vel propter aliquid acquirendum, vel propter aliquod malum euitandum.

De morte amici dolendum est moderatè, & ordinatè, ut docet Apostolus ad Thessal. 4. Nolumus autem vos, inquit ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent, & Eccl. 22. Modicum plora super mortuum: quia nos credimus huiusmodi defectus non esse perpetuos, ad Philipp. 3. Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus hu-

mili-

militatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ; concedit tamen Apostolus, dolendum esse de morte amici, quod est pietatis: nam propter quatuor debemus tristari de mortuis. primò, propter defectum corporis, quod propter animam venit diligendum, Eccle. 41. O mors, quàm amara est memoria homini pacem habenti. secundò, propter discessum, ac separationem, quæ dolorosa est amicis, 1. Reg. 15. Sic ne separat amara mors? tertio, quia per mortem fit commemoratio peccati, Romanor. 6. Stipendia peccati mors, quarto, quia per mortem amici, fit commemoratio mortis nostræ, Eccle. 7. In illa enim finis cunctorum hominum admonetur, & viuēs cogitat quid futurum sit.

In articulo, siue periculo mortis, qui libet Sacerdos habet plenitudinem potestatis, & quo ad peccata, & quo ad censuras: dicitur autem esse in periculo mortis infirmus, qui quotidianè febriliter laborat, obsessus ab hostibus volentibus illum occidere, nauigaturus per loca insidiosa, ætate confectus, generaliter verò regula sumitur ex arbitrio boni viri, ut consideratis omni-

T bus

bus circumstantijs, ille dicatur esse in
periculo mortis, qui proba-
biliter indicatur
esse in-
ta-
li pericu-
lo.

D E

NEGOTIATIONE.

Negotiatio, quæ ex ipsa no-
minis significacione priua-
tionem, seu negationem
otij importat, est commu-
tatio, siue permutatio ad
lucrum ordinata: vnde in specie nego-
tiator dicitur is, qui rem comparat, vt
integram, & immutatam vendendo, lu-
cretur: in genere autem, & in commu-
ni negotiator dicitur, qui vacat alicui
exercitio, & sicut negotiator, & merca-
tor sæpè apud Doctores pro eodem v-
surpantur: ita etiam negotiatio & mer-
cantia, siue mercatura idem significât.

Negotiatio ratione materiæ, circa
quam est communiter ponitur triplex.
prima est pecuniæ ad pecuniam, quæ
proprio nomine dicitur cambium. se-
cunda est pecuniæ ad rem, quæ dicitur,
Emptio. tertia est rei ad rem, quæ dicitur
Permutatio: ratione vero finis, in
quem ordinatur, ex sententia D. Tho-

mae 2. 2. quæst. 77. artic. 4. negotiatio est duplex, vna quæ ordinatur ad necessitatem vitæ, quæ propriè non ad mercatores, sed ad œconomos, & politicos pertinet, qui habent providere familiæ, aut ciuitati de necessarijs, cum permutatione rerum ad res, vel rerum ad pecunias. Altera, quæ ordinatur ad lucrû consequendum, & ista propriè dicitur negotiatio. prima de se est laudabilis: quia habet honestum finem, ex quo necessitati vitæ talis negotiatio deseruit, licet in ea possint diuersa peccata committi, quæ in tali casu erunt hominum vitia, & non artis in se; secunda verò secundùm se. habet quandam turpitudinem: quia de sui ratione deseruit cupiditati lucri, quæ terminum nescit, sed tendit in infinitum: potest tamen esse licita, si negotiator ordinet lucrum ad aliquem finem necessarium, vel honestum, puta ad sustentationem decentem sui, & familiæ, aut subuentionem pauperum, aut publicam vtilitatem.

Negotiatio, siue mercatura septem modis redditur illicita. primò, ex fine, vt quando fit propter auaritiam, vel alium inaleum finem. secundò, ex persona, puta si sit Clericus, vel religiosus, quibus in iure exercere mercaturam

pro:

prohibetur, iuxta illud 2. ad Timoth. 2. Nemo militans Deo, inquit Apostolus, implicat se negotijs secularibus, vt ei placeat, cui se probauit. tertio, ex tempore, puta si fiat diebus festis: quia est opus seruile, quo Dei Sabbathum violatur; fallit tamen secundùm Petrus de Pal. in nundinis scitis, & toleratis, si diuina non omittantur. quartò, ex loco, vt si fiat in loco sacro, siue in Ecclesia: quia scriptum est Matth. 21. Domus mea, domus orationis vocabitur; excusantur tamen vendentes candelas in cœmeterio, vel etiam in Ecclesia intentione satisfaciendi principaliter honori diuino, ac fidelium deuotioni; secundariò autem accipiendi inde aliquod lucrum. quintò, ex modo, puta quia exercetur dolosè, vel cum mendacijs, ac periurij: sextò, ex commercio, puta quando illud esset Reipublicæ damnosum, sic vt, cum quis totum granum, aut omnes merces emit, vt coactis alijs à se emere, vendat suo modo, vel quando queritur lucrum immeritarum, vel quando omnes conueniunt, vt certo pretio vendat, vel vt vnus solus vèdat tale quid, nisi pretium esset conueniens, cuius taxatio p recto

res ciuitas fieri debet. septimò, negotiatio redditur illicita ex consortio, puta quando quis habet societatem cum negotiatore, quem scit esse male conscientia, talis, vt notat D. Antoninus, tenetur soluere societatem, si commodè fieri potest, vel si non potest protestari, q̄ de illicitis lucris participare nolit, in his enim casibus mercatura est illicita, & cum peccato.

DE NOVITIO.

Nouitius religionis approbatæ, quilibet rationis capax, & pubes esse potest, masculus vbi decimū quartum annum compleuerit, femina verò vbi duodecimum annum absoluerit, q̄ si filius, vel filia à parentibus, siue tutoribus ante prædictum tempus offeratur, ipsique consentiant, eo casu tales exire nequeunt, priusquam ad legitimam ætatem veniant, sicut in matrimonio carnali, vbi autem ad perfectam ætatem peruenerint, pro arbitrio egredi poterunt, quod si non consenserunt oblationi, ac susceptioni habitus, in tali casu possunt egredi, quando voluerint. Si impubes propria auctoritate religionem increditur, extrahi potest à

parentibus, vel tutoribus vsque ad annum, & diem pubertatis: si verò adolescens, siue adolescentula in annis pubertatis seruite Deo in aliqua religione elegerit, eo casu neque parentes, neque tutores prohibere possunt, tamen tales, quandiu sunt nouitij, possunt exire absque alia pœna, nisi essent professi tacitè, nouitius autem tribus modis efficitur professus tacitè. primò, quando se ingerit actibus, qui solum professis de iure, vel de consuetudine conueniunt, intellige scienter, & non ex metu. secundò, ex delatione habitus professorum, sciens, quod ex tali delatione de iure, vel de consuetudine inducitur professio. tertio, nouitius efficitur professus tacitè, per delationem habitus religionis approbatæ ultra annum, intellige vbi non sit distinctio manifesta habitus nouitiorum, & professorum, sicut cõtingit in ordine Prædicatorum, vbi verò sit distinctio manifesta in forma, vel colore, vel scissura, nunquam per delationem habitus nouitiorum, etiã si per viginti annos portaretur professio inducitur. Professio tacita facta infra annum probationis, non obligat tacitè professum illi religioni præcisè, sed benè obligat illam religionè sibi, quia

eum expellere non poterit, illa autem professio, quæ sit per delationem habitus ultra annum, obligat illi religioni in specie, quo ad forum exterius, in foro verò animæ, & coram Deo, si talis nullo modo habuit animum obligandi se, non tenetur religioni, & si tales nempè tacitè professi contrahant matrimonium, tenet, licet grauitè peccent: nam professio tacita ita se habet ad professionem expressam, sicut se habent votum simplex, & votum solenne continentix illud impedit, sed non dirimit, istud impedit, & dirimit.

Tempus nouitiatus regulariter est annus à susceptione habitus, & hoc tempus datur in fauorem nouitij, & monasterij: nouitij vt experiatur regulam, disciplinam, modum viuendi, & huiusmodi; monasterij vt probent mores, ac vitam illius, vtrum sit pro eis, nec ne. Professio tamen in quacunque religione tam virorum: quam mulierum, iuxta decretum sacri Concilii Tridentini sess. 25. de regularibus, & monialibus, fieri nõ debet ante decimum sextum annum expletum, & ad eam nullus admitti debet, nisi per annum post susceptum habitum in probatione steterit, quod si fiat antè, vigore di-

cti decreti, est nulla, & per cõsequens, nullam obligationem ad alicuius regulæ, vel religionis, vel ordinis obseruationem, aut ad aliquos quoscunque effectus inducit.

Nouitij non obligantur ad præcepta regulæ, nisi eo modo, quo alij Christiani: debent tamen induci, vt eam seruent, ea nempè ratione, vt eius austeritatem probent, quam facta professione sustinere tenentur: verùm illis aliquid est indulgendum, ne retrocedant, maxime quo ad pœnas, vbi delinquit: quia nouitij, durante nouitiatu, liberè ad seculum redire possunt. Nouitius non potest eligi in Prælatum alicuius religionis, sed benè in Episcopum, neque potest ordinari, etiam ad primam tonsuram, quod si habuit beneficium, per ingressum religionis, non vacat, idèõ alteri infra annum probationis conferri non potest, nisi de eius consensu, sed eo casu per alium deseruiat assignata illi eiusdem beneficii congrua portione, & reliqui fructus reseruantur, vel in Ecclesiæ vtilitatem exponuntur, similiter si est Canonicus per ingressum religionis canonicatus ei' durante nouitiatu, non vacat: tamen talis infra annum probationis ad electionè

Episcopi, vel alterius vocari non debet, intellige si electio ad eum pertineat iure collegij in communi, secus esset de patrono, siue de eo, ad quem electio pertinet, non iure collegij, sed iure singulari, nam eo casu nouitiſus ad electionem vocari deberet.

D E

O B E D I E N T I A .

Obediētia, vt docet D. Thomas 2. 2. quæst. 104. artic. 2. est virtus moralis, & pars iustitiæ, licet diuersimodè considerata sub diuersis virtutibus contineatur; nam obedientia si consideretur in quantum procedit ex reuerentia Superiorum, continetur sub obseruantia; si consideretur quatenus procedit ex reuerentia parentum, continetur sub pietate, si consideretur in quantum, procedit ex reuerentia Dei, continetur sub religione, & pertinet ad deuotionē, quæ est principalis pars religionis: huius speciale obiectum est præceptum tacitum, vel expressum cuiuscunque Superioris: voluntas enim Prælati, quocunque modo innotescat, est quoddam præceptum tacitum: dicitur autem obedientia maior, & minor, secundum quod propria

voluntas obedientis magis, vel minus promptè, ac deuotè tendit ad impletionem præcepti sui Superioris.

Virtutes sunt in duplici differentia, quædam theologales, vt fides, spes, & charitas, omnibus alijs virtutibus longè potiores: quia Deo per se inhærent, quædam morales, inter quas, omnium maxima est obedientia: homo enim in alijs virtutibus moralibus contemnit bona externa, vel bona corporis propter Deum: virtute verò obedientiæ homo contemnit, vt Deo inhæreat, bona animæ, scilicet voluntatem propriam, quæ inter bona animæ est præcipua, in quantum homo per voluntatem omnibus alijs bonis vititur: vnde per se loquendo inter virtutes morales laudabilior est obedientia, quæ propter Deum propriam voluntatem contemnit, quinimò in sacris literis obedientia præfertur victimis, 1. Reg. 15. Nunquid, inquit Samuel, vult Dominus holocausta, & victimas, & non potius, vt obediatur voci eius? melior est enim obedientia, quam victimæ, & iure, quia per victimas aliena caro, per obedientiam propria voluntas maceratur.

Inobedientia, quæ charitati contrariatur, secundùm se est peccatum mortale,

talè, 2. 2. quæstion. 105. articulo. 1. non solum illa, quæ est in Deum, sed etiam quæ est in Superiores, iuxta illud Hebræor. 13. Obedite præpositis vestris, & Romanor. 13. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, & damnationi sibi acquirit: obedientia tamen, quæ respicit Deum, semper est præferenda obedientiæ, quæ respicit hominem, Act. 5. Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus: homo tenetur obedire Deo quantum ad interiora: Superioribus verò solum quantum ad exteriora, quòd si Prælati multiplicarent tot præcepta, quod subditi ea implere non possent, eo casu exeuferentur: quia ad impossibile nemo tenetur, & licet omnis inobedientia sit peccatum, vbi quod præcipitur est iustum, honestum, & possibile, tamen vna potest esse grauior altera dupliciter, vno modo ex parte præcipientis, & sic grauius est, esse inobedientem Deo, quàm homini: alio modo ex parte præceptorum, & sic inobedientia circa præceptum de meliori bono est grauior, vnde qui est inobediens præcepto de dilectione Dei, grauius peccat, quàm

quàm qui est inobediens præcepto de dilectione proximi.

DE ORATIONE.

Oratio actus religionis, quo reuerentia Deo exhibetur, est eleuatio mentis in Deum, cum quadam decentium petitione, & communiter à sacris Doctõribus ponitur duplex, vocalis & mentalis. De vocali Psalm. 5. & Matth. 6. De mentali, Psalm. 26. & 1. Corinth. 15. potior tamen, ac principalior est mentalis, iuxta illud Matth. 15. Hic populus labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me, sine causa autem colunt me. Quòd oratio sit Deo gratata, hominiquè salutaris contra Pelagium, ac eius sequaces, multis modis comprobari potest. primò, quia Christus docuit orare, Matth. 6. secundò, quia Dominus præcepit orare, Luc. 11. tertio, quia ipsemet orauit, Luc. 22. quarto, quia Apostolus omnes ad orandum hortatur, 1. ad Timoth. 2. quinto, quia Apostoli in ea se exercuerunt, ut habetur 1. ad Thessal. cap. 1. Orare non conuenit diuinis personis: quia oratio fit ad Superiorem, quem personæ diuinæ non habent, licet filius orauerit secundum

dum humanitatem, qua est Patre, imò seipso minor, & nunc etiam oret pro nobis, iuxta illud Romano. 8. Christus Iesus, qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiã interpellat pro nobis. tamen non dicimus, Christe ora pro nobis, sed Misere nobis, quia supponit suppositum æternum; conuenit verò orare Sanctis, & Angelis beatis in patria, non pro se, quia omnia succedunt eis ad votum, sed pro nobis. secundò, orare conuenit peccatoribus, quos orantes ex bono de fiderio naturæ, Deus non quasi ex iustitia, sed ex pura misericordia exaudit, quatuor conditionibus obseruatis. primò, ut petant pro se. secundò, quòd petant necessaria ad salutem. tertio, piè & humiliter. quarto, perseueranter.

Oratio aliquem contingit dupliciter, scilicet sicut exauditorem, seu impletorem nostræ orationis, & sicut impletorem, siue intercessorem. primò modo solum Deum oramus, quia omnes præces nostræ ordinari debent ad gratiam, & gloriam consequendam, quæ à solo Deo datur, Psalm. 83. Gratiam & gloriam, inquit Propheta, dabit Dominus. secundò modo oramus Sanctos, quam distinctionem diuersifi-

tatemque, modus orandi Ecclesiæ ostendit, nam à Sanctissima Trinitate petimus, vt misereatur, ab alijs autem postulamus, vt orent pro nobis. Sancti existentes in patria licet naturaliter ignorent ea, quæ in hoc sæculo sunt, maximè cogitationes cordis, tamen in verbo, & in intuitu diuinæ essentiæ manifestatur eis id, quod eos decet cognoscere de his, quæ circa nos aguntur, etiam quantum ad interiores motus cordis, huiusmodi maximè sunt petitiones nostræ ad eos directæ, voce vel corde, quas Deo manifestante cognoscunt. Quare oratio nostra tanquam deprecatoribus, & intercessoribus porrigenda est ad Sanctos, & ad Angelos beatos, tanquam datori, largitori, ac impletori, oratio nostra ad solum Deum est dirigenda, orandum autem nobis est pro peccatoribus, qui sunt in via, pro excommunicatis, pro infidelibus, & pro existentibus in purgatorio, pro damnatis verò non est orandum.

Orandum nobis est pro obtinendis spiritualibus, ac temporalibus; pro temporalibus, Prouerb. 20. & Matth. 6. Panem nostrum quotidianum da nobis; pro spiritualibus, ibidem, Adueniat regnum tuum. Verùm vt rectè Deum,

&

& Sanctos eius oremus, primò & principaliter spiritualia postulare debemus, secundariò temporalia ipsa, iuxta illud Matthæi 6. Quærite primum regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Vt autem oratio nostra exaudiatur, quatuor conditionibus debet esse prædita, primò, si sit publica, seu communis debet esse vocalis: quia talis fit in persona totius populi, cui debet innotescere, vt inde ad deuotionem cum orantibus populus excitetur, si verò sit priuata, seu singularis, non est quidem necessarium, quòd sit vocalis, tamen vox illi adiungitur, vt orans seipsum ad deuotionem excitet. secundò, vt intentionem suam custodiat, ne vagerur. tertio, vt debitum reddatur seruiendo Deo, nedum mente, sed etiam corpore. secundò, requiritur attentio, vt oratio sit meritoria, & impetratiua, 1. Corinth. 14. Orabo spiritu, orabo & mente. Triplex autem est attentio: quæ orationi vocali adhiberi potest vna ad verba, quibus petimus: altera ad sensum verborum, id est, ad petitionem ipsam, & tertia ad finem orationis, id est, ad gratiam, & gloriam consequendam modò quæcūque harum adsit, oratio attenda dici po-

po-

potest. tertio, debet esse diuturna, & continua, non quidem secundum se; quia oportet nos etiam in alijs operibus occupare, sed secundum desiderium charitatis, quod actu, vel virtute in nobis debet esse continuum; quoniam virtus huius desiderij manet in omnibus, quæ ex charitate facimus. quarto, requiritur, quod sit de re honesta, hoc est, de his, quæ faciunt ad æternam salutem consequendam, oratio enim nostra, si has quatuor condiciones habuerit, semper audietur, Matth. 21. *Quæcunque petieritis in oratione, credentes, accipietis.*

Oratio non tantum mentalis, sed et vocalis cadit sub præcepto diuino; nam ex Christi doctrina, Matth. 6. debemus dicere, Pater noster, qui es in celis, &c. Hanc orationem omnibus alijs præferendam, omnes Christiani scire, & orare tenentur, quæ in se septem petitiones continet. in prima petimus, quod nomen Dei ab omnibus, ut sanctum, habeatur. in secunda postulamus, ad gloriam regni Dei peruenire. in tertia petimus, ut ita ei ab hominibus obediatur in terra, sicut ab Angelis in celo. quarto, postulamus necessaria in hac vita, nobis tribui. in quinta petimus

veniam, & remissionem peccatorum. in sexta postulamus à Deo; ne permittat nos tentationibus carnis, mundi, ac dæmonis succumbere, & superari. in septima petimus protectionem diuinam aduersus omnia mala præsentis & futuræ vitæ; scriptum est enim Psalm. 26. *Deus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? & Roman. 8. Si Deus pro nobis, quis contra nos?*

DE ORDINE.

ORdo Ecclesiasticus de quo hic intendimus est signaculum quoddam in anima diuinitus impressum, in quo spiritualis potestas, & officium traditur ordinato. Et communiter ponuntur septem. 4. sentent. distinc. 24. cap. 1. scilicet, Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Accolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Præbyteratus. In hoc concordant omnes Theologi: Canonistæ verò tenent, quod sint nouem ordines ecclesiastici: prædictis. n. addunt primam tonsuram, & Ordinem episcopalem. In quolibet ordine imprimatur character indelebilis. idè absque sacrilegio, iterari non possunt. In Ordine Ostiarij imprimatur character in

traditione clauium, & expressione verbi. Lectoris in traditione Codicis lectionum diuinarum. Exorcistæ in traditione libri exorcismorum. Accolyti in traditione Candelabri, & Vrceoli. Subdiaconi in traditione patenæ, & calicis vacui. Diaconi in traditione libri Euangeliorum, & secundum aliquos in manus Episcopi impositione. Sacerdotis in traditione Calicis, & patenæ cum hostia, & vino, ac verbis, Accipe potestatem offerre sacrificiū, &c. & in impositione manuum Episcopi super caput cum illis verbis, Accipe Spiritum sanctum, &c. sic enim Episcopus concorditer agit summo Episcopo Christo, qui prius contulit potestatem Apostolis conficiendi, quàm absoluedi: vnde sunt duæ formæ partiales ordinis sacerdotalis, in quarum vna conferitur potestas conficiendi Eucharistiam, in altera potestas absoluedi à peccatis. In ordine Episcopali imprimitur character ex impositione manuum Episcoporum super caput, cum illis verbis, Accipe Spiritum sanctum, & cap. Episc. iuncta glo. 23. dist. Nec obstat. c. vlt. de sac. vnc. non iter: quia loquitur de impositione quæ fit Diacono, & Sacerdoti, quæ non est de essentia istorum ordi-

inum. Aliqui tamen dicunt, quod imprimatur character in vnctione catitis ex chrismate, & in prima tonsura quando capilli abscinduntur.

In collatione ordinum quædã sunt de necessitate, & substantia ordinis, vt tactus corporalis instrumenti in cuius traditione imprimitur character, D. Thom. in 4. sentent. distinct. 24. Gof. & Host. Vnitatis ministri, vnde si Episcopus exprimit verba, & alius facit actus vel è contra nihil fit: quia sacramenta sunt vnitatis, quæ diuidi non possunt, de consecr. dist. 2. Missa in maioribus ordinibus, & huiusmodi. Quædam sunt dubia, vt manus impositio Episcopi in ordine Diac. & Præsb. Ieiunium ordinatis, & ordinati, & alia id genus. Quædam verò non sunt de necessitate, & substantia ordinis, vt genuflexio, tempus, ætas, Episcopus, proprius, Missa in minoribus ordinibus, & his similia. Quare si omissum in Collatione ordinum est de substantia debet iterari. Si dubium debet suppleri vt notant. Inn. Host. & Goff. si verò certò constat, quod omissum non erat de substantia, tunc illud iterari, vel suppleri non est opus. Abbas qui ex Priuilegio habet vsum mitræ, & baculi pastoralis, potest conferre

ferre ordines minores suis subditis tantum, alijs verò non, vt habetur in Concilio Trid. sess. 23. de reform. cap. 10. Episcopus autem potest conferre omnes ordines omnibus de sua diocesi oriundis, aut qui in sua diocesi habent domicilium, vel beneficium, etiam peregrinis de licentia suorum Ordinariorum, vel Capituli sede vacante vltra annum.

In iure prohibentur ordinari non habentes debitam ætatem, illiterati, criminosi, bigami, solenniter pœnitentes, Neophiti hoc est noui in fide, vel religione, tales nec ad minores ordines promoueri possunt. Ratiocinijs obligati, serui, corpore vitiati, vxorati, illegitime nati, peregrini, & ignoti, infames, suspensi, interdicti, vel excommunicati, & hermaphroditus qui nisi præualeat sexus virilis, non suscipit characterem: Episcopus enim huiusmodi ordinando secundum D. Thom. peccat mortaliter, nisi in casibus in quibus potest dispensari, prius cum illis dispensatur.

Prima tōsura potest dari omni temporibus, & minoribus ordinibus iuxta dispositionem, ex sacrorum Canonum auctoritate, & in solemnem, Dominicis ordinacionem generalem, & in

nicis, & alijs festiuis diebus per annum conferri possunt: alijs verò ordines, nēpe maiores & sacri tantum in sex temporibus. Anni, & manè, videlicet in Sabbathis Quatuor temporum, Sabbatho ante Dominicam de Passione, & Sabbatho sancto conferri debent: Ordo verò Episcopalis die Dominico horarum tertiarum, & sic vt legitur in canonicis Apostolorum receptis, & approbatis in sexta Synodo generali Constant. Episcopus a duobus, aut tribus Episcopis ordinetur, Præsbyter, Diaconus, & reliqui Clerici ab vno Episcopo ordinentur, Can. 1. & 2.

Circa collationem ordinum quatuor potissimum obseruari debent. primò, quod præcedat examen ita vt constet nullum impedimentum ex prædictis esse inordinando. secundo, debet missa celebrari ab eo qui vult ordinare, quod si missa omittatur secundum Raij. nihil fit, sed totum est iterandum: quia missa in sacris ordinibus conferendis est de substantia. Quod si vnus dicat missam, & alius consecret Ordo tenet vt dicit Hugo de Sanct. Viç. licet fieri non debeat: Aliqui tamen limitant, & dicunt illud verum esse in minoribus, sed non in sacris: vnde securius est, vt qui

qui ordinat semper celebret, iuxta vniuersalem consuetudinem Ecclesiæ, hoc in se continet Pontificale, & quia vnus debet esse minister sacramenti, sic .n. plures viderentur esse ministri partiales, cum Missa sit de substantia sacrorum ordinum. secus in minoribus. tertio, ordinandi debent habere indumenta pertinentia ad ordinem quem suscipere volunt. quarto, quod ordinans nihil omittat de ordinatis in Pastoralis: nam Doctores communiter tenent, quod excepto loco, tempore, ætate, vñctione, impositione manuum (intellige in ordine Diaconatus, & Præbyteratus) ieiunio, missa in minoribus, orationibus quibusdam, quæ non dicuntur in traditione Instrumentorum, & quod sit proprius Episcopus, omnia alia sint de necessitate, sic quod si aliquid omittatur, nihil fiat, totumque sit reiterandum: ex Theologis autem multi dicunt, si in Collatione Ordinum omitterentur illa in quibus imprimitur character, tunc totum esset reiterandum, & ordo sic collatus non teneret, secus si alia omitterentur, eo casu inquit omissa solum esset supplenda; at prior opinio est securior.

Ordo Ecclesiasticus de quo hic agitur

tur est verè, & propriè sacramentum à Christo Domino nostro institutum, vt testatur sacri Concilij Tridentini sess. 23. de Sacramento Ordinis Can. 3. & licet plures sint Ordines, vt supra dictum est, & vt habetur loco citato can. 2. tamen sunt vnum sacramentum, non vnitate indiuisibilitatis, vt punctus, neque vnitate continuitatis vt linea, neque perfectione vnus formæ, vt corpus animatum, sed perfectione vnus finis, omnes enim ordines ad vnum finem, nempe ad Eucharistiam ordinantur, nam quilibet ordo habet proprium actum in ordine ad sacramentum Eucharistiæ, Ostiarij est dignos admittere, & indignos à sumptione eius repellere. Lectoris est homines instruere ad huiuscemodi sumptionem. Exorcistæ est homines disponere ad receptionem Eucharistiæ. Accolyti est preparare materiam sacri calicis. Subdiaconi est preparare materiam Eucharistiæ in sacris vasis. Diaconi est sanguinem ex calice ministrare, & Sacramentum Eucharistiæ in pixide gestare. Præbyteri est corpus & sanguinem Christi in Altari conficere. Episcopi etiam habent proprium actum in ordine ad sacramentum Eucharistiæ à cæteris distinctum,

nempè creandi Præsbyteros, qui hoc ipsum Sacramentum Eucharistię conficiunt, proinde Episcopatus est verè, & propriè Ordo in Ecclesia Christi à cæteris distinctus, qui iterari non potest, D. August. Epist. ad Crispinum Donatistam, & D. Dion. Areop. lib. eccles. hierarc. cap. 5.

Quilibet ordo præsupponit characterem baptismi de necessitate: characterem verò Confirmationis solum de congruo, similiter character vnus ordinis characterem alterius, proinde recipiens posteriorem ordinem, priori omisso, non reordinatur in posteriori, fallit tamen secundum omnes Theologos de non sacerdote consecrato in Episcopum, nam si quis non sacerdos consecraretur in Episcopum, ordinatio esset nulla, ac per consequens talis non reciperet potestatem, & characterem Episcopalem, secus autem si esset sacerdos, quocunque alio ordine deficiente, eo casu ordinatio, & consecratio teneret, & posset omnes ordines cõferre, eo excepto, quem non haberet.

In susceptione Ordinum ecclesiasticorum requiritur debita etas, nempe ad Primam tonsuram, & tres priores ordines minores, etas septem annorũ, & ad

& ad Accolytatum etas duodecim annorum desideratur, etas verò requisita ad maiores, & sacros ordines suscipiendos exprimitur in Conc. Trid. sess. 23. de reform. cap. 12. vbi legitur; Nullus in posterum ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad diaconatus ante vigesimum tertium, ad Præsbyteratus ante vigesimum quintum etatis suę annum promoueatur. Regulares quoque nec in minori etate, nec sine diligenti Episcop. examine ordinentur, Priuilegijs quibuscunque quo ad hoc pœnitens exclusis: Ad Episcopatum verò etas triginta annorum iuxta Canones functiones in promouendo desideratur.

D E

P A P A .

Papa quasi pater patrum, successor D. Petri, est Vicarius Christi, & Dei in terris: nam principale caput Ecclesie, in quod tendit fides nostra, est Christus, ad Ephes. 1. Ipsum, inquit Apostolus loquens de Christo, dedit caput super omnem Ecclesiam, & Coloss. 1. Ipse est caput corporis Ecclesie: secundarium verò, & ministeriale caput, est Papa, in quod non credimus, sed illi veluti Vicario Christi in terris obedimus; vtpote quia ei cura vniuersalis Ecclesie, diuinitus est demandata, quando à Domino dictum est Petro, Ioann. 21. Pasce agnos meos, pasce oues meas; tunc Christus Petro, & per consequens eius successoribus, omnes credentes in ipsum subiecit. Quare ex hoc loco rectè à nobis inferri potest, ergo qui non sunt sub cura, & obe-

obedientia Papæ, tales non sunt oues Christi: sed hædi Satane sunt. Papa debet eligi à duabus partibus Cardinalium, aliter qui gereret se pro Papa, est excommunicatus.

Primatum D. Petri, & eius successorum in Ecclesia Christi, ex multis testimonijs, atque prærogatiuis ex sacris literis desumptis, accipimus primò, quia Matth. 16. legitur, quod Christus illi soli nominatim clauis regni cælorum, promisit. secundò, quia Dominus alijs Apostolis dedit clauis cæli, vt habetur Matthæi 18. Petro verò dedit clauis cælorum, Matth. 16. quæ diuersæ dicendæ formulæ, maiorem authoritatem fuisse à Christo collatam Petro, quàm alijs ostendunt. tertio, quia onus confirmandi in fide reliquos Apostolos soli Petro Christus iniunxit, ac demandauit, Lucæ 22. quarto, quia Dominus curam suarum ouium soli Petro nominatim commisit, Ioann. 21. quinto, quia Christus vbi resurrexit, singulariter Petro, & primò præ cæteris apparuit, eiusque resurrectio iussu Angeli, soli Petro nominatim annunciata fuit, Marc. vltim. sexto, quia quotiescunque catalogus Apostolorum textitur, semper Petrus primo loco recèsetur, vti legitur Matt.

10. Luc. 6. & Act. 1. Hæc igitur, & alia multa testimonia, atque prærogatiuæ satis pio Christiano, Petri primatum ostendunt, quem Dominus illi, eius gloriosa confessione audita, alijs præsentibus promisit, Matth. 16. quando dixit. Tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo clauis regni cælorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis. Hunc post Resurrectionem Dominus effectualiter illi contulit, quando dixit Ioann. 21. Pasce agnos meos, pasce oues meas; quem primatum ubi Christus cælos ascendit, Petrus in Ecclesia exercuit, Primò, dirigendo ordinationem Matthiæ in Apostolorum, Act. cap. 1. secundò, defendendo publicè omnes Apostolos, Act. 2. testiò, sanando claudum præsentem Ioanne, Act. 3. quartò, pronuntiando sententiam mortis in Ananiam, & Saphiram, Act. 5. quintò, dum præfuit in Concilio Hierosolymis celebrato, & eius sententia omnes consenserunt, Act. 15. & accedit, q̄ Christus Petrum vocauit Cæpham, id est. Caput.

Papa summum gradum potestatis in spiritualibus, & temporalibus æqualiter Petro Apostolo, habet, idè iudicem non habet in terra; à nullo enim potest iudicari, à nullo potest deponi, nisi desinat esse caput, vt in casu hæresis manifestæ, aut spontè se subijciat, vel Papatui renunciet: sicut legimus de Clemente, Cyriaco, Marcellino, & Celestino, quos Ecclesia canonizauit: licet per Concilium generale possit declarari depositus, ubi à fide deuiasset: quia tunc ipso iure Papa est præcisus ab Ecclesia, est depositus, & desinit esse caput Ecclesiæ; pro alijs autem criminibus notorijs, excepto crimine hæresis, à membris iudicari non potest, quoniam eo casu Papa non esset caput præcisum, sed languidū, & per consequens non desinit esse caput Ecclesiæ: si tamè suis prauis moribus Ecclesiam Christi destrueret, vel bona Ecclesiæ alienaret, ditando suos consanguineos eo casu ei esset resistendum per honestam reprehensionem, exemplo Pauli, qui restitit Petro in faciem, ad Galat. 2. & orandū esset, vt à Deo corrigeretur: vtrum autem Papa vtendo sua potestate in iudicando, ac statuendo errare possit, habes suprâ in titulis de Canonizatione,

fol. 63. & Concilio, fol. 89.

Potestas Papæ in genere, ex quo gerit vices Christi in terris, licet ad omnes se extendat: tamen in specie. primò se extendit ad illos quæ sunt in Purgatorio, mediante thesauro indulgentiarum. secundò, ad Paganos, si quid faciunt in sua superstitione, quod vergat in irreuerentiam fidei. tertio, ad Iudeos, vt seruent Canones, qui eos respiciunt, & licet tales non possit punire, pœna spiritali, quia sunt extra Ecclesiam; tamen potest eos punire pœna pecuniaria, vel corporali. quartò, ad hæreticos, & schismaticos, eos excommunicando, deponendo, & auferendo bona temporalia, nisi ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ redeant. quintò, ad Imperatorem, quem habet confirmare, consecrare, & coronare; quinimò & illum ex rationabili causa deponere, sicut Innocentius III. Ottonem, & Innocentius IV. Federicum deposuit, à fortiori potestas Papæ se extendit ad reges, & alios Principes Christianos. sextò, ad leges ciuiles, quas potest tollere, & abrogare, si vergunt in detrimentum animæ, vel sacris Canonibus sint contrariæ. septimò, ad legem naturalem, & diuinam, eas declarando, & interpretan-

tando. octauò, ad omnes gradus consanguinitatis, & affinitatis, prohibitos, vt Matrimonium contrahatur, dispensando in illis, præterquàm in primo gradu consanguinitatis, & affinitatis in linea ascendentium, & descendentium, & in primo gradu consanguinitatis, & affinitatis in linea transuersali; quia est contra ius diuinum, & naturale, vt filius ducat matrem, & vxorem patris. item quòd frater ducat sororẽ, vel frater vxorem sui fratris, licet in lege Mosaica ex Dei dispensatione ad fructificandum semen fratris mortui, & ad multiplicandum genus humanum permissum, atque concessum sit, ducere vxorem fratres defuncti, & habere plures vxores: multiplicato autem genere humano, creditur quòd, & Iudæi in veteri lege ab huiusmodi abstinerint.

Summus Romanus Pontifex in summa militantis Ecclesiæ specula constitutus; iuxta canonicas sanctiones, præsertim sacri Conc. Trident. decreta, ex iniuncto sibi Apostolicæ seruitutis officio, habet animaduertere in Pastores absentes à suis Ecclesijs, & diocesi, legitimo impedimento, seu iustis, & rationabilis causis cessantibus, & accedente illorum contumacia, suæ suprema

mæ sedis auctoritate, Ecclesijs ipsiſ de
Pastoribus vtilioribus prouidere, sicut
in Domino nouerit salubriter expedi-
re, sess. 6. decreto de reform. cap. 7. Item
pro suprema potestate, sibi in Ecclesia
vniuersa tradita, Romanus Pontifex
causas aliquas criminum grauioreſ,
suo potest peculiari iudicio referuare,
cuius etiam est, causas criminales gra-
uioreſ contra Episcopos cognoscere, &
terminare, sess. 14. capit. 7. & infra sess.
24. capit. 5. Ad quem pariter processus
formatus de promouendis ad Cathedrales
Ecclesias est trãsmittendus, qui
plena totius negotij, ac personarum no-
titia habita, pro gregis Dominici com-
modo de illis, si idonei per examen, seu
per inquisitionem factam reperti fue-
rint, Ecclesijs poterit vtilius prouide-
re, ibidem cap. 7. nam Papæ Pont. max.
cura Vniuersalis Ecclesiæ diuinitus est
demandata: propterea ei per omnia
tanquàm Beati Petri Apostolorũ Prin-
cipis successori, ac Iesu Christi Vica-
rio, Vera obedientia ab omnibus de-
tur, ita vt ipso inconsulto nihil nouum,
aut in Ecclesia hactenus inusitatum de
cerni possit, sicut eadem sacrosancta sy-
nodus sess. 2. 5. de inuocat. & veneratio.
Sanctorum sentit, & mandat.

DE

DE PECCATO.

Peccatum prima sua diuisione com-
muniter à sacris Doctoribus diui-
ditur in originale, & actuali. de origi-
nali, Psal. 50. & Rom. 5. quod nil aliud
est, quam carentia iustitiæ originalis,
& deletur per Baptismum. Actuali pa-
riter duplex est, scilicet, mortale, & ve-
niale, vt habetur 1. Ioann. cap. 5. Pecca-
tum mortale est dictum, factum vel cõ-
cupitum contra legem Dei: peccatum
verò veniale est dictum, factum, vel
concupitum præter legem Dei. Pecca-
tum originale ab actuali differt in tri-
bus. primò, quòd originale contrahi-
tur voluntate aliena: actuali voluntate
propria. secundò, quòd originale om-
nibus est commune, actuali solùm ad-
ultis. tertio, quòd originale reiterari
non potest, actuali verò est reiterabile.
Peccatum mortale similiter à veniali
in quatuor differt. primò, quòd morta-
le excludit gratiam gratum faciẽtem,
veniale stat cum ipsa gratia. secundò:
quòd mortale non deletur, nisi in hoc
seculo: veniale etiam in futuro. tertio,
quòd mortale commissum post Baptis-
mum non tollitur, nisi per Sacramen-

V 6 tum

tum pœnitentiæ, vel in re, vel in voto veniale multis alijs modis, ac medijs, vt per asperionem aquæ benedictæ, per absolutionem Sacerdotis factam in Missa, & per alia multa. quartò, q̄ peccata mortalia genere sunt septem, ad quæ omnia alia reducuntur, scilicet superbia, auaritia, luxuria, inuidia, accidia, ira, & gula: venialia sunt infinita

Omnia peccata contra præcepta diuinæ, naturalis, vel humanæ legis, secūdum omnes Doctores, regulariter sunt mortalia, fallit tamen hæc doctrina ex sententia D. Thomæ, 2. 2. quæst. 35. & 59. in quatuor casibus. primò, ex imperfectione actus, qui ex primo motu sensualitatis erumpit, & non pertingit, vsque ad consensum rationis. secundò, ex imperfectione obiecti, vt si fiat contra iustitiam in aliquo minimo. tertio, ex interuentu dispensationis factæ per Superiorem. quartò; ex interuentu causæ rationabilis excusantis, quo ad præcepta humana.

Causa peccati communiter duplex ponitur, interior & exterior; causa peccati interior triplex est, scilicet, voluntas, intellectus, & appetitus sensitivus, ista enim sunt principia humanorum actuum, principalis tamen, immedia-

ta; & sufficiens causa peccati, est voluntas; causa verò exterior peccati est homo, dæmon, & sensibilia externa, in quantum mouent rationem, voluntatem, & appetitum sensitivum ad aliquid faciendum, quod ex genere suo peccatum est, non quidem necessitando, sed disponendo, inclinando, & persuadendo, nam causa sufficiens, & completens peccatum, est sola voluntas nostra, Osee 13. Ex te perditio tua Israel; Deus autem mali culpæ nullo modo est causa effectiue, Prouerb. 14. Odio est Deo impius, & impietas eius, sed bene permissiue; mali verò pœnæ, Deus dicitur causa etiam effectiue, Amos 3. Non est malum in ciuitate, quod non fecerit Dominus.

Peccati mortalis à sacris Theologis, triplex ponitur effectus, videlicet; diminutio boni naturalis, priuatio gratiæ, & reatus pœnæ æternæ. primus effectus lethalis criminis est diminutio boni naturalis, Luc. 10. Homo incidit in latrones, qui dispoliauerunt eum, & plagis impositis abierunt, semiuiuo relicto. secundus effectus est priuatio gratiæ, Esa. 59. Iniquitates vestræ diuiserunt inter vos, & Deum vestrum. tertius effectus peccati mortalis, est reatus

tus æternæ pœnæ, Matth. 25. Ibunt ij in supplicium æternum. Peccatum mortale triplici ratione pœna æterna, & infinita extensiuè punitur. primò, ex parte obiecti: quia offenditur Deus, qui est virtutis infinitæ. secundò, ex parte voluntatis peccantis: quia qui peccat propter delectationem, quam inde habet, semper vellet adherere peccato, nisi per accidens retraheretur timore pœnæ, iuxta illud D. Greg. 24. Moral. iniqui, inquit, vellent sine fine viuere, vt possent sine fine peccare. tertio, ex parte peccantis: quia per peccatum mortale homo priuatur gratia Dei, quæ est principium remissionis culpæ: vnde decedens in peccato mortali, non est susceptiuus gratiæ, quia in eo semper manet culpa, ergo & pœna: meritò igitur lethale crimen, has ob causas pœna æterna punitur.

Decem communiter secundum Doctores, excusant hominem à peccato mortali. primò Alienatio mētis, exemplo Loth, quando voluit filias suas prostituere, vt liberaret quos hospitio susceperat, vnde infania, furor, & his similia quandoque excusant à peccato. secundò, coactio absoluta, quia peccatum non est peccatum, nisi sit voluntarium.

rium. tertio, ignorantia inuincibilis. quartò consuetudo, quæ tollit legem humanam contrariam, Superiore sciente & tollerante. quinto, necessitas, quæ vt dicitur non habet legem. sexto iocatio seu ludus, dummodo non sit noxius. seprimò diligentia debita, si fuerit adhibita. octauò indeliberatio mentis. nonò obedientia, intellige quando præcepta non sunt contra legem maioris. decimò pietas siue zelus, exemplo Mathathia, qui accensus furore secundum iudicium legis, insiliens trucidauit eum super aram, qui in omnium oculis sacrificauit Idolis, 1. Mac. cap. 2.

DE PœNA.

Pœna in genere duplex est, damni & sensus, siue priuatiua, & positiua. Pœna damni propriæ est, qua pro culpa auferitur perfectio, & inferitur priuatio, cuiusmodi est carentia diuinæ visionis, qua damnati, & pueri decedentes sine Baptismo, perpetuò puniuntur, pœna verò sensus propriè est, qua auferitur perfectio, & inferitur priuatio afflictiua appetitus semper, vt subtractio peculij, verbera, ignis, & huiusmodi. Pœna sensus secundum se, in genere

triplex est, spiritualis, corporalis, & pecuniaria, spiritualis, vt increpatio, excommunicatio, interdictum, suspensio, & alia id genus corporalis, vt ieiunium, peregrinatio, exilium, & his similia. pecuniaria, quæ quandoque infertur pro iniuria illata personæ, vel loco, quandoque pro satisfactione illati damni, & quandoque ad punitionem criminis, quod in nullius vertitur iniuriam, nisi Dei, vt propter peccatum blasphemie saltem per modum elemosinæ, secundum verò causas, pœna sensus ponitur triplex. prima est à iure canonico, vel ciuili. secunda est à consuetudine, & tertia est ab homine, quæ triplex est iudicialis, arbitraria, & conuentionalis.

Pœna, secundum propriam rationem pœnæ, non infertur à Deo sine culpa: quatenus verò habet rationem medicinalis, quia scilicet est sanatiua peccati præteriti, præseruatiua respectu futuri, & promotiua in aliud bonum; quandoque infertur sine culpa, non quidem in bonis spiritualibus, sed in bonis temporalibus: in iudicio autem humano, nullus potest puniri pœna sensus, puta vt occidatur, aut mutiletur, vel flagellatur sine sua culpa, licet pœna damni ali-

quis

quis sine sua culpa, non tamen sine causa puniatur, & hoc tripliciter. primo, propter inequitatem ad aliquod bonum assequendum: sicut propter lepram, bigamiam, & iudicium sanguinis, homo repellitur à sacris Ordinibus. secundo, quia bonum, in quo talis damnificatur, non est proprium, sed commune: sicut propter interfectionem Antistitis tota ciuitas punitur pœna damni, in quantum priuatur titulo ciuitatis, & populus cum Clero, vt careat Episcopo. tertio, quia bonum vnus dependet ex bono alterius: sicut in crimine læsæ maiestatis, filius hereditate priuatur, pro peccato parentis.

Pœna spirituali, quæ proprie respicit animam, & æterna, vnus non punitur peccato alterius, iuxta illud ad Gal. 6. Vnusquisque portabit onus suum: pœna tamen temporali vnus punitur peccato alterius, etiam in iudicio diuino, Genes. 20. Ego sum Deus zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam, & quartam generationem, & Matth. 23. Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, & hoc triplici ratione. quia vnus temporaliter & corporaliter est res alterius, vt filius secundum corpus est aliquid patris, & seruus est ali-

quid

quid domini: propterea filius, & seruus quandoque in pœnam patris, & domini puniuntur. secundò, per modum meriti, vt cum Deus permittit malum prelatum, ac tyrannum, non solum super malis, sed etiam bonis regnare. tertio, ad commendandam vnitatem societatis humanæ, vt inde omnis sollicitus sit ad detestationem peccati, cum scilicet pœna vnus redundat in omnes, quasi omnes sint vnum corpus, tamen semel punitus pro aliquo crimine, non debet alia pœna affligi, quia scriptum est, Deus nõ iudicabit bis in idipsum, intellige in eodẽ genere iudicij, etiam si minor pœna fuerit iniuncta, maior non debet imponi, secus autem si iudicia sunt diuersa, puta ecclesiasticum & seculare, tunc aliquis pro eodem crimine, videlicet, blasphemix, adulterij, in vtroque foro puniri potest pœnis diuersorum generum.

DE POENITENTIA.

Poenitentia est conuersio hominis ad Deum, siue dolor, & displicentia de peccato commisso, & communiter ponitur duplex, interior, & exterior, siue vna, quæ est virtus, &

alte-

altera, quæ est Sacramentum. Pœnitentia quæ est virtus, est præterita malum plangere, & plangenda iterum non committere, pœnitentia verò, quæ est Sacramentum, est dolor de peccatis proprijs cum proposito subiiciendi se clauibus Ecclesiæ per confessionem, & satisfactionem, sub spe veniæ consequendæ, vnde ad veram pœnitentiam quatuor necessariò requiruntur. primò, dolor de peccatis propter Deum. secundò, propositum non peccandi de cætero. tertio, pœna voluntaria, Luc. 3. Facite fructum dignum pœnitentiæ. quartò, spes veniæ consequendæ, nam verè pœnitens non debet dubitare, quando Sacerdos dicit, Absoluo te à peccatis tuis de absolutione, & remissione peccatorum, sed firmiter credere, se absolutum esse, sicut Dauid, quando dictum est ei à propheta, 2. Reg. capit. 12. Transtulit Dominus peccatum tuum. & Maria Magdalena, cum audiuit, Luc. 7. Remittuntur tibi peccata tua.

Pœnitentia, de qua nũc intendimus, est Sacramentum nouæ legis, tum quia confert remissionem peccatorum, vt habetur Lucæ 24. tum quia in ipsa illa tria cadunt, & quæ in cæteris Sacramentis, nempe Sacramentum, res, res & Sa-

cra-

cramentum simul in pœnitentia, Sacramentum sunt actus exterius exerciti, tam per pœnitentem, quam per absoluentem, res tantum, est remissio peccati, res & Sacramentum simul, est dolor interior peccatoris. Accidit hic definitio Concilij Florentini, decreto 5. & Trident. sess. 14. item doctrina sanctorum patrum, Ioannis Chrysostomi in suo lib. de lapsis, Epistol. 5. ad Theodorum lapsum, Ambrosij in suo lib. de pœnit. August. in suo libr. de vera, & falsa pœnit. cap. 5. Pœnitentia ergo est Sacramentum, quod iterari potest, Matt. 18.

Materia Sacramenti pœnitentiæ remota, sunt peccata, iuxta illud Ioann. 20. Quorum remisistis peccata. verum eum peccatum actuale sit duplex, mortale scilicet & veniale, vtrumque sub materia Sacramenti pœnitentiæ cadit: diuersimodè tamen, veniale ad bene esse, mortale de necessitate, & eius circumstantiæ aggrauantes in infinitum, hoc est, mutantem speciem peccati: Materia verò propinqua Sacramenti pœnitentiæ, sunt actus pœnitentis, quibus conteritur, confitetur, & satisfacit: ex his enim, & Sacerdotis absolutione, Sacramentum pœnitentiæ perficitur, atque integratur.

Forma Sacramenti pœnitentiæ essentialis est ista: Ego absoluo te à peccatis tuis, vt habetur in Concil. Trident. sess. 14. de pœnitent. capit. 3. quæ quidem forma elicitur ex illo, Matth. 16. quodcunque solueris super terram, solutum erit, & in cœlis. Circa absolutionem Sacramentalem quædam requiruntur ad ornatum, & de congruentia. primò, vt Misereatur tui. Absolutionem, & c. secundò, inuocatio sanctissimæ Trinitatis, quæ in Baptismo, vt legitur Matth. vlt. est de necessitate Sacramenti. Tertio, manus impositio, quæ in Confirmatione, & Ordine, vt habetur Act. 8. & 1. ad Timoth. 4. est de integritate Sacramenti: nam Dominus, quando dixit Petro: Quodcunque solueris, & c. nullam mentionem fecit de inuocatione sanctissimæ Trinitatis, sicut in Baptismo, neque de manuum impositione, sicut in Confirmatione & Ordine; quædam verò requiruntur ad formam absolutionis vt de necessitate, & integritate ipsius Sacramenti, & sunt hæc verba: Absoluo te à peccatis tuis: dictio illa; Ego, ex vi verbi habetur, propterea non est de essentia formæ Sacramenti pœnitentiæ: Verum omittens absque rationabili causa præcedentiæ, &

sequentia predictam formam, peccat mortaliter.

Partes integrales Sacramenti penitentię sunt tres, Contritio, Confessio, & Satisfactio: nam tribus modis Deus à nobis ostenditur, scilicet, corde, ore, & opere; Contritio tamen primum locum sibi vindicat, utpote salutem humanę magis necessaria: Contritio enim absque Confessione, & Satisfactione in re, aliquo casu potest sufficere ad salutem consequendam: Confessio verò, & Satisfactio sine Contritione in re, nequaquam. Contritio est dolor animi de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cętero. Quare duo ad perfectam Contritionem requiruntur, odium vite malę actę, & propositum in posterum non peccandi. Contritio est dolor de peccato commisso propria voluntate, est de peccato nedum mortali, sed etiam veniali; est de pręteritis, & non de futuris: est de proprijs, & non de alienis; Contritio non habet locum in cęlo, neque in inferno, neque in purgatorio, sed solum in hoc seculo: quia Contritio est dolor de peccato gratia informatus, & meritorius: defectu primi, non est in cęlo; quia ibi nullus est dolor, Apoc. 21. defectu secundi, non est

est in inferno; quia ibi licet sit dolor, non tamen est gratia informatus, Iob. cap. 7. Qui descendet ad inferos, non ascendet. defectu tertij, Contritio non est in purgatorio: quia ibi existentes, licet habeant dolorem de peccatis gratia informatum, tamen non est meritorius, Ioann. 9. Venit nox, quando nemo potest operari, De Confessione vide supra suo loco, pariter de satisfactione infra.

Sacramenti Penitentię duplex est effectus, vnus est collatio gratię, qui omnibus Sacramentis nouę legis est communis, Matth. 4. penitentiam agite, & appropinquabit regnum cęlorum, aliter est remissio peccatorum, Lucę 24. Oportet prędicare penitentiam in remissionem peccatorum. Remissio peccati originalis, est effectus pręcipuus Baptismi; remissio peccati mortalis obliuiscitur effectus Eucharistię; remissio peccati venialis, est effectus Extreme Vnctionis: remissio peccati mortalis commissi post Baptismum, de quo homo conscientiam habet, est effectus Sacramenti penitentię, cuius minister est solus Sacerdos legitime ordinatus. Christus enim hanc potestatem dimittendi peccata contulit Apostolis post Resur-

rectionem, quos antè Sacerdotes creauerat, quando dixit, Ioann. 20. Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Vide, si placet, circa hanc materiam meum Enchiridion.

DE POSTVLATIONE.

Postulatio, secundum quod est vnus ex modis prouidendi Ecclesiæ vacanti, de qua nunc intendimus, est alicuius personæ concursus, & certa Capituli petitio, ad prouidendum Ecclesiæ, & communiter duplex ponitur, vna scilicet non solennis, per cuius admissionem non acquiritur postulatio ius prælaturæ, sed habitas, vt eligi possit, sicut si Canonici postulent ab Abbate, vt eis concedat monachum eligendum in Episcopum, altera verò solennis, per cuius admissionem acquiritur postulatio ius prælaturæ.

Vt postulatio solennis sit canonica, quinque desiderantur. primò, vt fiat ab his, qui postulare possunt. secundò, vt porrigatur illi, à quo admitti potest. tertio, vt fiat de eo, qui promoueri possit ab illo qui eam admittere debet. quartò,

quòd sit concursus, id est, ab omnibus, vel à duabus, & si aliqui teneant, quòd maior pars Capituli sufficiat. quinto, quòd seruetur forma, videlicet vt procedatur per formam scrutiniij, & cum alijs requisitis. In prælatum, seu Superiorem, secundum iura, criminofus, puta periurus per sententiam, nõ in communi sermone, homicida, & inobediens contumaciter, epilepticus, mutilatus, & alij corpore vitiat, bigamus, irregularis, excommunicatus, non professus in prælatum regularem, nisi necessitate instante, postulari nequeunt.

Admissio postulationis, si quis postuletur in Episcopum, ordinariè ad Papam pertinet, si ad inferiores dignitates, vel Ecclesias postuletur, eo casu admissio postulationis spectat ad immediatum Superiorem, modò duo concurrant, vnum est, quòd talis dispensare valeat super defectu postulati in ordine ad huiuscemodi dignitatem, siue Ecclesiam: Vnde si quis viginti annorum postuletur ad dignitatem sine cura, Episcopus postulationem admittere potest, si verò cum cura, spectat ad Papam; similiter si Canonici postulent in Archidiaconum aliquem, habentem viginti octo annos, quia super isto de-

secundum Episcopus dispensare nequit, alterum est, quod ille, ad quem confirmatio spectat, sit Episcopus, quia inferiores prelati dispensare nequeunt, nisi in casibus eis specificè permixtis, effectus autem postulationis solennis est, quod illa admixta, postulatus consequitur ius ac si fuisset electus, & confirmatus, ita ut opus non sit alia confirmatione, vel electione, effectus verò postulationis non solennis, est, quod postulatus eligi possit, vel electus confirmari, nullum tamen inde consequitur ius.

Postulatio si concorditer non est facta, saltem à duabus partibus Capituli, seu Collegij, per eam nullum ius acquiritur postulato, vel alteri, & illam Superior sine cuiusquam præiudicio rejicere potest, neque per hoc alicui iniuriam facit, quod si postulatio unanimiter fit, vel saltem à duabus partibus Capituli, propter necessitatem, seu utilitatem Ecclesiæ, rejici non potest sine iniuria postulantium, & Ecclesiæ, ad quam facta est, & per eam acquiritur ius postulantibus, non tamen postulato, nisi fuerit Superiori præsentata.

Postulantes à postulatione resilire nequeunt, postquam Superiori, qui eam admittere potest, præsentata fuerit: ante

te ve-

se verò præsentationem, etiam post publicationem scrutini, variare possunt, etiam invito postulato, ac reuocare nuncium, antequam præsentet, secus in electione; verum postulantes, scienter indignum, ipso facto potestate eligendi, & postulandi, etiam si illam habeant ex iure communi, siue ex privilegio, sunt priuati.

Aliqui sunt, qui eligi nequeunt, postulari tamen minimè prohibentur: exempli gratia, constat quòd minor triginta annis, non potest eligi in Episcopum, neque illegitimè natus ad aliquam prælaturam: postulari tamen possunt. Episcopus, & electus, ex quo propriæ Ecclesiæ sunt alligati, ideo ad aliam Ecclesiam non eligendi, sed postulandi erunt: at non idem iuris est in Abbatibus, & cæteris prelati, infra Episcopalem dignitatem constitutis: isti licet propriæ Ecclesiæ videantur alligati: nihilominus tamen eligi possunt, sed in tali casu proprium monasterium non deferunt, nisi licentia legitimè impetrata.

Si vnus sit postulatus, & alius electus, in confirmatione concedenda, semper præfertur electus æquè idoneus, nisi postulantium numerus sit eli-

gentium duplo maior: quia in tali causa postulatio esset admittenda, & electioni præferenda: verum si postulantes scienter indignum postulassent, tunc electio venit confirmanda, & postulatio reiicienda.

Postulatus, sicut & electus infra tres menses post consensum præstitum, vel notitiam habitam, cessante iusto impedimento, tenetur confirmationem à Superiore petere: secus iure, quod ei per postulationem acquisitum est priuatur, ita ut postulantes ad aliam postulationem seu electionem liberè procedere possint. Postulatio sicut & electio interdicitur administratio Ecclesiæ, neque ei obediendum est, nisi literis Confirmationis ostensis. Quod si talis ante confirmationem se negotijs Ecclesiæ ingesserit, eo casu omni iure, quod ei per postulationem acquisitum est priuatur.

DE PRÆLATO.

Prælati sic dictus: quia alijs est ante latus, siue positus, & dicitur tripliciter, scilicet communiter, propriè, & propriissimè. primò, communiter dicitur Prælati, quilibet Clericus curâ

ani-

animarum habens, ut Parochi. secundò, propriè nomine Prælati veniunt habentes prærogatiuam maiorem; sine tamen iurisdictione, ut Decanus, Archipresbyter, & huiusmodi. tertio, propriissimè dicuntur Prælati, habentes iurisdictionem in personas ecclesiasticas in foro exteriori; unde ad hoc, quod aliquis tertio modo Prælati, quatuor requiruntur. primò, quod talis eligatur à Capitulo, siue Collegio, & Confirmationem à Superiore obtineat. secundò, quod vniuersitas, seu collegium, quod illum eligit, sit Clericorum, vel Religiosorum, secus iurisdictionem in personas ecclesiasticas dare non potest. tertio, quod electus sit Clericus: nam in laico iurdictio spiritualis non cadit. quarto requiruntur, quod habeat iurisdictionem ordinariam in foro contentioso excommunicandi, &c.

Prælati, sicut dignitate, ita iustitia, sanctitate, & innocentia alios præcedere debet: unde in Prælato, ut officio suo, in quod Deus illum posuit, satisfaciatur, sex potissimum desiderantur. primò, ab improborum commercijs abstinere debet: malorum enim consortia bonos corrumpunt, Psalm. 17. Cum electo electus eris, & cum perverso perversus eris.

X 3

teris.

teris. secundò, debet orationi, & prædicationi præcipuè insistere. Malach. 2. Labia Sacerdotis custodiunt scientiã, & legem requirunt ex ore eius, item. Act. 6. Non est æquum, nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensæ. tertio, debet esse hospitalis, atque liberalis, non quidem erga histriones, adulatores, & lenones: sed erga Christi pauperes, Hebr. 13. Caritas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliuisci. quarto, debet esse iustus, & sanctus, ad Tit. cap. 1. Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem. quinto, debet esse alienus à negotijs secularibus, 2. ad Timoth. 2. Nemo militans Deo, implicet se negotijs secularibus, vt ei placeat, cui se probauit. sexto, debet esse pudicus, & castus, 2. Cor. 6. Exhibeamus, inquit Apostolus, nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, vigilijs, ieiunijs, & castitate.

DE PRÆSCRIPTIONE.

Præscriptio est acquisitio domini per continuam possessionem temporis à lege definiti: vnde ad præscriptionem, secundùm iura canonica, qua

tuor

tuor requiruntur. primò, possessio rei præscribendæ continua sine interruptione, vsque ad finem præscriptionis. secundò, requiritur bona fide præscribentis, ita vt possidens rem præscribendam, credat reuera esse suam, licet de facto erret. tertio, requiritur titulus iustus, videlicet vt neque ius commune, neque præscriptio sit contra possessorem, vel vt allegetur præscriptio tanti temporis, cuius contrarij non sit memoria. quarto requiritur, quòd res sit præscriptibilis: nam quædam sunt, quæ nullo tempore præscribuntur, vt decimæ, primitiæ, oblationes. & spiritualia iura: hæc enim nullo iure à laicis præscribi, vel possideri possunt, item res publicæ, vt viæ, plateæ, pontes, & his similia, reseruata Principi in signum subiectionis, vt tributum.

Præscriptio duplex est, vna, quæ dicitur longissimi temporis: in præscriptione primi generis requiritur tempus decem annorum, aut viginti, in præscriptione verò secundi generis, requiritur triginta, vel quadraginta annorù: verùm contra Ecclesiam nullus præscribit, nisi spatio quadraginta annorum, imò contra Ecclesiam Romanam, nisi spatio centum annorum. Vt autem hæc

doctrina Lectori clarior reddatur, qui
 busdam diuisionibus procedetur: nam
 aut sumus in actionibus personalibus,
 & sic vt præscriptio currat, requiritur
 spatium triginta annorum; aut sumus
 in rebus corporalibus immobilibus,
 & sic requiritur spatium decem anno-
 rum continuè inter præsentés, & vigin-
 ti inter absentes: aut sumus in corpo-
 ralibus, sicut sunt iura, & sic requiritur
 vsus decem annorum inter præsentés,
 viginti inter absentes: aut sumus in de-
 bitis, legatis, siue stipulationibus, & sic
 requiritur spatium triginta annorum:
 aut sumus in obligationibus, & excep-
 tionibus, & sic requiritur ad præscri-
 ptionem spatium decem, vel viginti an-
 norum: aut sumus in rebus mobilibus,
 & sic requiritur spatium trium anno-
 rum, intellige semper supposita bona
 fide possessoris: quia qui est in mala fi-
 de, nullo tempore præscribit, sed sem-
 per iniquus possessor erit.

Tempora, siue casus, in quibus præ-
 scriptio non currit, & si non interrup-
 patur, sunt decem. primò, tempore ho-
 stilitatis, belli, siue pestis, quando ius
 non redditur, vel accedente omni alia
 causa impediēte; ne quis rem suam pe-
 rat. secundò, quando est defectus Præ-
 lati,

lati, puta qui Ecclesiam Prælatò, vel est
 captiuus, vel est dilapidator, & malè a-
 lienans, eo casu præscriptio non currit:
 tertio, quando quis de iure impeditur
 agere, sicut filius familias, vxor viuente
 marito, pupillus durante ætate pupil-
 lari; nam præscriptio non currit, nisi
 contra maiorem triginta annis. quarto
 quando est schisma, quò ad Ecclesiam
 Romanam. quinto, tempore conditionis:
 quia res sub conditione non præ-
 scribitur, cum in tali casu nulla currat
 mora. sexto, tempore feriarum repenti-
 narum, quæ præcaueri nequeunt. septi-
 mo, quando quis abest reipublicæ cau-
 sa. octauò, tempore prodigalitatís. no-
 nò, tempore iacentis hæreditatis, si nõ
 fiat per hæredem, qui eam capiat, sed
 impeditur aliquo modo. decimò, præ-
 scriptio non currit quantumcunque
 tempus defluerit, quando quis indebi-
 tè soluit.

Præscriptio in genere duobus mo-
 dis interruptitur, scilicet naturaliter,
 vt quando deficit vnum de substantia-
 libus ipsius præscriptionis, & ciuilitè
 quod contingit multis modis. primò,
 per libellum Principi oblatum. secun-
 dò; per litis contestationem coram
 suo iudice. tertio, quando quis aliqua

iusta causa impeditus, rem suam petere non potest. quartò, per secundã cautionem factam à debitore. quintò, per citationem factam colono de parendo iuri coram iudice super re, quam possidet nomine alieno: in conscientia tamen præscriptio interruptitur, & fit inualida, quoties quis reuera scienter est in mala fide, licet ab alijs ignoretur.

DE PRIVILEGIO.

Priuilegium quasi priuata lex, est indultum alicui datum à Principe contra ius commune: & regulariter tres ponuntur species priuilegiorum, quoddam dicitur reale, quoddam corporale purè, & quoddam personale. Reale, quod conceditur personæ, Ecclesiæ, dignitati, ciuitati, vel alicui loco. Corporale purè, quod vniuersitati, vel collegio, & non singularibus personis conceditur. Personale duplex ponitur, scilicet, personale merè, quod alicui, vel aliquibus personis expressis proprijs nominibus conceditur, vt priuilegium vsus Pallij; & personale communiter, quod personis conceditur, non expressis proprijs nominibus, vt priuilegium minorum viginti annis: priuilegia au-

tem

tem dare possunt, qui legem facere valent, vt Papa, Imperator, Episcopus, &c.

Circa priuilegiorum interpretacionem, ne error contingat, quasdam conclusiones pono, quarum prima est ista. Interpretatio priuilegiorum regulariter fit strictissimè. Secunda conclusio. Vbi priuilegium tollit legem priuatã, & non communem, debet latè interpretari. Tertia conclusio. Priuilegium non debet ad eò strictè interpretari, vt nihil operetur. quarta conclusio, Priuilegium, quod sapit solùm beneficium, latissimè interpretatur. Quinta conclusio. Verba priuilegij Papæ sunt interpretanda secundum Canones, non secundum leges. Sexta conclusio. Priuilegium concessum generaliter, non includit casum contra rem publicam, quod si includeret, non valeret. Septima conclusio. Priuilegia veniunt interpretanda secundum qualitatem personæ. Octaua conclusio. Priuilegium concessum patri ratione dignitatis innatæ, transit in filios, vt priuilegium nobilitatis. Nonna conclusio. Priuilegium concessum patri, vel marito ratione officij, siue professionis, transit in filios legitimos, & ad vxorem viuente patre, & viuente

marito. Decima conclusio, Priuilegiū concessum patri, vel marito respectu necessitatis, non transit in filios, neque in uxorem, etiam patre, vel marito uiuente.

Priuilegium euacuatur, & fit inualidum decem modis. primò, si illud fuerit subreptitiū, hoc est, per falsa narrata concessum. secundo, si sit contra constitutionem, vel consuetudinem, vel sententiam, & de ea non fiat mentio. tertio, si priuilegiatus faciat contra id, quod in priuilegio exprimitur concessum. quarto, euacuatur priuilegium cessante eius causa. quinto, cum incipit esse alicui iniquum, siue in dispendium eius, cui est concessum. sexto, persequens priuilegium faciens expressam mentionem de priori, secus non tollit illud. septimò, per concedentis reuocationem. octauò, per propriam, & expressam renunciationem, intellige quantum ad ius tangens nunciantem tantum, secus si alium tangit. nonò, per legitimam professionem. decimò, euacuatur priuilegium per abusum, id est, per non usum, vel per contrarium usum.

DE

DE PROFESSIONE.

Professio Religionis approbatæ, seu regularis vitæ, de qua nunc intendimus, est duplex, tacita, scilicet, & expressa. Ad cuius euidenciam quatuor ponuntur conclusiones. Quarum prima est ista: Professio tacita incurritur per delationem habitus Religionis approbatæ ultra annum, ubi is Nouitijs & professis communis & indistinctus est; sicut in ordine fratrum Prædicatorum, vel per susceptionem habitus professorum, ubi his distinctus habetur. Secunda conclusio est ista; Professio tacita non obligat professum, tacite illi Religioni præcisè, cuius habitum per annum continuum gestauit, sed potius è contrà Religionem illi obligat, ita ut eum expellere non possit, nisi ex causa legitima. Tertia conclusio est ista: Professio tacita, quæ per delationem habitus religionis approbatæ, ultra annum incurritur, obligat professum tacite ad religionem in specie, quo ad forum exterius, secus in foro animæ, & coram Deo, si talis nullo modo per huiusmodi habitus delationem habuit animum obligandi se. Quarta conclusio est

est ista. Profestus professione tacita, si Matrimonium contrahat, tenet, licet grauius peccet; nam professio tacita ita se habet ad professionem expressam, sicut votum simplex castitatis, ad votum solenne; sed votum simplex castitatis impedit quidem Matrimonium contrahendum, tamen contractum non dirimit; ergo à simili professio tacita in religione approbata.

Professio expressa in quacunque religione approbata, tam virorum, quam mulierum, ante decimum sextum annum expletum fieri non debet, & ad eam, iuxta sacri Concilij Trident. decretum, sess. 25. de Regul. & Mon. cap. 15. nullus, qui minori tempore, quam per annum, post susceptum habitum, in probatione steterit, admitti debet. Quod si fiat ante, vigore dicti decreti, est nulla, nullamque inducit obligationem ad alicuius Regulæ, vel Religionis, vel Ordinis obseruationem, aut ad alios quoscunque effectus, neque vlla renuntiatio, aut obligatio antea facta, etiam cum iuramento, vel in fauorem cuiuscunque causæ piæ valet: sed vt teneat, fieri debet cum licentia Episcopi, siue eius Vicarij, intra duos menses proximos ante professionem, quæ tamē

men effectum suum non sortietur, nisi secuta professione. Quinimò si beneficiatus religionem approbatam ingrediatur, beneficium ante professionem non vacabit, nisi accedat illius consensus.

Religiosum, qui regularem ordinem ante non fuerit expressè professus, in Abbatem, vel ad aliam regularium prelaturam eligi non potest; quanquam talis ad Episcopalem dignitatem in secularibus, vel regularibus celsis eligi minimè prohibeatur. Professio autem expressa vt sit valida, quinque de necessitate concurrere debent. primò, quòd proficiens compleuerit decimum sextum annum. secundò, quòd professio fiat in manibus Superioris, qui potest religioni incorporare, vel alterius de eius licentia, seu nomine. tertio, quòd fiat in religione approbata. quarto, quòd accedat consensus Capituli pro maiori parte, quem Prælati requirere debet. quinto, quòd fiat de tribus votis, Obedientiæ, scilicet, Castitatis, & paupertatis, quæ sunt de substantia, vt docet D. Thom. regularis ordinis, & status monachalis. Vnde si quis in professione exprimat, quòd non intendat se de aliquo vno voto, puta continentia obligare,

gare, licet de alijs talis non esset professus: quia huiusmodi intentio repugnat essentiae Religionis, nec est opus, quod profitens Religionem approbatam tria vota voce exprimat, sed sufficit, ut promittat seruare seruanda, iuxta instituta, & regulam Religionis, quam proficitur: quia obligatio ad tria vota, est de essentia Religionis, unde profitendo quis Religionem, obligat se ad tria vota.

Professio expressa in Religione approbata, obligat ad horas canonicas persoluendas. Nam ex eo, quod Monasterium professis expressè tenetur quò ad victum, amictum, aliaque omnia necessaria, dici potest, quòd beneficium simplex habeant, & per consequens illos ad horas canonicas, pensum seruitutis Clericorum, sicut piè Basilus Magnus in suo libro de Institutione Vitae religiosorum, cap. 2. docet, teneri. Item impedit Matrimonium contrahendù, & dirimit contractum de facto, illa nõ obitante, ut potè, quia votum continentiae, quæ est de essentia religionis, & status Monachalis includit. Unde si religiosus professus professione expressa, in Religione approbata, quamuis sacris nondum esset initiatus, Matrimo-
nium

nium contrahere tentaret, grauissimè peccaret, & Matrimonium sic contractum, non teneret; secus si esset professus tantum professione tacita, eo casti Matrimonium teneret quidem, sed sic contrahens grauiter peccaret.

Votum Religionis summa libertate gaudet, propter à sancta Synodus Tridentina loco supra citato, cap. 17. & 18. statuit, quòd puella, quæ voluerit habitum regularem suscipere, maior duodecim annis sit, & quòd ei profiteri nõ liceat, nisi prius fuerit cognita eius pia ac libera voluntas, ita ut non sit coacta, aut seducta, & sciat quid agat. Unde cogentes aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcunque mulierem ad suscipiendam habitum Religionis, vel ad emittendam professionem quocunque modo, consilio, auxilio, fauore, consensu, vel authoritate interposita, prædicta Sancta Synodus anathemati subijcit, similiter eos, qui sanctam Virginum, vel aliarum mulierum voluntatem accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine iusta causa impederint. Et ut omnis friuola excusatio, & pretensio tollatur, sessione citata, capit. 19. Synodus Tridentina, decernit, quòd, quicumque regularis prætende-

rit vim siue metum, aut aliam causam, propter quam putet se non obligari religioni, seu ordini regulari, quem est professus, audiri non debeat, nisi intra quinquennium tantum à die professionis causas prætenfas deduxerit coram Superiore suo, & ordinario. Quod si antea habitum spontè dimiserit, siue discesserit, talis, vigore dicti decreti non venit audiendus, neque admittendus ad allegandum quamcunque causam, sed cogendus, vt redeat ad Monasterium, & tanquam apostata est puniendus.

DE PURGATIONE Canonica.

Purgatio est demonstratio innocentiae super obiecto crimine, cuius duæ sunt species. Vulgaris scilicet, & Canonica. Vulgaris purgatio est, quæ vulgus inuenit, vel sequitur, vt cum quis cadentis ferri, vel singularis certaminis subit iudicium, quæ prohibetur sub pœna peccati mortalis: quia sic est tentare Deum. Et licet sacra historia prodat quosdam in testimonium suæ innocentiae singulare certamen iniisse; tamen nunquam vt id pro lege tenentur.

neatur, diuina sanxit autoritas. Canonica verò purgatio, quæ à sacris Canonibus comprobatur, & de qua nunc intendimus est, quando quis de crimine infamatus, iurat coram legitimo iudice, se non esse tali crimine, seu macula inquinatum cum iuramento testium compurgantium, qui eundem à crimine immunem, & verum credere illum iurasse, iureiurando affirmant. Erunt autem compurgatores tot, quod enormitas criminis requirit, bonæ famæ, vt verisimile sit, eos amore, vel odio, vel obtentu pecuniæ, non periurare, & qui mores, & vitam eius, quem purgare intendunt, perspectam habeant.

Deficientes in canonica purgatione, perinde puniendi sunt, ac si de crimine, de quo diffamati fuerint, legitime conuicti, vel confessi fuissent, nisi aliud æquitas iudicantis statuendum duxerit: At super notorio, nulli indicenda erit purgatorio, sed tantum sententia condemnationis promulgari debet, cum patrati sceleris euidencia, neque accusatoris clamore indigeat. Quare vbi crimen est notorium, vel apparet accusator, non debet reus ad purgationem recipi, etiam si se offerat ad illam præstandam.

Suspicio temeraria repellitur in iure; Suspicio verisimilis sufficit ad inducendam dictam purgationem, quando tamen quis sit infamatus, aut semiconuictus, aut accusatus, secus nō, quia sic iudicibus, & per latis aperiretur via ad vindictā; Violenta autem suspicio sufficit ad sententiam; Verūm quando iudex ex præsumptione procedit, debet multum temperare sententiam; maxime quando agitur ad condemnationem, qua in re probationes debent esse luce meridiana clariores.

Si quis crimen aliquod commisit, propter quod iudex iuste inquit, & procedit contra eum, non propterea tequitur, vt notat Caietan. 2. 2. quæst. 69. art. 1. & 2. quod iudex de alijs criminibus, etiam si sint sibi occulta, possit licite inquirere, nam de occultis non habemus iudicem, nisi Deum, Psalm 18. Ab occultis meis munda me domine, Ideo caueant iudices, maxime ecclesiastici ab huiusmodi inquisitione, quia peccant ipsi præcipiendo, & subditi in tali casu non tenentur eis obedire, vtpote quia tales volunt scire, quæ tamen humanitus sciri nequeunt.

DE PURGATORIO.

Purgatorium est locus medius inter cælum, & infernū, in quo post mortem suffragia viuorum fidelium defunctis præstant, & in quo quædam culpæ relaxantur, nam cum anima nostra sit immortalis, Sap. 3. Matth. 70 & Apoc. 6. necessariò faciendum est, post mortē corporalem dari quædam loca, seu receptacula, ad quæ animæ ipse recipiantur, & communiter à sacris Doctoribus ponuntur quatuor, scilicet cælum, infernus, limbus puerorum, & purgatorium, ratio autem huius assertionis est, quia anima quatuor modis decedit à corpore, vel sine omni reatu culpæ, & pœnæ, & tunc receptaculum eius est cælum, vel decedit cum actuali, & mortali culpa, & tunc locus eius est infernus. Vel decedit cum originali culpa, & tunc eius receptaculum est limbus puerorum, vel decedit cum culpa veniali, siue reatu pœne peccati actualis remissi, & tunc locus eius est purgatorium, D. Thomas 4 sentent. distinct. 31.

Quod hic locus, quem Ecclesia Catholica purgatorium vocat, dicitur,

sacræ literæ testantur, Iob 19. Misere-
 mini mei, miseremini mei, saltem vos
 amici mei, quia manus Domini teti-
 git me 2. Mach. 12. Sancta, & salubris
 est cogitatio pro defunctis exorare, vt
 à peccatis soluantur, Matth. 5. In carce-
 rem mitteris, nõ egredieris, donec red-
 das nouissimum quadrantem. Rursus,
 cap. 12. Quicumque dixerit verbum in
 Spiritum sanctum, non remitteretur ei,
 neque in hoc seculo, neque in futuro,
 1. Corint. 3. Vniuscuiusque opus mani-
 festum erit, & quale sit, ignis probabit,
 si cuius arserit opus, detrimentum pa-
 rietur, ipse autem saluus erit, quasi per
 ignem: item Apocal 5. Omnem creatu-
 ram, quæ in cælo est, & super terram,
 & subter terram, omnes audiui dicen-
 tes, Benedictio sedenti in throno, &
 agno, benedictio, & honor, & gloria in
 secula seculorum. Ex his enim, & alijs
 locis sacræ Scripturæ patet, post hanc
 vitam dari aliquem locum, in quo que-
 dam culpæ relaxantur, & suffragia vi-
 uorum illic existentibus profunt, &
 iste locus est Purgatorium. Accedunt
 testimonia sanctorum Patrum, Cypria-
 ni, libr. suo, 4. Epist. 2. ad Antonianum,
 Hieronymi Epistol. 14. Augustin. libr.
 confess. 9. cap. 13. & lib. 20. de Ciuitate

Dei,

Dei, capit. 9. item definitiones Conci-
 liorum, Florentini, celebrati sub Euge-
 nio IV. & Trid. sess. 25. decr. de Purg.

Ad Purgatorium tria genera anima-
 rum deducuntur. primò, quæ tantum
 habent reatum pœnæ alicuius peccati
 mortalis remissi. secundò, quæ solum
 culpam venialem habent. tertio, quæ
 decedunt cum culpa veniali, & reatu
 pœnæ peccatorum mortalium remisso-
 rum, vide in purgatorio remittitur cul-
 pa venialis, & omnis reatus pœnæ, ve-
 niali, ac mortali peccato remisso, debi-
 tæ. In Purgatorio duplex est pœna, vna
 damni, in quantum ibi existentes re-
 tardantur à diuina visione, & altera
 sensus, secundum quod ab igne corpo-
 rali puniuntur: ab his autem pœnis ani-
 mæ duobus modis liberari possunt,
 vno modo per satisfactionem: vbi e-
 nim pœnam temporalem, per diuinam
 iustitiam eis indictam sustinuerunt,
 ad cælum euolant: alio modo etiam
 ante tempus determinatum, animæ li-
 berantur à pœnis purgatorij, per suffra-
 gia viuorum Christi fidelium, vt docet
 D. Gregorius in 4. suo, Dialog. videli-
 cet oblationibus Sacerdotû, precibus
 Sanctorum, elemosynis amicorum, &
 ieiunijs bonorum virorum.

DE

D E

QVADRAGESIMA.

Quadragesima vt habetur in cap. Quadrag. de consecr. dist. 5. à Christo fuit instituta, vt Deo decimā annorum reddamus, proinde summa obseruatione, atque deuotione à Christi fidelibus est celebranda, & incipit à feria quarta, quæ primā Dominicam Quadragesimæ præcedit, vsque ad diem Paschatis exclusiue: unde in Quadragesima quotidie, exceptis Dominicis diebus, de præcepto ieiunandum est: propterea quot dies homo omittit, (nisi subsit rationabili causa) tot peccata mortalia committit.

Inter alia ieiunia, quadragesimale ieiunium est strictius, & solennius, in quo & in alijs per Eccl. indictis, solus Pater dispensat, ex causa verò in ieiunijs Episcopus potest dispensare, & huiusmodi ieiunia in aliud pium opus

com-

Quadragesima. 505

commutare, & causa satis sufficiens est debilitas personæ, siue ex defectu naturæ, siue exercitio exteriori proueniat, vt in messoribus, & alijs artificijs, qui ex diurno, & longo labore ita debilitantur, quod ieiunium tollerare non possunt: propterea cum istis, & alijs licite fit commutatio, propria tamen auctoritate nullus sibi hoc ieiunium commutare potest. In ieiunijs ad quæ quis se obligauit ex voto, Episcopus potest dispensare etiam sine causa existente in vouente, dummodo fiat in melius.

In ieiunijs verò impositis per pœnitentiam potest fieri commutatio per superiorem, vel per parem, seu æqualem Confessorem. Et nota, quod quando causa rationalis est manifesta, & aperta, tunc non indiget dispensatione, secus si est dubia, quia in tali casu per Episcopum, vel proprium Parochum, vel per proprium Confessorem siue alium, qui notitiam iuris habeat, declarari potest. ieiunium factum in peccato mortali, non valet quidem, ad vitam æternam; valet tamen ad obedientiam præcepti, sic enim satisfacit præcepto, vt non peccet de nouo, siue talis teneatur ieiunare ex mandato Ecclesiæ, siue Confessoris. Item valet quia disponit ad Castitatem,

Y tem,

tem, & ad alia bona. Quod si quis dicat vtrum ieiunium possit transferri de vno die in alium: respondetur secundum Pa. & Innoc. quod sic existente causa, si cut experientia docet: nam si festum sit die lunæ. non ieiunatur die Dominico, sed die Sabbatho præcedente. Item si vigilia contingit in aliquo festo solenni, tunc propter venerationem festi autoritate Episcopi transferri potest ad alium diem.

In ieiunio Quadragesimæ communiter abstinendum est à carnibus, ouis, & lacticijs: in alijs vero ieiunijs ab Ecclesia constitutis, carnes semper interdiciuntur: oua verò, & lacticia secundum consuetudinem Patriæ, quæ est seruanda. Quare autem prædicta tempore ieiunorum sint interdicta, est quia ieiunium ordinatur ad reprimendas concupiscentias carnis, ideo huiusmodi interdicit, quæ hominem ad venerea maximè prouocât, vt sunt carnes, oua, & lacticia. Quare in quolibet ieiunio interdicitur esus carniū: in ieiunio autem quadragesimali etiã oua, & lacticia interdiciuntur, circa quorum abstinentiam in alijs ieiunijs diuersæ consuetudines apud diuersos existunt, quas quisque obseruare potest

secundum morem eorum inter quos conuersatur, & habitat.

DE QUÆSTORE.

Quæstores siue Quæstuarij dicuntur, qui discurrunt pro elemosinis colligendis, & tales non debent admitti nisi habeant, literas Apostolicas, vel Diœcesani, intellige quãdo non pro seipsis, sed nomine Hospitalium, aut Monasteriorum, seu Ecclesiarum elemosinas petunt. Quæstores si habent literas Apostolicas, non debent admitti ad quæstum faciendum, siue elemosinas colligendo, nisi prius per Episcopum loci Ordinarium tales fuerint examinati, & admissi, neque possunt prædicare minus indulgentias populo publicare, sed solum se dirigere secundum tenorem literarum illis concessarum, secus per Diœcesanum possunt puniri, & iam multis malis, & abusibus in hoc genere per sacrum Concilium Tridentinum prouisum fuit sess. 27. ca. 9. sub his verbis.

Cum multa à diuersis antea Concilijs, tam Lateranensi, ac Lugdunensi, quàm Viennensi aduersus prauos elemosinarum Quæstorum abusus reme-

dia tunc adhibita, posterioribus temporibus reddita fuerint inutilia, potiusque eorum malitia ita quotidie magno fidelium omnium scandalo, & que rela excrescere depræhendatur, ut de eorum emédatione nulla spes amplius relicta videatur, statuit ut posthac in quibuscunque Christianæ Religionis locis eorum nomen, atque usus penitus aboleatur, nec ad officium huiusmodi exercendum vllatenus admittantur, non obstantibus priuilegijs Ecclesijs, Monasterijs, Hospitalibus, pijs locis & quibusuis, cuiuscunque gradus, status, & dignitatis personis concessis, aut cõsuetudinibus etiam inmemorabilib. Vide etiam infra sess. vltim. in decreto de Indulgentijs, vbi eadem sacrosancta Tridentina Synodus statuit prauos quæstus omnes pro Indulgentijs conseruandis, hinc plurima in Christiano populo abusuum causa fluxit, omnino abolendos esse, qua in re Episcopi diligenter animaduertere debent, & huiusmodi abusus Ecclesiæ suæ colligere, eosque in prima Synodo Prouinciali referre, ut aliorum quoque Episcoporum sententiæ cognitæ, ad summum Romanum Pontificem deferantur, cuius Auctoritate, & prudentia, quod vniuersali

Ec-

Ecclesiæ expediet, statuatur, vt ita sanctorum Indulgentiarum munus, piæ, sanctæ, & incorruptè omnibus fidelibus dispensetur.

DE QVARTA FVNERALIVM.

Quarta quæ funeralium dicitur, alio nomine Canonica portio, est duplex, vna quæ debetur Ecclesiæ Cathedrali, & altera Ecclesiæ Parochiali, & de vtraque sacrosancta Tridentina Synodus, sess. 25. decreto de reformat. cap. 13. ita decernit: vt quibuscunque in locis iam ante annos quadraginta. Quarta quæ funeralium dicitur Cathedrali, aut Parochiali Ecclesiæ solita esset persolui, ac postea fuerit ex quocunque Priuilegio, alijs Monasterijs, hospitalibus, aut quibuscunque locis pijs concessa, eadem posthac integro iure, & eadem portione, quæ antea solebat Cathedrali, seu Parochiali Ecclesiæ persoluatur, non obstantibus concessionibus, gratijs, priuilegijs, etiam Magni nuncupatus, aut alijs quibuscunque. & Canonica portio Parochialis debetur Ecclesiæ, vbi quis audit diuina, & percipit ecclesiastica sacramenta: si ve-

ro transiit domiciliū aliū, & moritur antequam nouum domiciliū acquisierit, tunc debetur Ecclesię Parochiali in qua moritur secundum D. Ant. Vgo. Raij. & alios nonnullos: quia tales tenent quod ibi debeat sepeliri, si sepulturam sibi non elegerit dum adhuc viueret: Innoc. vero dicit, & tenet quod deberet sepeliri in Ecclesia Cathedrali, & per consequens quod illi, & non parochiali Canonica portio debetur. Quod si habet domiciliū in diuersis locis, tunc moriens, Canonica portio est diuidenda, eodem modo si in vna audit diuina, & in altera recipit sacramenta, & hoc est verum, quando ytraque est curata, & habet Cœmeterium.

Canonica portio parochialis debet dari de omnibus, quę veniunt ratione funeris, & de omnibus legatis factis Ecclesię apud quam elegit sepulturam: fallit tamen hoc in decem casibus. primò quando per consuetudinem, vel prescriptionem nihil soluitur. secundò quando legatur ad vsus priuilegiatos. tertio quando Ecclesię donatur donatione inter viuos. quartò quando post electionem sepulture in aliquo Monasterio, sanus existens illud intrat, & in

eo antequam moriatur, profiteretur: quia sic definit esse parochianus alterius Ecclesię: quinto quando quis legat Ecclesię in qua non elegit sibi sepulturam, nec ibidem sepelitur: vnde secundum communem opinionem, si quis fuit sepultus in Ecclesia parochiali, alię Ecclesię legatarię nihil ei soluere deberent: ex quo apud eas testator non fuit sepultus. sexto quando de facto sepelitur, vt puta quia Ciuitas, vel Ecclesia ibi erat interdicta, nam Quarta debetur Ecclesię parochiali ratione iniurię sibi factę, sed tempore interdicti nulla iniuria fit Ecclesię parochiali, si alibi sepeliatur, ex quo ibi sepeliri non poterat. septimò fallit quando Ecclesia parochialis erat interdicta ex culpa sua, & non parochiani. octauò quando testator reuocat electionem quam fecit legando, & alibi eligit sepulturam, & sepelitur, quia videtur tenere, quod reuocata electione sepulture, reuocetur, & legatum. nonò quando testator licet elegerit, tamen non ibi sepelitur: puta quia moritur nimis procul, & hęreses nolunt ad Ecclesiam electam deferri, quia verba sunt intelligenda cum effectu: ergo cessabit Canonica portio, ex quo ibi non sepelitur. decimò quando

per Priuilegium Pape eximitur à solutione, vt contingit de religiosis Dominicanis, & Franciscanis, qui iuxta Priuilegium Benedicti XI. non tenentur exhibere Canonicam portionem de rebus ipsis relictis in communi, vel speciali.

Circa autem quantitatem Canonice portionis exhibende Cathedrali, aut parochiali Ecclesie, maxime standum est consuetudini locorum, quæ quantum fieri poterit seruari debet, quod si non constat de consuetudine, tunc dari debet solum Quarta, & in dubijs ob varietatem, & diuersitatem sententiarum Doctorum, & Summistarum, cum aliqui dicant mediam, aliqui tertiam, & aliqui quartam esse dandam, eo casu debet accipi minor quota: quia in dubijs debemus sequi minimum.

DE

DE
RAPINA.

Rapina est iniusta, & violenta acceptio rei alienæ. Ex genere suo est peccatum mortale, & grauius furto: quia per eam non solum inferitur damnum proximo in bonis externis, sed etiam personæ fit iniuria. Nota pro maiori intelligentia, huius doctrinæ, quod quicumque per violentiam aliquid alteri aufert, si sit priuata persona, non vtens publica potestate, illicitè agit, & rapinam committit, sicut patet de latronibus: secus autem de Principibus, & Iudicibus, quibus potestas publica committitur ad hoc, quod sint iustitiæ custodes, & Executores, idè eis licet secundum iustitiæ tenorem violentia vri, vel contra hostes pugnando, vel contra subditos malefactores puniendo, & quod per talem violentiam aufertur, non habet rationem rapinæ, cum non sit contra iustitiæ,

Y s eo.

eodem modo dic de bello si est iustum, tales ad restitutionem non tenentur; quod si contra iustitiam aliquis etiam vtens publica potestate res alienas abstulerit, vel in bello, quod non est iustum, tales peccant, & tenentur ad restitutionem, D. Thomas 22. quæstio. 66. art. 8.

Raptor secundum Canones multipliciter punitur, nempe excommunicatur ab Episcopo in cuius Episcopatu rapinam committit. Item denegatur ei pœnitentia nisi ablata restituat, vel plenam securitatem de reddendo faciat, intellige si habeat vnde possit restituere. Quid si differat satisfacere, vsque ad mortem? respondetur quod in tali casu si non potest satisfacere, petenti non denegabitur pœnitentia, neque viaticum: si verò impœnitens decedit tunc ei etiam sepultura Ecclesiastica denegabitur, & præsbyteri contra facientes debent iuxta sacrorum canonum dispositionem ab officio, & beneficio deponi, intellige de manifestis, & publicis raptoribus: de occultis verò secundum Innoc. tales rigores seruari non debent, idem & alij sentiunt.

Rapina & raptus inter se differunt, quia rapina respicit rem, & raptus per

sonum; Proinde raptus est grauius peccatum, quàm sit rapina. Raptor igitur est duplex, rerum scilicet & personarum. Pœna raptoris personarum secundum Ius Ciuile si ingenuum rapuit, capite punitur, & eius substantia rapta applicatur; quod si ancillam rapuit, punitur quidem capite, tamen substantiam non perdit, intellige si honestam mulierem seu Virginem rapuit, secus si meretricem: secundum autem Ius Canonicum fanciuit sexta Synodus generalis Constantinop. Cano. 92. vt raptores mulierum, & conscij, si Clerici deponantur, si laici anathematizentur, & Concil. Trident. sess. 24. decreto de reform. matrimonij, cap. 6. sic habet contra raptores mulierum, seu Virginum: Decernit sancta Synodus, inter raptorem, & raptam, quamdiu ipse in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium, Quod si rapta à raptore separata, & in loco tuto, & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptor in vxorem habeat, & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & fauorem præbentes sint ipso iure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque di-

gnitatum incapaces, & si Clerici fuerint, de proprio gradu decident. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, siue eam vxorem duxerit, siue nõ duxerit, decenter arbitrio iudicis dotare.

DE RELIGIONE.

Religiō, de qua nunc intendimus, quadrupliciter sumitur. primò, pro cultu veri Dei, quò ad fidem, & sic comprehendit totam Christianitatem. secundò pro cultu veri Dei, per fidem, & bona opera, & sic comprehendit vniuersitatem bonorum Christianorum. tertio, pro statu clericali, Deo magis dedito. quartò, Religiō sumitur strictissime, pro illo statu, qui professione triuivotorum, scilicet obedientiæ, paupertatis, & castitatis, se Prælati imperio subiicit, & se totum Deo dedicat. Similiter religiosus sumitur quatuor modis. primò, pro Christiano. secundò, pro Christiano bono. tertio, pro Clerico. quartò, pro eo, qui est professus alicui religioni approbatæ. Religiones autem approbatæ sunt quatuor; prima diui Basilij, secunda diui Benedicti, tertia diui Augustini, quarta beati

fran-

Francisci, quia quatuor sunt regulæ approbatæ, sub regula diui Basilij, quæ fuit prima, militant omnes monachi Orientalis Ecclesiæ, seu Græci: sub regula diui Benedicti, militant monachi nigri, Cistercienses, Camaldulenses, Cestini, & ordo Montis Oliueti. Sub regula diui Augustini, militant Canonici regulares, ordo Prædicatorum, Eremitani, Seruitæ, ordo Sanctæ Brigidæ, ordo Sancti Hieronymi, Scopetini, ordo sancti Ioannis Hierosolymitani, ordo Sancti Antonij, & ordo Cruciferorum. Sub regula beati Francisci, militant solum Minores.

Circa religionis ingressum, vt doctrina clarior reddatur, ponuntur aliquot conclusiones, quarum prima est ista, Religionem approbatam intrare, cuiuslibet Prælato, citra Episcopum, dimissa Prælatura, in iure permittitur: Episcopi verò, & Superiores, sine licentia Papæ, ad Religionem transire nequeunt. secunda conclusio, Qui duxit vxorem per verba de præenti, & non consummauit Matrimonium, potest Religionem intrare, secutaq; professio, alter coniugum manens in seculo, potest cum alio contrahere: qui autem consummauit, non potest altero viuen-

te,

te, & remanente in seculo, Religionem ingredi-tertia conclusio, Puberes inuitis, ac prohibentibus parentibus, possunt intrare Religionem: impuberes Verò, si ingrediantur, possunt à parentibus, vel tutoribus extrahi. quarta conclusio, Puberibus licet se voto obligare ad religionis ingressum, ante Verò annos pubertatis, vota filiorum sunt in potestate parentis, qui potest acceptare, vel irritare. quinta conclusio, Qui vouit intrare Religionem in genere, si nō potest vnā ingredi, tenetur aliam intrare, quòd si talis nullam inueniret, quæ vellet illum recipere, & fecisset quòd in se est, eò casu posset esse in seculo, & nubere; qui autem vouit Religionem in specie, & in ea absolutè recipi non potest, aliam ingredi non tenetur, sed eò casu etiam talis potest manere in seculo, & nubere: quia in voto Religionis subintelliguntur istæ conditiones, videlicet, si possum, vel si volunt me recipere, quibus non stantibus, & votum non stat. sexta conclusio, Qui habet votum Religionis, si eligatur, in Episcopum, prius tenetur Religionem intrare, cui se voto astrinxit. septima conclusio, Qui vouit, non intrare Religionem, non tenetur illud seruare, quia

quia huiusmodi votum, est contra bonum consilium, Math. 19. Octaua conclusio, Qui ingrediuntur Religionem approbatam, secundum Iura, se & sua Deo dedicant, nisi ipsi ante professionem aliter disposuerint, quod nequeunt præstare post expressam, vel tacitam professionem. nona conclusio, Religiosus si ad dignitatem Episcopalem assumatur, tenetur nihilominus ad tria vota Religionis, ad habitum deferendū, & ad omnes obseruantias regulares, officium pontificale, non impediens.

Professio Religionis duplex, tacita, & expressa. Professio tacita fit sine voce, & scriptura, tribus modis. primò inducitur, quādo quis se ingerit actibus, qui solū professis de iure, vel de consuetudine conueniunt, scienter ac propria voluntate. secundò, ex delatione habitus professorum scienter. tertio, professio tacita Religionis inducitur ex delatione habitus nouitiorum per annum. Professio verò expressa Religionis fit voce, aut scriptura, & vt teneat, atque obliget, sex necessariò requiruntur. Primò, quòd proficiens compleuerit decimum sextum annum: vigore Concilij Tridentini, sess. 25. cap. 15. de regul. & monial. secundò, quòd

fiat ei, qui potest Religioni approbatae incorporare, vel de eius licentia. tertio, quod fiat alicui vni Religioni approbatae. quarto, quod Prælatus, in cuius manibus professio fit, requirit consilium, vel consensum Capituli, prout regula, seu statutum talis Religionis mandat. quinto, quod fiat simpliciter de tribus votis, obedientia, paupertate, & castitate, explicitè, vel implicitè: nã professioni Religionis, hæc tria vota sunt substantialia. sexto, ad professionem expressam Religionis, requiritur continuïtas anni probationis, cum delatione habitus.

Circa transitum de vna Religione ad aliam nullus religiosus ad laxiorem transire potest, vt habetur in Concilio Trident. sess. 25. cap. 19. de regul. & monialibus: ad strictiorem verò religionem potest esse transitus, duobus concurrentibus. primò, quod non fiat leuitate, aut temeritate, aut odio Prælatis: sed zelo vitæ melioris. secundò, quod religio, ad quam transitur, non solum sit strictior de iure, id est, secundùm se, sed etiam de facto, quia scilicet actu seruetur: his enim concurrentibus, transitus de vna religione ad aliam, est licitus: verba autem præfata sacrosanctæ Synodi,

nodi, sunt hæc, Nemo etiam regularis cuiuscunque facultatis vigore transfertur ad laxiorem Religionem, nec detur licentia cuiquam regulari occultè ferendi habitum suæ religionis.

DE RENUNCIATIONE.

Renunciatio, de qua nunc intendimus, est iuris proprii spontanea refutatio, quæ tribus modis dicitur illegitima, & inualida. primò, ratione personæ renunciantis, puta quia est minor, vel aliàs non potens renunciare. secundò, ratione personæ, in cuius manibus fit renunciatio; vt si non fiat ei, cui debet. tertio, ratione rei, quæ renunciari non potest: sicut iuri naturali, agnationis, & sanguinis, nemo potest renunciare. Renunciatio regulariter, & in genere faciendâ est in manibus eius, à quo institutio, vel confirmatio habetur: in specie autem Episcopatus debet renunciari in manibus Papæ, vel Legati, etiam si Episcopus non sit consecratus, modò sit electus, & confirmatus: idem dic de Abbate, qui immediatè Sedi Apostolicæ est subiectus: inferiorum verò beneficiorum, ac dignitarum renunciatio, in manibus proprii ordinarij

narij fieri debet.

Renunciatio beneficij, vel rei spiritualis debet fieri purè, & absolutè: unde si quis renunciet beneficio, vel resignet aliquid spirituale, aliquo dato, seu promisso, simonia est: quòd si non præcedat datio, siue promissio, sed sola intentio, vt scilicet renunciet beneficio hac intèntione, vt detur sibi aliquid temporale, secus non renunciaturus, simonia mentalis est, quæ per solam pœnitentiam in foro animæ aboletur, neque ab Ecclesia punitur, verù si quis renunciat beneficio ea intentione, vt detur nepoti, vel alteri, nullo pacto interueniente, labem simoniæ non incurrit. secus si illud in pactum deducatur.

Quod si queratur, vtrum quis possit cedere liti, aut renunciare iuri, quod habet super beneficio, siue re spirituali, aliquo temporali dato absque simonia? dico quod non, si fiat autoritate partium, secus si fiat autoritate Superioris, per modum compositionis, & pro bono pacis, maxime, quando ipse dās est certus se habere ius, quia sic est redimere vexationem.

Causæ propter quas Episcopus, & alij Prælati possunt renunciare, & cedere, sunt sex, conscientia criminis, debi-

litas

litas corporis, magnus defectus scientiæ, malitia plebis, graue scandalum, & irregularitas personæ. Hæc enim sunt, propter quæ potest quis petere cessionem. primò, propter conscientiam criminis, non cuiuslibet, sed duntaxat illius, propter quod ipsius officij executio post peractam pœnitentiam impeditur. secundò, debilitas corporis, non quælibet, sed solùm illa, legitimam causam renunciandi præstat, per quæ quis ad exequendum officium pastorale, redditur impotens. tertio, propter magnum defectum scientiæ, nam si scientia in pastore mediocris sit, tolerari potest, quia imperfectionem scientiæ potest supplere, perfectio charitatis, & bonitas vitæ. quarto, malitia plebis iustam tribuit causam renunciandi, vt quando plebs tam duræ ceruicis existit: vt apud ipsam Prælatus amplius proficere non possit. quinto, pro graui scandalo vitando, cum aliter sedari nõ potest, nam eo casu licet Episcopo petere cessionem, ne plus temporalem honorem, quam æternam videatur affectare salutem. sexto, propter irregularitatem, quæ oritur ex bigamia. Cæterùm ob alias causas renunciationem affectantes, audiendi non sunt.

DE

DE RESIDENTIA.

Residentia est proprii officij personalis solutio, in proprio beneficio, seu Ecclesiæ: unde residentia duo includit, præsentiam, cum cura: nam parùm esset præsentiam exhibere, & propria Ecclesiæ, siue beneficij curam negligere. Ad residentiam tenentur omnes habentes beneficium curatum; vel quodcunque aliud, si hoc ei competat ex statuto, vel priuilegio, aut consuetudine approbata. quinimò, in iure omne beneficium residentiam requirit, nisi constet de contrario: verùm non residens rationabili de causa, in conscientia excusatur à peccato, vbi interea suis impensis prouidet, quòd Ecclesia decenter, & populus benè regatur, aliàs non est tutus in conscientia. Quare Clericus beneficiatus, salua conscientia, per aliquod tempus non potest se absentare à suo beneficio, seu Ecclesia, nisi duo simul concurrant, scilicet causa rationalis, & licentia Superioris: qui verò non residet in beneficio, nec implet in eo sua officia: sed potius voluptatibus vacat, talis in rebus ecclesiasticis nihil iuris habet, & per consequens fructus

sic ex

fic ex suo beneficio perceptos restituere tenetur.

Clericus non residens ex causa legitima probabiliter, tribus publicis edictis venit citandus, & expectatus per sex menses, si non respondet, minùs cõparet, priuabitur suo beneficio, intellige de Ecclesijs, & beneficijs, quæ residentiam exigunt ex statuto, priuilegio, vel consuetudine, Clericus autem si sit absens, non ex causa legitima, si hoc est certum absque citatione, & expectatione potest priuari suo beneficio, secùs debet citari, & sex mensibus expectari.

Clericus non residens, ex multis causis suo beneficio priuari non potest, & licitè fructus recipere valet. primò, si sit absens pro negotijs Ecclesiæ, & generaliter ex iusta causa. secundò, si sit in seruitio Papæ, seruiendo, & assistendo, vt Capellani, alijque omnes, qui in curia summi Pontificis ex præcepto eius, & non propria voluntate morantur. tertio, si sit in studio Theologiæ per quinque annos, & studet, aut docet, secùs de alijs studijs, seu scientijs; tales tamen quotidianas distributiones non recipient. quarto, si sit infirmus, & talis etiam quotidianas distri-

stri-

Atributiones accipit, intellige quando infirmitas est proxima, & immediata causa, quod non interfit diuinis. Vide circa hanc materiam de residentia, Concil. Trident. sess. 6. de reform. cap. 1. sess. 23. cap. 1. & 2. sess. 24. cap. 12. & sess. 20. de reform. cap. 3.

DE RESTITVTIONE.

Restitutio est actus iustitię communitatiuę, per consequens de necessitate salutis, quia sicut auferre alienum est peccatum mortale, ut potest contra præceptum Decalogi, Exod. 20. Non furum facies, ita retinere alienum. Quare si res ablata potest restitui, peccatum non remittitur, neque est vera pœnitentia, nisi fiat restitutio, quæ tria bona ablata respicit, scilicet animæ, corporis, & fortunæ, unde qui damnum intulit proximo, quod ad animam, vel corpus, vel bona fortunæ, tenetur, quā citius poterit, restituere, & restitutio in omni casu ab homine fieri debet, qualis possibilis est, arbitrio boni viri reseruata semper magna necessitate debitoris, hoc est, usque ad mendicitatem; ad id tamen quod potest, statim tenetur; impotentia enim ad restituendum

dum de facto absoluta, debitorem in conscientia excusat.

Restituere tenetur, quicumque fuit causa iniustæ acceptionis. primò, executor iniustæ acceptionis scienter, uti minister vsurarij. secūdò, iubens actionem iniustam, quia talis est principalis causa mouens, idè tenetur restituere, si ex sua iussione secuta est iniusta acceptio. tertio, consulens efficaciter, ita ut ex tali consilio moueatur quis ad accipiendum iniuste rem alienam, & effectualiter sequatur effectus, secus si non sequitur effectus. quartò, consentiens taliter, quod sine tali consensu nõ fuisset secutus effectus. quintò, receptor talium, quia est causa maleficij, præbendo eis securitatem, & custodiam prædæ, idè restituere tenetur. sextò, mediator, associando, vel participando in crimine iniustæ acceptionis, debet satisfacere, & restituere. septimò, non obstitans, id est, non impediens acceptionem iniustam, quam potest, & debet impedire, sicut iudices, & domini temporales, quibus ex officio incumbit tueri iustitiam, & non faciunt: isti enim sunt, qui secuta damnificatione restituere tenentur: quia qui causam dedit damni, damnum resarcire debet.

Quod

Quod si effectus non sequatur, licet ta-
les ad restitutionem non teneantur: ta-
men non excusantur à peccato morta-
li, ut potè dando operam ei, quod ex ge-
nere suo peccatum mortale est.

Restitutio regulariter est faciendā
spoliatis principalibus, vel eorum hæ-
redibus, si inueniantur, aliàs pauperi-
bus, quod si facta restitutione in pau-
peres, & in pias causas appareat domi-
nus rei, vel hæres, debitor eo casu, si de-
bitè inquisit, amplius non tenetur: ve-
rùm in sex potissimùm casibus restituti-
o de bonis fortunæ verò domino
est faciendā. primò, si res ablata sit in
iusto bello. secundò, si illa edicto impe-
riali, vel ecclesiastico sit interdita.
tertiò, si dominus est pupillus, minor,
aut furiosus, & eo casu res restituetur
tutori, vel curatori. quartò, si verus do-
minus mortuus sit, & tunc restituetur
hæredi legitimo. quintò, si res restitu-
da accepta sit à Prælato ecclesiasticæ
& in tali casu restitutio fiet Ecclesiæ
seu monasterio. sextò, quando res restitu-
tuenda de certa, sit incerta, & tunc ei
peccatur cognitio, & decisio causæ.

Quærenti autem, quid agendum sit
vbi is cui restituendum esset, ignora-
tur, aut est mortuus, aut multum distat
Re-

Respondeo, quod si talis, cui faciendā
esset restitutio, sit omninò ignotus, eo
casu debitor restituat eo modo, quo
potest, scilicet dando in eleemosynas
pro salute illius, siue mortuus sit, siue
vivi, intellige præmissa diligenti in-
quisitione de persona veri domini. si
verò est mortuus, restitutio hæredi est
faciendā; demùm si dominus rei mul-
tùm distet, & res sit magni valoris, sup-
posita que commoditate debet ei tran-
smitti, vel deponi in aliquo loco tuto,

& dominum certiozem facere; se-
cùs autem si res esset omni-

nò egigui momenti,
nam eo casu
posset

dare in eleemosynam
pro anima veri
domini.

..

D E

SACRAMENTO.

Sacramentum nouæ legis, de quo intendimus, est signum rei sacræ sanctificantis nos, & consistit in duobus, scilicet in verbis, & in re, iuxta illud diui Augustini: Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum: tria tamen sunt de eius substantia, debita materia, debita forma verborum, & intentio ministri copulantis formam materiæ: bonitas autem Sacerdotis non est de essentia Sacramenti, non enim refert, à quo conficiatur, siue à bono, siue malo, licet peccent, qui indignè conficiunt, & qui ea ab hæreticis, schismaticis, simoniacis, degradatis, excommunicatis, aut notorijs fornicatoribus scienter recipiunt.

Sacramenta veteris legis numero quodammodo fuerunt infinita; præcipua tamen fuerunt tria, Circumcisio, figura

Sacramentum.

531

figura Baptismi; Agnus Paschalis, figura Eucharistiæ; Vnctio Sacerdotum, figura Ordinis, quæ fuerunt tantum signa gratiæ, & iustificationis nostræ, & non causa, propterea Apostolus ad Galath. 4 illa infirma, & egena appellat: Sacramenta verò nouæ legis ponuntur septem, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo, & Matrimonium, quæ conferunt gratiam in genere causæ efficientis, & ex opere operato: quia sunt instrumenta passionis Christi, à quo est omnis nostra sanctificatio. In quolibet Sacramento nouæ legis dantur tria, Sacramentum tantum, signum ipsum exterius sumptum sub sua forma: res tantum, id est, ipse effectus interior vltimus, puta ipsa gratia collatâ: res simul, & Sacramentum, id est, interior causa gratiæ, vt in Baptismo, Confirmatione, & Ordine character, & in Eucharistia corpus Christi verum.

Sacramenta nouæ legis salutis humanæ omnia sunt necessaria, vel ratione personæ, vel ratione communitatis, vt Ordo, & Matrimonium: item omnia sunt necessaria, vel simpliciter, vel secundum quid, simpliciter omnino ratione personæ est Baptismus necessa-

Z 2 RIUS:

rius: ratione verò communitatis simpliciter, & absolutè Ordo est necessarius: Sacramentum Confirmationis, & Ordinis à solo Episcopo, cui plena administratio Sacramentorum competit, conferri possunt: alia verò præter Baptismum in necessitate, à solo Sacerdote legitimè ordinato, administrari possunt: Verùm inter Sacramenta nouæ legis, quædam imprimunt characterem in suscipiètibz ea, vt Baptismus, Confirmatio, & Ordo; in istis enim traditur suscipiètibz quædam potestas spiritalis passiuæ, vt in Baptismo, & Confirmatione, recipiendi alia Sacramenta, vel actiua, vt in Ordine, conficiendi Eucharistiam, & alia diuina instituta administrandi: reliqua verò non imprimunt characterem; propterea absque sacrilegio iterari possunt.

Omnia Sacramenta nouæ legis à Christo Domino fuerunt immediatè instituta, Baptismum Christus instituit, quando in Iordane à Ioanne Baptismum suscepit, Matth. 3. tunc tactu suæ mundissimæ carnis, vim regeneratiuam contulit aquis. Confirmationem instituit, quando posuit manus super capita puerorum, & Apostolis prohibentibus dixit, Sinite paruulos venire

ad

ad me, Matth. 19. Vel secundum aliquos, in die Pentecostes, quando misit spiritum sanctum visibiliter super Apostolos, Act. 2. Eucharistiam instituit in die cænæ, quando panem, & vinum in suum corpus, & sanguinem sua ineffabili potestate conuertit dicens, Accipite, & manducate, hoc est corpus meum, & sumpto calice dicens: Accipite, & bibite ex hoc omnes, hic est calix sanguinis mei, Matth. 26. Marc. 14. & Luc. 22. Pœnitentiam Christus instituit, quando ab ea exordium suæ saluberrimæ prædicationis assumpsit, dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum, Matth. 4. Extremam Vnctionem instituit, quando Apostolos misit vngere, & sanare infirmos, Luc. 10. Ordinem in die Cænæ, quando Apostolis dixit: Hoc facite in meam commemorationem, Matth. 26. Matrimonium, quatenus Sacramentum, Christus instituit, quando in vtero Virginis Mariæ voluit naturam humanam diuinæ naturæ in vnitatem personæ vnire, Luc. 1. quam vniõnem Matrimonium signat, sicut enim in actu matrimoniali vir & vxor sūt duo in vna carne, Genes. 2. sic duæ naturæ, scilicet humana, & diuina, mysterio

Z 3 di-

534 Satisfactio.
diuinæ incarnationis sunt in vna per-
sona.

DE SATISFACTIONE.

Satisfactio actus iustitiæ, est volun-
taria recompensatio pro illata iniu-
ria secundum æqualitatem iustitiæ, cū
 proposito non committendi nouam
 iniuriam, & licet homo nequeat Deo
 satisfacere pro peccato, reddendo æ-
 quiualens secundum æqualitatem quā-
 titatis: tamen potest satisfacere red-
 do sufficiens, secundum quantitatem
 proportionis: nam sicut offensa habet
 quandam infinitatem, ex infinitate di-
 uinæ maiestatis, ita satisfactio nostra
 prout est gratia informata, quadam in-
 finitatem, ex infinitate diuinæ miseri-
 cordiæ, accipit; Verum homo non po-
 test satisfacere pro vno peccato, & non
 pro alio: quia satisfactio offensam tol-
 lit, & per consequens amicitiam resti-
 tuit; sed omne peccatum mortale im-
 pedit amicitiam ad Deum; ergo satis-
 factio non potest esse pro vno peccato,
 & non pro alio.

Vnus homo pro alio satisfacere non
 potest, in quantum satisfactio præfer-
 rat, & cauet à culpa futura, quia ieiun-
 nium

Satisfactio. 535
nium vnus non mortificat corpus al-
 terius, nec ei prodest, vt castè viuat, nisi
 prouocariuè, & per accidens, inquan-
 tum verò satisfactio recompensat in-
 iuriam præteritam, vnus pro alio ne-
 dum homini, sed etiam Deo (modò is,
 qui ostendit sit contritus) satisfacere
 potest, satisfactio tamen facta in pecca-
 to mortali, seu per opera extra charita-
 tem, non valet, quoniam satisfactio est
 amotio offensæ, & amicitia Dei resti-
 tutio, quod sine gratia, & charitate non
 fit, vnde, quia homo nescit se habere
 charitatem, Eccles. 5 propterea de propi-
 tatiu peccatorum non debet esse sine
 metu, tamen quòd ad hoc certitudo
 probabilis coniecturæ sufficit. Quid si
 satisfactio sacramentalis soluatur, &
 expleatur in peccato mortali, siue ex-
 tra charitatem? Respondeo, quod eo ca-
 su per eam homo satisfacit quidem Sa-
 cerdoti, qui non ligauit peccatorem
 ad complendam pœnitentiam iniun-
 ctam in charitate, tamen non satisfacit
 Deo, qui non acceptat, quod sine
 charitate exhibetur, propterea talis re-
 manet Deo obligatus, vt prius, quia li-
 cet in specie non teneatur reiterare, qđ
 Sacerdos iniunxit, tamen tenetur face-
 re æquiualens, hinc Supp. consultit, vt

Sacerdos exiguam pœnitentiam iniungat, verisimiliter in charitate statim explendam, clarius autem ad quęsitum dico, quòd satisfactio duplex, sacramentalis, quę fit ex iniunctione Sacerdotis, & virtuosa. prima potest fieri etiam in peccato mortali, secùs de secunda.

Satisfactio tam sacramentalis, quę virtuosa, habet fieri per opera pœnalia, quę pœcipua sunt tria, oratio, eleemosyna, & ieiunium, Tob. 12. Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna. horum tamen trium melior est eleemosyna, deinde oratio, vltimò ieiunium: eleemosyna dicitur melior, quia ipsa alia duo aliquo modo includit, & non è cõtra, qui enim accipit eleemosynam, tenetur orare, & ieiunare pro eo, qui dedit. Ad eleemosynam reducuntur omnia opera misericordię corporalia. Ad orationem omnia opera misericordię spiritualia, & ad ieiunium reducuntur omnia afflictiua, vt vigilię, peregrinationes, & alia id genus: flagella autem quę à Deo nobis pro peccatis infliguntur, si eis vtimur patienter, rationem satisfactionis accipiunt: si verò eis per impatientiam dissentimus, non habent rationem satisfactionis, sed tantum vindicationis.

DE SCANDALO.

Scandalum vox Gręca, Latinè offensio, siue ruina, sicque conuenienter à sacris Doctoribus definitur, scandalum est dictum, vel factum minus reatum, id est, secundum se malum, siue habens speciem mali, pœbens alteri occasionem ruinę, & vt docet D. Thom. 2. 2. quęst. 44. artic. 1. duplex est, actiuũ scilicet & passiuum. Scandalum actiuũ est, quãdo dictum vel factum alterius, est alicui causa peccandi per se: puta quia intendit per hoc alium ad peccandum inducere, vel quia factum est tale, quod de sui ratione habet, vt sit inductiuum ad peccandum. Scandalum verò passiuum est, quando dictum vel factum vnus, est alteri causa peccandi merè per accidens: puta quando pœter intentionem operantis, & operis conditionem, aliquis malè dispositus, ex huiusmodi opere inducitur ad peccandum, & eo casu operans quantum in se est, nõ dat occasionem ruinę, sed alius eam sumit. Quare scandalum passiuum potest esse sine actiuo: sicut quandoque actiuum est sine passiuo.

Scandalum passiuum semper est peccatum

eatum in scandalizato: quoniam talis spiritualiter ruit, Matth. 17. Beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Item Ioann. 16. Hinc locutus sum vobis, vt non scandalizemini; similiter scandalum actiuum semper est peccatum in scandalizante, Matth. 18. Qui scandalizauerit vnum de pusillis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius. & demergatur in profundum maris. Rom. 14. Ne ponatis, inquit Apostolus, offendiculum fratri, vel scandalum. Verum scandalū actiuum quandoque est peccatum mortale, vt quando scandalizās intendit, proximum inducere ad mortale per veniale, vel ad veniale per mortale: quandoque verò est peccatum veniale, vt quando scandalizans intendit, alium inducere ad veniale per veniale. idem dico de scandalo passiuo, est veniale in scandalizato, si procedatur ad veniale, mortale si moueatur ad mortale.

Bona spiritualia, quæ sunt de necessitate salutis, propter scandalum, quod inde ab aliquibus sumitur, non sunt dimittenda: quia nullus debet peccare mortaliter, imò nec venialiter, vt peccatum alterius impediatur: bona verò

spi-

spiritualia, quæ non sunt de necessitate salutis, si periculum immineat ex infirmitate, vel ignorantia, eo casu sunt occultanda, & interdum etiam differenda, quousque reddita ratione, scandalum cesserit, quæ reddita si scandalum duret, tunc est contemnendum, hoc est propter illud spiritualia bona non sunt dimittenda. Matth. 15. Vbi legis, quod cum Dominus satisfecisset Phariseis, de non lotione manuum, & audiret eos inde esse scandalizatos, dixit suis Apostolis: Sinite illos, quia cæci sunt. Quare bona spiritualia non sunt dimittenda propter scandalum Phariseorū, quod procedit ex malitia, vt Christus Matth. 15. docet: propter verò scandalum pusillorum, quod procedit ex infirmitate, vel ignorantia, bona spiritualia, quæ non sunt de necessitate salutis, veniunt occultanda, & ad tempus differenda, similiter pœnarum afflictio, seu punitio, & correctio fraterna.

DE SENTENTIA.

Sententia est applicatio iuris ad particulare factū, vel est iudicialis diffinitio, quæ controuersij: finem imponit pronuntiatione competentis iudicis,

condemnationem, vel absolutionem, continens, & communiter ponitur duplex, interlocutoria, & diffinitiva. Interlocutoria est, quæ fertur quasi loquendo inter partes sine aliqua solemnitate, & scriptura, non super principali, sed super incidentibus quæstionibus inter principium, & finem causæ, quam qui eam tulit, siue sit delegatus, siue sit ordinarius Iudex, potest reuocare, etiã post appellationem: Sententia verò diffinitiva fertur in scriptis, super principali, & lata, non potest aliquid addi, nec minui, nec detrahi, aut reuocari p eundem Iudicem: fallit tamen hæc doctrina in sex casibus, in quibus ordinarius suam sententiam diffinitiuam latam retractare potest. primò, si sit nulla, vel annullanda propter errorem facti. secundò, in multa, tertiò propter inopiam est remittenda. tertio in fructibus, expensis, & alijs accessoribus. quartò, si aliquis cõdemnatus, absens veniat adhuc Iudice pro tribunali sedente. quintò, ratione publicæ utilitatis. sextò, ubi cunque vertitur periculum animæ, stante sententia diffinitiva lata: in his enim casibus Iudex ordinarius eam retractare potest.

Sententia diffinita, vt sit canonica,

& valida, quinque necessariò requiruntur: primò, quòd sit lata ordine substantiali iuris seruato. secundò, debet esse absolutoria, vel condemnatoria. tertio, debet esse certa. quartò, debet esse absoluta. quintò, super omnia requiritur, quòd sit iusta, secus est nulla, & in ipsa ferenda, quinque potissimùm à Iudice obseruanda veniunt. primò, debet dari sedendo, non stando. secundò, præsentibus partibus, vel contumacibus citatis, eam in scripto recitando. tertio, legente siue recitante sententiam illo, qui eam fert: nisi sit Episcopus, vel alius illustis. quartò, in loco publico, & honesto. quintò, debet dari die, non in tenebris, nec quolibet die, sed die non feriato, die enim feriato, maximè festiuo, & solenni sententia non est ferenda. Quid si duo sint Iudices, & sententias diuersas ferant? Respondeo, quod si processerunt ex iurisdictione ordinaria, tenet illa, quæ est pro reo, non quæ pro actore, intellige in materia odiosa; in causa verò fauorabili, puta Matrimonio, dote, siue libertate, tenet illa, quæ est pro actore, non quæ est pro reo.

Sententia lata cum cognitione causæ perpetuò durat, secus si est lata sine cognitione causæ. A sententia lata,

postquam transiit in rem iudicatam, appellari non potest, sed executioni venit mandanda: in actionibus enim personalibus sententia lata post quatuor menses à die pronuntiationis, executioni mandari debet: in actionibus vero realibus, & criminalibus, statim post decem dies concessos ad appellandum, intellige si res sit in presentia? fallit tamen hæc doctrina in quatuor casibus. primò, quando princeps ex vindicta seuerius fert sententiam, & eo casu differtur eius executio ad minus per triginta dies. secundò, quando sententia lata est in mulierem prænantem, & eo casu eius executio differtur usque ad partum. tertio, quando quis est confessus de crimine, & deinde negat. quarto, quando sententia capitalis lata est in seruum, tunc differtur eius executio, usque ad redditam rationem administrationis.

DE SEPULTURA.

Sepultura apud Doctores tripliciter sumitur, quandoque pro iure sepeliendi, siue sepulchri: quandoque pro ipso officio, quod impeditur corporibus funerandis: quandoque pro loco,

in

in quo aliquis est sepultus, vel sepeliendus, siue sit terra, siue arca lapidea, siue aliud, qui locus auctoritate pontificali, tali vsui est deputatus: iuxta quam tertiam acceptionem, nunc de sepultura principaliter intendimus: in qua quidem sepultura quantum ad solennitates, mos cuiuscunque provincie approbatus seruari debet, & quæ ad ornamentum sepulturæ adhibentur, profunt viuis, quatenus sunt viuorum solatia, profunt defunctis, quatenus per huiusmodi homines excitantur ad compatendum, ac per consequens ad orandum pro illis, vel in quantum ex sumptibus sepulturæ pauperes fructum capiunt, vel Ecclesia decoratur: vnde merito sepultura Sapient. 4. inter eleemosynas computatur. Ius sepulturæ generaliter competit Ecclesijs parochialibus, & illis quibus à iure, vel privilegio concessum est, vt Ecclesijs Predicatorum & Minorum: verùm in Ecclesia, secundum iura antiqua, non debent sepeliri nisi Prælati, cæteri autem apud Ecclesiam in cœmiterio, qui locus debet esse consecratus ab Episcopo.

Sepulturæ per fideles, non nisi in sacris, & religiosis locis ideò constituuntur, quia minus ibi spiritibus immundis

dis

dis vexantur, & quia sanctorū illorum commendantur patrocinijs, quorum nomini Ecclesia, in qua corpora con- quiescunt, est consecrata. Accedit quod defunctorum proximi ad sacra loca ve nientes, sepulturamque conspicientes, suorum recordantur, & pro eis preces fundunt: vnde mortuorum sepultura, & cœmeteria, apud illas Ecclesias, & monasteria antiquitus disposita esse comperiuntur, in quibus religiosorum Conuentus sunt constituti, vbi oratio- nes, & Missarum solennia, tam pro vi- uis, quàm pro defunctis, frequentius ce lebrantur.

Sepulturam eligere potest omnis fi- delis constitutus in legitima etate, hoc est, qui sit pubes, etiam sine consensu patris, seu domini, impubes verò, qui non est compos mentis, & religiosus professus, secundum iura, sepulturam sibi eligere nequeunt: sed in tali casu pater eligit filio, dominus seruo, & reli- giosus debet sepeliri in suo monaste- rio, extra quod si moreretur, & commo- dè ad illud deferri non posset, eo casu posset sibi eligere sepulturam pro vo- luntate. Quod si quis non electa sepul- tura decedat, talis sepeliendus est in Ecclesia, vbi sunt eius maiores, scilicet

pater, auus, & alij, quod si non constet de sepultura maiorum, eo casu sepelie- tur in Ecclesia, vbi atdiuit diuina, & accepit ecclesiastica Sacramenta: pere- grini verò, & aduenæ sunt sepeliendi in Ecclesia Cathedrali, vel Parochiali, vbi moriuntur, si ipsi aliter non dispo- fuerint, neque commodè ad sepulchra suorum maiorum ferri possint, quòd si Ecclesia sepulchri maiorum sit interdi- cta, eo casu sepelientur in Ecclesia Ca- thedrali, vel Parochiali. Vxor secun- dum iura, venit sepelienda in sepulchro viri, quod si vna habuit plures, seque- tur vltimum: quia vna caro est cum eo.

Sepultura ecclesiastica in iure, duo- decim conditionibus personarum in- terdicitur. primò, excommunicatis, et minori notoriè. secundò, manifestis v- surarijs. tertio, morientibus in tornea- mentis, siue duello. quartò raptoribus publicis, qui non satisfaciunt in vita, & si possint. quintò, manifestis blasphe- matoribus Dei, & Sanctorum. sextò, ijs, qui non communicant semel in an- no, nec confitentur, nisi signa contri- tionis ostendant, & sit notorium, quod non sint confessi: quia semper bonum debemus præsumere, vbi de contrario non constat. septimò, morientibus in-

peccato mortali notoriè octauò, interdictis nominatiu. nonò, ijs, quibus ingressus Ecclesiæ est interdictus. decimò, illi, qui Sacerdotem tutorem, filijs suis instituit, tamen glossa contrarium tenet. vndecimò, iudæis, Paganis, Hæreticis, & eorum fautoribus. duodecimò, ijs, qui se occidunt ex desperatione, vel iracūdia, secūs si ex furore morbi, siue à casu, verūm etiam illis, qui se occidunt ex desperatione, si ante spiritus emissionem, signa penitentiaē ostendant, sepultura ecclesiastica, non est de neganda.

DE SIMONIA.

Simoniam à Simone mago dictam est, qui potestatem dandi Spiritum sanctum, pecunia comparare voluit, Act. 8. sicque à doctoribus definitur, Simoniam est studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum, & communiter ponitur duplex, mentalis, quæ sola intentione committitur, & extrinseca, opere accedente. Simoniam mentalis, quæ sola voluntate, hoc est, intentione deliberata contrahitur, soli iudicio diuino subest, & à solo Deo punitur: Simoniam

verò extrinseca, quæ intentione emendi, vel vendendi spiritualia opere subsecuto contrahitur, etiam iudicio Ecclesiæ, quæ non iudicat de occultis, nisi quatenus procedunt ad extra, subest, & ab ea punitur: verūm ad simoniam extrinsecam, vt quis eam incurrat tria debent accedere, studiosa voluntas emendi, vel vendendi spiritualia: conuentio de precio explicita, & executio dando, & accipiendo precium per modum precij: secus si reuera alia ratione detur, & accipiatur aliquod temporale, pro re spirituali.

Spirituale, vt docet D. Thomas 2. 2. quæst. 100. dicitur tripliciter, scilicet essentialiter, vt gratia, virtutes, & omnia supernaturalia dona. causaliter, vt Sacramenta. & effectiue, vt actus ex spirituali gratia, sacroque officio procedēs, vt baptizare, ordinare, diuinum officium celebrare: annexum autem spirituali dicitur dupliciter. primò, sicut ad spiritualia ordinatum, vt ius patronatus, quod ordinatur ad præsentandum Clericos ad beneficia, vasa sacra, quæ ordinantur ad vsum Sacramentorum, & vestes sacrae, campanæ, & alia id genus, quæ ad diuina officia petagēda ordinantur. secundò, sicut ex spiri-
tua-

tualibus dependens, vt habere ecclesiastica beneficia, ius accipiendi decimas, primitias, oblationes, & habere ius sepulturæ, quæ non competunt nisi Clericis. His ergo stantibus spirituale essentialiter, siue causaliter, siue effectiue, sine simonia emi, & vendi nequeunt: in quantum tamen spirituale causaliter, & effectiue sunt corporalia, habent quandam speciem, quæ vendi, & emi potest: item annexum spirituali ea parte, qua spirituale est, non potest vendi absq; labe simoniæ: ea parte verò, qua corporale est, vendi & emi potest absq; simonia, vt calices in necessitate, & campanæ, & alia id genus, ratione materię, si vendantur, non incurritur simonia.

Simonia committitur quadrupliciter: quandoque solum ex parte conferentis spirituale, vt quando ipse conferens recipit temporale, ignorante eo, cui confert spirituale; quandoque solum ex parte recipientis spirituale, vt quando ipse recipiens dat aliquid amico, vel consiliario conferentis; eo infcio: quandoque ex parte vtriusque, vt quando recipiens dat aliquid temporale conferenti spirituale: quandoque ex parte neutrius, vt quando ami-

cus

cus recipientis dat aliquid amico conferentis spirituale, illis ignorantibus, his enim modis simonia externa incurritur, seu committitur.

Simonia quantum ad forum iudiciale, sola voluntate non contrahitur, sed requiritur quod opus subsequatur; quantum verò ad Deum, & conscientiam peccatum simoniæ, sola voluntate emendi, aut vendendi spiritualia, contrahitur, intellige semper de intentione primaria, sine qua non fieret actio, & non de intentione secundaria, sine qua actio fieret, intentio enim secundaria accipiendi, vel dandi aliquid pro actu spirituali, secundum omnes, non est simonia etiam coram DEO, quia eo casu, non datur temporale pro spirituali, vel è contra; quoniam remoto temporali, nihilominus spirituale daretur, siue è contra, clarius tamen dico quod dare, vel accipere aliquid temporale pro spirituali, si tibi pro, dicat appretiationem, vel commutationem, vel causam principaliter mouentem, est simonia, si verò propositio illa pro, dicat causam finalem, seu adminiculatiuam, vt si aliquid detur, & accipiatur, non

non vt precium, cessanteque omni pacatione, atque conuentione, sed ob reuerentiam sacramentorum, aut ad seruandum piam consuetudinem, vel ad sustentationem ministrorum Christi, nõ est simonia.

Vt autem præsens materia facillius intelligatur, quædam conclusiones ponuntur, quarum prima est ista, Sacramenta cum gratiam contineant, licite vendi, aut emi non possunt, id est, accipere aliquid pro eorum gratia, simonia est, secus accipere aliquid pro sacramentis ad sustentationem ministrorum, secundum ordinationem Ecclesiæ, vel consuetudinem approbatam, quia tunc quod accipitur, non tanquam precium mercedis, sed tanquam stipendium necessitatis, sed tanquam stipendium necessitatis. secunda conclusio: Pro benedictione nuptiarum aliquid exigere, simonia est, tamen sponte oblatum pro omni officio ecclesiastico exerceo, licite & absque peccato recipi potest. tertia conclusio, Pro Baptismo, & pro alijs Sacramentis, quæ necessitate ratione materię licite vendi, aut emi possunt, non est danda, neque exigenda pecunia, nisi de Baptismo, quod ad infantem, si præter Sacerdotem nullus alius esset, qui sciret, vel posset ipsum

infantem baptizare, quia eo casu non esset emere spirituale, sed redimere vexationem, secus quod ad adultum, qui ex quo habet Baptismum in voto, habetur pro baptizato, & saluatur. quarta conclusio. Pro sacramentalibus, vt pro benedictione Abbatum, Abbatissarum, velatione virginum, pro benedictione calicum, & vestium, nihil recipere licet, nisi sponte detur, aliàs est simonia. quinta conclusio: Pro celebratione Missæ, diuinis officijs, sacrisque concionibus, exigere aliquid non licet: sacerdos tamen qui non habet sufficientes sumptus pro his potest aliquid accipere, non tanquam precium mercedis, sed tanquam stipendium necessitatis, imò talis absque simonia, operas suas potest locare, siue ad diem, siue ad annum; sacerdos verò, qui habet sumptus, & ad ista non tenetur, aut debet facere gratis, aut cessare, aliàs videtur facere ex auaritia. sexta conclusio: Generaliter aliquid accipere pro vsu spiritalis potestatis, seu prælaturæ, vt docet D. Thom. 2. 2. est simonia, secus pro temporali iurisdictione. septima conclusio. Pro sepultura ecclesiastica, & funeralibus nihil exigi debet, sed in hoc pie consuetudines obseruari debent.

o^ctava conclusio, Si dentur diuersa cœm^{er}teria, & taxetur pro quanta pecunia, quis ponatur in tali cœm^{er}terio, simonia est: idem dico si crux specialis portetur ad funus pro pecunia. nona conclusio, Vasa sacra ratione consecrationis vendi, & emi nequeunt abique simonia, hoc est, non licet pro consecratione eorum, aliquid plus exigere; tamen in necessitate Ecclesiæ huiusmodi vendi possunt ex parte eius, quod in eis non est spirituale, scilicet materia auri & argenti, idem teneas de vestib. sacris. decima conclusio, lus patronatus per se vendi non potest, nec dari in feudum, licet transeat cum omnibus bonis si vendantur, vel dentur in feudum. vndecima cōclusio, Si in electione prælati aliquid detur, aut accipiat, vt talis eligatur, vel non eligatur, simonia est, & electus per pecuniam, tenetur resignare. duodecima conclusio, Pro inuestitura beneficij, seu Ecclesiæ tam iuris, quàm facti, aliquid accipere, simonia est. decimatertia conclusio, Statutum quod nouiter receptus in canonicum, vel monachum, certum quid soluat, pro receptione, simoniacum est, intellige si tale solum cedat in vilitatem priuatam, aut canonicorum, se

cus

cus si cedat ad fabricam Ecclesiæ, & ad cultum diuinum. decimaquarta cōclusio. Generaliter aliquid dare, vel accipere pro beneficij, seu dignitatibus ecclesiasticis, simonia est.

Simoniacorum pœna in iure vbi constiterit in iudicio, multiplex est, communiter tamen triplex ponitur. prima est suspensio ab executione ordinum, & beneficiorum administratione. secunda est depositio, & infamia. tertia est excommunicatio Papalis, quam homo propter peccatum simoniæ incurrit, cuius peccati grauitatē, D. Petrus ostendit, Act. 8. quando Simoni mago, potestatem dandi spiritum sanctum, pecunia comparare volenti, dixit, Pecunia tua tecum sit in perditionem quoniam donum DEI existimasti pecunia possideri: non est tibi pars, neque fors in sermone isto, cor enim tuum non est rectum corā Deo, pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua, & roga Deum, si fortē remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

DE SPOLIO.

Spoliatus dicitur qui possessione bonorum, seu iurium suorum indebitus

A a tē

tè priuatur, talis enim si fuerit de super conquestus ab aduersario suo reconueniri non poterit, quia restitutionis petitio in hoc priuilegiata esse noscitur, vt spoliatus ipsam intentans, non cogatur ante restitutionem spoliatoribus respondere, sed ante omnia, & quo ad omnia est restituendus. Hoc omnes leges tam ecclesiasticæ, quàm seculares præcipiunt, nempe ante omnia cuncta spoliatis reintegranda, & damna resarcienda esse. Quinimò fructus quoque non tantum à violento possessore percepti, sed etiam qui verisimiliter percipi potuissent, restituendi erunt.

In tribus Casibus priuatus à Iudice dicitur spoliatus. primò si non seruauit Iuris ordinem. secundò si Iudex erat incompetens. tertio etsi competens, tamen circa priuationem, nulliter pronunciauit. Et in his Casibus ante omnia, spoliatus semper plenariè, ac integre venit restituendus, nec admittenda est renunciatio post spolium, neque testes super spontanea renuntiatione admittendi sunt ante restitutionem. Quare renunciatio facta post spolium non impedit spoliati restitutionem, secus si ante, quia tunc ei perpetuum silentium imponitur.

Sunt

Sunt & alij casus, quibus Iure denegabitur spoliatis restitutio, exempli gratia, quando agendi per modum exemptionis de alia spoliacione opponitur, aut quando ipse spoliatus tam super proprietate, quàm super spolio, eodem tempore disceptari consenserit, aut si assertus spoliator sit absens, non per contumaciam vel dolum, quâquâ temporis lapsus immineat, & Actor suam possessionem, & deiectionem probare paratus sit, nihilominus restituendus non erit, sed in tali casu. Reus prius expectandus, & audiendus venit, aut si Reus excipit super possessione prætensa, tunc tam diu subsistenda erit restitutio, donec super tali exceptione cognitum fuerit, aut quando pro spoliatore asserto militat Iuris præsumptio, eo casu spoliatus non est ante omnia restituendus, sed ipsa restitutio est differenda quousque appareat eum qui restitui postulat puta ad decimas quas possedisse asserit, indebitè spoliatum. Idem sentit Lancellotus in suis Instit. Iuris Canonici.

DE SPONSALIBVS.

Sponsalia sunt futurarum nuptiarū promissio, quæ quocunque modo fiant, nunquam Matrimonium efficiunt, neque sunt de substantia, seu necessitate matrimonij contrahendi, sed solum de decencia, atque congruitate. primò ad fouendam, augendamque amicitiam inter parentes, cognatos, ac affines spò si & sponsæ. secundò ad detegenda impedimenta, si quæ sunt inter volentes contrahere. tertio ne alicui fiat iniuria, & secundum iura, sponsalia contrahi possunt, utroque contrahentium existente in fine primi septennij, vel post, vel parum ante, in celebratione autem Matrimonij, in mare ætas quatuordecim annorum, in fœmina verò ætas duodecim annorum, desideratur. Qui legitima celebravit sponsalia tenetur, nisi subsit rationalis causa in iure admissa sub reatu lethalis criminis procedere ad solennizationem matrimonij in facie Ecclesiæ seruatis seruandis, & ex eis oritur iustitia publicæ honestatis, quæ iam vigore Conc. Trident. sess. 24. de reform. matrim. cap. 3. impedit & dirimit Matrimonium contrahendum

Aut solum in primo gradu inter consanguineas sponsæ & sponsum, & inter consanguineos sponsi, & sponsam, ubi sponsalia fuerint valida, ubi autem spò salia quacunque ratione, valida non erunt, sancta Synodus Tridentina, iustitiæ publicæ honestatis impedimentum, prorsus tollit.

Sponsalia quatuor modis contrahuntur. primò simpliciter, ac nuda promissione, ut dicendo, Ego accipiam te in meam, & è contrà. secundò per fidei dationem, siue iuramentum. tertio per anuli subarrationem, seu immisionem. quarto per arrarum donationem, arræ autem dicuntur, anulus, pecunia, & his similia, quæ non secuto Matrimonio debent restitui hoc modo, si Matrimonium non fuerit secutum absque alterius culpa, puta propter interuentum mortis, vel religionis ingressum, debet restitui simpliciter; si propter culpam dantis, ipse perdit arras; si verò Matrimonium non fuerit secutum propter culpam recipientis, ipse restituet in duplo, intellige in foro contentioso, & quando recipiens est maior vigesimo quinto anno.

Sponsalia multis modis soluuntur. primò per ingressum religionis appro-

batae, etiam ante professionem . secundò, per absentiam alterius sponsi ad biennium, vel triennium, quod tempus iudex propter periculum incontinentiæ poterit breuiare. tertio, per interuentum morbi, puta lepræ, paralyfis, vel deformitatis, vt abscisio nasi, cæcitas, & alia id genus. quartò, per interuentum cognationis carnalis, vel spiritualis . quintò, per mutuam consensum, seu mutuam absolutionem. sextò, per fornicationem, ita quod ille, qui non est in culpa potest petere solutionem. septimò, per contractum cum alia per verba de presenti : quia talis contractus est fortior priori, ideò tenet. octauò, quando impubes, qui contraxit sponsalia venit ad annos nubiles, & petit absolutionem à vinculo sponsalium, similiter si ante septennium contraxerunt, sponsalia sunt nulla . nonò per susceptionem sacri ordinis. decimò, per quodcunque crimen, quo alter redditur infamis . vndecimò, propter scuitiam sponsi . duodecimò soluantur sponsalia conditione honesta, vel vtili non existente, vt si parentibus meis placuerit, aut si dederit tantum pro dote : verum in prædictis casibus sponsalia legitime celebrata, non sol-

uun-

uuntur ipso iure, sed requiritur auctoritas Iudicis ecclesiastici : quia coram tali Iudice debet probari causa, secus facientes grauer peccat : fallit tamen hæc doctrina in quatuor casibus . primò, quando alter intrat religionem . secundò, quando contrahit de facto cum alia per verba de presenti. tertio, quando alteri fornicatur & sit notorium ; in his tribus casibus sponsalia contracta, ipso iure soluantur . quartò, in dissoluentis sponsalibus non requiritur auctoritas Iudicis, quando sponsalia sunt secreta : secreta enim iudicio Ecclesiæ non subsunt.

DE SVFFRAGIIS.

Consuetudo suffragiorum Ecclesiæ pro mortuis, quæ vt docet D. Greg. lib. 4. Dial. cap. 55. sunt quatuor, oblatio Sacerdotum, intercessio Sanctorum, ieiunium, & eleemosyna amicorù, incepit ab Apostolis, diuus Dionysius in lib. cœlest. hierarch. cap. vlt. Damascenus in quodam suo sermone de suffragijs mortuorum, Augustinus in lib. de cura pro mortuis agenda, & S. Thom. 4. sentent. distinct. 45. artic. 1. isti enim, & alij sanctis, & antiquissimi

patres apertissime docent, suffragia vi-
uorum Christi fidelium prodesse defun-
ctis, non tamen existentibus in infer-
no, neque in limbo, neque beatis, sed
solum existentibus in purgatorio, & si
superfluunt ei pro quo fiunt, eo casu à
D E O indigenti applicantur, & mo-
riens quàm citò disponit aliqua suffra-
gia sibi fieri, præmium suffragiorum,
etiam antequam fiant, plenè consequi-
tur, intellige quantum ad efficaciam
suffragiorum, quæ est ex opere operan-
te principalis agentis, quantum verò
ad efficaciam suffragiorum, quæ est ex
opere operato, vel ex opere operante
exequentis, non consequitur si uctum
antequam suffragia fiant, vnde qui illa
differunt, pios mortuos defraudant.

Opus suffragij quatenus est expiati-
uum pænæ per modum cuiusdam re-
compensationis, prodest defunctis, pro
quibus fit, quatenus autem est merito-
rium vitæ æternæ, quod habet, inquan-
tum ex charitate procedit, non solum
prodest ei, pro quo fit, sed etiam facien-
ti, iuxta illud Prophetæ, Psalm. 34. Ora-
tio mea, in sinu meo cõuertetur. Quid
si suffragia pro defunctis, seu uiuis, per
malos ministros fiant? Respondeo,
quod in suffragijs factis per malos, duo

pos-

possunt considerari. primò ipsum opus
operatum, sicut sacrificium Altaris, &
quantum ad hoc suffragia facta per ma-
los, profunt defunctis decedentibus cū
charitate, & uiuis ea præditis: quia no-
stra Sacramenta ex seipsis, absque ope-
re operantis efficaciam habent, quam
æqualiter explent, per quoscunque fiât.
secundò in suffragijs potest attendi ip-
sum opus operans, & tunc distinguen-
dum venit, aut consideratur opus ope-
rans peccatoris, vt est eius, & sic suffra-
gia facta per malum, nullo modo sunt
meritoria: aut vt est alterius, & hoc
contingit dupliciter. primò inquantū
gerit personam totius Ecclesiæ, sicut Sa-
cerdos dum dicit in Ecclesia exequias
mortuorum, vel diuinum officium, vel
peragit sacrum, & sic suffragia facta
per malum profunt, quia ille intelligen-
tur facere, cuius nomine, aut vice fit. se-
cundò in quantum agit vt instrumen-
tum alterius, quo casu opus ministri est
magis principalis agentis, sicut fit ser-
uus in peccato existens faciat opus mi-
sericordiæ ex mandato sui domini ha-
bentis charitatem, sic etiam suffragia
facta per malum, profunt ei, pro quo
fiunt: Clarius tamen ad quæsitum re-
sponderi potest, quod suffragium ali-

cui defuncto, seu viuo exhibitum, est duplex, vnum habens efficaciam ex opere operato, id est, ex se, vt Sacramenta nouæ legis, inter quæ tamen, sola Eucharistia potest exhiberi defuncto: alterum habens efficaciam ex opere operante tantum, id est, ex dispositione exhibentis, vel elemosyna, oratio, & ieiunium. Primum per quemcumq; fiat, semper habet efficaciam competentem ei ex se, sicut Baptismus est bonus, ac verus, etiam exhibitus per malum; Secundum vero quia habet solum efficaciam ex dispositione facientis, nihil valet, nisi fiat per bonum, aut in persona boni, id est Ecclesiæ, aut per instrumentum boni, id est domini, vel imperantis charitatem habentis.

Suffragium Missæ continet in se duo orationem, & sacrificium: ex parte sacrificij, Missa de quocunq; dicatur, æqualiter prodest defuncto, intellige cæteris paribus, hoc est, accedente eadem dispositione Sacerdotis, & aliorum offerentium: ex parte verò orationum magis prodest illa missa, in qua sunt orationes omnes ad hoc determinatæ, puta Missa pro defunctis, magis eis prodest, quam alia: iste tamen profectus recompenfari potest per maiorem

de;

deuotionem vel eius qui dicit Missam, vel eius pro quo dicitur, vel per intercessionem Sancti, cuius suffragium imploratur in Missa. Suffragia quæ sunt virtutis finitæ, vel elemosyna, oratio, ieiunium, & alia id genus, facta pro multis, nõ æqualiter valent, sicut si pro singulis fierent: Suffragium verò virtutis infinitæ, vt sacrificium Missæ, factum pro multis æqualiter valet, sicut si pro singulis fieret, quia licet eo casu diuidatur, tamen quilibet capit secundum proportionem deuotionis, & dispositionis suæ, ac si pro solo fieret.

DE SUPERSTITIONE.

Superstitio, vt docet D. Thom. 2. 2. quæst. 92. est vitium religioni oppositum secundum excessum, cuius duæ sunt species subalternæ, seu principales, vna qua exhibetur diuinus cultus, ei cui non debetur, ad quam reducitur idololatria, altera qua cultus Deo verò indebitè exhibetur, de qua nunc præcipuè intendimus, Cultus ergo exterior vero Deo exhibitus, quem superstitio propriè respicit, potest esse perniciosus, atq; illicitus dupliciter, primò, ex

parte rei significatæ, à qua significatio cultus discordat, vt iam vti cærimonijs veteris legis, quibus Christi mysteria figurabantur futura, esset perniciosus, ac indebitus cultus. secundò, ex parte colentis, vt si quis exhibeat cultum Deo vero, contra modum ab Ecclesia institutum, & in Ecclesia consuetum, verùm diuersæ consuetudines Ecclesia circa cultum diuinum exteriorem, in nullo veritati præiudicant, ideo seruantur veniunt, easque præterire illicitum est.

Superstitio quædam dicitur diuinitia, & quædam obseruatiua. Diuinitio, seu superstitio diuinatiua, est vsurpatio prænunciationis futurorum, ad vtrumlibet, vel rarò euenientium, quæ semper est peccatù: quia vsurpat quod est Dei, proprium, & semper ex opere dæmonum prouenit, secùs si quis prænunciet, quæ ex necessitate, vel vt in pluribus eueniunt, huiusmodi enim humana ratione per certitudinem, vel coniecturam prænosci possunt. Superstitutionis diuinatiuæ multæ sunt species distinctæ, secundùm propria obiecta, prout scilicet in diuersis rebus occultorum cognitio, ex dæmonum operatione consideratur. prima species diuini-

natio-

nationis dicitur præstigium, quæ est per præstigiosas apparitiones dæmonum. secunda somniorum, quæ Deute. 18. prohibetur. tertia dicitur necromantia, quæ est per mortuorum alloquutio nem. quarta dicitur pythonomia, quæ fit per homines viuos. quinta dicitur geomantia, quæ fit per figuras, seu signa apparentia in corpore terrestri. sexta dicitur hydromantia, quæ fit in aqua. septima dicitur aerenomantia, si in aere. octaua dicitur pyromantia, quæ fit in igne. nona dicitur aruspicium, quæ fit in visceribus animalium immolatorum in aris dæmonum: quæ omnia sunt illicita, & diabolica, per consequens exercentes se in huiusmodi diuinationibus, sunt in peccato mortali, vt pote quia talia procedunt ex societate, & inuocatione dæmonum, ideo nobis prohibita, Deuter. 18. Esaiæ 28. & 1. Corinth. 10. similiter diuinitio obseruatiua in sacris literis, ad Galath. 4: vti diabolica, damnatur.

Diuinitio sortium ponitur triplex, diuinatoria, consultoria, & diuinatoria, quarum euentus quo ad actus humanos à triplici causa expectari potest, scilicet à Cælo, à Fortuna, & à DEO, Primum & secundum sunt mala: tertium

tium verò secundum se non est malū, licet in hoc quatuor modis possit incidere peccatum. primò, si absque necessitate ad sortes recurratur: quoniam videtur pertinere ad DEI tentationem. secundò, si quis eis vtatur in necessitate quidem, sed sine DEI reuerentia. tertio, si diuina oracula ad terrena negotia, hoc est, ad temporalia lucra, & non ad damna vitanda conuertantur. quartò, si quis iam sortibus vtatur in electionis ecclesiasticis, quæ inspiratio ne spiritus sancti fieri debent, secus autem in temporalibus dignitatibus. Quare Apostoli, Act. 1. sortibus consuluerunt absque peccato: nam ibi fuit necessitas, quia implendus erat numerus Apostolorum propter præuicationē Iudæ. secundò, ibi fuit reuerentia: quia precibus ad Deum fuis, sortes miserunt. tertio, fuit de re spirituali: quia de electione Matthiæ ad Apostolatam. quartò, fuit licita: quia ante Pentecosten factum est, quo tempore plenitudo Spiritus sancti, nondum in Ecclesia erat effusa: propterea Apostoli nõ damnantur, quod in electione sortibus consuluerint.

Superstitiosorum pœna, secundùm leges ciuiles est, quod huiusmodi diui-

natores, & malefici capite plectantur, vel cremantur, si ad damnum alterius accedant, & eorum bona publicentur: secundum verò Canones, tales si peccatum eorum est occultum, imponitur pœnitentia quadraginta dierum, si notorium Eucharistia eis negatur, & sunt infames, etiam qui ad eos concurrunt. & si reus est clericus, debet deponi, & in monasterium detrudi: quod si est laicus, debet excommunicari, & huiusmodi omnes, si peccatum eorum est notorium, sunt irregulares, licet cum eis Episcopus dispensare valeat.

DE SVSPENSIONE.

Suspensio est censura Ecclesiastica. Qua executio, & vsus beneficiorum, vel officiorum, aut ordinum, seu iurisdictionis ad tempus personæ ecclesiasticæ interdicitur. Suspensio differt ab excommunicatione, præcipuè in duobus. primò excommunicatio priuat reum communionem fidelium, & passiuam participationem Sacramentorum; Suspensio verò neutrum præstat: secundò, excommunicatio impedit absolutionem à peccatis: Suspensio autem non. Item differt ab interdictione pariter in duo-

duobus. primò, interdictum etiam propter alienam culpam incurritur: Suspensio verò, solum per propriam culpam. secundò, interdictum se extendit ad clerum, & ad populum. Suspensio autem propriè clericos tantum respicit. Tertio, differt ab irregularitate in tribus. primò, irregularitas importat priuationem executionis, & susceptionis ordinum: Suspensio verò importat priuationem executionis ordinum tantum. secundò, irregularitas respicit clericos, & laicos: Suspensio autem ad clericos solum se extendit. tertio, irregularitas sexum virilem duntaxat respicit: Suspensio verum vtrumque sexum, quia Abbatissa, & Priorissa possunt quidem suspendi à suis officijs, non tamen possunt fieri irregulares, cum non sint capaces ordinum Ecclesiasticorum.

Suspensio ponitur duplex, scilicet minor, & maior. Minor, quæ improprie dicitur suspensio, duobus modis incurritur. primò, propter quodcunque peccatum mortale, in quo homo existens, suspensus est à participatione Sacramentorum. secundò, propter participationem cum excommunicatis, in qua minor excommunicatio contrahitur:

ma-

maior verò, quæ proprie dicitur Suspensio, duplex est, scilicet à iure, & ab homine. Suspensio à iure, in multis casibus incurritur. primò, Episcopi, qui ordinant solenniter pœnitentem bigamum, illegitimum absque dispensatione, inuitum, aut monachum, sine licentia sui superioris, ipso facto sunt suspensi. secundò Episcopi, & maiores concedentes domos vsuarijs manifestis alienigenis ad fœnus exercendum. tertio, Episcopi, qui contra conscientiam, & iustitiam omittunt procedere in crimine hæresis contra aliquem, vbi esset procedendum. quartò, clerici concubinarij notorij, intellige notorietate, tam facti, quàm iuris. quintò, clerici eligentes indignum, & confirmantes talem. sextò, clerici consentientes electioni de se factæ, per potestatis secularis abusum, & tales sunt ineligibiles: vnde negligentes talem prima vice sunt suspensi. septimò, clerici aggrauantes Ecclesias sibi commissas, pro debitis alienis. octauò, Clerici qui suscipiunt, vel offerunt duellum. nonò, non seruantes interdictum. decimò, iudices Ecclesiastici ferentes sententiam excommunicationis, ordine iuris non seruato. vndecimò, Prælati, & Clerici qui

qui submitunt bona, seu iura Ecclesiarum laicis sine consensu capituli, & licentia sedis Apostolicæ. duodecimò, Visitatores qui exigunt pecuniam, vel munera. decimotertiò, Clerici celebrantis in locis interdictis, vel presentibus publicè excommunicatis, siue interdictis, & recipientes eos ad Sacramenta, vel sepulturam Ecclesiasticam. decimoquartiò, Clerici excommunicati, degradati, & non seruantes interdictum. decimoquintiò, Clerici, qui recipiunt ad communionem, vel ad oblationem altaris vsurarios manifestos. decimosexto, qui ordinant, & ordinantur simoniace. decimosseptimò, religiosi, qui accedunt venationes. decimo octauò, habentes beneficium, si infra annum nõ suscipiunt ordinem, illi annexum, cum prædictis, ipso facto sunt suspensi: Verùm Episcopi omnem suspensionem à iure, quam Canon alteri non reseruat, relaxare possunt: quinimò iam vigore sacri Conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 6. Episcopi in omnibus irregularitatibus, ac suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, & etiam in hac, si casu vel defensionis gratia commissum fuerit homicidiũ,

supra

supra sess. 14. de reform. cap. 7. non solum in minoribus, sed etiam in maioribus ordinibus, dispensare possunt: seruat tamen contentis in decreto.

Suspensio ab homine vt teneat, debet fieri in scriptis, & monitione præmissa, maximè quando est propter contumaciam, & non propter delictum, principaliter: nullus tamen Episcopus, vel superior sententiam interdicti, seu suspensionibus impostam à iure, vel à iudice incurrit, nisi de eis fiat specialis, & expressa mentio. Suspensio si imponatur à iure, vel ab homine, sic donec satisfeceris, vel pœnitueris, facta satisfactione, siue pœnitentia, ipso facto relaxatur, si verò imponatur simpliciter, tunc necessaria est absolutio, quæ solo verbo, sub ista forma fiet; Ego absoluo te à vinculo suspensionis, quàm incurristi, propter talem causam, & restituo te executioni ordinum, vel officiorum tuorum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti]. Suspensio si est à iure facta, ab ea Episcopus absoluet, nisi conditor canonis sibi, vel alteri hoc reseruauit, si autem est ab homine facta, tunc absoluet qui tulit, vel eius superior, tres tamen ponuntur casus, in quibus suspensus non potest restitui à

suspendio, sed solum à Papa. Primò, Clerici, vel regulares qui exhibuerunt Sacramenta hæreticis, aut eos receperunt ad oblationem, vel sepulturam Ecclesiasticam. secundò, prælati, & superiores, qui beneficia Ecclesiastica indignis post primam, & secundam monitionem contulerunt. tertio, Clerici, qui ob aliquod graue crimen fuerunt degradati; in his enim tribus casibus, cum suspensis solum Papa dispensat.

DE

DE

TESTAMENTO.

Testamentum est voluntatis nostræ iusta sententia, de eo, quod quis post mortem suam fieri vult, cum hæredis institutione. dicitur iusta sententia; quoniam si est iniusta, pata quia vult exhæredare filium sine causa, vel præcipit corpus suum iactari in mare, aut est contra bonos mores, pietatem, seu verecundiam, non tenet. dicitur cum institutione hæredis; quia Testamentum sine hæredis institutione, nullum est. Testamentum communiter ponitur duplex, quoddam dicitur nuncupatiuum, quod potest fieri sine scriptis, alijsque solennitatibus Iuris positiui, & tale testamentum tenet, dummodo coram legitimis testibus, ipse testator explicet nomen hæredis, legata, aliasque institutiones, etiam sine præsen-

sentia notarij; quoddam verò dicitur Testamentum solenne, & in scriptis, quod quis facere potest, quando non vult aliquem scire suam dispositionē.

In Testamento secundum iura ciuilia, vt valeat, septem testes legitimi, & rogati requiruntur, fallit tamen hæc doctrina in quatuor casibus. primò, in Testamento cæci, in quo octo testes sunt necessarij. secundò, in Testamento rustici, ruri facto, in quo quinque testes sufficiunt, vbi plures inueniri nequeunt. tertio, in dispositis ad pias causas, in quibus duo testes sufficiunt. quarto, in Testamento facto in præsentia Imperatoris, in quo vnus testis sufficit. Verùm hæc solennitas legis ciuilis circa Testamentum condendum, quo ad septenarium numerum testium, est correcta per Ecclesiam, quæ statuit, quod Testamentum factum coram duobus testibus, & præbytero parochiali, aut coram quatuor testibus sine præsentia parochi, etiã ad non pias causas, roboris obtineat firmitatem, nedum in foro animæ, sed etiam in foro iudiciali. In testamento secundum iura multi non possunt esse testes. primò, in genere, à Testimonio repellitur quilibet à iure reprobatus. secundò, mulier non

potest esse testis in Testamento, secùs in codicilo. tertio hermaphroditus, in quo prævalent muliebria. quarto, seruus, nisi communi opinione reputabatur liber. quinto omnis qui non est Testamenti capax: sicut spurius, hæreticus, & damnatus de crimine famoso. sexto, is, cui hoc est interdictum per statutum, vel per iudicem. septimò, in Testamento non admittuntur in testes, ipsi executores Testamentorum, neque legatarij.

Testari quatuordecim genera personarum in iure prohibentur. primò, furiosus, seu mente captus non habens lucida interualla. secundò, mutus & surdus à natiuitate, secùs à casu. tertio nõ valens articulatè loqui: ita vt nomen hæredis, nec exprimere, nec scribere possit. quarto impubes, seruus, & filius familias, nisi de peculio castrensi. quinto prodigus, cui administratio à magistratu est interdicta. sexto damnatus ad mortem, vel ad perpetuum carcerè, ex quo bona eius sunt publicata. septimò, manifesti vsurarij. octauò, publicè excommunicari, & hæretici, quorum omnia bona ipso iure sunt confiscata. nonò, religiosus, qui tria vota substantialia religionis profitetur, etiam si fiat

Episcopus, nisi ex concessione Papæ. decimò, reus criminis læsæ maiestatis. vndecimò, captiuus apud hostes. duodecimò, obses. decimotertiò, damnatus ob crimen famosum, seu libellum in alterius iniuriam: ex alia verò causa infames, testari non prohibentur. decimoquartò, priuatus utroque lumine, tamen nunc si talis testetur, tenet, nisi aliud subsit Canonicum impedimentum.

Testamentum ex multis causis irritatur, tumpitur, vel dicitur nullum. primò, si testator non erat habilis ad testandum. secundò, si non instituit hæredem, vel si instituit non capacem. tertio, si non adsit legitimus numerus testium legitimorum, & rogatorum. quarto, si per secundum reuocetur: vltimò enim Testamentum semper valet, nisi de primo nulla fiat mentio: fallit tamè in duobus casibus. primò in Testamento facto inter liberos. secundò, quando testator sibi legem induxit, videlicet si fecero aliud Testamentum, nõ valet, nisi de primo fecero mentionem. quinto, Testamentum regulariter est nullum, quando non seruatur sollemnitas, quò ad eius substantialia, licet in spectantibus ad pias causas Testamentum fa-

Cum

Cum coram duobus testib. legitimis, etiam si essent mulieres, vel aliàs esset nullum, valeat, atque teneat in omni foro, tam conscientiarum: quàm iudiciali.

Testamentum executores possunt esse plures, & potest esse vnus solus. item, possunt esse laici, clerici separatim, vel mixtim, & religiosi, modò non abstrahantur à seruitio diuinorum, fratribus tamen minoribus hoc prohibetur. itè seruus, surdus, mutus, prodigus, furiosus, & pupillus, secundum iura non possunt esse executores Testamentorum. Deputatus executor Testamenti, si acceptauit tacitè, vel expressè, potest compelli per ordinarium diocesenum, vt officium susceptum exequatur, vel per subtractionem emolumenti relictum à testatore, vel per censuram Ecclesiasticam, vel alia pœna arbitraria; officium tamen executoris Testamenti, non transit in suum hæredem, nisi testator expresserit.

Testamenti executio ad Episcopum deuoluitur, executore non exequente, vbi duplex monitio præcessit, post negligentiam debentis exequi: regulariter tamen executor Testamenti deuoluitur ad Episcopum, post annum à die mortis, nisi subsit legitimum impedi-

B b

men.

mentum, quo hæredes, seu executores Testamenti, super negligentia executionis, excusari valeant, quorum negligentia circa suffragia; nocet testatori: circa verò restitutionem negligentia executoris, aut hæredis, non nocet testatori, quia non ordinatur ad expiandam pœnam, sicut suffragia, vnde anima defuncti, etiam ante factam restitutionem, vbi illud nõ obstat, nisi ob meram negligentiam executoris Testamenti, seu vltimæ voluntatis defuncti, intrat cœlum. Hæredis negligentia circa executionem Testamenti, quandoque punitur pœna imposita ab ipso testatore, nisi ipse testator præcepisset turpè, vel inhonestum in Testamento exequi: quandoque punitur à iure, pœnæ autem, qua secundum iura hæres, propter negligentiam executionis Testamenti punitur, est quod in relictis ad non pias causas si intra annum, à die monitionis factæ per iudicem, non impleuerit voluntatem defuncti, priuari potest tota hæreditate: in relictis verò ad pias causas, sufficit lapsus sex mensium à publicatione Testamenti, praxis tamen habet contra heredem negligentem in relictis ad pias causas, vt primò interdicantur omnes redditus,

& ex

& ex illis satisfiat, si fieri potest, quod si contumacia perseueret, priuabitur tota hæreditate, etiam si sit filius, in relictis verò non ad pias causas, sic pariter procedendum est, sed salua legitima, si hæres sit filius.

DE TESTIBVS.

IN teste, vt nulla legitima exceptio ne repelli possit, septem desiderantur, scilicet conditio, sexus, ætas, discretio, fama, fortuna, & fides. primò, dicitur conditio, quia seruus non admittitur in testem pro domino, vel contra dominum. secundo, dicitur sexus: quia mulier in criminalibus criminaliter, ac in Testamentis à testimonio repellitur. tertio, dicitur ætas, quia in causa ciuili requiritur pubertas in teste, in criminalibus vero, ætas viginti annorum. quarto, dicitur discretio: quia furiosus, mente captus, nisi habeant lucida interualla, non possunt esse testes. quinto dicitur fama: quia infames præcipuè in criminalibus, à Testimonio repelluntur. sexto, dicitur fortuna: quia magis diuici, quàm pauperi, propter periculum corruptionis, creditur. septimo, dicitur fides, quia infidelis contra

Bb 2 fide-

fidelem, non admittitur in testem. Ad-
duntur etiam alij qui exceptionem pa-
riuntur, ne possint esse testes in Iudi-
cio. primo, sunt consanguinei, seu affi-
nes. secundo, inimici rei, & amici acto-
ris. tertio, laicus contra clericum in
causa criminali criminaliter. quarto,
socius criminis, nisi in crimine læsæ
maiestatis, & simoniæ. quinto, crimi-
nosus perseverans in crimine, qui si se
emendauerit, potest esse testis in causa
ciuili. sexto, obscuro & ignoto, nisi cum
tormentis, aut verberibus. septimo, ex-
cutores negotiorum, qui in ipsa causa
fuerunt actores, vel responsales: imo
qui fuit procurator, vel aduocatus in
priori iudicio non recipitur in testem
in causa appellationis.

In qualibet causa regulariter vnus
testis non sufficit: quia vox vnus, vox
nullius, sed duo ad minus sunt necessa-
rij, licet vnus testis, faciat præsumptio-
nem, & quandoque probationem, sicut
Papa, & Cardinalis in dictis, seu factis
coram eo. idem vnus testis potest fa-
cere probationem in his, in quibus nõ
fit alteri præiudicium, puta an Ecclesia
sit consecrata, an aliquis sit baptizatus,
an ægrotus petierit confessarium, &
huiusmodi, vel vbi agitur ad peccatum

im-

impediendum, puta ne matrimonium
contrahatur inter certas personas, v-
nus testis potest impedire. In Testamē-
tis requiruntur septem Testes, in pur-
gatione Canonica, numerus Testium
trahitur arbitrio boni Iudicis, secun-
dum quod infamia, vel crimen sunt
magis, aut minus graua. Ad condem-
nationem Cardinalis Episcopi, requi-
runtur septuaginta duo Testes. ad con-
demnationem Præsbyteri Cardinalis,
quinquaginta quatuor. Diac. Cardina-
lis, viginti quatuor. contra vero alios
quoscunque, ad condemnationem Te-
stimonium duorum sufficit, qui debēt
concordare in omnibus circumstan-
tijs contentis, in hoc versu. Res, perso-
na, locus, gradus, hæc sint consona tem-
pus, secus sint singulares, & per conse-
quens non probant, quod si Testes sint
numero, atque dignitate pares, eo casu
sententia datur pro reo, nisi in matri-
monio, in causa libertatis, in testamen-
to, & pro dote.

Testis requisitus autoritate superio-
ris ad testificandum: tenetur ferre Te-
stimonium, solum, in his quæ exigun-
tur ab eo, seruato ordine iuris, & eo ca-
su, non testificando, peccaret mortali-
ter, vt pote agens contra obedientiam,

& charitatem, non iuuando proximū, vel commune bonum cūm debet. Qui nimo etiam non requisitus ad euitandum iniustum damnum, tenetur face-
re quod in se est, denunciando veritatem ei, qui potest prodesse, quæ doctrina etiam in sacerdotibus, & religiosis habet locum, præterquam in causa, in qua non licet, eis ferre testimonium, vt in causa sanguinis. Falsum testimonium quoniam habet deformitatem periurij, violationis iustitiæ, & mendacij, ideo ex genere suo est peccatum mortale, contra præceptum Decalogi octauum in ordine, & secundum iura Testis falsus, qui iuratus, & examinatus deponit falsum, punitur pœna talionis, nec eum excusat metus autoritatis, sed talis in conscientia tenetur de toto damno scienter, vel ex ignorantia indebita, proximo illato: vnde Testis legitimè requisitus ad testificandum, vt propriæ conscientiæ satisfaciatur, debet dubium sub dubio, & certum sub certitudine proferre.

DE TUTELA.

Tutela est potestas à Iure data, & permissa in capite libero ad tuendum

dum eum, qui propter ætatem suam, spontè se tueri nequit: vnde tutor dicitur, qui pupillum, vel pupillam, morte patris, vel emancipationem iuris factam, vel factam tuetur: Curator vero dicitur, qui datus legi in e, res adolescentis administrat: vnde tutor & curator in tribus potissimum differunt. primo, tutor principaliter datur personæ, & secundario rebus, siue patrimonio: curator vero primario datur rebus, & secundario personæ. secundo, Tutor datur impuberi: curator autem datur adulto, scilicet furioso, prodigo, surdo, muto, & huiusmodi, qui rebus suis præesse nequeunt. tertio, Tutor datur quandoque à Iudice, quandoque à testatore, & etiam inuito datur, secus in curatore.

Tutela est triplex. prima dicitur testamentaria, vt quando pater dat filio tutorem in Testamento. secunda dicitur legitima, quæ defertur à Lege, quando nullus tutor datus est filio à patre per Testamentum, quam tutelam, ille qui primo loco deberet ab intestato huic succedere, tenetur accipere. tertia dicitur datiuæ, quæ scilicet à Iudice datur, quando nullus tutor est datus in Testamento, & nullus extat consanguini,

neus, idoneus ad Tutelam, & huiusmodi Tutela durat, vsque ad decimum quartum annum completum pupilli, & duodecimum pupillæ, & inde incipit cura, quæ durat vsque ad viginti quinque annum pupillorum completum, similiter & Tutor triplex est scilicet testamentarius, legitimus, & datiuus.

In iure à Tutoris officio aliqui repelluntur, vt pupillus, furiosus, laboras perpetuo morbo, & mulier nisi speciali beneficio Iudicis fuerit suffulta, verum mater potest esse tutrix suorum filiorum, & præfertur legitimis, seu datiuis Tutoribus, si duo ab ea obseruentur. primò, vt continenter viuat. secundò, vt renunciet secundis nuptijs, vnde mater perdit Tutelam filij, si incontinenter viuat, aut ad secundas nuptias transeat.

Clerici, minus Monachi, non possunt cogi ad recipiendum aliquam Tutelam, & hoc est eorum priuilegium, nempe, vt possint alicui succedere ab intestato, tamen Tutelam recipere nõ teneantur. Clerici si volunt, possunt legitimam recipere, non autem testamentariam, neque datiuam: Episcopus verò, & Monachus, nec legitimam reci-

pere

pere possunt, nisi agatur de miserabilibus personis, quarum Tutelam religiosi, Clerici & Episcopi recipere tenentur, intellige cum ista moderatione, Episcopum non per seipsum, sed per archipræbiterum, vel Archidiaconum, religiosi verò de licentia, & consensu suorum Prælatorum, Tutelam miserabilium personarum, recipere possunt.

Ad officium Tutorum, tria potissimum pertinent. primò, vt pupillos à criminibus intactos conseruent. secundò, vt res eorum ab iniuria præseruent: nam dicti sunt Tutores, quasi tuitores. tertio, vt ex eorum bonis fructus possibiles, deductis expensis, & periculis diligenter percipiant, & in vtilitatem ipsorum pupillorum conuertant, secus tutor tenetur de negligentia, & de damno. Insuper Tutores tenentur facere inuentarium de rebus pupilli in præsentia publicarum personarum, vel saltem vnius notarij, (præsentia enim Iudicis in confectione inuentarij, non est necessaria) statim vbi Tutelam susceperunt, nisi causa iustissima, puta vel infirmitas, vel quia non adsunt bona, impediatur.

D E

VENATIONE.

Venatio est exercitium ordinatum ad captionem animalium terrestrium. aucupium ad captionem auium & piscatio piscium, quæ omnia, vt inquit D. Thom. secundum se, & à natura sunt licita, etiam festiuis diebus, eo modo, quo & aliæ recreationes si causa recreationis fiant, secus si causa lucri fiant, vel diuina omittantur.

Venatio clamorosa Clericis interdictur: ponere autem laqueum, vel rete, sine strepitu & clamore illis etiam licet. Quinto Prælati, & alij Ecclesiastici causa necessitatis, puta si in hoc habeat redditus, & recreationis, cum rebus, laqueis, & canibus secundum Pa norm. venari possunt aliquando, dummodo inde munia sua non negligant, tempore autem prohibito dominus uolentibus venari, serui non tenentur obedire,

dire, metus tamen quandoque illos excusat, vt si dominus soleat non obtemperantes mandatis suis tyrannicè tractare.

Venatores conculcantes agros, vineas, & segetes, & quorum canes occidunt pauperum animalia, puta gallinas, tenentur ad restitutionem ad æstimationem bonorum virorum, secus mortaliter peccant, nisi damnum sit ad eò modicum, quod pro certo habeatur, illos quibus damnum est illatum, non curare.

Domini qui propter lepores, & alia animalia syluestria capta, pœnam mortis, aut mutilationis infligunt, & hoc faciunt liuore vindictæ, vel amore huiusmodi animalium, aut venandi, peccant mortaliter, si verò ob loci consuetudinem, vel ratione statuti id fiat, vix tales adhuc à mortali excusantur; nam pro vno actu venandi tantam pœnam infligere, seueritatem, ne dicam iniustitiam sapit. Concilium Tridentinum, sess. 24. de reformat. cap. 12. de Clericis maximè Canonicis Ecclesiarum Cathedralium ita in hac materia decernit & præcipit, Vestitù decenti tam in Ecclesia, quàm extrà assidue vtantur, ab illicitis venationibus, aucupijs, cho-

reis, tabernis; iustibusque abstineant, atque ea morum integritate polleant, ut merito Ecclesiae Senatus dici possint.

DE VICARIO.

Vicarius Ecclesiasticus, de quo nunc intendimus, duplex est, scilicet perpetuus, & temporalis. Vicarius perpetuus Ecclesiae parochialis, qui habet curam animarum, auctoritate Episcopi est institutus, certam percipit portionem, & non potest per rectorem Ecclesiae remoueri, ac si Ecclesiam sibi intulatalem haberet, licet sit amouibilis ex iusta causa per Episcopum, patrono, seu rectore Ecclesiae super hoc admonito: nam sicut in constitutione vicarij perpetui secundum iura consensus rectoris, & patroni Ecclesiae requiritur: ita etiam in eiusdem reuocatione, cum agatur de prauiudicio vtriusque: verum in hoc casu tales sunt vocandi, & citandi, non ut cum Episcopo iudicent, sed ut defendant vicarium, seu sua iura si velint: quod si admoniti non comparent, aut ius suum non defendunt, tunc videntur consentire: vicarium tamen temporalem, solus Episcopus dare potest,

test, quinimò ex causa etiam perpetuum inuito rectore, & patrono potest institui, & ius vnius Ecclesiae dare alteri. Vicarius perpetuus habet curam animarum indistinctè, propterea debet agere, viginti quinque annum, ac promoueri ad sacerdotium intra annum, aliàs, ipso facto est priuatus, neque duas vicarias habere potest, & si perceptio prouentuum spectet ad vicarium, & certa portio assignetur rectori Ecclesiae, tunc cura animarum, & vendicatio fructuum in foro contentioso pertinent, ad ipsum Vicarium: si verò perceptio prouentuum spectet ad principalem, certa portione relicta Vicario, eo casu cura animarum in foro animarum, incumbit quidem Vicario, sed in foro contentioso cura animarum, & vendicatio fructuum, pertinet ad ipsum rectorem Ecclesiae.

Vicarij temporales etiam sunt in duplici differentia quidam dicuntur vicarij simpliciter, seu generales, id est ad omnia loca, & negotia consuetas: quidam verò dicuntur vicarij secundum quid, hoc est, quo ad aliquem locum, & quo ad aliquem actum determinatum, quorum auctoritatem ex commissione mensuramus, & tales sunt vicarij,

carij, vel Papæ, vel Episcopi, seu aliorum prælatorum, aut rectorum Ecclesiarum parochialium. Vicarius Papæ eo absente in vrbe, habet plenam iurisdictionem, quo ad causarum cognitionem: ultra autem urbem, eius iurisdictione non extenditur, neque potest in vrbe conferre beneficia spectantia ad collationem Papæ, seu inferiorum. itē non potest ordinare, nec literas commendatitias, seu dimissoriales ad ordines recipiendos, aut conferendos dare, nisi specialiter ei concessum sit. Vicarius Episcopi duplex est, generalis, & foraneus, sic dictus, quia foris in diocesi constituitur. Vicarius generalis Episcopi, habet iurisdictionem ordinariam, & facit idem consistorium, atque tribunal cum Episcopo; Vicarius verò foraneus, non habet iurisdictionem ordinariam, sed delegatam, & non facit idem tribunal cum Episcopo, qui potest constituere sibi Vicarium, ampliare, restringere eius potestatem, imò & amouere sine cōsensu sui capituli: mortuo autem, vel excommunicato Episcopo, iurisdictione Vicarij cessat, cum vnū sit tribunal Episcopi, & sui Vicarij.

Prelati, habentes curam animarum, & beneficiati licet regulariter teneantur

tur residere in proprijs Ecclesijs, seu beneficijs: tamen in octo casibus possunt residere per Vicarium. primò, ratione iustæ occupationis, sicut excusatur Episcopus, qui degit in curia Romana, ex præcepto Papæ, pro maiori seruitio Ecclesiæ Dei. secundò, ratione statuti, vel consuetudinis, quam superiores sciunt, & tolerant. tertio, ratione priuilegij, siue dispensationis. quarto, ratione diuersorum rituum, & linguarum existentium sub eodem Episcopo. quinto, ratione defectus, seu debilitatis superuenientis. sexto, ratione necessariæ professionis, puta quia est cruce signatus. septimò, ratione profectiois utilis, ac honestæ: vt causa studiorum, deuotæ peregrinationis, & similibus cum licentia Prælati. octauò, quando quis habet præbendam in Ecclesia cathedrali, cui annexa est parochia: tunc in annexa seruiet per Vicarium. Additur quod vltra prædictos casus, Vicarius potest etiam dari ratione religionis, siue diuini cultus augmentandi, maximè quando Ecclesia redditibus abundat.

DE VNCTIONE Extrema.

VNctio vt docet Petr. de Pal. in 4. sentent. distin. 43. est triplex. vna, quæ nec Sacramentum, nec Sacramentalis est, vt Vnctio regum: talis enim non est Sacramentum, quia per se gratiam non causat, nõ est sacramentalis: quia non ordinatur ad aliquod Sacramentum perficiendum, vel suscipiendum. Secunda, quæ est sacramentalis, & non Sacramentũ, vt vnctio catechumenorum, & vnctio baptizati in vertice; nam huiusmodi Vnctiones per se non causant gratiam, sed illa ordinatur ad Sacramentum Baptismi suscipiendum, ista ad perficiendum. tertia, quæ est Sacramentum per se, & est duplex scilicet chrisimatis in fronte per Episcopum, & olei sancti per Sacerdotem in extremis, de qua nunc intendimus. Quod vnctio extrema sit Sacramentum nouæ legis patet, quia per ipsam, vt habetur Iacobi 5. condonantur peccata. Accedunt definitiones Conciliorum, Florentini celebrati sub Eugenio IV. decret. 5. & Trident. sess. 14. de Extr. Vnct. cap. 7. item testimonia sanctorum

etorum patrum Chrysostom. libr. 3. de sacerdotio, Cyrilli lib. 2. in Leuit. Aug. lib. 2. de visitatione infirmorum. Hoc Sacramentum, Christus instituit, Luc. 70 quando misit discipulos curare infirmos Hoc Apostoli sunt vsi, Marc. 6. & D. Iacobus, vt habetur in sua Epist. cap. 5. fuit eius promulgator.

Materia huius Sacramenti, secundum omnes Doctores, est oleum oliuarum consecratum ab Episcopo, vt accipitur ex promulgatione D. Iacobi 5. & ex vsu Apostolorum, Mar. 6. Quare si vnctio extrema in alio oleo, quam oliuarum administratur, vel ipsum miscetur, ita quod propter mixturam, species eius mutetur, non tenet: secus si miscetur, aut componatur ex diuersis, salua eius specie: quia compositum ex diuersis assumit naturam simplicis dignioris, & magis dignum trahit ad se minus dignum.

Forma autem Sacramenti extremæ vnctionis est deprecatiua, iuxta illud Iacobi 5. Oratio fidei sanabit infirmũ, & est ista: Per istam sanctam vnctionem, & suam pijsissimam misericordiã, indulgeat tibi Deus quicquid deliquisti per visum, per auditum, odoratum,

gustum, tactum, gressum; repetendo tamen semper, Per istam sanctam Vnctionem, &c. quam formam ex vsu Ecclesiæ, & ex verbis D. Iacobi accipimus; inquit in sua Epist. cap. 5. Infirmatur quis in vobis inducat præsbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei; ex quibus verbis habemus materiam, formam, causam principalem, ministrum, & effectum huius Sacramenti. materiam ibi, vngentes eum oleo; formam ibi, orent super eum; ministrum ibi, inducat præsbyteros; causam principalem ibi, in nomine Domini. effectum ibi, & si in peccatis sit, remittentur ei.

Effectus huius Sacramenti principalis, vt docet D. Thom. 4. sentent. est remissio peccati venialis, & mortalis, quo ad culpam, nisi ponatur obex, & roboratio spiritus contra debilitatem reliquam ex peccato actuali, vel originali, quem effectum Iacobi 5. accipimus, secundarius verò effectus vnctionis extremæ, est sanatio corporis, secundum quod expedit principali fini, id est, sanationi Spiritus, quem effectum,

Mar.

Mar. 6. habemus, & licet in administratione huius Sacramenti plures vnctiones fiant, tamen in vltima vnctione, quæ est formalis respectu priorum, gratia, & effectus Sacramenti confertur. Minister extremæ Vnctionis, vt habetur Iacobi 5. est proprius Sacerdos, vel alius de eius licentia, verum proprius Sacerdos non est de necessitate Sacramenti, sed solum de necessitate præcepti, propterea si ab alio Sacerdote conferatur, tenet, sed ipse peccat, & penam Canonis incurrit, conferri autem debet Sacramentum extremæ Vnctionis adultis infirmis in periculo mortis, ex ipsa infirmitate, vel senectute constitutis duntaxat, ijs ergo quibus mors imminet, non ex defectu naturæ, sed euentu fortunæ, hoc Sacramentum extremæ vnctionis administrari non debet, vt nauigantibus, euntibus ad bellum, siue ad mortem condemnatis.

Sacramentum extremæ Vnctionis septem partibus corporis exhiberi debet, debent enim iniungi instrumenta, seu organa quinque sensuum, scilicet oculi, aures, nares, labia, & manus, propter vim cognoscitiuam, cum omnis nostra cognitio ortum habeat à sensu; item iniungi debent pedes, propter vim

mo-

motiuam, & renes propter vim appetitiuam: in carentibus autem prædictis membris, vnguntur loca propiora, nam sicut vis cognoscitiua, appetitiua, & motiua sunt in nobis principia agendi, ita & peccandi, propterea dictæ partes corporis, & non aliæ vnguntur, Verum vnctio locorum quinque sensuum secundum omnes, est de necessitate Sacramenti, vnctio verò pedum, ac renū, non sunt de necessitate Sacramenti, idè aliqui ab eis abstinēt, maxime ab vnctione renū cum mulieribus, propter quandam decentiam.

DE VOTO.

Votum à voluntate tanquam à primo mouente rationem ad vouendum, dictum est, sicque a sacris doctoribus definiri solet. Votum est deliberata, spontanea, discreta, & possibilis promissio, Deo facta ab existente in libertate de bono consilij vel præcepti, cum intentione obseruandi: vnde ad votum quinque necessariò requiruntur. primo, materia, quæ est bonum consilij, vel præcepti, licet propria eius materia sit bonum consilij. secundo, requiritur discretio cum deliberatione. tertio, li-

bet-

bertas intrinseca, & extrinseca, id est, mentis & corporis. quarto, requiritur possibilitas. quinto, intentio obseruandi, & obligandi se. defectu primi, votum factum de re turpi, seu illicita, non tenet, quinimò sic vouens peccat. defectu secundi, votum factum ex primo motu absque præmeditatione, nõ obligat. defectu tertij, votum factum ab his, qui sunt in potestate aliena, vt filius, seruus, vxor, & religiosus, est nullum, nisi de licentia maioris fuerit emissum. defectu quarti, possibilitate non existente, obligatio voti tollitur, neque tenetur vouens per alium illud implere, nisi in voto expressisset. defectu quinti, votum factum fictè, & simulate, non tenet cum desit intentio, licet sic vouens peccet, & talis in foro contentioso potest cogi ad implendum votum, quia fraus & dolus nulli debent patrocinari.

Votum in genere communiter duplex ponitur, scilicet simplex, & solenne, quæ æqualiter obligant quò ad Deum, non tamen quò ad Ecclesiam, quæ non iudicat de occultis, nisi quatenus procedunt ad extra. Votum simplex est spontanea promissio, Deo facta de bono consilij, seu præcepti, absque solen-

len-

solennitate exterius exhibita, & persona publica acceptante, Votum vltro solenne, est spontanea promissio Deo facta publicè, de bono consilij, aut præcepti, solennitate exterius exhibita, coram persona publica præcipiente, & acceptante, solennizatur autem votum tripliciter, videlicet per susceptionem Baptismi, per susceptionem Ordinis sacri, & per professionem religionis approbatæ, verùm in specie præcipua vota sunt tria, obedientiæ, paupertatis, & castitatis, quæ in sacris literis fundamentum suum habent: votum obedientiæ, Matth. 16. Si quis vult venire post me (inquit Christus) abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. votum paupertatis, Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. votum castitatis ibidem, Sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum Dei.

Votum debitè factum, obligat vouentem ad eius obseruantiam duplici iure, naturali scilicet, & diuino. Iure naturæ, quia non stare promissis est vitium contra virtutem veritatis, & fidelitatis, item quia natura singulis dicitur, Quæcunque vultis vt faciant vobis homi-

nes,

nes, facite & vos illis. Iure diuino, Num. 30. Si quis votum Domino vouerit, aut se constrinxerit iuramento, non faciet irritum verbum suum, sed omne, quod promisit, implebit. Deuteron. 23. Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere Eccles. 5. Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere, displicet enim ei, infidelis & stulta promissio. Psalm. 75 Vouete, & reddite Domino. & rursum Psalm. 95. Redde altissimo vota tua. Quare vouere est voluntatis, reddere autem est necessitatis, verùm ob hanc rationem homo non debet se alienare, vel subtrahere ab hoc actu religionis externo, sed potius circa illum, & in illo se exercere, quoniam opus factum ex voto, est magis meritorium, opere facto absque voto, triplici ratione. primò, quia opus bonum factum ex voto, est actus virtutis, & patriæ, opus verò bonum factum sine voto, est actus virtutis tantum. secundò, quia homo per opus factum ex voto, se subijcit Deo quantum ad actum, & quantum ad potestatem, sed per opus factum absque voto, se subijcit Deo solum, quantum ad actum. tertio, quia homo per opus factum ex voto, implet præceptum, & consilium, per opus verò factum absque

voto,

Voto, consilium tantum implet, ergo ex his rationibus patet, quod opus factum ex voto, sit magis inmeritorium, quam sit opus factum sine voto.

Circa irritationem votorum, ut præfens doctrina facilius intelligatur, quædam conclusiones, ponuntur, quarum prima est ista, Pater vota filiorum, & filiarum irritare potest, tutor vota pupillarum, curator vota minorum, vir vota uxoris, dominus vota serui, & Prælati vota subditi: intellige tamen quod ad vota, quæ nominati sine consensu prædictorum emittere nequeunt. Secunda conclusio, Omne votum impubers personale & reale, pater siue tutor irritare possunt. Tertia conclusio, Votum reale, id est, factum de rebus dâdis, minoris annorum viginti quinque, pater siue curator irritare possunt: quia in votis talium subintelligitur conditio, si placuerit meis superioribus, qua non existente, obligatio voti tollitur. Quarta conclusio, Votum puberis religionis approbatæ, pater siue curator irritare nequeunt: sed ipsis inuitis, potest illa ingredi, & profiteri. Quinta conclusio, Obligatio voti semel legitime extincta, non reuiuiscit, vnde mortuo irritante, vel eius potestate expirante

re impubes, vxor, filius, seruus, siue subditus, non tenetur implere, nisi deinde tali voto cõsentiat, seu iterum voueat. Sexta conclusio, Prædicti tenentur omnia sua vota complere, expirante potestate superioris, si non fuerunt legitime irritata. Septima conclusio, Superiores irritando prædictorum vota, nõ peccant quia vtuntur iure suo, nisi malitiosè irritent, quo tamen casu subditi eis obedire debent, quia inferior non habet iudicare de intentione superioris præcipientis, aut de eius præcepto, in quibus potest præcipere.

Circa dispensationem votorum pariter, ut res clarior appareat, quædam conclusiones ponuntur. Prima est, In votis dispensari potest, in quantum in aliquo casu, illud quod cadit sub voto, est simpliciter malum, vel inutile, vel impedimentum maioris boni, quod est contra id, quod cadit sub voto. Secunda conclusio, Quicumque potest in voto dispensare, potest etiam illud commutare, licet hæc duo inter se differant, quia dispensatio tollit votum ex toto, id est, quod ad materiam, & quod ad vinculum, commutatio verò tollit votum, tantum ex parte, id est, quod ad materiam, & non quod ad vinculum. Tertia con-

clusio, Papa licet non possit tollere, vel mutare ius diuinum, aut naturale, tamen vtriusque declaratio, determinatio, & decisio pertinet ad ius positiuum, ac per consequens ad Papam. Quarta conclusio, Papa potest ex causa rationali dispensare in omni voto, etiam continentia. Quinta conclusio, Solus Papa dispensat in votis perpetuis, scilicet, continentia, & religionis. Sexta conclusio, Solus Papa dispensat in quatuor votis, sibi secundum morem curia reservatis, nempe continentia, peregrinationis terrae sanctae, Apostolorum Petri, & Pauli, & in voto peregrinationis Sancti Iacobi in Compstellla, in alijs vero votis, Episcopi & Superiores, puta Archiepiscopi, & Patriarchae dispensare possunt. Septima conclusio, Papa, secundum omnes, potest dispensare in voto continentiae solennitate susceptioe Sacri Ordinis, in voto autem continentiae solennitate professione religionis approbatae, secundum aliquos, inter quos est D. Th. 2. 2. quaest. 88 art. 1. dispensare non potest, licet maior pars Doctorum oppositum teneat, D. tamen Thomas innititur illis verbis, quae habentur Leu. cap. ultimo, vbi legitur: Animal quod im-

molari potest Domino, si quis vouerit, sanctificatum erit, & mutari non poterit. Octaua conclusio. Summus Pœnitentiarius potest dispensare in voto religionis, commutando vnam Religionem in aliam. Nona conclusio: Episcopus potest dispensare in voto temporalis, & simplici continentia, seu Religionis. Decima conclusio: Omnia vota auctoritate iuris, etiam sine dispensatione commutantur in votum Religionis, quia tanquam perfectum alia includit; item quia est melius, & Deo acceptius. Vndecima conclusio, In dispensatione, & commutatione votorum, regulariter requiritur auctoritas Superioris, vnde nullus propria auctoritate votum suum in melius commutare potest, nisi commutetur in votum religionis approbatae. Duodecima conclusio, Si quis vouit intrare Religionem, vel adire terram sanctam, non potest alium supponere loco sui, sine licentia Papae. Decimatertia conclusio. Dispensatio uotorum ut teneat, salua, ac tuta conscientia dispensantis, ac uouentis, duo requirit, auctoritatem in dispensante, & causam legitimam in uouente. Decimaquarta conclusio, Causae legitima, & rationabiles dispensandi, uel com-

mutandi uota, sunt tres, scilicet si id, quod cadit sub uoto, sit malum, uel inutile, uel maioris boni impeditiuum.

DE VSVRA.

V Sura, secundum etymologiam uocabuli, dicitur quasi aeris usus, & à D. Thom. 2. 2. quæst. 78. art. 1. sic diffinitur: Vfura est lucrum ex mutuo, pacto, uel intentione principali. id est, sine qua actio non fieret, proueniens, & communiter à sacris Doctoribus ponitur duplex, scilicet mentalis, & extrinseca, seu formalis. Vfura mentalis est lucrum ex mutuo speratum: Vfura uerò formalis, & extrinseca, est lucrum ex mutuo, pacto interueniente inter dantem & accipientem, utraque in sacris literis prohibetur, & ex genere suo peccatum mortale est mentalis Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes: externa Leuit. 25. Si attenuatus fuerit frater tuus, non accipies ab eo usuram, Deut. 23. Fratri tuo absque usura, id quod indiget, accommodabis, ut benedicat tibi Dominus in omni tempore tuo. Itē Psalm. 14. Quis habitabit in Tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui pecuniam suam non dedit

dedit ad usuram. Verum in tribus casibus aliquid ex mutuo; ultra sortem absque peccato accipi potest. primò, ratione damni emergentis. secundò, ratione lucri cessantis. tertio, ratione gratitudinis, nam homo ita tenetur iuare proximum suum, ut tamen se indemnem seruet: propterea in prioribus duobus casibus, ex mutuo aliquid recipi potest. item homo ex eo quod mutuo dedit, non est factus deterioris conditionis, quam esset ante mutuum datum, ideò sicut antea gratitudinis, atque beneuolentiæ gratia, poterat aliquid accipere, ita post.

Ut hæc materia de usuris satis obscura, utilis tamen, melius, atque facilius intelligatur, reducetur ad octo breues, & principales conclusiones, quarum prima est ista, Vbiunque concurrit hæc tria: mutuum, lucrum principaliter intentum, & pactum, est usura extrinseca, Secunda conclusio, Vbi sunt mutuum, & lucrum principaliter intentum, pactum uerò cessat, est usura mentalis. Tertia conclusio, Vbi non est mutuum expressum, neque tacitum, uel deficit intentio lucri, & pactum simul, nullo modo est usura, Quarta conclusio, Spes lucri ex mutuo secundaria,

id est, qua mutuans sperat quidem lucrum, tamen etiam si illud non speraret, nihilominus mutuaret ex debito charitatis, siue amicitiae, non est vfura.

Quinta conclusio, Spes lucri ex mutuo principalis, id est, qua mutuans sperat lucrum, & si non speraret, non mutuaret, facit vfuram. Sexta conclusio, Si quis mutuet cum spe, vel pacto, quod aliquid detur pauperibus, vel patri suo indigenti, siue pro redimendo captiuo, est vfura. Septima conclusio, Ex mutuo aliquam commoditatem, consolationem, vel obsequium, quod pecunia aestimari potest, seu obligationem civilem inducit, sperare ex intentione principali, vel pacto, est vfura. Octaua conclusio, Qui mutuat centum florenos, quinquaginta in numeris, & quinquaginta in rebus, quae cum difficultate distrahantur, puta panno, corio, & huiusmodi, recepturo centum in numeratis, & inde debitor ratione mutui grauetur, vfura est.

Vfura quandoque est in cambijs, propterea, & circa hanc materiam, quae subtilitate, atque astutia mercatorum nostri temporis, est difficilis, & intricata, quasdam conclusiones pari-

ter pono, quarum prima est; Negotiatio naturalis, & necessaria, scilicet rerum ad res, vel ad pecunias propter necessitatem vitae, de se est laudabilis. Secunda conclusio: Negotiatio denariorum ad denarios, siue ad res, non ad necessitatem vitae, sed ad lucrum consequendum, secundum se habet quandam turpitudinem: licet ex bono fine, honestari possit. Tertia conclusio: Pecunia materialiter accepta, puta ut est aurum, argentum, vel aes, potest locari, & vendi absque peccato, & vfura. Quarta conclusio. Pecunia formaliter sumpta ut pecunia, id est, in quantum moneta est, non potest locari, neque vendi absque peccato, & vfura: quia sic non habet usum à proprietate distinctum. Quinta conclusio: Homo potest uti pecunia tripliciter. primo, ut mensura venalium, & est principalis usus ipsius, quo casu non est venalis. secundo, ut pecunia permutando eam cum alia pecunia, prout fit in cambijs, quo casu est venalis per accidens, id est, gratia materiae. tertio, homo potest uti pecunia ut re quadam, quo casu est venalis per se, ratione argenti, & ponderis. Sexta conclusio, Numisma materialiter potest vendi, vel emi precio maiori, aut mi-

noni, quam fit illud, quod habet ex statuto Principis, propter eius qualitatem: puta quia est ex auro, quod est melius ad deaurandum, vel quia moneta est commodior ad portandum, absq; peccato, & sine vfura. Septima conclusio, Pecunia materialiter ratione distantie localis, potest vendi & emi maiori, & minori pretio, quam fit legale, sine peccato, & vfura, quia res considerata sub tali distantia, minus valet, quam praesens. Octaua conclusio, Tria sunt genera cambiorum, ad quae omnia reducuntur primum dicitur ad minutum, secundum per literas. tertium dicitur ficcum. Nona conclusio, Cambium ad minutum, contractus permutationis monetarum, vt quando datur vna moneta pro alia dissimili in substantia, puta argentea pro aerea, vel in quantitate, vt attonsa pro completa, aut in qualitate, puta nummi veteres pro noui, hoc cambiū si deest fraus, non est vfurarium, sed est licitum. Decima conclusio, Cambium per literas, vt quando campfor Petro danti sibi Salisburgi centum aureos, dat literas, vt Romae accipiat nonagintaquinque, & reliquum campfor lucratur pro suo labore, & hoc genus cambiorum cessante fraude, non est vfur-

vfurarium, quia non est contractus mutui, ex quo hic campfor primo recipit, postea dat, & Petrus primo dat, deinde recipit: è contrario autem fit in mutuo. Vndecima conclusio, Cambium ficcum, quod est quando campfor primo dat, deinde accipit; puta quando Petrus recipit Tridenti centum taleros à campfore, vt in capite vnus mensis, tantum teneatur dare campfori Salisburgi, vbi aliquando plus, aliquando minus valet, hoc genus cambiorum est illicitum: quia proprie non habet naturam cambij, sed mutui, ex quo aliquid accipere, vel principaliter sperare, est vfura. Duodecima conclusio, Generaliter de vfuris solus Iudex ecclesiasticus habet iudicare.

Vfurarius manifestus primo est is, qui est notorius notorietate iuris: puta quia conuictus vel condemnatus de vfuris, vel sponte confessus coram Iudice: secus si extra iudicialiter. secundo, est is, qui est notorius notorietate facti: puta quia tenet mensam paratam, vel domi omnibus volentibus dat pecuniam, vel alia ad vfuram. tertio, is dicitur vfurarius publicus, qui publice vendit rem ad tempus plus, quam ad numeratum vendi potest pretio rigido.

ac ſummo, & tales licet in vita non fuerint declarati vſurarij: nihilominus poſt mortem poſſunt fieri probationes ad declarandum, quod erant manifeſti vſurarij dum viuerent.

Pœna vſurariorum manifeſtorum ſecūdum iura, eſt multiplex: prima eſt, quòd tales ſunt infames infamia iuris. ſecunda eſt, quòd ad communionem ſacram, id eſt, ad ſuſceptionem corporis Chriſti non ſunt admittenda. tertia eſt, quòd ad oblationem Altaris non admittuntur, & Sacerdos, qui eos ad huiuſcemodi recipit, ipſo iure eſt ſuſpenſus ab officio. quarta eſt, quòd niſi ſatisfecerint, priuantur ſepultura eccleſiaſtica, & hodie ſepelientes tales, ſunt excommunicati, quas pœnas vſurarij manifeſti ipſo iure incurrunt, nec requiritur hominis ſententia. quinta eſt, quòd non recipiuntur ad beneficium abſolutionis à ſuis peccatis donec de vſuris fuerit ſecundū facultatem eorum plenius ſatisfactum. ſexta eſt, q̄ nullus debet intereſſe eorum teſtamentis, niſi ſatisfaciant. ſeptima eſt, quod eorum teſtamenta ſunt nulla ipſo iure, niſi ſatisfecerint. Octaua eſt, quòd ſi vſurarius alteri ſoluit vſuras, repetere nō poſteſt, niſi prius ipſe reſtituat, quas

extor-

extorſit, vel ille, cuius hæres eſt. non eſt pœna vſurariorum manifeſtorum, ſecundum omnes Doctores, eſt, quod ad modum raptorum, & furum tenentur reſtituere, non ſolū receptam rem pro vſuris, ſed & fructus perceptos, & qui percipi potuerunt à vero domino.

DE VSVFRVCTV.

Vſufructus communiter à Doctõribus ſic definitur, eſt ius vtendi & fruendi rebus alienis, ſalua illarum ſubſtantia, proinde Vſufructuaribus ab Emphyteota in hoc differt, quod ille vtile dominium, iſte autem ſolum ius vtendi, & fruendi habet. Vſufructus propriè eſt de rebus quæ vſu non conſumuntur, licet vtilitatis cauſa receptū ſit, vt etiam in rebus quæ vſu conſumuntur, puta in pecunia, vino, frumento, & ſimilibus conſtituatur, ſicut paſſim ſit, & obſeruat.

Vſufructuarius generaliter, niſi Teſtator aliter expreſſè diſpoſuerit, tenetur præſtare cautionem, quod reb. quæ vſu non conſumuntur ſibi relictis vtetur, ſalua illarum ſubſtantia arbitrio boni viri, hoc eſt, ſicut quilibet vir bonus re propria vtitur, ac fruitur, in re-

bus verò quæ vfu confumuntur potest exigi cautio de his exhibendis in eadem qualitate, vel ad æstimationem bonorum virorum, quæ quidem æstimatio ad ea quæ vfu minuuntur, non se extendit, quia esset præiudicium vfu fructuario, sed duntaxat ad ea quæ vfu confumuntur, extenditur.

Cautio non est de substantia vsufructus respectu rerum, quæ vfu confumuntur, quia in multis casibus vsufructus sine cautione consistit, sed respectu rerum, quæ vfu non confumuntur, cautio est de substantia vsufructus: Unde vsufructuarius si cautionem non præstitit malitiosè cum sciret se obligatum, tenetur fructus restituere tanquàm indebitè perceptos: At si cautio non fuit petita. fructusque sciente, & tollerante proprietario accepit, eo casu ad restitutionem fructuum sit perceptorum non tenetur: secus si proprietario ignorante, tunc non esset tutus in conscientia. Nota quod secundum Doctores Testator potest remittere ne cautio præstetur in rebus quæ vfu confumuntur, in alijs verò non, quia sic materia delinquendi, vti asserunt daretur.

Vsfusus omnium bonorum ad multa tenetur, & in specie. primo te-

netur

netur ad omnes expensas in re vsufructuaria reficienda necessarias. secundo tenetur collectas, & alia onera solvere, quæ debentur pro fructibus percipiendis, tertio vsufructuarius omnium bonorum secundum Direc. de mente Host. tenetur æs alienum solvere, & legata adimplere de ipsis bonis, vel renunciare legato vsufructus si inde se grauari sentiret, intellige si Testator reliquit ei verum, & plenum vsufructum omnium bonorum suorum: secus autem si certarum rerum sit ipsi relictus vsufructus.

Vsfusus multis modis amittitur. primò propter mortem vsufructuarij: verum si vsufructus legatus fuerit vniuersitati, siue Civitati, tunc durabit spatio centum annorum, nisi alia clausula sit in contrarium, testamento siue codicillo, inserta. secundò per maximam, & mediam capitalis diminutionem, non autem per minimam, & quando hoc modo perditur, si vsufructuarius erat filius reuertitur ad patrè, si seruus, ad dominum, si pater, vel alius ad filium, aut hæredem eius, & non ad proprietarium transit. intellige quamdiu viuet ille, cui vsufructus fuerat legatus. tertio si res perierit in qua vsu-

fru.

fructus erat constitutus. quarto amittitur usufructus per non usum, eo modo quo etiam dominium rei perditur: ut per præscriptionem, nempe spatio decem annorum inter præsentem, & spatio uiginti annorum inter absentes: sufficit tamen quod Usufructuarius re sibi relicta per alium utatur.

Si Testator reliquit uxori suæ uerū, & plenum usufructum omnium bonorum suorum quamdiu uidualem uitam duxerit, uel sine hac clausula, eo casu etiam frumenta, & alia usu consumptibilia ei cedunt: quinimo, & laudemium recipere poterit, nec per hoc uideatur, quod conditio hæredis deterior fiat, sicut nec Ecclesiæ, si Prælati beneficia uacantia conferat, uel electos confirmet, cum talia ad manus suas retinere nequeat. Quid si Testator dicat relinquo uxorem meam dominam, & usufructuariam omnium bonorum meorum? Respondeo, quod illud uerbum domina, ad euitandum repugnantiam ipsorum terminorum, non importat dominium bonorum, sed præminentiam quandam in domo, sicut erat ante mortem Viri: communi enim usu loquendi uxores dicuntur dominæ domus: Quod si habeatur in legato usus-

fructus, relinquo uxorem meam usufructuariam omnium bonorum extantibus filiis, si filij præmorianentur, habebit usufructum, nihilominus omnium bonorum, imo tunc sicut multi tenent, erit & est proprietaria. Verum in hac materia tenori ipsius legati usufructus, nec non dispositioni Testatoris iuribus consonæ, standum est, & iuxta eam per omnia se dirigere oportet, nisi sacris legibus, aut rationi repugnet.

DE VXORE.

Nomine uxoris in fauorabilibus uenit mulier, quæ contraxit per uerba de præsentem, licet Matrimonium nondum consummatum sit: in odiosis uerò uenit illa sola, quæ Matrimonium consummauit, & de iure uxor est sub potestate uiri, ad Ephes. 5. Mulieres uiris suis subditæ sint. Verum ut notat Panormitanus, maritus non habet in uxorem potestatem ordinariam, potest tamen eam castigare, & uerberare moderatè, uel ut inquit Hostien. ex magna causa, & uerberatione leui: Vnde uir sine causa, uel grauiter uerberans uxorem, punitur ad dandum ei tertiam partem donationis propter nuptias.

Vir si inuenit vxorem in actu adulterij, & occidit illam, secundum ius civile, nullam incurrit pœnam: secus secundum legem diuinam, quæ dicit Exo. 20. Non occides, ideo non licet. Vtrum vxor teneatur laborare pro viro? Respondeo si habet sufficientem dotem pro oneribus supportandis, non tenetur, & vir in tali casu non potest eam compellere ad laborandum subtrahendo alimenta: vnde sequitur, & sibi poterit laborare, deductis tamen obsequijs communibus pertinentibus ad gubernationem domus, ex quo vxor, secundam communem opinionem Doctorum, tenetur ad omnia obsequia mariti, puta custodiendo bona eius, parando cibos, lavando, & his similia. Quod si dotem sufficientem non habet, eo casu debet laborare viro pro oneribus supportandis, & si nollet, eo casu vir potest illi alimenta denegare.

Vxor tenetur sequi virum, si tamen fore domicilium, nisi præcessisset pactum de non transferendo domicilio. Quinimò etiam pacto non obstante, si aliqua necessitas aduenerit, puta infirmitas, vel capitalis inimicitia, eo casu vxor tenetur sequi virum: Si verò domicilium non transfertur, non tenetur eum

se-

sequi. Similiter non tenetur, si maritus est vagabundus, nisi cum eo contraxerit, sciens ipsum esse vagabundum, hoc tamen totum, vt notant Doctores, limitandum est, tenetur eum sequi, quando ex causa honesta transfert domicilium, secus si ex causa inhonesta, vel si vellet eam trahere ad peccatum, vel immineret sibi periculum vitæ, eo casu non tenetur eum sequi, minus quò ad hoc, illi obedire.

Vxor potest agere ad restitutionem dotis viuente marito, vt quando vir eius incipit malè, vt substantia sua, vel quando propter maleficia, & crimina propria exulat à patria sua, præsertim cum ad distractionem, & dissipationem bonorum peruenitur. Quinimò eo casu secundum aliquos potest etiam petere donationem factam propter nuptias, at multi quo ad prædictam donationem contrarium tenent.

Item in causa diuortij, hoc est quando matrimonium venit separandum, quo ad thorum, tunc vxor potest agere ad restitutionem dotis, & etiam donationem factam propter nuptias, petere: multæ autem ponuntur causæ, quibus vxor à viro quo ad thorum, iudicio Ecclesiæ separari potest, puta si est fur,

fur, uel latro, si adulterium commisit, & alijs de causis in iure expressis, quas omnes hic recensere, non est opus.

Quare quilibet iuxta Apostoli admonitionem, cognoscat uas suū quod possidet, in sanctificationem, curentq; coniuges perpetuo indissolubiliq; matrimonij nexu uincti, ut se inuicem diligant, sicut Christus dilexit Ecclesiam, qui seipsum tradidit pro ea: Sacramentum enim hoc magnum est, sicut docet idem Apost. ad Ephes. 5. in Christo, & in Ecclesia.

Hec sunt pie lector, quæ nobis circa hanc doctrinam de Casibus conscientiae dictam, ordine alphabetico dispositam, sentienda, tenenda, & obseruanda censuimus, ac censemus: saluis per omnia iudicio, & Censura sanctæ Matris Ecclesiæ, cui nos semper subiicimus. Perlege igitur, candido atque Christiano animo contenta in hoc opusculo, & si rem uotis parem fecimus, omnipotenti Deo, à quo omne bonum, gratiæ referantur; sin autem, da uentiam: quod enim pro nostra mediocritate præstare potuimus, præstitimus, & quod longo studio, uigilijs, atque

que labore comparauimus, alijs syncere, & charitatiuè communicare uoluimus. Bene uale, & si hanc materiam fuis habere cupis, uideas D. Thomam Aquin. 2. 2. item 3. part. & in Quolib. pro rerum qualitate de quibus agitur. Insuper summas iam pridem publicæ utilitatis causa in lucem datas, nempe Pisanel. Anton. Angel. Rosel. Syluest. Tabien. Supplen. Didac. Couarruias à Ieyua. Martin. Nauarr. & Io. Bernard. Diaz in sua pract. crim. can. quos Authores, & alios multos in editione

istius nostræ Summule perlegimus, communiori; sententiæ adhæsimus, illamq; diuinam

gratia adiutrice assecuti sumus, proinde Deo sit laus, honor, & gloria.

F I N I S.

I N D E X

EORVM OMNIVM QVAE
in hoc opere, ordine Alpha-
betico continentur.

A

De Abbate. f.	13	Altari.	49
Abortu.	17	Appellatione.	51
Absolutione.	19	Apostasia.	54
Abſtinentia.	24	Aqua benedic.	56
Accept. perſon.	25	Archidiacono.	58
Accidia.	27	Archiepiſcopo.	59
Accuſatione.	29	Archipreſbyt.	64
Adiuratione.	32	Auaritia.	65
Adoptio.	34		
Adulatione.	36	De Baptiſmo.	67
Adulterio.	37	Bello.	73
Affinitate.	40	Benedictione.	76
Alchimia.	42	Beneficio.	78
Alienatione.	44	Bigamia.	81
Alimentis.	47	Blasphemia.	83

B

De

I N D E X.
C crimine. 163
chrifmate. 169

D

De Calice. fol.	87	De Deb. coni.	173
Cambijs.	89	Decimis.	176
Canonizatiōe.	94	Defenſione.	179
Capitulo.	96	Degradatione.	181
Charactere.	99	Delegato.	184
Charitate.	101	Denūciatione.	186
Cafu.	103	Dignitate.	190
Cenſu.	109	Diuortio.	195
Cœmeterio.	112	Dominica.	199
Circūciſione.	114	Donatione.	202
circumſtantia	116	Dote.	204
clauſus Eccl.	117	Duello.	206
clerico.	119		
cognitione.	122	E	
cōmunione.	124	De Ebrietate	208
concilio.	128	Eccleſia.	209
confeff. Iudic.	131	Electione.	213
cōfeſſ. ſacram.	132	Eleemofyna.	218
confeffore.	137	Epifcopo.	221
cōfirmatione	141	Etate.	232
cōfirm. Cano.	144	Euchariftia.	235
cōſecratione.	147	Excōicatione	242
conſtitutione.	151	Executore.	246
conſuetudine.	155	Exemptis.	250
contritione.	157		
choreis.	160	De	
correc. frater.	163		
corp. vitiatuſ.	165		

I N D E X.

F	Incœstu.	309	
	Indulgentijs.	310	
De Feftis.	253	Infamia.	316
Feudo.	258	Inferno.	318
Fide.	262	Infidelitate.	321
Filio.	265	Inquifitione.	324
Furto.	269	Interdicto.	326
Futuris.	271	Interrogatiõe.	329
		Inuidia.	336
G		Inuoc.Dœm.	339
		Ira.	340
De Gabellis.	275	Irregularitate.	343
Gula.	277	Iudæis.	348
		Iudice.	350
H		Iudicio.	353
		Inramento.	355
De Hæredita.	279	Iure Patron.	359
Hærefi.	282	Iuftificatione.	364
Homicidio.	285		
Honore.	287	L	
Horis Canon.	289	De Lege.	368
		Locatione.	374
I		Ludo.	378
		Luxuria.	382
De Idolatria.	293		
Ieiunio.	295	M	
Ignorantia.	299	De Maleficio.	388
Immunitate.	300	Martyrio.	394
Impedimẽto.	303		
Incendiario.	307		

Ma-

I N D E X.

Matrimonio.	396	Purgat.Cano.	498
Medicina.	404	Purgatorio.	501
Mendacio.	408		
Metu.	412	Q	
Miffa.	414		
Monacho.	427	De Quadrag.	504
Morte.	431	Quæftore.	507
		Quarta funer.	509
N		R	
De Negotiat.	435	De Rapina.	513
Nouitio.	438	Religione.	516
		Renunciatiõe.	521
O		Refidentia.	524
		Reftitutione.	526
De Obedient.	443		
Oratione.	446	S	
Ordine.	451		
		De Sacramẽtis in	
P		genere.	530
		Satisfactiõe.	534
De Papa.	460	Scandalo.	537
Peccato.	467	Sententia.	539
Pœna.	471	Sepultura.	542
Pœnitentia.	474	Simoniam.	546
Postulatione.	480	Spolio.	553
Prælato.	484	Sponfalibus.	556
Præfcriptiõe.	486	Suffragijs.	559
Pruiuegio.	490	Superftitiõe.	563
Professione.	493		

Su-

I N D E X.

Suspensione. 567	Vicario. 588
T	Vnct. extrem. 592
De Testamēt. 573	Voto. 596
Testibus. 579	Vfura. 604
Tutela. 582	Vfufuctu. 611
V	Vxorc. 615
De Venatiōe. 586	

Indicis Finis.

